

Τ.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΑΡΧ ΕΙΟ
184
Πον

ΘΕΜΑ :
ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ –
ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΟΠΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΟΥ-ΒΑΡΕΛΙΔΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ: ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΒΑΡΕΛΙΔΗΣ

ΟΜΑΔΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ: ΤΣΙΜΠΟΥΚΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ
ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΚΟΥΤΣΟΦΙΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2000

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	σελ. 1-2
ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	σελ. 3-4
ΒΟΝΙΤΣΑ.....	σελ. 5-13
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.....	σελ. 14
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΜΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΜΕΝΗ ΣΕΙΡΑ.....	σελ. 15-28
ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΣ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΕΡΙΗΓΗΤΩΝ.....	σελ. 29-49
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟ ΚΑΣΤΡΟ ΒΟΝΙΤΣΑΣ (ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ).....	σελ. 50-97
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.....	σελ. 98
ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ ΣΤΟΝ ΦΙΛΟΤΕΛΙΣΜΟ.....	σελ. 99-100
ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.....	σελ. 101
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ.....	σελ. 102-104
ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ.....	σελ. 105
ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ.....	σελ. 106-110
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΧΕΔΙΩΝ	
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	σελ. 111-112
ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ. 113

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα κάστρα αποτέλεσαν , από την αρχαιότητα μέχρι και πριν την επινόηση των αεροπλάνων και την χρησιμοποίησή τους για πολεμικούς σκοπούς , τις κυριότερες προστατευτικές , αμυντικές κατασκευές για την διαφύλαξη των πόλεων. Συνήθως κατασκευάζονταν στις κορυφές των λόφων που υψώνονταν πάνω από τις πόλεις και τις κατοικημένες περιοχές και πάντα σε στρατηγικά περάσματα ή ακόμα και σε πόλεις-λιμάνια.

Κλασική , θα λέγαμε , εφαρμογή των παραπάνω , είναι και το κάστρο της Βόνιτσας. Η Βόνιτσα είναι μια παράκτια πόλη στις νότιες ακτές του Αμβρακικού κόλπου , που ένα τμήμα της στέκει στους πρόποδες ενός ωοειδούς λοφίσκου. Η θέση της Βόνιτσας ήταν τέτοια ώστε να απαιτείται η επιμελημένη οχύρωσή της αφού κατά καιρούς έπρεπε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις διάφορες επιδρομές που πραγματοποιούνταν εναντίον της. Έτσι εδώ και 1.000 περίπου χρόνια , υψώνεται στον λόφο το κάστρο της πόλης της Βόνιτσας , ένα κάστρο όχι τόσο γνωστό στον περισσότερο κόσμο , μα με πλούσια ιστορική διαδρομή. Κατά την εποχή της ενετοκρατίας , όπου και γνώρισε την μεγαλύτερη ακμή του , πήρε ως επί το πλείστον την σημερινή του μορφή.

Από τότε μέχρι σήμερα έχουν γίνει διάφορες επεμβάσεις ώστε να αντιμετωπιστεί η φθορά από τις επιδρομές αλλά και τον χρόνο , που αφήνει τα ανεξίτηλα σημάδια του σ' αυτό. Σήμερα δυστυχώς , αν και δεν είναι εντελώς εγκαταλειμμένο , δεν τυγχάνει της δέουσας προσοχής που του αρμόζει , και κατά καιρούς οι όποιες προσπάθειες αξιοποίησής του δεν τελεσφόρησαν ώστε να αναδειχθεί και να γίνει γνωστό στο ευρύ κοινό.

Το παραπάνω γεγονός , καθώς και η πολιτιστική φτώχεια που δυστυχώς χαρακτηρίζει ιστορικά την περιοχή , ήταν οι κυριότερες αφορμές για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας. Ήταν μια σημαντική ευκαιρία να συγκεντρωθούν όλα εκείνα τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν και αναδεικνύουν την ιστορική πορεία και παρουσία του κάστρου της Βόνιτσας ως οχυρωματικής κατασκευής , αλλά και να παρουσιαστεί μια ήπιας μορφής πολιτιστική αξιοποίησή του που δεν θα αλλοιώνει τον χαρακτήρα του , αλλά αντίθετα θα αποτελεί το μέσο για την ανάδειξη πολιτιστικών δραστηριοτήτων για την Βόνιτσα αλλά και για την ευρύτερη περιοχή της Ακαρνανίας.

Η προσπάθειά μας δεν ήταν τόσο εύκολη αφού η συγκέντρωση των απαιτούμενων πληροφοριών από τις διάφορες πηγές έβρισκε εμπόδια:

- α) την ελάχιστη βιβλιογραφία που αφορά το κάστρο της Βόνιτσας,
- β) την αδυναμία παραλαβής των κατασκευαστικών σχεδίων του κάστρου από την Βενετία όπου και βρίσκονται , τα οποία θα μας διαφώτιζαν περισσότερο στα αρχιτεκτονικά και κατασκευαστικά στοιχεία του κάστρου όπως π.χ. πιθανές αρμονικές χαράξεις κ.α. και

γ) την αδυναμία της 8^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων , στην οποία υπάγεται το κάστρο της Βόνιτσας , να μας παράσχει οποιαδήποτε πληροφορία αφορά το κάστρο ή δυνατόν και κάποια αποτύπωση.

Για τον λόγο αυτό σε πολλά σημεία η εργασία είναι εντελώς πρωτότυπη και μετά από επίσκεψη στον χώρο του κάστρου καθώς και με την βοήθεια κατοίκων της περιοχής μπορέσαμε να ολοκληρώσουμε την εργασία αυτή , πραγματοποιώντας τον αρχικό μας στόχο.

Ας ελπίσουμε ότι η προσπάθεια αυτή θα βρει και άλλους μιμητές ώστε να ασχοληθεί περισσότερο η επιστημονική κοινότητα με το κάστρο της Βόνιτσας.

Η ομάδα σπουδαστών
ΤΣΙΜΠΟΥΚΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ
ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΚΟΥΤΣΟΦΙΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

Ακαρνανία λέγεται η περιοχή που βρίσκεται ανάμεσα στον Αχελώο ποταμό, το Ιόνιο πέλαγος και τον Αμβρακικό κόλπο. Σήμερα η Ακαρνανία περιλαμβάνει τις επαρχίες Βόνιτσας, Ξηρομέρου και Βάλτου, που διοικητικά ανήκουν στο νομό Αιτωλοακαρνανίας. Κατά την αρχαιότητα στο όρο Αιτωλοακαρνανία περιέχονταν οι κυρίως Ακαρνανία – η σημερινή επαρχία Ξηρομέρου – και η Αμφιλοχία.

Οι αρχαιότεροι κάτοικοί της ήταν ένας άγνωστος νεολιθικός λαός, και αργότερα οι Πελασγοί, με τους οποίους ανακατεύτηκαν και τα άλλα Ελληνικά φύλα, εκτός από τους Δωριείς. Η Ακαρνανία άνηκε στην χώρα που είχε γενική ονομασία Ήπειρος και είχε μυθικούς ντόπιους κατοίκους τους Κουρίτες, τους Τάφιους, τους Τηλεβόες και τους Λέλεγες. Κατά την θυελλώδη αναταραχή που προκάλεσε γύρω στα 1100 μέχρι τα 1000 π.Χ. η καταστροφική κάθοδος των Δωριέων, μια μεγάλη ομάδα κατοίκων του Άργους, με αρχηγό τον Αλκμέωνα, διώχνοντας το τρομερό εκείνο κύμα των νέων επιδρομέων, έφτανε στην σημερινή Ακαρνανία που ονομάστηκε τότε έτσι από τον Ακαρνάνα.

Ο Ακαρνάνας, ο οποίος σύμφωνα με τις πηγές θεωρείται ο επώνυμος ήρωας της Ακαρνανίας, ήταν γιος του Αλκμέωνα και της κόρης του Αχελώου Καλλιρρόης. Μαζί με τον αδελφό του Αμφότερο, εκδίκηθηκε τον φόνο του πατέρα του από τον Φυγέα και έκτισε την πόλη Ακαρνανία. Ο Πίνδαρος τον αναφέρει ως έναν από τους μνηστήρες της Ιπποδάμειας, που τους σκότωσε ο πατέρας της Οινόμαος.

Το κράτος που ιδρύθηκε τότε στην δυτική όχθη του Αχελώου ποταμού, βασιζόταν στους παλαιούς και στους νέους κατοίκους της περιοχής. Ολοι αυτοί ήταν σκληροί πολεμιστές και είχαν αγαπητή και κύρια ασχολία τους την ληστεία, όπως τονίζει ο Θουκυδίδης. Προσθέτει μάλιστα ο μεγάλος ιστορικός, ότι όχι μόνο λήστευαν τους ξένους και τους άλλους, αλλά και ότι συνήθιζαν να ληστεύουν ακόμα και ο ένας τον άλλον, θεωρώντας την αρπακτική και καρποφόρα αυτή επίδοση περισσότερο ως προσωπική δόξα παρά ως ντροπή.

Οι Ακαρνάνες δεν ανέπτυξαν ποτέ κανέναν ιδιαίτερο πολιτισμό, ούτε διέπρεψαν ποτέ στις τέχνες, εκτός από την φρουριακή αρχιτεκτονική, που βέβαια εξυπηρετούσε στρατιωτικούς σκοπούς. Επίσης δεν διέπρεψαν στα γράμματα ούτε στις επιστήμες. Ήταν όμως φίλοι της ελευθερίας και παράλληλα προς τους Αιτωλούς οργάνωσαν και αυτοί δική τους ομοσπονδία, το Κοινό των Ακαρνάνων, με βουλή και με στρατηγό σαν ανώτατο άρχοντα. Αλλά αυτή η «αντιγραφή» του πολιτεύματος και η όμοια πολιτική τοποθέτησή τους είναι περίεργο που δεν τους πλησίασε στους γείτονές τους Αιτωλούς. Το αντίθετο μάλιστα, τους χώριζε από εκείνους. Εκτός από το βαθύ Αχελώο, τους Ακαρνάνες χώριζε από τους Αιτωλούς βαθύ μίσος, που καθόριζε μάλιστα σχεδόν μόνιμα την εξωτερική πολιτική τους, σε βαθμό που είχε μετατραπεί σε ριζωμένη προκατάληψη.

Οποτεδήποτε δηλαδή η Αιτωλία θα τύχαινε να βρεθεί σε πόλεμο, οι Ακαρνάνες σχεδόν πάντοτε έσπευδαν να συνταχθούν με τους αντιπάλους της. Αυτό τελικά το μίσος έγινε τελικά τόσο μυωπικό και φανατισμένο, ώστε οδήγησε τους Ακαρνάνες και σε αντεθνική ενέργεια, που υπήρξε μοιραία για τον Ελληνισμό: Κατά τα μέσα του 3ου π.Χ. αιώνα οι Ακαρνάνες θέλησαν να πλήξουν την μισητή τους αντίζηλη και αμέσως ζήτησαν την ένοπλη βοήθεια των Ρωμαίων. Σαν δικαιολογία μάλιστα για εκείνη την αντεθνική αίτηση

επινόησαν το ότι κατά τον Τρωικό πόλεμο – δηλαδή πριν από 1000 ολόκληρα χρόνια – οι Αιτωλοί μόνοι από τους άλλους Έλληνες, δεν είχαν πολεμήσει ενάντια των Τρώων!. Η δικαιολογία εκείνη ήταν ανόητη και γελοία, όμως τα αποτελέσματά της υπήρξαν μακροχρόνια καταστρεπτικά, αφού έφεραν στην Ελληνική γη ένα μόνιμο ξένο δυνάστη (το 197 π.Χ. υποτάχθηκαν στους Ρωμαίους).

Οι Ακαρνάνες αντίθετα με την αντιπαράθεση που είχαν με τους Αιτωλούς, ανέπτυξαν κατά καιρούς διάφορες συμμαχίες. Ήσαν φίλοι με τους Αθηναίους και πολέμησαν μαζί τους στα Μηδικά και στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Μετά την μάχη στα Λεύκτρα πήγαν με το μέρος των Θηβαίων και το 125 π.Χ. με τους Μακεδόνες.

Σπουδαιότερες πόλεις της Ακαρνανίας στα ιστορικά χρόνια ήταν η Λημναία, το Αμφιλοχικό Άργος, η Στράτος, οι Οινιάδες, το Ανακτόριο κ.λ.π.

Κατά την εποχή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας η Ακαρνανία βυθίστηκε σε πλήρη κατάπτωση και παρακμή. Από το 1441 αποτέλεσε τμήμα στο «Σαντζάκι» της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που σχηματίστηκε από το λεγόμενο Κάρλελι – την περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας – και χωριζόταν, όπως είδαμε, στα «πέντε βιλαέτια». Το 1821 η Ακαρνανία επαναστάτησε εναντίον των Τούρκων από τις πρώτες εβδομάδες. Απελευθερώθηκε όμως οριστικά το 1830, για να γίνει σε όλη την Οθωμική περίοδο του ελεύθερου κράτους ο κεντρικός χώρος αλληπάλληλων εξεγέρσεων και επαναστάσεων, όπως κατά το 1844, το 1847, το 1854 και τέλος το 1862.

Σήμερα αποτελεί διοικητικά τμήμα του νομού Αιτωλοακαρνανίας.

BONITZA

Πάνω σε ένα ύψωμα, το οποίο αποτελεί μέρος των Ακαρνανικών βουνών και βρέχεται από τα ήρεμα νερά του Αμβρακικού κόλπου, βρίσκεται το κάστρο της Βόνιτσας. Η ιστορία του πλούσια, ανήσυχη και δυναμική, όσο λίγων κάστρων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Τα γέρικα τείχη του προστάτευαν πολλές φορές πιστά τους υπερασπιστές του και στάθηκαν αποτελεσματικός φραγμός στις επιθέσεις των πολυποίκιλων πολιορκητών τους κατά τη διάρκεια της μακραίωνης πολεμικής ιστορίας του.

Η πόλη της Βόνιτσας κάνει την πρώτη εμφάνισή της στο προσκήνιο της ιστορίας στο τέλος του 4ου μ.Χ. αιώνα. Όταν οι Βησιγόθοι του Αλάρικου κατέστρεψαν την πόλη Ανακτόριο, στις ακτές του Αμβρακικού κόλπου, όσοι από τους κατοίκους της γλίτωσαν από τη φονική μανία τους, έκτισαν την Βόνιτσα στην θέση όπου βρίσκεται σήμερα, εκμεταλλευόμενοι την διαμόρφωση του εδάφους η οποία παρείχε μεγάλη φυσική προστασία.

Η Βόνιτσα αναπτύχθηκε γρήγορα εξαιτίας του μόχθου των κατοίκων της και της ασφάλειας της οποίας παρείχε η γεωγραφική της θέση. Για το λόγο αυτό τον 9ο αιώνα έγινε έδρα ορθόδοξης Επισκοπής. Στην αρχή της δεύτερης μετά Χριστόν χιλιετηρίδας άρχισαν οι περιπέτειές της, ταυτόχρονα με τις περιπέτειες των άλλων δυτικών επαρχιών του βυζαντινού κράτους.

Στις αρχές λοιπόν του 11ου αιώνα, μετά την καταστρεπτική για τους Νορμανδούς ναυμαχία του Βουθρωτού, όπου οι Βενετοί σύμμαχοι του αυτοκράτορα του Βυζαντίου τους κατανίκησαν, στα ήσυχα νερά της βρήκε καταφύγιο ο νικημένος στόλος τους. Εκεί ξαπόστασαν οι Νορμανδοί, θεράπευσαν τις πληγές τους, επισκεύασαν τα πλοία τους και από εκεί ξεκίνησαν πλέοντας δυτικά για την κατάκτηση της Κεφαλονιάς.

Μετά τις εμφύλιες διαμάχες των Νορμανδών και την εκδίωξή τους από την Ελλάδα, η ειρήνη αποκαταστάθηκε και πάλι στην Βόνιτσα μέχρι τις αρχές του 13ου αιώνα, οπότε οι Σταυροφόροι της 4ης Σταυροφορίας κατέλυσαν το βυζαντινό κράτος. Σε αυτές τις κρίσιμες στιγμές της βυζαντινής ιστορίας η Βόνιτσα ενσωματώθηκε στο Δεσποτάτο της Ηπείρου. Ο πρώτος δεσπότης Μιχαήλ Κομνηνός Άγγελος φρόντισε να οχυρώσει ισχυρά το φρούριό της, το οποίο αποτέλεσε από τότε, ένα από τα ωραιότερα, ισχυρότερα και ασφαλέστερα κάστρα της Ηπείρου. Για τον λόγο αυτό στην Βόνιτσα φυλάκιζε ο πολεμικότατος Μιχαήλ τους ηττημένους εχθρούς του.

Μετά τη μάχη της Πελαγονίας το 1259, όπου ο αυτοκρατορικός βυζαντινός στρατός νίκησε τους Φράγκους συμμάχους του δεσπότη της Ηπείρου, ο δεσπότης Μιχαήλ ο Β΄ έφθασε κυνηγημένος μέχρι την Βόνιτσα και από εκεί πέρασε στην Κεφαλονιά. Ολόκληρη η Ήπειρος πέρασε στα χέρια των αυτοκρατορικών και μόνο η Βόνιτσα του έμεινε πιστή κρατώντας τον αυτοκρατορικό στρατό μακριά από τα τείχη της.

Όταν οι ανατολίτες μισθοφόροι του αυτοκρατορικού στρατού άρχισαν να κατατυραννούν τους κατοίκους της Ηπείρου, ο Μιχαήλ ο Β΄ κατάλαβε ότι έχει έρθει η ώρα να αποκτήσει πάλι ότι έχασε στην Πελαγονία. Αφού συμφιλιώθηκε και συνεννοήθηκε με τον νόθο γιο του Ιωάννη και τους πολεμικούς αρχηγούς της Ακαρνανίας, αποβιβάστηκε μαζί με ιταλικές στρατιωτικές ενισχύσεις στην πιστή του Βόνιτσα, όπου τον περίμεναν οι εμπειροπόλεμοι Ακαρνάνες. Μέσα σε λίγο χρόνο ο γιος του δεσπότη, Νικηφόρος, κατανίκησε τον αυτοκρατορικό στρατό και συνέλαβε αιχμάλωτο τον στρατηγό Αλέξιο Στρατηγόπουλο, ενώ ο δραστήριος δεσπότης ανάκτησε ολόκληρη την επικράτειά του.

Θεωρώντας την Βόνιτσα απαραίτητη βάση για την πραγμάτωση των ηπειρωτικών τους φιλοδοξιών οι Ανδεγαυοί της Νάπολης ζήτησαν και πέτυχαν από τον δεσπότη Νικηφόρο, ο οποίος δεν είχε ξεχάσει την προστασία την οποία είχαν παράσχει σε αυτόν και τον πατέρα του οι Ναπολιτάνοι ηγεμόνες, την άδεια να εγκαταστήσουν εμπορική βάση στην Βόνιτσα. Έτσι το 1280 εγκαταστάθηκε εκεί ναπολιτάνικη φρουρά με φρούραρχο τον PETRO DE GLORIANO.¹

Λίγα χρόνια αργότερα το 1294 η Βόνιτσα, όπως και η Ναύπακτος, το Αγγελόκαστρο και ο Εύλοχος, πέρασε επίσημα στα χέρια των Ναπολιτάνων, αφού δόθηκε ως προίκα στον γιο του βασιλιά της Νάπολης, Φίλιππο του Τάραντα, για τον γάμο του με την όμορφη Θάμαρ, κόρη του δεσπότη Θωμά.

Ένα χρόνο αργότερα καταλαμβάνεται από τους βυζαντινούς στρατιώτες του σεβαστοκράτορα της Θεσσαλίας. Ακολουθούν παραγμένα χρόνια για την Βόνιτσα εξαιτίας των εμφύλιων σπαραγμών μεταξύ των Ελλήνων της Ηπείρου και εκείνων της Θεσσαλίας, που εποφθαλμιούσαν το λιμάνι και το κάστρο της.

Επωφελούμενος από τις εμφύλιες έριδες των Ελλήνων ο Κάρολος της Νάπολης ζήτησε από την βασίλισσα Άννα, που κυβερνούσε τότε την Ήπειρο στο όνομα του ανήλικου γιου του Φίλιππου του Τάραντα, όλους τους όρους του γαμικού συμβολαίου, το οποίο είχε υπογραφεί με την ευκαιρία των γάμων του Φίλιππου με την Θάμαρ.

Η βασίλισσα Άννα, προικισμένη με όλα τα χαρίσματα ενός μεσαιωνικού ηγέτη, αρνήθηκε με αποτέλεσμα να ξεσπάσει πόλεμος μεταξύ Ηπείρου και Νάπολης. Στα πλαίσια αυτού του πολέμου ο Φίλιππος της Σαβοΐας, υποτελής του βασιλιά της Νάπολης, ακολουθούμενος από ένα σώμα Σαβοϊανών και Πεδεμόντιων, πέρασε τον χειμώνα του 1304 από τον Μοριά στην Στερεά Ελλάδα. Μαζί του συνεκστράτευσε ο γενναίος πρωτοστάτορας (CONNETABLE) του Πριγκιπάτου του Μορέα, Νικολά ντε Σαιντ Ομέρ (NICHOLAS DE ST. OMER), επικεφαλής των ιπποτών και των άλλων στρατιωτικών δυνάμεων του Πριγκιπάτου.

Αφού στην αρχή σημείωσαν οι εισβολείς μερικές ασήμαντες στρατιωτικές επιτυχίες, κατάφεραν να ανακτήσουν και την Βόνιτσα. Σε βραχύ χρονικό διάστημα όμως, ο στρατός του Δεσποτάτου της Ηπείρου τους νίκησε και τους ανάγκασε να εγκαταλείψουν τις χώρες του Δεσποτάτου. Τα Φράγκικα στρατεύματα ξεκίνησαν από τη Βόνιτσα την υποχώρησή τους με προορισμό την Πελοπόννησο και ο Δεσπότης Θωμάς την ανακατάλαβε μαζί με την Ναύπακτο το 1305. Παρ' όλα αυτά η Βόνιτσα πέρασε πάλι στην εξουσία των Ναπολιτάνων. Η νέα αυτή κυριαρχία των Ανδεγαυών, πάνω στην οχυρή αυτή θέση, ήταν βραχύβια. Το 1314 ο ηλικίας μόλις 25 ετών ταλαντούχος Έλληνας στρατηγός Συργιάννης Φιλανθρωπινός Παλαιολόγος, με μια κεραυνοβόλα εκστρατεία και μια σύντομη αλλά αποτελεσματική πολιορκία, κατάφερε να τους αφαιρέσει το σημαντικό αυτό κάστρο.

Όμως οι Ναπολιτάνοι ηγεμόνες δεν ήθελαν να παραιτηθούν από τα όνειρά τους για κυριαρχία πάνω στις πλούσιες δυτικές χώρες του Βυζαντίου.

Έτσι το 1331 ο γενναίος Γάλλος ευπατρίδης WALTER DE BRIENNE, προικισμένος με όλα τα χαρίσματα της ιπποσύνης του καιρού του, επικεφαλής 800 Γάλλων ιπποτών και των ακολούθων τους, καθώς και 500 πολεμιστών από την Τοσκάνη, ξεκίνησε από το Πρίντεζι για να καταλάβει την Βόνιτσα για λογαριασμό του πεθερού του Φιλίππου του Τάραντα. Η εκστρατεία του DE BRIENNE στέφθηκε με επιτυχία και η Βόνιτσα για άλλη μια φορά πέρασε στην

εξουσία των Ανδεγαυών, αφού η πόλη και το φρούριό της αφαιρέθηκαν από την κυριαρχία του Δεσπότη Ιωάννη Ορσίνη και εκδιώχθηκε από εκεί ο προκαθήμενος² και οι άλλες αρχές, τις οποίες είχε εγκαταστήσει εκεί ο Δεσπότης.

Ο WALTER DE BRIENNE εξουσίαζε την Βόνιτσα και την Λευκάδα (SANTA MAURA) με Γάλλους καστελάνους, στους οποίους είχε εμπιστευθεί την φύλαξη των κάστρων του.

Στη Βόνιτσα, όπως άλλωστε και την Λευκάδα, εφαρμοζόταν το ίδιο κοινωνικό και νομικό φεουδαρχικό καθεστώς, το οποίο εφαρμοζόταν και στο Μοριά την εποχή της φραγκοκρατίας. Στη διαθήκη του μάλιστα, η οποία είναι πολύ ενδιαφέρουσα επειδή θίγει φεουδαλικά ζητήματα, ο DE BRIENNE φρόντισε να περιλάβει και τους πιστούς του ανθρώπους οι οποίοι βρίσκονταν στα δύο αυτά κάστρα.

Με βάση την Βόνιτσα προσπάθησαν οι Ναπολιτάνοι να επεκτείνουν την κυριαρχία τους σε ολόκληρη την Ακαρνανία, απέτυχαν όμως οικτρά και ποτέ δεν κατάφεραν να υποτάξουν τους φιλοπόλεμους Ακαρνάνες³.

Μετά τον θάνατο του DE BRIENNE γενική αναταραχή και αιματηροί αγώνες ξέσπασαν στη Λευκάδα, η οποία μετά από μια σύντομη περίοδο πέρασε στην προσωρινή κυριαρχία των Βενετών. Το 1359 ο τολμηρός Βενετός τοπικός φεουδάρχης GRAZIANO επιτέθηκε κατά της Βόνιτσας, χωρίς αιτία προκαλώντας μεγάλες ζημιές σε αυτή και τους κατοίκους της και αναγκάζοντας τον Γάλλο κύριό της JEAN D' ENGHIEU, ανηψιό του DE BRIENNE, να κλειστεί στο κάστρο για να σωθεί. Ο D' ENGHIEU παραπονέθηκε στη Βενετία για τη συμπεριφορά του GRAZIANO και οι εχθροπραξίες σταμάτησαν.

Η Ήπειρος και η Ακαρνανία στις αρχές του 14ου αιώνα είχαν γίνει το μήλο της έριδας μεταξύ Ναπολιτάνων και των συμμάχων τους Βυζαντινών, που πάσχιζαν να τις επανεντάξουν οριστικά στον κορμό του Βυζαντινού κράτους, Δεσποτών της Ηπείρου που προσπαθούσαν να κρατήσουν την ανεξαρτησία τους και Σέρβων ηγεμόνων και των συμμάχων τους. Επωφελούμενοι απ' αυτήν τη γενική αταξία και την ουσιαστική έλλειψη ισχυρής κεντρικής εξουσίας, γεγονός όχι σπάνιο στην Μεσαιωνική Ευρώπη, Αλβανοί και Τριβαλλοί, γένος συγγενές προς αυτούς, άρχισαν να εισβάλλουν στην Ακαρνανία από τις αρχές του 14ου αιώνα κάνοντας δυναμική εμφάνιση στην ιστορία της περιοχής.

Στα μέσα του 14ου αιώνα ο Σέρβος ηγεμόνας Συμεών ονόμασε, σε ανταμοιβή για τις υπηρεσίες που του είχε προσφέρει, τον Αλβανό άρχοντα Πέτρο Λιόσα, δεσπότη της Άρτας και του φρουρίου των Ρωγών. Τον Πέτρο Λιόσα ακολουθούσαν Αλβανοί από τις φάρες των Μαζαρακαίων και Μαλακασαίων, οι οποίοι άρχισαν να εισβάλλουν στις Ελληνικές χώρες της Ηπείρου γύρω στα τέλη της δεκαετίας του 1360.

Κατάφεραν μάλιστα να κατακτήσουν την Άρτα και τις γύρω της περιοχές.

Οι Αλβανοί σε μικρό χρονικό διάστημα εξάπλωσαν την κυριαρχία τους και το 1379 ο Αλβανός ηγεμονίσκος της Άρτας Γκίνο Σπάτα είχε καταφέρει να κυριαρχήσει στη νότια Ήπειρο και την Αιτωλοακαρνανία, από όπου είχε διώξει τους Φράγκους. Μόνο η Βόνιτσα άντεχε στις επιθέσεις του, η οποία εν τω μεταξύ είχε περάσει ήδη μαζί με τη Λευκάδα στην εξουσία του Λεονάρδο Τόκκο, κόμητα της Κεφαλλονιάς (LEONARDO TOCCO).

Ο Λεονάρδος, πέθανε το 1375 ή το 1376 και η χήρα του MADALENA BUONDELMONTI κάλεσε τους Ιωαννίτες (HOSPITALIERS) ιππότες της Ρόδου, οι οποίοι είχαν ήδη αναλάβει την προστασία του Μωριά, να προστατεύσουν και τη Βόνιτσα από τους Αλβανούς. Ο μέγας διδάσκαλος του τάγματος JUAN FERNANDES DE HEREDIA ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 1377 από την Ιταλία, για την προστασία των Φράγκων του Μωριά, με την ενθάρρυνση και τις ευλογίες του πάπα Γρηγορίου XI. Εφτασε στην Βόνιτσα, όπου εγκαταστάθηκε, και αμέσως σχεδίασε επιθετική εκστρατεία κατά των Αλβανών της Άρτας. Ο HEREDIA έκανε το λάθος να υποτιμήσει την μαχητική ικανότητα, το θάρρος και την πονηριά των Αλβανών, τους οποίους περιφρονούσε. Έτσι έπεσε εύκολα σ' ενέδρα που του έστησε ο πονηρός αλλά και γενναίος Γκίνο Σπάτα, μόλις ξεκίνησε με τους ιππότες του από το κάστρο της Βόνιτσας, για να επιτεθεί κατά των Αλβανών.

Οι Αλβανοί κέρδισαν μια εύκολη νίκη και όσοι από τους ιππότες σώθηκαν, μαζί και ο HEREDIA, πουλήθηκαν ως δούλοι στους Τούρκους. Το Τάγμα, μετά τη θλιβερή αυτή κατάληξη τής κατά των Αλβανών εκστρατείας, υποχρεώθηκε να πληρώσει μεγάλα ποσά στους Τούρκους για να εξαγοράσει τον HEREDIA και τους ιππότες του.

Και χωρίς τους ιππότες του HEREDIA όμως, η Βόνιτσα άντεξε στις συνεχείς επιθέσεις των Αλβανών, παραμένοντας στην εξουσία των Τόκκων, τελευταίο Φράγκικο προπύργιο στην Ήπειρο.⁴

Ο Κάρολος Τόκκο, ο οποίος διαδέχθηκε τον πατέρα του Λεονάρδο, φρόντισε να ισχυροποιήσει τις οχυρώσεις του κάστρου της, μετατρέποντάς το σε ορμητήριο εναντίον των Αλβανών, τους οποίους νίκησε σε μία αποφασιστική φάση στην Ζαμπέρτα κοντά στη Βόνιτσα.

Αυτή η νίκη του Καρόλου ήταν μόνο η αρχή από μια σειρά επιτυχιών του εναντίον των φιλοπόλεμων Αλβανών, τους οποίους τα στρατεύματα του Κόμητα της Κεφαλλονιάς νικούσαν συνεχώς. Οι Αλβανοί για να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες τις οποίες είχαν δημιουργήσει οι συνεχείς ήττες τους, κάλεσαν σε βοήθεια τους Οθωμανούς Τούρκους. Ο διοικητής της Θεσσαλίας Γιουσούφ Μπέης δεν έχασε την ευκαιρία και έσπευσε να ανταποκριθεί στις εκκλήσεις τους. Στις αρχές του 15ου αιώνα επικεφαλής 20.000 πολεμιστών πέρασε τον Αχελώο και πολιορκήσε στενά την Βόνιτσα, χωρίς όμως παρά την πολυάριθμη στρατιωτική του δύναμη, να κατορθώσει να την καταλάβει. Ο Κάρολος Τόκκο τελικά σύνετριψε τους Άλβανους και η κυριαρχία του απλώθηκε σε ολόκληρη την Ακαρνανία και την Ήπειρο. Η Βόνιτσα έγινε ένας από τους περισσότερο αγαπημένους τόπους διαμονής του. Η προτίμηση του Καρόλου γι' αυτήν οφειλόταν στην τοποθεσία όπου ήταν χτισμένη, στην απaráμιλλη ομορφιά του τοπίου και στο άφθονο κυνήγι, το οποίο υπήρχε στα πλούσια δάση που την περιστοίχιζαν και τα οποία διατηρήθηκαν σε όλη τους την μεγαλοπρέπεια μέχρι τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο.

Επι των ημερών του η ευημερία μόνο κατάκτησε την Βόνιτσα και αναπτύχθηκε ζωηρό εξαγωγικό εμπόριο το οποίο διακινούσαν κυρίως Ραγουζαίοι εφοπλιστές.

Το κάστρο της Βόνιτσας ήταν κατάλληλο να προστατεύει όλον τον τοπικό πληθυσμό σε περίπτωση εχθροπραξιών. Όμως το αγέρωχο αυτό κάστρο, εκτός από καταφύγιο των κατοίκων, ήταν και το κέντρο των πολιτικών, δικαστικών, στρατιωτικών και διοικητικών αρχών της περιοχής.

Ο Ιταλός Ουμανιστής GIRIANO PIZZOCOLLI από την Αγκόνα, ένας από τους πρώτους Δυτικοευρωπαίους που ενδιαφέρθηκαν για τις κλασικές Ελληνικές αρχαιότητες, επισκέφθηκε την αυλή του Καρόλου στην Βόνιτσα το 1436. Κολακεύτηκε από την υποδοχή που του έγινε και έγραψε το έργο του "NAUMACHIA REGIA" προς τιμή του Καρόλου Τόκκο. Στο σπάνιο αυτό έργο του, ένα από τα κλασικότερα της Ιταλικής Αναγέννησης, αποτυπώνονται αρκετές παρατηρήσεις του για την Βόνιτσα και γενικότερα για την Ήπειρο του 15ου αιώνα.

Μετά τον θάνατο του Καρόλου οι δυναστικές έριδες της οικογένειας Τόκκο για την κληρονομιά, την οποία άφησε ο ισχυρός αυτός ηγεμόνας, είχαν ως αποτέλεσμα τη διάλυση του Κράτους, το οποίο αυτός είχε δημιουργήσει με σύνεση και τόλμη και την ολοκληρωτική κατάληψη της Ηπείρου και της Αιτωλοακαρνανίας από τους Τούρκους, στους οποίους η Βόνιτσα αντιστάθηκε από το 1479. Τη χρονιά εκείνη ο τουρκικός στόλος εισήλθε στον Αμβρακικό κόλπο και το κάστρο αποκλείστηκε από θάλασσα και ξηρά. Μετά από σύντομη πολιορκία, παραδόθηκε στους Τούρκους. Η μακρά περίοδος της Τουρκοκρατίας είχε αρχίσει για την Βόνιτσα.

Ο 16ος αιώνας κύλησε πολύ αργά για την Βόνιτσα η οποία είχε ολισθήσει στο περιθώριο της ιστορίας. Το μόνο συνταρακτικό γεγονός ήταν η επανάσταση του υποκινούμενου από τους Βενετούς αρματολού Θεόδωρου Μπούα Γρίβα, το 1585, ο οποίος αφού φόνευσε αρκετούς Τούρκους, ανάγκασε τους υπόλοιπους να κλειστούν στο κάστρο της Βόνιτσας για να γλιτώσουν από τα σπαθιά των παλικαριών του, μέχρις ότου αυτός και οι άλλοι αρματολοί επαναστάτες νικήθηκαν από τους Τούρκους.

Ο 17ος αιώνας βρίσκει την Βόνιτσα να ειρηνεύει και μόνο ορισμένες εμφύλιες διαμάχες μεταξύ των Αρματολών της και εκείνων του Αγγελόκαστρου τάραξαν την ειρήνη αυτή. Προχωρώντας όμως προς τη δύση του ο αιώνας αυτός έφερε μεγάλη αναταραχή στη Βόνιτσα και στις γύρω περιοχές. Το 1684 ξέσπασε αιματηρός πόλεμος μεταξύ Βενετίας και των συμμάχων της από τη μια πλευρά και οθωμανικής αυτοκρατορίας από την άλλη. Επωφελούμενοι του πολέμου τρεις αρματολοί της στερεάς Ελλάδας, ο Αγγελής Σουμίλας, ο Πάνος Μεϊτάνης και το μικρό Χουρμόπουλο, άρχισαν να δρουν αυτόνομα. Αυτό ενόχλησε τους Βενετούς οι οποίοι τους συνέλαβαν στα παράλια της Βόνιτσας.⁵ Τελικά οι Αρματολοί δέχθηκαν να τεθούν κάτω από τη σημαία του Αγίου Μάρκου προσφέροντας μεγάλες υπηρεσίες στη Βενετία.

Το φθινόπωρο του 1684 ο πόλεμος έφθασε στη Βόνιτσα. Αποκλεισθείσα η φρουρά στο κάστρο από την θάλασσα από τον Βενετικό στόλο και από την στεριά, κυρίως από εμπειροπόλεμους Επτανήσιους, Βραδεμβούργιους και Σκλαβούνους, αναγκάστηκε να παραδοθεί στους Βενετούς. Απόπειρα των Τούρκων να επανακτήσουν το ισχυρό αυτό φρούριο απέτυχε οικτρά μετά από αιματηρή μάχη που έλαβε χώρα στα περίχωρά της.

Η συνθήκη του Κάρλοβιτς βρήκε την Βόνιτσα, για την κατάκτηση της οποίας τόσο αίμα είχε χυθεί, στην Βενετική κυριαρχία.

Μια νέα ανθηρή περίοδος άρχισε για τους κατοίκους του κάστρου και της γύρω από αυτό περιοχής. Δημητριακά, ρύζι, λινάρι, καπνός, δέρματα και χειροτεχνήματα εξαγόταν από το λιμάνι της και από εκείνο της Πρέβεζας και μεταφέρονταν κυρίως με Γαλλικά και Επτανησιακά πλοία στην Γαλλία, την Τεργέστη, την Μάλτα, την Βενετία και την Νότια Ιταλία.⁶

Η περίοδος όμως της ειρήνης και της ευημερίας δεν κράτησε πολύ. Η Υψηλή Πύλη εποφθαλμιούσε τις Ελληνικές χώρες και πολιτείες, τις οποίες είχε

χάσει στον τελευταίο πόλεμο από την Βενετία. Στις αρχές του 1715 λοιπόν ο σουλτάνος κήρυξε τον πόλεμο στην Βενετία.

Τον Δεκαπενταύγουστο της ίδιας χρονιάς ο Βεϊλερβεης της Ρωμυλίας εκστράτευσε με σκοπό να καταλάβει την Βόνιτσα. Τον συνόδευαν 1500 ιππείς και ο ανηψιός του Χάνου της Κριμαίας, επικεφαλής 1500 ακόμη εκλεκτών ιππέων, κατά πάσα πιθανότητα Τατάρων. Με τη ιππική αυτή δύναμη ενώθηκαν 7000 Σπαχήδες, κυρίως από την Ήπειρο, 8000 Γιανίτσαροι και πολυάριθμο πυροβολικό, εξυπηρετούμενο από 2000 πυροβολητές. Με την στρατιωτική αυτή δύναμη συνενώθηκαν, υπακούοντας στις εντολές του Βεϊλέρβεη, οι πασάδες των Ιωαννίνων, του Δελβίνου, της Αυλώνας, του Βερατίου και του Ελβασάν, επικεφαλής ο καθένας των στρατευμάτων του πασαλικίου του.

Ο αμέτρητος οθωμανικός στρατός έφθασε στην Βόνιτσα, την οποία οι Βενετοί είχαν εγκαταλείψει, αντιλαμβανόμενοι ότι το γέρικο κάστρο δεν μπορούσε να αντέξει στην ορμή του πλήθους και την ισχύ των οθωμανικών όπλων.

Όσοι από τους κατοίκους δεν πρόφθασαν να φύγουν με τους Βενετούς κακοποιήθηκαν και καταταλαιπωρήθηκαν από τους Τούρκους, με αποτέλεσμα η Βόνιτσα και η γύρω απ' αυτή περιοχή σχεδόν να ερημωθούν. Η δύνη του πολέμου πέρασε όταν οι αντίπαλοι κουράστηκαν να πολεμούν. Έτσι με την συνθήκη του Πασσάροβιτς, που ακολούθησε τον μεθεπόμενο χρόνο, η Βόνιτσα ξαναπέρασε στα Βενετικά χέρια καθώς και μια λεύγα γης γύρω από αυτήν ως ενδοχώρα.⁷ Έκτοτε έμεινε στην εξουσία της Γαληνότατης Δημοκρατίας μέχρις ότου η Βενετία έπαψε να υπάρχει ως κράτος, οπότε ακολουθώντας την τύχη των Επτανήσων, τον Μάρτιο του 1797 περιήλθε στην Γαλλία. Όμως κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής της Δημοκρατίας των Βενετών εξαιτίας της παρακμής στην οποία είχε περιπέσει αυτή η τελευταία και της διαλύσεως η οποία επικρατούσε στην Βενετική διοίκηση, η Βόνιτσα είχε καταστεί σχεδόν αυτόνομη.

Λίγο καιρό πριν φθάσουν εκεί οι Γάλλοι, ένα σώμα 200 ατάκτων Τουρκαλβανών περνούσε από τους αγρούς κάτω από το κάστρο. Βλέποντας οι άτακτοι μια ωραία νέα από την πόλη μόνη της στους αγρούς, έκριναν καλό, σύμφωνα με τις συνήθειές τους, να την απαγάγουν. Η είδηση της αρπαγής της έγινε γρήγορα γνωστή στην Βόνιτσα και θεωρήθηκε μεγάλη προσβολή για τους κατοίκους, των οποίων η περηφάνια θίχθηκε βαθύτατα: Αμέσως σχηματίστηκε ένα εθελοντικό σώμα από 100 νέους ένοπλους Βονιτσιώτες, οι οποίοι πρόφθασαν τους Τουρκαλβανούς και μετά από μια αιματηρή μάχη, κατά τη διάρκεια της οποίας σκόρπισαν τον θάνατο στους εχθρούς τους, απέσπασαν από τα χέρια τους δια της βίας την νεαρή συμπατριώτισσά τους και την έφεραν με ασφάλεια στην Βόνιτσα.

Το γεγονός αφηγείται ο Γάλλος στρατιωτικός, J. P. BELLAIRE, λοχαγός του Γαλλικού στρατού, αποσπασμένος στο γενικό επιτελείο του στρατού, ο οποίος έφθασε στην Βόνιτσα με την «Μεραρχία της Ανατολής» του Γαλλικού στρατού στα τέλη του 18ου αιώνα, συνοδεύοντας τον στρατηγό CHABOT. Ο BELLAIRE με τις γνώσεις και την εμπειρία του στρατιωτικού, αλλά και με το χάρισμα της πέννας, άφησε μία αξιόλογη περιγραφή του φρουρίου της Βόνιτσας.⁸

"Το κάστρο, παρατηρεί ο BELLAIRE, είναι πολύ παλαιό κτισμένο πάνω σε ένα βράχο, που εκτείνεται μέσα στον κόλπο. Το σχήμα του είναι ελλειψοειδές, τα τείχη του μετρίου ύψους, στην κορυφή τους έχουν

πολεμίστρες και πλαγιοφυλάσσονται από τετράγωνους και ημικυκλικούς πύργους. Το παραπέτασμα των τειχών έχει δύο πόρτες και δύο μικρούς προμαχώνες. Στην κορυφή του βράχου, όπου είναι κτισμένο το κάστρο, υπάρχει μια μικρή περιτειχισμένη Ακρόπολη, εξοπλισμένη με θυρίδες κανονιών και ελαφρών όπλων. Εκεί υπάρχουν τα ερείπια μιας εκκλησίας και μερικών στρατιωτικών κτιρίων. Μέσα στο κάστρο υπάρχει μια αρχαία και μεγάλη τριπλή στέρνα. Στις άκρες του βράχου, κάθετα προς το κυρίως τείχος, υπάρχουν δύο προστατευτικά τείχη επικοινωνίας τα οποία και εμποδίζουν την προσέγγιση επιτιθεμένων στο κάστρο.

Μεταξύ του φρουρίου και της θάλασσας πάνω στον βράχο διακρίνει κανείς φραγκοσυκιές μεγάλης φυσικής καλλονής.⁹

Κάτω από το κάστρο στην είσοδο της κοιλάδας υπάρχει ένα παλαιό οχυρό σχήματος διόπτρας, το οποίο ονομάζεται «οχυρό των Ισπανών». Αν παρατηρήσουμε προσεκτικά τα διάφορα τμήματα του κάστρου βλέπουμε ότι αυτοί που το έκτισαν είχαν την καλή έμπνευση να εκμεταλλευθούν τις ανωμαλίες και τα πλεονεκτήματα του βράχου, ώστε να υπερασπιστούν το έδαφος βήμα προς βήμα. Μπορούμε να υποθέσουμε από τα ερείπια και την θέση αυτού του κάστρου ότι άλλοτε ήταν πολύ σημαντικό”.

Ο BELLAIRE όμως μας δίνει και άλλες πληροφορίες για την Βόνιτσα. Μας πληροφορεί ότι η Βόνιτσα κατά την διάρκεια της Γαλλικής κυριαρχίας ανήκε διοικητικά στην «Επαρχία Ιθάκης» και ότι οι Γάλλοι πήραν στην υπηρεσία τους, τους Αρματολούς, οι οποίοι πριν υπηρετούσαν τους Βενετούς. Οι Αρματολοί ντύνονταν και εξοπλίζονταν όπως οι υπόλοιποι Ηπειρώτες. Για τους Βονιτσιώτες παρατηρεί ότι ήταν φτωχοί, πολεμοχαρές, και επιθετικοί. Αγαπούσαν την ελεύθερη ζωή και ήταν άριστοι στην χρήση των όπλων. Δυόμισι χιλιάδες ψυχές, όλοι και όλοι, κατοικούσαν σε δύο οικισμούς στους πρόποδες του κάστρου. Ο ένας ονομαζόταν Βόνιτσα και ο άλλος «Κλειστός», επειδή ήταν περιτειχισμένος. Αν και οι αγροί ήταν εύφοροι τα μόνα προϊόντα τα οποία εξήγαγε η Βόνιτσα ήταν καρποί και ξυλεία, με αποτέλεσμα τα έσοδα της κοινότητας να μην επαρκούν για την επισκευή του κάστρου.

Τέλος ο BELLAIRE περιγράφει γλαφυρά την υποδοχή που επιφύλαξαν οι Βονιτσιώτες στον στρατηγό CHABOT και σε αυτόν, προσφέροντας τους καφέ, ηδύποτα και νερό μέσα σε ζάρφια.¹⁰

Το 1798 ο Αλή Πασάς των Ιωαννίνων σχεδίασε την κατάληψη όλων των Γαλλικών θέσεων στην Ήπειρο. Στα πλαίσια αυτών των σχεδίων ένα σώμα Αλβανών κατέλαβε την Βόνιτσα την οποία εγκατέλειψαν οι Γάλλοι, που έφυγαν για την Λευκάδα αφού δεν είχαν προφθάσει να επισκευάσουν το κάστρο.

Τον Μάρτιο του 1800, σύμφωνα με συνθήκη η οποία υπογράφηκε μεταξύ Ρωσίας και Υψηλής Πύλης, η Βόνιτσα, η Πρέβεζα, η Πάργα και το Βουθρωτό αναγνωρίστηκαν ως ανεξάρτητη πολιτεία υπό την προστασία του σουλτάνου με αρμοστή Τούρκο αξιωματούχο. Όμως ο Αλή των Ιωαννίνων δεν μπορούσε να δεχθεί ότι του αφαίρεσαν την λεία μέσα από τα δόντια. Έτσι το 1805 τα στρατεύματα του επέπεσαν πάνω στις αμέριμνες πόλεις της Πρέβεζας και της Βόνιτσας, έδιωξαν το σουλτανικό αρμοστή και τις κατέλαβαν. Ο πονηρός Αλή κατάφερε η πράξη του αυτή να εγκριθεί από την Υψηλή Πύλη, αφού προηγουμένα δολοφόνησε τον σουλτανικό αρμοστή για να μην διαμαρτυρηθεί.

Κατά την διάρκεια των συνεδριάσεων του συνεδρίου της Βιέννης (1814 – 1815), όπου οι νικητές του Ναπολέοντα αποφάσιζαν για την τύχη της

Ευρώπης, η Ιόνιος γερούσια έστειλε επιστολή στον Καποδίστρια, ο οποίος τότε βρισκόταν στην υπηρεσία της Ρωσίας, με την οποία ζητούσε, όπως οι άλλοτε Βενετικές πόλεις της Δυτικής Ελλάδας ενσωματωθούν με την «Δημοκρατία της Επτανήσου». Αξιώσεις όμως πάνω στην Βόνιτσα ήγειραν και οι Αυστριακοί, με το επιχείρημα ότι ήταν οι φυσικοί διάδοχοι της Βενετικής Δημοκρατίας και των εδαφών της. Τελικά οι άλλοι σύνεδροι δεν δέχθηκαν τις Αυστριακές θέσεις, ούτε όμως και τις Επτανησιακές και η Βόνιτσα έμεινε στα Τουρκικά χέρια. Κατά την διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης και του πολέμου της ανεξαρτησίας το κάστρο της υπήρξε βάση και καταφύγιο του Τουρκικού στρατού, με αποτέλεσμα να υποστεί όλα τα δεινά του πολέμου και να λεηλατηθεί άγρια από άτακτους Αλβανούς. Ο δε Ισούφ Πασάς της Ναυπάκτου, ο οποίος βρισκόταν στην Βόνιτσα αναγκάστηκε να κλειστεί στο φρούριο, το 1823, για να γλιτώσει από 7000 Αλβανούς στρατιώτες, οι οποίοι είχαν στασιάσει παραπονούμενοι ότι δεν είχαν εισπράξει τους μισθούς τους.

Με την πρόοδο των πολεμικών επιχειρήσεων τα Ελληνικά όπλα έφθασαν μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο. Έτσι τον Δεκέμβριο του 1828 μοίρα του Ελληνικού στόλου απέκλεισε την Βόνιτσα και ο Ελληνικός στρατός άρχισε να πολιορκεί το κάστρο της, στο οποίο είχαν βρει καταφύγιο πολυάριθμοι Τούρκοι. Μετά τρεις περίπου μήνες πολιορκίας και κακουχιών, οι Τούρκοι παραδόθηκαν με συνθήκη.

Ο κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας όταν έμαθε την χαρμόσυνη είδηση έστειλε συγχαρητήριο μήνυμα στον στρατηγό Τσούρτζ, διοικητή του στρατού, το οποίο άρχιζε ως εξής: «Η παράδοση του φρουρίου της Βονίτσης είναι πρώτον τι ευτύχημα αξιολογώτατον...».

Με την αναγνώριση της Ελληνικής Ανεξαρτησίας και το τέλος του πολέμου η Βόνιτσα παρέμεινε στην κυριαρχία του Ελληνικού κράτους.

Τα δεινά του πολέμου είχαν εξαθλιώσει τους κατοίκους και είχαν φέρει το κάστρο σε ερειπιώδη κατάσταση. Οι τελευταίες ιστορικές σελίδες του είναι δεμένες με την εσωτερική αναταραχή που ακολούθησε την δολοφονία του κυβερνήτη της χώρας Καποδίστρια.

Το Ρουμελιώτικο Κόμμα μετά τη δολοφονία του κυβερνήτη επιδίωκε να καταλάβει το κάστρο της Βόνιτσας, το οποίο υπερασπιζόταν ο φιλέλληνας Ναπολιτάνος PISA. Όλες οι επιθέσεις των Ρουμελιωτών είχαν αποκρουσθεί. Για τον λόγο αυτό αποφάσισαν οι Ρουμελιώτες να καταλάβουν νύκτα το κάστρο, δωροδοκώντας πλουσιοπάροχα έναν φρουρό και αιφνιδιάζοντας την φρουρά. Μάλιστα μετά την κατάληψή του σχεδίαζαν να βράσουν τον στρατηγό μέσα σε καυτό λάδι, εκδικούμενοι διότι δεν είχε δεχθεί να τους παραδώσει το κάστρο. Όμως, ο φρουρός δίστασε να δωροδοκηθεί με αποτέλεσμα να ειδοποιηθεί και κινητοποιηθεί η φρουρά που με πυκνά πυρά απομάκρυνε τους ανεπιθύμητους νυκτερινούς επισκέπτες.¹¹

Ανώνυμος Άγγλος περιηγητής, ο οποίος επισκέφθηκε την Βόνιτσα το 1830, περιέγραψε με απλότητα και ακρίβεια την κακή κατάσταση του κάστρου. Το άλλοτε λαμπρό και υπερήφανο φρούριο των Δεσποτών της Ηπείρου, των Ανδεγαυών και των Τόκκων δεν είχε πλέον οροφές και παράθυρα, ενώ σε πολλά σημεία του η λιθοδομή είχε αποσαθρωθεί από το χρόνο και τις πολυάριθμες πολιορκίες.

Ο άγνωστος αυτός Άγγλος περιηγητής, αφού περπάτησε στις επάλξεις του φρουρίου, κάθισε στον κιλλίβαντα ενός μεγάλου πυροβόλου, παρατήρησε την θέα που ανοιγόταν μπροστά του μέχρι τα βουνά της Πίνδου πέρα από τον

Αμβρακικό και σημείωσε με ενθουσιασμό: «...δεν υπάρχει πένα ή γραφίδα, ικανή να περιγράψει την εικόνα». ¹²

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Αραβαντινός Π., "Χρονογραφία Ηπείρου", σελ. 24
2. Οι Βυζαντινοί ονόμαζαν συνήθως τους διοικητές των φρουρίων προκαθήμενους ή καστροφύλακες. Σπανιότερα τους ονόμαζαν δούκες, ή κεφαλές των φρουρίων.
3. NICOL D., THE DESPOTATE OF EPIROS, σελ. 120
4. NICOL D., ο.π, σελ. 147 – 148, 166
5. "Στην Άρταν παν κ' εκόνεψαν στην Βόνιτσα τους πιάνουν" (απόσπασμα από δημοτικό άσμα), "Χρυσάλλης Αθηνών", σελ. 692
6. Αραβαντινός Π., ο.π, σελ. 233
7. Κατά μία άποψη η Βόνιτσα καταλήφθηκε με την δύναμη των όπλων από τον νικητή των Τούρκων στην Κέρκυρα κόμητα Σουλεμπουργκ (SCHULEMBURG). Κ. Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Ελλάς, σελ. 447
8. BELLAIRE J. P.: PRECIS GENERALES DE LA DIVISION FRANCAISE DU LEVANT, σελ. 210-212
9. Ο BELLAIRE όταν περιέγραφε το φρούριο της Βόνιτσας δεν γνώριζε ότι οι Βενετοί φύτευαν γύρω από τα φρούριά τους τα θαμνώδη αυτά αγκαθωτά φυτά, για να εμποδίζουν την εύκολη προσέγγιση στα κάστρα τους. Γι' αυτό και τα φυτά ονομάστηκαν "Φραγκοσουκιές".
10. Ζάρφια: μικρές πορσελάνινες κούπες, τοποθετημένες μέσα σε αργυρές θήκες, πολύ διαδεδομένες στην Οθωμανική αυτοκρατορία του 18ου και 19ου αιώνα
11. Ανώνυμου, SKETCHES IN GREECE AND TURKEY, σελ. 42
12. Ανώνυμου, SKETCHES IN GREECE AND TURKEY, σελ. 43
13. "Μεγάλη εγκυκλοπαίδεια Γιοβάνη", τόμος 2, εκδόσεις Χ. Γιοβάνη, 1981, σελ. 100
14. Σταματελάτος Μιχαήλ – Σταματελάτου Φωτεινή, "Ελληνική γεωγραφική εγκυκλοπαίδεια", τόμος Α, εκδόσεις Τεγόπουλου – Μανιατέα, σελ. 78
15. Εγκυκλοπαίδεια "ΕΛΛΑΣ – GREECE", τόμος 4, εκδόσεις Χ. Γιοβάνη, σελ. 112

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ ΜΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΜΕΝΗ ΣΕΙΡΑ

1084

Ήτο συνήθεια των Βυζαντινών , εις τας πόλεις-έδρας επισκόπων να υπάρχουν στρατιωτικά τμήματα , και η Βόνιτσα δεν έπρεπε να αποτελεί εξαίρεσην , πολλώ μάλλον διότι και η θέσις της πόλεως με τον παραπλεύρως λοφίσκον προσεφέρετο δια την μετατροπήν της εις προμαχώνα. Ίσως όμως κατά την προηγηθείσαν δραματικήν πεντηκονταετίαν πρό της ανόδου του Αλεξίου , οπότε τα πάντα είχαν παραλύσει , να είχαν παραμεληθή και η άμυνα της Βονίτισης .

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.101

1084

1084 μ.Χ.

Η Άννα Κομνηνή αναφέρει ο Ροβέρτος άφησεν όλον τον στόλον του εις την Βόνιτσαν , ο ίδιος δε με ένα πλοίον έπλευσεν και κατέλαβεν την Κεφαλληνίαν , χωρίς να εξηγή , εάν την Βόνιτσαν κατέλαβεν και πάλιν ή την κατείχεν από την προηγουμένην εκστρατείαν. Αν όμως δεχθώμεν την πιθανωτέραν άποψιν , ότι τότε η Βόνιτσα κατελήφθη διά δευτέραν φοράν , προκαλεί εντύπωσιν η ευκολία με την οποίαν οι Νορμανδοί καταλαμβάνουν οσάκις το επιθυμούν , την πόλιν. Το πράγμα γίνεται περισσότερο περιέργον , αν αναλογισθή κανείς , ότι εις την Βόνιτσαν πρέπει να υπήρχον στρατιωτικάί δυνάμεις και ασφαλώς και κάποιο φρούριο , όχι βεβαίως το σημερινόν , το οποίον είναι δημιούργημα των Βενετών όταν αυτοί κατείχουν την Βόνιτσαν κατά τον 18^{ον} αιώνα.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.101

1222

Ο μητροπολίτης - Ιωάννης Απόκαυκος - απευθυνόμενος προς τον Επίσκοπο Βονίτισης Νικόλαον [1222 μ.Χ.] τον παρακαλεί να επισκεφθή την μονήν Σφετών συνοδευόμενος υπό του "ενδοξοτάτου καστροφύλακος Βονδίτζης του Οψαρά " και να επιθεωρήση τα εκεί γενόμενα.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.127

1260

Έχων λοιπόν υπό την εξουσίαν του [ο Μιχαήλ 1260 μ.Χ.] εισέτι το της Βονίτσης φρούριον , μετέβη εκείσε , και συλλέξας τους δυσηρεστημένους Ακαρνάνας επετέθη κατά των βασιλικών στρατευμάτων άτιμα ευκόλως και ταχέως απεδίωξεν εκ του θέματος της Άρτης.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ , ΤΟΜΟΣ Α΄ σελ.83- 84

1294

Αφ' ού δ' ετελέσθησαν οι γάμοι [του Φιλίππου του Τάραντα και της Θάμαρ κόρης του Νικηφόρου Α' δεσπότη της Ηπείρου] εν Νεαπώλει [1294] , ο Νικηφόρος έδωκεν εις προίκα τη θυγατρί τέσσαρα των οχυρωτέρων της δεσποτείας ΦΡΟΥΡΙΩΝ , την Ναύπακτον , το Βραχώριον , το Αγγελόκαστρον και την Βόνιτσαν.

Κ. Χόπφ – Ι. Ρωμανού , Γρατιανός Ζώρξης σελ.163

1303

Ευρισκόμενος [ο Ιωάννης κόμης της Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Λευκάδος] εις την Βόνιτσαν [πιθανόν μέσα στο φρούριο αυτής] όπου έφθασεν πρώτος με τους εκατόν ιππότες του , υπεδέχθη και τα εξ Ιταλίας στρατεύματα.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.165,168

1303

Ο Θωμάς όχι μόνον απέκρουσε τους εισβολείς , αλλά κατώρθωσαν να καταλάβουν πολλά φρούρια μεταξύ των οποίων της Ναυπάκτου , της Βονίτσης και του Βουθρωτού.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.171

1307

Αυτός λοιπόν ο φιλόδοξος στρατηγός [Συργιάννης Παλαιολόγος] εισέβαλεν εις τα εδάφη του δεσποτάτου και έφθασε μέχρι την Βόνιτσαν , την οποίαν μετά επίπονον πολιορκίαν κατέλαβεν. Ο ορμητικός Συργιάννης αφού εξεπόρθησεν την πόλιν με το ισχυρόν φρούριον εστράφη κατά της περιοχής της Άρτης.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.171

1314

Τραπείς δε πρώτον επί τον δεσπότην Ιωάννην κατεκτήσατο την νήσον Λευκάδα και το φρούριο της Βονίσης, όπερ αποτελέσαν πρώην μέρος της προικός της Ηπειρώτιδος Θάμαρ πρώτης συζύγου του εκ του Τάραντος Φιλίππου, καταλήφθη οφιαίτερον τω 1314 υπό του Θωμά.

Κ. Χόπφ – Ι. Ρωμανού, Γρατιανός Ζώρζης σελ.300

1314

Απέμεινε δε μόνον αυτώ [Ουαλτερίω] η νήσος Λευκαδία και το φρούριο της Βονίσης, ων της κτήσεως την επικύρωσιν έλαβε παρά του πενθερού αυτού Φιλίππου.

Κ. Χόπφ – Ι. Ρωμανού, Γρατιανός Ζώρζης σελ.300

1337

Τα δε έτερα μέρη της Ηπείρου και Ακαρνανίας έμειναν πιστά και υποκείμενα εις την βασιλικήν κυβέρνησιν. Οίον το Μεσοπόταμον, ο Σοποτός, η Χειμάρα, το Αργυρόκαστρον, ο Άγιος Δονάτος, η Πάργα, το Αγγελόκαστρον, τα Ιωάννινα, ο Ευλοχός, Βάλτος και άλλα πολλά φρούρια, παρεκτός της Ναυπάκτου, της Βονίσης και Βουθρωτού, άτινα, ως είρηται κατείχον το παρά του βασιλέως της Νεαπόλεως.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, ΤΟΜΟΣ Α΄ σελ.121

1343

Τω 1343 εν ώ έτει και ο Ουαλτέριος ατίμως εκ Φλωρεντίας εξηλάθη, η της Νεαπόλεως αυλή εξέδωκε κατά του Κλιγνετίου, " όστις επί εννέα έτη διετέλεσε Βάϊλος του Δουκός εν τοις φρουρίοις της Βονίσης και Αγίας Μαύρας, και εν τη νήσω Λευκάδι", πράξιν δι ής ηναγκάζεται να δώση λόγον της εαυτού διαχειρίσεως, αλλ' αγνοούμεν τίνα έκβασιν έσχεν αύτη".

Κ. Χόπφ – Ι. Ρωμανού, Γρατιανός Ζώρζης σελ.301

1355

Τον Οκτώβριον του 1355 μ.Χ. ο Ντε Μπριέν ολίγον προ του θανάτου του άφησεν δια διαθήκης εις τον Gratiano Zorzi [Γρατιανόν Τζώρτζην] τα δύο φρούρια, Βονίσης μετά μετά μιας μικράς περιμέτρου, και Αγίας Μαύρας μεθ' ολοκλήρου της Λευκάδος.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ, "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.185

1355

Δι' άλλης δε πράξεως [ο Ουαλτέριος] παρεχωρήθη ύστερον αυτώ [τω Γρατιανώ Ζώρζη] και το εν Ηπείρω φρούριον της Βονίτσης.

Κ. Χόπφ – Ι. Ρωμανού , Γρατιανός Ζώρζης σελ.302

1356

Οι κάτοικοι της Βόνιτσας ζήτησαν να υπαχθούν το 1356 μ.Χ. υπό την επικυριαρχίαν του κόμητα του Λέτσε jean d' Enghien.

Διαμαρτύρεται με επιστολή του προς τους Βενετούς ο κόμης του Λέτσε. [Ο Γρατιανός επέδραμεν κατά των υπηκόων και των κτήσεών μου εις το φρούριο της Βονίτσης - Bonoditie - και καταστρέφων τα κτήματα και τα ιχθυοτροφεία μου συνέλαβεν και εφυλάκισεν].

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β' σελ.189

1360

Ο Δουσάν και ο Συμεών αργότερα 1360 δε φαίνεται να ενδιαφέρθηκαν ή για ορισμένους πολιτικούς λόγους δε θέλησαν να καταλάβουν το φρούριο της Βονίτσης.

Ιωάννου Ρωμανού "περί του Δεσποτάτου" σελ.78

1362

Ο Λεονάρδος Τόκκο φέρει τους τίτλους : " Signor de la Citade de Bondanza " [αυθέντης του κάστρου της Βονίτσης].

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β' σελ.193

1378

Οι Αλβανοί κατέχοντες όλα τα γύρω υψώματα και συνοικισμούς - Ζαβέρδα , Μοναστηράκι , Άγιος Βασίλειος [Θύρρειο], Παληάμπελα , ίσως και την περιοχή του Ακτίου – Πούντας - , περιεφέροντο ανενόχλητοι και ελήστευον τους πάντας , χωρίς η φρουρά του κάστρου να δύναται να προβάλη αντίστασιν. Ο διοικητής του φρουρίου [καστελάνος] , κλεισμένος εις τα τείχη , περιωρίζετο να προστατεύη μόνον τον στενόν χώρο του φρουρίου και εγκατέλειπεν τους κατοίκους εις την διάθεσιν των ληστών-επιδρομέων. Επειδή όμως ο Σπάτας δεν ηρκείτο εις όλα αυτά , αλλά επιθυμούσεν και την κατάληψιν του φρουρίου , και αυτή δεν διεγράφετο εις τον ορίζοντα με την μέθοδο των λεηλασιών και των καθημερινών σχεδών επιθέσεων , αι οποίαι όμως από τα τείχη απεκρούοντο , απεφάσισεν να επιχειρήση αιφνιδιαστικήν νυκτερινήν επίθεσιν , με την

ελπίδα , ότι ο αιφνιδιασμός και το σκότος θα έκαμπτον την αντίστασιν των πολιορκουμένων. Η επιχείρησις όμως επροδόθη και κατέληξεν εις συμφοράν. Όταν οι στρατιώται του ανήλθον διά δύο κλιμάκων εις τα τείχη , εύρον τους πολιορκουομένους ετοιμούς να τους αναμένουν , και αντί να επιτύχουν αιφνιδιασμόν της φρουράς , αιφνιδιάστηκαν οι ίδιοι και πολλοί εφονεύθησαν κατακρημισθέντες από τα τείχη , πολλοί δε συνελήφθησαν και αιχμάλωτοι. Κατά τρόπον απάνθρωπον μάλιστα ο καστελάνος τους αποκεφάλισεν και απέστειλεν εις τον νεαρόν ακόμη Κάρολον Τόκκο , εις την Κεφαλληνίαν , τα κεφάλια , μακάβριον το θέαμα , αλλά ο Κάρολος ηγαρήσθη και συνεχάρη τον καστελάνον διά την επιτυχίαν. Αι επιχειρήσεις αιταί δεν χρονολογούνται από τον χρονικογράφον και διά τούτο ο εκδότης του χρονικού G. Schiro τας τοποθετεί μεταξύ των ετών 1378 – 1385.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.198

"Και άρξαντο να μάχωνται το κάστρο της Βοδίτζου και καθ' εκάστην έτρεχαν της γης και της θαλάσσης τελείως το ερήμαξαν το μπόριον του κάστρου".

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΩΝ ΤΟΚΚΟ , στ. 45 - 86

"έκτισεν , εστερέωσεν τα κάστρα και τους πύργους και εσυντάρχησεν καλά και εδυνάμωσέν τα με τζακρατόρους και λαόν , όπως να τα φυλάγουν".

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΩΝ ΤΟΚΚΟ , στ. 131 – 133

Αναφέρεται στα κάστρα Λευκάδος και Βόνιτσας.

1405

Μία άλλη επιχείρησις ανελήφθη υπό του Καρόλου εναντίον της ίδιας της Άρτης , είχαν και την βοήθειαν του Μουρίκη Μπούα. Οι δύο άνδρες συνηντήθησαν εις το φρούριον της Βονίτσας όπου κατεστρώθησαν τα σχέδια της επιχειρήσεως.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.212

1410

Ο διοικητής της Βλαχίας [Θεσσαλίας] Γιοσού – Μπεκης [Γιοουσούφ - Μπέης] κατέφθασεν με είκοσιν χιλιάδες άνδρας βαδίζων προς την Βόνιτσαν την οποίαν είχε θέσει ως πρώτον στόχον αντί της Λευκάδος. Αν και κατά την διάβασιν του ποταμού Αχελώου πολλοί από τους στρατιώτας του επνίγησαν , επειδή ο ποταμός είχε εκχυλίσει , εκινήθη ταχύτατα προς την Βόνιτσαν και τον Κάρολον. Ο τελευταίος απουσίαζεν εις κινήγιον και τας πρώτας επιθέσεις απέκρουσεν η φρουρά της πόλεως. Η αντιμετώπισις των Τούρκων πάντως κατά την πρώτην φάσιν των συγκρούσεων υπήρξεν επιτυχής. Μάλιστα όταν ο Κάρολος επέστρεψεν εις το φρούριον , εύρεν πολλούς Τούρκους να έχουν αιχμαλωτισθεί. Η συνέχεια των επιχειρήσεων ήτο επίσης δυσμενής δια τους Τούρκους και ο "Γιοουσούπης" ηναγκάσθη να προτείνη συνδιαλλαγήν. Οι δύο άνδρες συνητήθησαν αυτοπροσώπως έφιπποι έξω από το φρούριον και υπέγραψαν συμφωνίαν τερματισμού των συγκρούσεων και οι Τουρκοί απεχώρησαν.
Χρ. Τόκκο στιχ. 323 – 468

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ , "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.214

1410

Κατά το Χρονικό των Τόκκο ο Μουρίκης Σπάτα το 1410 μ.Χ. με σύμμαχον τον Ισαύ [Ιζαού] Μπουοντελμόντι έφθασε εις την Βόνιτσαν, ακολουθών την παραλιακήν οδόν Άρτας – Βονίτσης , και επολιόρκησεν το φρούριον. Δεν έχουμε , δυστυχώς , λεπτομερή περιγραφή των γεγονότων λόγω απωλείας αρκετών τμημάτων του Χρονικού των Τόκκο το βέβαιον είναι ότι ο αντικειμενικός σκοπός δεν επετεύχθη και οι εισβολείς απεχώρησαν.
Χρ. Τόκκο στιχ.700 – 774

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.218 – 219

1415

Διοικητήν της Βονίτσης ο Κάρολος ώρισεν κάποιον Ιωάννην Πρέσαν , άγνωστον μέχρι τούδε.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.225

1429

Η "βασίλισσα" Φραγκίστα διετήρησεν υπό τον έλεγχόν της το φρούριον της Αγίας Μαύρας μεθ' ολοκλήρου της Λευκάδος καθώς και την Βόνιτσαν με μίαν μικράν περί αυτήν περίμετρον.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.249

1449

Μετά την επίθεση και κατάληψη της Άρτας από τους Τούρκους το Μάρτιο του 1449 μ.Χ. οι Τόκκο διετήρησαν όπως αναφέρει ο Stefano Magno από τα εδάφη της Ακαρνανίας τα φρούρια Βόνιτσας, Αγγελόκαστρου και Βάρνακα.

1460

Αι Τουρκικαί δυνάμεις αι οποίαι κατέλαβον την Πελοπόννησον το 1460 μ.Χ. , ή μέρος αυτών , εστράφησαν και κατά της Ακαρνανίας , την οποίαν κατέλαβον ολόκληρον , συμπεριλαμβανομένων και των φρουρίων Αγγελοκάστρου και Βάρνακα. Μόνον η Βόνιτσα παρέμεινεν εις χείρας των Τόκκο , των οποίων η επικράτεια επανήλθεν πλέον εις την έκτασιν , την οποίαν είχεν , όταν ανέλαβεν ο Κάρολος Α΄ Τόκκο. Βόνιτσα , Λευκάς , Κεφαλληνία – Ιθάκη – Ζάκυνθος. Διατί οι Τούρκοι δεν επετέθησαν και κατά της Βονίτσης δεν είναι γνωστόν. Ίσως η οχυρότης του φρουρίου της να τους εφόβισεν , ότι μία πολιορκία του θα ελάμβανεν μεγάλην διάρκειαν , και διά τούτο μετέθεσαν την προσπάθειαν καταλήψεώς της δι' αργότερον.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.258

1479

Το θέρος του 1479 μ.Χ. ο μπέης της Βαλόνας Γεντίκ – πασάς με είκοσιν οκτώ πλοία [ή 42 κατ' άλλους] έπλευσεν εις τον Αμβρακικόν κόλπον και κατέλαβεν την Βόνιτσαν. Είναι αμφίβολον αν προεβλήθη έστω και υποτυπώδης αντίστασις , διότι ο Λεονάρδος είχεν πεισθεί , ότι η σταδιοδρομία του ως δεσπότης είχεν τερματισθεί και δεν ησχολείτο με την άμυναν των φρουρίων , τα οποία του απέμενον ακόμη , αλλά με την αναχώρησιν ή μάλλον την αισχράν δραπέτευσίν του. Δια τούτο είναι αμφίβολο και εάν εις το οχυρόν φρούριον της Βονίτσης υπήρχεν φρουρά.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β΄ σελ.261

1625

" Μετά την κατάληψη του κάστρου της Βόνιτσας τον επόμενο χρόνο 10 Οκτωβρίου 1685 το σνατζάκιο κολοβώνεται χάνοντας τους δύο καζάδες , Λευκάδας και Ξηρομέρου με τα κάστρα τους."

ΓΕΡ. ΠΑΠΑΤΡΕΧΑ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΙΝΙΟΥ" σελ.137

1668

Βόνιτσα. Ευρισκομένη υπό την κατοχήν των Ενετών κατεκτήθη υπό του Φαϊκ πασά την εποχή του μακαρίτου σουλτάνου Βαγιαζήτ το έτος 905 [1499]. Ανήκει εις τα εδάφη του σαντζακίου του Κάρλελι και την εξουσιάζει ο βοεβόδας [Διοικητής Καζά , τοποτηρητής]. Είναι Καζάς [υποδιαίρεση του σαντζακίου , επαρχία. Περιφέρεια της δικαιοδοσίας του Καδή] εκατόν πενήκοντα ακτσέδων [άσπρων], εδρεύει ναϊπης [τοποτηρητής , επίτροπος] της Αγίας Μαύρας. Μόλις η Βόνιτσα έχει προσαρτηθεί εις την Αγίαν Μαύραν. Είναι έδρα κετχουδά [κεχαγιάς , οικονόμος], σερδάρη [αρχηγός των γενισάρων] και δισδάρη [φρούραρχος] του φρουρίου. Έχει 60 πολεμικούς ίππους. Το φρούριο της εις την άκραν της θαλάσσης είναι σχήματος πενταγώνου , μάλλον απόκρημνον , λιθόκτιστον , οχυρόν. Είναι ένα μικρόν οχυρόν φρούριον με χίλιους ευσώμους άνδρας. Εις την ανατολικήν πλευράν έχει μίαν πύλην εμφανή. Εις το εσωτερικόν έχει εν όλω δέκα κεραμοσκεπής οικίας , οπλοστάσιον , αποθήκην ζωοτροφών , δεξαμενήν ύδατος και ένα μικρόν τζαμί του σουλτάνου Βαγιαζήτ Χάν. Όμως χαμάμι , αγοράν και παζάρι δεν έχει. Εις τα πέριξ έχει πολλές αμπέλους , ο κετχουδάς και ο σερδάρης γενισάρων κάποτε κατώκουν εις την Αγίαν Μαύραν.

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΕΒΛΙΑ ΤΣΕΛΕΜΠΗ 1668/69

1685

Τον Οχτώβρη του 1685 ο Μοροζίνη με την αρμάδα του όλη επέστρεψε στην Αγία Μαύρα απ' όπου έπειτα πέρασε στον Αμβρακικό , όπου κυρίεψε την Βόνιτσα της οποίας το κάστρο διώρθωσε , ενίσχυσε και επάνδρωσε "για να φυλάγη της Ρουμέλης τα χωριά" και κατέλαβε την Ηγουμενίτσα. Οκτωβρίου 20 , ήρθε μια βάρκα από την Πρέβεζα και είπε , πως αφέντης ο καπετάν γκενεράλες επήγε στην Πρέβεζα , και πήγε πάρα κάτω έξη μίλια εις ένα κάστρο ονομαζόμενο Βόνιτσα , και το επήρε και έβαλε κομμάτια [κανόνια] και σουλτάνους [στρατιώτες] εις δαύτο και το φορτικάρισε για να φυλάξη της Ρούμελης τα χωριά.

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΜΑΤΕΣΗ . ΝΤΙΝΟΥ ΚΟΝΟΜΟΥ 71

1699

" Στο σύστημα του ελέγχου της ευρύτερης περιοχής , η περιοχή της Βόνιτσας με το φρούριό της κατέχει σημαντικότερη θέση , αφενός γιατί , μαζί με την κατοχή της Λευκάδας εξασφαλίζει τον έλεγχο των οδών του Ιονίου και αφετέρου , γιατί αποτελεί τη γέφυρα σύνδεσης των βενετοκρατούμενων περιοχών με την πλούσια ενδοχώρα. Αφού χάθηκε για τους Ενετούς το 1699 , επανακτήθηκε το 1717 και από τότε μέχρι την κατάρρευση της Γαληνοτάτης είναι προσαρτημένη , διοικητικά και οικονομικά , στη διοίκηση της Αγίας Μαύρας . "

1715

Κατά την έναρξιν του 1715 έτους το καιροφυλακτούν Διβάνιον **διεκήρυξε πόλεμον κατά των Βενετών**, και εντός ολίγου ο πόλεμος ήρξατο εν τη Πελοποννήσω. Κατά δε τας 15 Αυγούστου ο της Ρωμελίας κυβερνήτης εκστρατεύσας κατά της Βονίτισης, **διέβη εκ της πόλεως των Ιωαννίνων**. Αφικθέντος δ' αυτού εις Άρταν μετά 1500 ιππέων εις το **μεταξύ έφθασε μετ' άλλων τοσούτων ιππέων** και τις ανεψιός του Χάνου της Κριμαίας, και συνενωθείσης της ιππικής ταύτης δυνάμεως μετά 7000 σπαχίδων, 8000 γενιτσάρων και 2000 πυροβολιστών, [εκτός των ιδιαιτέρων στρατών, ούς οι πασσαδες των Ιωαννίνων, Δελβίνου, Αυλώνος, Μπερατίου και Ελβασανίου, ωδηγούν συστρατεύοντες] **διέβησαν εις Βόνιτσαν**, ήν και ανυπερθέτως κυριεύσαντες έσπευσαν, ίνα επιτεθώσι κατά της Αγίας Μαύρας.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, ΤΟΜΟΣ Α΄ σελ.235

1717

Τω επομένω της πολιορκίας της Κέρκυρας έτει συνεφωνήθη και εππραγματοποιήθη συνθήκη ειρήνης μεταξύ της Αυστρίας των Βενετών και του Σουλτάνου Αχμέτου, δι' ης η Αγία Μαύρα, Πρέβεζα, Βόνιτσα και Βουρθωτόν παρεχωρήθησαν εις την Βενετικήν κυριαρχίαν επεκτάσει παραλλήλου χώρας μίας λεύγας περίπου επί τω εσωτερικώτερον.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, ΤΟΜΟΣ Α΄ σελ.238

1797

Κατά το 1797 έτος, αποσβεσθείσης της Βενετικής κυριαρχίας εκ του καταλόγου των αυτονόμων εθνών, αι Ιόνιοι νήσοι, και αι μετά της τύχης αυτών συνηρητέναι χώραι της Ηπείρου, ήτοι το Βουρθωτόν, Πάργα, Πρέβεζα και Βόνιτσα υπεβλήθησαν τη Γαλλική Δημοκρατία.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, ΤΟΜΟΣ Α΄ σελ.287

1798

ΦΡΟΥΡΑ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΠΟΛΙΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του ΝΙΚΟΛΟΥ. Χειρούργος τάλληρα 62.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΡΥΩΝΗΣ. Επί των εφοδίων τάλληρα 39, λίρες 8, σόλδια 8.

Έξοδα για το λάδι της φρουράς τάλληρα 9.

(1 τάλληρο = 11 λίρες

1 λίρα = 20 σόλδια)

Στατιστικοί Πίνακες Αρχ. Λευκάδος 38 [=27] αριθ.3 19 Φεβρουαρίου 1798

1798

Οι Γάλλοι κατόπιν τούτου αποσύρθηκαν στο φρούριο της Αγίας Μαύρας κι αποφάσισαν να πολεμήσουν μόνο εκεί [1798]. Ήταν 501 άνδρες. Από αυτούς οι 40 ήταν αξιωματικοί. Είχαν συγκεντρωθεί κι όσοι γλύτωσαν από την φρουρά της Πρέβεζας και όσοι ήταν από την φρουρά της Βόνιτσας.

Π.Γ.Γ. ΡΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ" ΤΟΜΟΣ Β' σελ.44

1800

Εν τω μεταξύ αυτό έλαβεν ο Αλής και ετέραν λυπηράν είδησιν, την μεταξύ Ρωσσίας και Πόρτας γενομένην συνθήκην, δι' ής η Βόνιτσα, Πρέβεζα, Πάργα και Βουθρωτόν ανεγνωρίσθησαν δημοκρατική πολιτεία, υπό την προστασία της πόρτας, στελλούσης ως Αρμοστήν ένα υπάλληλόν της. [Η έννοια της συνθήκης αυτής διελάμβανε :

α) ίνα οι κάτοικοι των τεσσάρων αυτών θέσεων κυβερνώνται δι' επιτοπίων νόμων και αρχών,

β) ίνα έχωσι πλήρη ελευθερίαν επί της περιουσίας των και προς παν επιτήδευμα,

γ) ίνα μη δύνανται οι Οθωμανοί ανεγείραι μεσίτιον εντός τινος των ανωτέρω θέσεων και

δ) ίνα μη συγχωρήται ουδενί Οθωμανώ η εγκατάστασις εντός του μικρού εκείνου κράτους επί ουδεμία προφάσει, παρεκτός του ενός και μόνου Οθωμανού, εδρεύοντος εν εκάστη κοινότητι, όπως εκτελή όσα η επιτόπιος αρχή εναπετίθετο εις την διαχείρησίν του.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, ΤΟΜΟΣ Α' σελ.293

1821

Και αμέσως έγραψε του κ<απετάν> Τζόγκα προτού να ξεσκεπασθή η αποστασία μας να πάη εις την Βόνιτζαν. "Όλοι οι Τούρκοι όπου [γ]είναι εις το κάστρο <είναι> είκοσι δύο. Αυτοί τώρα έχουν το ραμαζάνι τους" ο φρούραρχος του κάστρου κατεβαίνει την κάθε ημέρα εις την χώρα. Εις εκείνη την στιγμή να πάρης δέκα πέντε στρατιώτες και να πάς εις το κάστρο, τάχα ότι έχεις να ανταμώσεις τον αγά, εκεί στέκονται ή τρείς ή τέσσεροι Τούρκοι, οι άλλοι κατεβαίνουν με τον αγά εις την χώρα και τους πιάνετε και κυριεύουμε το κάστρο. Και

ανταποκρίσου με τον καπετάν Γώγο <Μπακόλα> όπου να το κάμετε
μιάν ημέραν εσύ εις την Βόνιτζαν και εκείνος εις την Άρτα
..... Εις την Βόνιτζαν εστάθη ο
καπετάν Τζόγκας πολιορκίζοντας το φρούριο
..... Και <οι> βεζυράδες οπού {γ>ήτον εις την Άρτα
έστειλαν μερικό ασκέρι με τον Μπεκήρ Τζογαδόπο και απέρασαν εις την
Βόνιτζα , εχθύπησαν τον [γ]καπετάν Τζόγκα και τον [γ]καπετάν Στάθη
Κατζικογιάννη και επολέμησαν έως το βράδυ , και τότε ετραβήχθηκαν
από την θέσιν τους και εδιαλύθησαν , μένοντας πολλά ολίγοι στρατιώται
με τον [γ]καπετάν Τζόγκα , και επήγαν εις το Μεσοβούνι , εις το
Παραδείσι. Και οι Τούρκοι επήραν τα κανόνια του κυρίου Μπασιάνου ,
όπου τα είχεν αντίκρυ του κάστρου και το εκτυπούσε , τα οποία έφεραν
από τα κάστρη της πλαγιάς , και περατικοί επλάκωσαν τον <γ>κάμπο
και επήραν όλα τα αλώνια και μύλους όπου <γ>ήτον τα καλαμπόκια. Ο
στρατηγός βλέποντας τους Τούρκους όπου επολεμούσαν τον χίλιαρχο
Τζόγκα και καπετά Στάθη Κατζικογιάννη και τον γκέριον Μπασιάνο
επήρε μερικούς ξερομερίτες όπου ευρέθησαν εις το ο[υ]ρδί του
Μακρυνόρου<ς> και εξημερώθη εις τον Ζυγό παλιάμπελα , πλησίον της
Βόνιτζας. Χθηπά τους Τούρκους , τους στεναχωρεί και τους μπάζει εις
την Βόνιτζα , και ελευθερώνει τον <γ>κάμπο με τα αλώνια και τους
μύλους , χωρίς να τα προφθάσουν οι Τούρκοι να τα πάρουν μιάν οκά
από τα καλαμπόκια. Και έριξε το ο[υ]ρδί του εις τον μύλο του Λογοθέτη ,
έξω της πολιτείας. Τότε ήρθε ο Καραγισκάκης από το Μακρυνόρο<ς> εις
τον στρατηγό , επειδή δεν το εκατάλαβε όταν εκίνησεν από το ο<υ>ρδί ,
ωσάν οπού <γ>ήτον εδικός του. Αφού έπεσεν ο Αλή πασιάς εις την
οργήν του σουλτάνου εξοπίσω ήλθε και ο χίλιαρχος Τζόγκας εις τον
στρατηγό. Το πρωγί έκαμαν πάλιν κίνημα οι Τούρκοι και επήγαν
κατεπάνου τους , πλην τους εξανακτύπησαν και έμπασαν εις την
Βόνιτζα. Τότε εσυμφώνησαν και τα δύο μέρη : οι Τούρκοι να τραβηχθούν
από τη Βόνιτζα εις την Άρτα , και να αφήσουν μόνον εβδομήντα
Τούρκους εις το κάστρο , και ο στρατηγός επήγε εις το Ξερόμερο , να
συνάξη τους πατριώτες του και να πάγη εις το Μακρυνόρο<ς>
.....

**ΕΓΓΡΑΦΟ ΑΓΝΩΣΤΟΥ ή ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ. Δημοσιευμένο
από το Ν. ΦΥΣΕΝΤΖΙΔΗ όρα και ΚΩΣΤΑ ΣΑΡΔΕΛΗ<ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΒΑΡΝΑΚΙΩΤΗΣ > σελ.289 – 321**

<..... εγώ την πρώτην φοράν οπού ευγήκεν ο Μπεκίρ
τζογαδόρος με ασκέρι εις την Βόνιτζαν και επολέμισαν με τον Καπετάν
Τζόγκαν και τον εχάλασαν και επήραν σβάρνα τον Νεχαγιέ της Βόνιτζας,
μ' όλον όπου ήμουν εις Μακρυνόρος ευθύς όπου έλαβον την είδησιν ,
ώρμισα με εκατόν πενήντα ξερομερίτας όπου είχα μαζί μου και
εφθάσαμεν εις Βόνιτζαν , και του Θεού συνεργούντος κυνηγήσαμεν και
τους εμβάσαμε εις το κάστρο. >

**Αναφορά Γεωργίου Βαρνακίωτη προς την < Υπερτάτην Βουλήν >
όρα και ΚΩΣΤΑ ΣΑΡΔΕΛΗ <ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΡΝΑΚΙΩΤΗΣ> σελ.373**

Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας 1821-1832 της Βιβλιοθήκης της Βουλής, Αθήνα 1976, σελ.198 - 200

1821

Οι Τούρκοι ανεκήρυξαν νέον σαντζάκιον με έδραν την Αγίας Μαύραν, το οποίον περιελάμβανεν την Λευκάδα και την Βόνιτσαν. Αργότερα η Βόνιτσα γίνεται Καζάς.

Γιαννόπουλος Ιωάν. Διοικητική οργάνωσις Στερεάς Ελλάδος κατά την Τουρκοκρατίαν, 1971 σελ.84 και 86

1821

ΚΑΡΛΕΛΙ ονομάζετο η Ακαρνανία και η Αιτωλία μέχρι την Ελληνικήν Επανάστασιν του 1821. Εκτός όμως από αυτόν τον όρον εις την περιοχὴν εδόθη και ο όρος "μικρά Ελλάς" ο οποίος όμως δεν επεκράτησεν. Πού ήσαν τα όρια του νέου αυτού σαντζακίου και της επικρατείας του Λεονάρδου δεν είναι σαφώς γνωστόν. Εις παλαιότερας αντιστοιχους περιπτώσεις, όταν η Βόνιτσα είχε αποσπασθεί από την υπόλοιπον Ακαρνανίαν, μαζί με το φρούριον της πόλεως, παρεχωρείτο και μια μικρά περίμετρος, η οποία δεν επεξετείνετο πέραν των περί το φρούριον πεδινών εδαφών, ενώ τα περί αυτήν χωριά, ακόμη και τα πλησίον της Λευκάδος, όπως η Περατιά, δεν ακολουθούσαν την μοίραν της Βονίτσης.

Γ.Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ" ΤΟΜΟΣ Β' σελ.259 - 260

1821

Το ίδιο τμήμα [30 Λευκάδιοι υπό τον ομαδάρχην Ψιλανό υπό τις διαταγές του Θ. Γρίβα] έλαβε μέρος στην πολιορκία του φρουρίου της Βόνιτσας όπου μετά την κατάληψη της κωμοπόλεως [28-5-1821] είχε κλεισθή η Τουρκική φρουρά.

Π.Γ. ΡΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ" ΤΟΜΟΣ Β' σελ.320

1828

Μετά την κατάληψη του Αμβρακικού κόλπου εμποδίστηκε η συνηθισμένη μεταφορά τροφίμων από την Πρέβεζα στη Βόνιτσα. Στις 15 Δεκεμβρίου οι άνδρες του αρχιστρατήγου ξεκίνησαν για την άλωση της Βόνιτσας με την βοήθεια του στολίσκου.

1829

Το επιχείρημα ήταν επικίνδυνο επειδή πάνω από την πόλη υπήρχε φρούριο , αλλά πέτυχε. Οι Έλληνες κυρίευσαν με έφοδο τη Βόνιτσα στην οποία βρέθηκαν πάρα πολλοί χριστιανοί αιχμάλωτοι , ενώ οι Τούρκοι κατέφυγαν και κλείστηκαν στο φρούριο , όπου πολιορκήθηκαν. Στις 5 Μαρτίου βγήκαν με συνθήκη και μεταφέρθηκαν άθικτοι στην Πρέβεζα μαζί με τα όπλα και τις αποσκευές τους.

Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ" ΕΚΔΟΣΗ "ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ" ΑΘΗΝΑ 1994 ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ σελ.291 – 292

1829

Για την άλωση του φρουρίου της Βόνιτσας ο Φυσεντζίδης γράφει , ότι μετά την παράδοση του Καρβασαρά , ο Βαρνακιώτης <πορευθείς κατά της Βονίτζης, και κυριεύσας αυτήν επολιόρκησε το φρούριον , επειδή όμως τούτο βοηθούμενον δια θαλάσσης εκ Πρεβέζης εφαινετο δυσάλωτον , ο Βαρνακιώτης συνεννοηθείς μετά του Κυβερνήτου, και κατορθώσας δια του σταλέντος στολίσκου να κόψη και την από θαλάσσης συγκοινωνίαν των πολιορκουμένων , ηνάγκασεν αυτούς να τω παραδώσωσι το φρούριον , επι τόπω να σταλώσιν εις Πρέβεζαν ανενόχλητοι>.

{ Ανέκδοτοι αυτόγραφοι επιστολαί σ.σ. 284 – 285 }.

ΚΩΣΤΑ ΣΑΡΔΕΛΗ <ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΡΝΑΚΙΩΤΗΣ> ,σελ.432

1854

Στις 3 Φεβρουαρίου [1854] ο Θεοδ. Γρίβας αναχώρησε από τη Βόνιτσα με πολλούς οπαδούς του και 83 στρατιώτες της φρουράς Βόνιτσας , που είχαν εγκαταλείψει την μονάδα τους για να πολεμήσουν κοντά στον έμπειρο στρατηγό. Στις 6 Φεβρουαρίου έφθασε στο Κομπότι , αφού πρώτα έστειλε την παραίτησή του στον Όθωνα.

"ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ" , ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε. ΤΟΜΟΣ ΙΓ' σελ.151

1862

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1862

Ο Γρίβας , μαθαίνοντας την αναχώρηση του βασιλιά και έχοντας σκοπό να τον αιχμαλωτίσει όταν θα έφθανε στη Βόνιτσα , αποφάσισε να επισπεύσει κατά μια μέρα την έναρξη της επαναστάσεως. Γι' αυτό έστειλε αμέσως στη Βόνιτσα το Στάϊκο , ο οποίος αφού είχε προηγουμένως συνεννοηθεί με τους αξιωματικούς της φρουράς , κλείστηκε μαζί τους στο φρούριο , αναγγέλλοντας ότι σύντομα έφθανε με στρατό και ο ίδιος ο Γρίβας , όπως και πράγματι έγινε , αν και λίγο

αργότερα , γεγονός που είχε σαν αποτέλεσμα την ανησυχία του Σταΐκου και των άλλων αξιωματικών που είχαν ασπασθεί το κίνημα. Αμέσως συνελήφθησαν ο ταγματάρχης της χωροφυλακής Τζάνης και ο βουλευτής Γεραθανάσης που είχαν φθάσει στη πόλη για οργανώσουν την υποδοχή του βασιλιά , ενώ ο Γρίβας έσπευσε στο Βάλτο , όπου οι αξιωματικοί Αθ. Ίσκος , Σκυλοδήμος και Κ. Στράτος ετοιμάζονταν να βαδίσουν εναντίον του.

**"ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ" ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε.
ΤΟΜΟΣ ΙΓ' σελ.196**

1881

Της πόλεως υπέρκειται φρούριον ενετικών , ένθα τα νυν ο στρατών , 50 μέτρα υψηλόν υπέρ την επιφάνειαν της θαλάσσης , έχον λαμπράν θέαν επί τα πέριξ , εξ αυτού φαίνεται το πλείστον του Αμβρακικού κόλπου , τα όρη Τσουμέρκας , Μακρυνόρους , Ολύτσικας , τα βουνά του Σουλίου , η Πρέβεζα και δια του τηλεσκοπίου η Άρτα , προς το μέρος δε της ξηράς , η χλοερά πεδιάς της Βονίτσης , και πάσαι αι οικίαι της πολίχνης. Το φρούριο δε τούτο μάλλον εκτίσθη ίνα προστατεύη την πόλιν εκ των επιδρομών από της ξηράς των Ακαρνανών , ή όπως φυλάσση την πολίχνην από θαλάσσης.

ΕΣΤΙΑ ΑΡ. 277 ΕΤΟΣ ΣΤ' , ΤΟΜΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ , 19 Απριλίου 1881

1

Το δύσκολο της άμυνας υπήρξε, ίσως, ο κυριότερος από τους παράγοντες που συνέβαλαν ώστε να υποχρεωθούν οι αρχαίοι Ακαρνάνες να κατασκευάσουν σε όλα τα πολίσματα ισχυρά τείχη. Οι Βυζαντινοί τους ακολούθησαν, χτίζοντας τα δικά τους κάστρα, συχνά πάνω στις θεμελιώσεις των αρχαίων προγόνων τους..... Από την πρώιμη βυζαντινή εποχή δημιουργούνται και εξελίσσονται σε σημαντικά πολίσματα η Βόνιτσα στην είσοδο του Αμβρακικού, και το Δραγαμέστο στον ομώνυμο κόλπο και σπουδαίο αγκυροβόλιο. Η Βόνιτσα ελέγχει την είσοδο του Αμβρακικού, είναι το κλειδί του, και ελάχιστη απόσταση την χωρίζει από την απέναντι ηπειρωτική ακτή. Παράλληλα, ο πλούτος του κόλπου, τα άφθονα αλιεύματα των διβαριών, το αυγοτάραχο, η παστή σαρδέλα, αλλά και μια επίσης πλουτοφόρα πεδιάδα γύρω της, υπήρξαν παράγοντες που συνέβαλαν ώστε να γνωρίσει γρήγορη εξέλιξη και ακμή. Η σπουδαία θέση της θα ελκύσει αργότερα το ενδιαφέρον των Βενετσιάνων, η πόλη θα συμπεριληφθεί στα προνόμια που τους παραχώρησε ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός. Αυτή και η Ναύπακτος θα εξελιχθούν, όπως είναι γνωστό, στα σημαντικότερα εμπορεία της δυτικής Στερεάς..... Το κάστρο της Βόνιτσας, που σήμερα διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση και επιστέφει το ύψωμα πάνω από την πόλη, μπορούμε να πούμε ότι υπήρξε το πιο μακρόβιο, αφού διατηρήθηκε ενεργό μέχρι το 1829, όταν αποχώρησε με συνθήκη και η τελευταία τουρκική φρουρά από το Ξηρόμερο. Φυσικά, δεν παρέμεινε στην αρχική του μορφή. Στη διάρκεια τόσων αιώνων ζωής πάμπολες ήταν οι επεμβάσεις, αλλαγές, επισκευές, προσθήκες και μετασκευές.

Γ. ΠΑΠΑΤΡΕΧΑ < ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΑΣΤΡΑ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ >. ΠΡΑΚΤΙΚΑ Α΄ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ σελ.333 - 339

Το πέρασμά μου απ' τη Βόνιτσα ήταν βιαστικό. Είπα να ξαναπάω, να κάτσω μια-δυο μέρες κι ύστερα να γράψω για το κάστρο της, που είναι φρούριο επιβλητικό και διατηρείται σ' αρκετά καλή κατάσταση, δεν είναι ένα απλό ερείπωμα που το προσπερνάς. Κι είναι ένα κάστρο σημαντικό, που πάνω στα τείχη του είναι γραμμένη όλη η ιστορία του Ξηρομέρου, δηλαδή της κυρίως Ακαρνανίας που φθάνει ως τον Αμβρακικό. Αλλά το νέο ταξίδι δεν έγινε και, συνεπώς, θα καταγράψω τις φευγαλέες μου εντυπώσεις και θα παραθέσω λίγα ιστορικά στοιχεία. Το κάστρο καβαλάει θεαματικά το νηφάλιο δασωμένο λόφο, που υψώνεται πάνω απ' την πόλη. Προεξέχουν οι πύργοι, τα τείχη σα δαγκάνα σφίγγουν τις πλαγιές. Πρόκειται για ένα γηραιό και γεραρό φρούριο που αντιπροσωπεύει διάφορες εποχές: τη βυζαντινή, την ενετοκρατία, την τουρκοκρατία. Ο πολύχρονος κάματος είναι ζωγραφισμένος πάνω του. Αυτό το κάστρο υπήρξε μια δυσκολονίκητη πρόκληση, στάθηκε ένα άγρυπνο μάτι και μια πολυμέτρη πανίσχυρη βίγλα που έλεγχε τον Αμβρακικό κι όλα τα απ' τη στεριά περάσματα. Οι βαθυπράσινοι ίσκιοι του λοφόκαστρου σχηματίζονται στα νερά του Αμβρακικού όπου οι ψαράδες με τα πλεύόμενά τους αναζητούν το πλούσιο αλίευμα. "Κάδρον της Δυτικής Ελλάδος και κέντρον η Βόνιτσα όπου έγιναν αρκετοί πόλεμοι εις αυτά τα μέρη και σημειώνονται οι αγωνισταί οπού ενθυμούμεθα.....". Η έναρξη του διηγηματικού τίτλου του Μακρυγιάννη στο γνωστό πίνακα του Ζωγράφου, που δημοσιεύουμε και στο επίμετρο του βιβλίου μας. Ο λαϊκός ζωγράφος, καθοδηγημένος απ' το στοχασμό και τις ενθυμήσεις του στρατηγού έδωσε μια πανοραμική εικόνα κάποιων σπουδαίων γεγονότων του Εικοσιένα, που συνδέονται με τη Βόνιτσα. Πρόκειται για μια μεγαλειώδη σύνθεση τοπογραφικής υφής, όπου δεσπόζει το κάστρο της Βόνιτσας, με την κυματίζουσα στον πιο ψηλό πύργο τουρκική σημαία. Ο λαϊκός καλλιτέχνης ζωγράφισε, επίσης, τις θέσεις των Ελλήνων και των Τούρκων, τις συμπλοκές, τον ελληνικό στολίσκο που ελέγχει τη θάλασσα κάτω απ' το κάστρο της Πούντας (Άκτιο) και η Πρέβεζα. Ο ζωγράφος της Λακωνικής Βορδονίας, σα γνήσιος λαϊκός εικονογράφος, ήξερε να μεταδίνει την αίσθηση ότι ο λαός δ'ρά στα γεγονότα γι' αυτό κι οι πίνακές του με τα πολεμικά θέματα μυρίζουν μπαρούτι, αναδεικνύουν την παλικαριά. Μην ψάχνετε, βέβαια, σ' αυτόν τον πίνακα να βρείτε την ακρίβεια στο φρουριακό συγκρότημα του κάστρου της Βόνιτσας. Το συγκεκριμένο σχέδιο είναι συμβολικό και πολύ εντυπωσιακό.

Το Εικοσιένα και η Βόνιτσα. Και το κάστρο. Πρωταγωνιστής ο στρατηγός της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας Γεώργιος Βαρνακιώτης "όστις επίσης, ως ο Οδυσσεύς, έγινε Θύμα της συκοφαντίας και της αδικίας από την ίδιαν Φαναριώτικην πολιτικήν", όπως γράφει ο Κάρπος Παπαδόπουλος, αγωνιστής και απομνημονευματογράφος του Αγώνα. Ο Βαρνακιώτης έχοντας τη στήριξη του Ιωάννη Καποδίστρια, ξεκαθάρισε το Ξηρόμερο απ' τους Τούρκους, χτύπησε την τουρκοκρατούμενη Βόνιτσα, πολιορκήσε το κάστρο. Οι Τούρκοι συνθηκολογήσανε και παραδώσανε το φρούριο το Μάρτη του 1829. Αυτά και πολλά άλλα λέει ο Κάρπος.

Βρήκα τα λόγια ενός δημοτικού τραγουδιού δημοσιευμένα στην εθνολογική και λαογραφική μελέτη του Αντ. Μ. Κολτσίδα. "Οι Κουτσόβλαχοι" (Θεσσαλονίκη 1976). Τίτλος του τραγουδιού : "Της Βόνιτσας το Κάστρο" :

Όλα τα κάστρα χαίρονται - κι όλα καμάρι σέρνουν,
μήλο μωρ' μήλο - μήλο μου μυρισμένο
μήλο κόκκινο.
Κι η έρημη η Βόνιτσα - ποτές χαρά δεν είδε
μήλο μωρ' μήλο.....
Μπραιϊμ πασάς το κούρσεψε - με δεκαοχτώ χιλιάδες
μήλο μωρ' μήλο.....
Βλαχόπουλα σκοτώθηκαν - στις Βόνιτσας το κάστρο
μήλο μωρ' μήλο.....
Μανάδες δεν τα κλάψανε - τάριξαν λουλούδια
μήλο μωρ' μήλο.....

Το τραγούδι τραγουδιέται και χορεύεται στα βλάχικα χωριά της οροσειράς της Πίνδου. Άγνωστες εποποιίες και ενθυμήσεις ολοζώντανες.

Το κάστρο της Βόνιτσας. Περιεργαζόμαστε μια σπάνια γκραβούρα από το βιβλίο του Αθανασίου Δ. Παλιούρα "Βυζαντινή Αιτωλοακαρνανία" (Αθήνα 1985), που αναδημοσιεύουμε στο επίμετρο του βιβλίου μας. Βενετοκρατία : μια μακραίωνη περίοδος , βενετοτουρκικοί πόλεμοι , εναλλαγή σημαίων πάνω στο κάστρο. Μα την κατάρρευση της Βενετίας το 1797 , η Γαλλία κληρονόμησε τις στην Αδριατική κτήσεις της. Η σημαία των Γάλλων δημοκρατικών στο κάστρο. Το 1798 ο Αλή Πασάς. Και πάλι οι Τούρκοι.

Στα χρόνια του Βυζαντίου κι αργότερα στην περίοδο του δεσποτάτου της Ηπείρου , το κάστρο της Βόνιτσας είναι ο πιο δυνατός κρίκος μέσα στην αλυσίδα των άλλων φρουριακών ερεισμάτων - Δραγαμέστου , Λιγοβιτισίου , Βάρνακα και Αετού - που προστατεύανε όλη την περιοχή του Ξηρομέρου. Βέβαια κι οι περιβόητοι Τόκκοι δίνουν ιδιαίτερη σημασία στο κάστρο της Βόνιτσας και σχετικές αναφορές μπορεί να βρεί κανείς στο έργο του Μίλλερ "Ιστορία της Φραγκοκρατίας στην Ελλάδα".

Οι διαβάσεις προς τον Αμβρακικό και στο Ιόνιο πάντα είχαν ξεχωριστή στρατηγική σημασία. Γι' αυτό και το κάστρο της Βόνιτσας διατήρησε μια μακρόβια ζωή. Το 1862 ο Γρίβας απ' αυτό το κάστρο σήκωσε την επανάστασή του ενάντια στον Όθωνα. Κι ως το 1912 το κάστρο ήταν ένα ακριτικό εθνικό φυλάκιο , αφού η αντικρινή Ήπειρος ήταν ακόμα τουρκοκρατούμενη.

Το κάστρο της Βόνιτσας μεταμορφώνεται ανάλογα με το φώς της μέρας και τις ανταύγειες των αστεριών και του φεγγαριού. Οι παραμορφώσεις είναι αποκυήματα της φαντασίας και των δύσκολων χειμωνιάτικων ωρών. Το βάρος του όγκου του καταπραύνεται από το φυσικό περιβάλλον. Και δεν έχει χάσει τελείως το διεγερτικό ανθρώπινο σχήμα του ούτε και τη λεβεντιά του.

Παραποιούμε το στίχο του Καβάφη : Το γήρασμα του σώματος και της μορφής του δεν είναι πληγή από φρικτό μαχαίρι. . . Είναι μια ζώσα ανάμνηση και προσφέρει μιαν ασφαλή διάγνωση της πτώσης και της ανάστασης των παλαιών ανθρώπων της Βόνιτσας και του

Ξηρομέρου ολόκληρου , των παππούδων μας. Και τώρα , πια , δεν προσδοκεί ρεβαντισμούς το κάστρο. Περιμένει μονάχα ν'ακούσει τα βήματά μας , που θα σπάσουν τη σιωπή του.

ΓΙΑΝΝΗ Π. ΓΚΙΚΑ "ΚΑΣΤΡΑ ΤΑΞΙΔΙΑ" σελ. 439 - 442

3

Στον Αμβρακικό σπουδαίο ρόλο διαδραμάτιζαν τα φρούρια της Αγίας Μαύρας { Λευκάδα }, της Βόνιτσας , της Άρτας , της Πάργας και της Πρέβεζας

Θεωρήθηκε μεγάλη τύχη από συναδέλφους μου ερευνητές όταν εντελώς τυχαία , βρήκα στα Αρχεία της Βενετίας τον φάκελο με τα σχέδια του κάστρου της Βόνιτσας. Φαίνονται οι εργασίες υποδομής και οι διάφορες φάσεις μέχρις ότου ολοκληρωθεί το έργο , ένα θαυμάσιο και πολύ καλά διατηρημένο μέχρι σήμερα φρουρίου.

Είναι περίεργο , αλλά και ανεξήγητο , το γεγονός ότι τα σχέδια για το κάστρο της Βόνιτσας , από τα αρχεία του Βενετσιάνικου κράτους , δείχνουν να χτίζεται το κάστρο επί θεμελίων. Η πραγματικότητα όμως είναι άλλη. Το κάστρο χτίστηκε πάνω στα θεμέλια ή στην υπάρχουσα τοιχοδομία παλαιότερου βυζαντινού , που σε μερικές πλευρές σώζεται ως σήμερα μέχρι ύψους 5 – 6 μέτρων.

Στα σχέδια του Κάστρου της Βόνιτσας φαίνεται καθαρά η μέριμνα για την ασφάλεια του φρουρίου από ξηρά και θάλασσα. Τα οχυρωματικά έργα απέβλεπαν πάντοτε στην εξασφάλιση στεγανών σημείων στις πιο ευαίσθητες πλευρές ώστε το φρούριο να παραμένει απρόσβλητο ακόμη και όταν το υπερασπίζονταν μικρή φρουρά. Ιδιαίτερα τα φρούρια του Αμβρακικού πέρα από τη διπλή αποστολή αποστολή τους - ναυτικά στρατιωτικά στηρίγματα από τη μία για τη θαλασσοκράτειρα, sevenissima και ορμητήρια από την άλλη για τον έλεγχο της ενδοχώρας – έπρεπε να είναι έτοιμα για την αντιμετώπιση του τουρκικού στόλου , που έβλεπε πως ο δρόμος για την Ευρώπη περνούσε μέσα από τα φρούρια του Αμβρακικού και τ' άλλα των Ιονίων νησιών. Και δεν ήταν μόνο οι Τούρκοι. Η πειρατεία στο Ιόνιο δεν υστερούσε απ' ότι στις άλλες θάλασσες.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΑΛΙΟΥΡΑ , ΤΑ ΚΑΣΤΡΑ ΠΡΕΒΕΖΑΣ – ΒΟΝΙΤΣΑΣ – ΛΕΥΚΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ , ΠΡΕΒΕΖΙΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ , σελ. 43 - 44

Μνημεία : Ο λόφος όπου ευρίσκεται το φρούριον κείται όχι μακράν του σημερινού κέντρου της πόλεως και φθάνει με τον προς βορράν κρημνόν του σχεδόν μέχρι της ακτής. Πιθανόν εις την εποχήν των Κομνηνών ανάγεται η εξωτερική τειχοποιία { υλικά : κοφτή πέτρα , αμμοκονία , τούβλα , θραύσματα τούβλων , διακοσμητικά τούβλα υπεράνω θυρών και παραθύρων , και περίπου τετραγωνικοί και τριγωνικοί πύργοι } η οποία περιχαράσσει τον λόφον από της νοτιοανατολικής και νότιας πλευράς αυτού [πύλη εις την νοτιοανατολικήν πλευράν] και εις την δυτικήν πλευράν προς την πεδιάδα κατλήγει [εκεί υπάρχει πύλη της πόλεως , εις την εσωτερικήν πλευράν της οποίας μία πυργόπορτα κλείνει καλώς] , ώστε το τείχος της πόλεως να δύναται να χρησιμεύση ως συνέχεια της εξωτερικής τειχοποιίας. Το τείχος της πόλεως κατηθύνετο αμφοτεροπλεύρως μέχρι την ακτήν και ησφάλιζε έτσι την έκτασιν της πόλεως από την ενδοχώραν. Η εσωτερική τειχοποιία , εις την οποίαν έχουν χρησιμοποιηθή βυζαντινά υπολείμματα είναι νεωτέρα [εποχή των Τόκκων;]. Διάφοροι ενισχύσεις των τειχών ή Ακρόπολις , η εκκλησία Αγία Σοφία και άλλα ερείπια κτισμάτων είναι νεώτερα.

TAMULA IMRERII BYZANTINI HERAUSGEBEN VON , HEBERT HUNGER BAND 3 , NIKOPOLIS UND KERHALLENIA , VON PETER SOUSTAL , UNTER MITWIRKUNG VON JOHANNES KODER , WIEN 1981 σελ.128

Πάνω σε ένα ύψωμα , το οποίο αποτελεί μέρος των Ακαρνανικών βουνών και βρέχεται από τα ήρεμα νερά του Αμβρακικού κόλπου βρίσκεται το κάστρο της Βόνιτσας. Η ιστορία του πλούσια , ανήσυχη και δυναμική , όσο λίγων κάστρων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Τα γέρικα τείχη του προστάτευσαν πολλές φορές πιστά τους υπερασπιστές του και στάθηκαν αποτελεσματικός φραγμός στις επιθέσεις των πολυποίκιλων πολιορκητών τους κατά την διάρκεια της μακραίωνης πολεμικής ιστορίας του

Ο πρώτος δεσπότης Μιχαήλ Κομνηνός Άγγελος φρόντισε να οχυρώσει ισχυρά το φρούριό της , το οποίο αποτέλεσε από τότε , ένα από τα ωραιότερα , ισχυρότερα και ασφαλέστερα κάστρα της Ηπείρου. Για τον λόγο αυτό στην Βόνιτσα φυλάκιζε ο πολεμικότατος Μιχαήλ , τους ηττημένους εχθρούς Έτσι το 1280 εγκαταστάθηκε εκεί ναπολιτάνικη φρουρά με φρούραρχο τον PETRO DE GLORIANNO [Π. Αραβαντινός : Χρονογραφία Ηπείρου , σελ.24]

..... Το 1314 ο ηλικίας μόλις 25 ετών ταλαντούχος Έλληνας στρατηγός Συργιάννης Φιλανθρωπινός Παλαιολόγος, με μια κεραυνοβόλα εκστρατεία και μια σύντομη αλλά αποτελεσματική πολιορκία, κατάφερε να τους αφαιρέσει το σημαντικό αυτό κάστρο. [από τους Ανδεγαυούς]

..... Το 1331 ο γενναίος Γάλλος ευπατρίδης WALTER DE BRIENNE ξεκίνησε από το Πρίντεζι για να καταλάβει την Βόνιτσα..... Η εκστρατεία του DE BRIENNE στέφθηκε με επιτυχία και η Βόνιτσα για άλλη μια φορά πέρασε στην εξουσία των Ανδεγαυών, αφού η πόλη και το φρούριό της αφαιρέθηκαν από την κυριαρχία του δεσπότη Ιωάννη Ορσίνι..... Το 1359 ο τολμηρός Βενετός τοπικός φεουδάρχης GRAZIANO επιτέθηκε κατά της Βόνιτσας αναγκάζοντας τον Γάλλο κύριο της JEAN D' ENGHIEU, ανιψιό του DE BRIENNE, να κλειστεί στο κάστρο για να σωθεί..... Το 1376 η χήρα του Λεονάρδου MADALENA BUONDEL-MONTI κάλεσε τους Ιωαννίτες [HOSRITALIERS] ιππότες της Ρόδου... να προστατεύσουν την Βόνιτσα από τους Αλβανούς. Ο Μέγας διδάσκαλος του Τάγματος JUAN FERNANDEZ DE HEREDIA ξεκίνησε το Σεπτέμβριο του 1377 από την Ιταλία,..... Έφθασε στη Βόνιτσα όπου εγκαταστάθηκε..... μόλις ξεκίνησε με τους ιππότες του από το κάστρο της Βόνιτσας για να επιτεθεί κατά των Αλβανών έπεσε σε ενέδρα του Γκίνο Σπάτα.... Ο Κάρολος Α΄ Τόκκο, ο οποίος διαδέχθηκε τον πατέρα του Λεονάρδο, φρόντισε να ισχυροποιήσει τις οχυρώσεις του κάστρου, μετατρέποντάς το σε ορμητήριο εναντίον των αλβανών, τους οποίους νίκησε σε μια αποφασιστική μάχη στη Ζαμπέρτα κοντά στη Βόνιτσα. Ο διοικητής της Θεσσαλίας Γιουσούφ μπέης στις αρχές του 15^{ου} αιώνα επικεφαλής 20.000 πολεμιστών πολιορκήσε στενά την Βόνιτσα, χωρίς όμως παρά την πολυάριθμη στρατιωτική του δύναμη, να κατορθώσει να την καταλάβει.

Το κάστρο της Βόνιτσας ήταν κατάλληλο να προστατεύει όλο τον τοπικό πληθυσμό σε περίπτωση εχθροπραξιών. Όμως το αγέρωχο αυτό κάστρο, εκτός από καταφύγιο των κατοίκων, ήταν και το κέντρο των πολιτικών, δικαστικών, στρατιωτικών και διοικητικών αρχών της περιοχής.

Την χρονιά εκείνη [1479] ο τούρκικος στόλος εισήλθε στον Αμβρακικό κόλπο και το κάστρο αποκλείστηκε από θάλασσα και ξηρά. Μετά από σύντομη πολιορκία, παραδόθηκε στους Τούρκους.....

Το 1585 [ο Θεόδωρος Μπούα Γρίβας] αφού φόνευσε αρκετούς Τούρκους, ανάγκασε τους υπολοίπους να κλειστούν στο κάστρο της Βόνιτσας για να γλιτώσουν από τα σπαθιά των παλικαριών του....

Επωφελούμενοι του πολέμου [1684 μεταξύ Βενετίας και Οθωμανικής αυτοκρατορίας] τρεις αρματολοί της Στερεάς Ελλάδας, ο Αγγελής Σουμίλας, ο Πάνος Μεϊντάνης και το Μικρό Χοπμόπουλο, άρχισαν να δρουν αυτόνομα. Αυτό ενόχλησε τους Βενετούς οι οποίοι τους συνέλαβαν στα παράλια της Βόνιτσας. " Στην Άρτα παν κ' εκόνεψαν στη Βόνιτσα τους πιάνουν.... : απόσπασμα από δημοτικό άσμα, Χρυσάλλης Αθηνών, σελ.692 ".

Το φθινόπωρο του 1684 ο πόλεμος έφθασε στην Βόνιτσα. Αποκλεισθείσα η φρουρά στο κάστρο από την θάλασσα από τον βενετικό στόλο και από την στεριά, κυρίως από εμπειροπόλεμους Επτανήσιους, Βρανδεμβούργους και Σκλαβούνους, αναγκάστηκε να παραδοθεί στους Βενετούς. Απόπειρα των Τούρκων να επανακτήσουν το

ισχυρό αυτό φρούριο απέτυχε οικτρά μετά από αιματηρή μάχη που έλαβε χώρα στα περίχωρά της.....

Τον Δεκαπενταύγουστο της ίδιας χρονιάς [1715] ο βεϊλέρβης της Ρωμυλίας εκστράτευσε με σκοπό να καταλάβει την Βόνιτσα. Τον συνόδευαν 1.500 ιππείς και ο ανιψιός του Χάνου της Κριμαίας επικεφαλής 1.500 ακόμη εκλεκτών ιππέων , κατά πάσα πιθανότητα Τατάρων. Με την ιππική αυτή δύναμη ενώθηκαν 7.000 σπαχήδες , κυρίως από την Ήπειρο , 8.000 γιανίτσαροι και πολυάριθμο πυροβολικό , εξυπηρετούμενο από 2.000 πυροβολητές. Με την στρατιωτική αυτή δύναμη συνενώθηκαν , υπακούοντας στις εντολές του βεϊλέρβη , οι πασάδες των Ιωαννίνων , του Δελβίνου , της Αυλώνας , του Βερατίου και του Ελβασάν , επικεφαλής ο καθένας των στρατευμάτων του πασαλικίου του.

Ο αμέτρητος οθωμανικός στρατός έφθασε στη Βόνιτσα , την οποία οι Βενετοί είχαν εγκαταλήψει , αντιλαμβανόμενοι ότι το γέρικο κάστρο δεν μπορούσε να αντάξει την ορμή του πλήθους και την ισχύ των οθωμανικών όπλων.....

"Το κάστρο" παρατηρεί ο BELLAIRE , "είναι πολύ παλαιό κτισμένο πάνω σ' ένα βράχο , που εκτείνεται μέσα στον κόλπο". [όρα το κείμενο του BELLAIRE].

Το 1798 ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων σχεδίασε την κατάληψη όλων των γαλλικών θέσεων στην Ήπειρο. Στα πλαίσια αυτών των σχεδίων ένα σώμα Αλβανών κατέλαβε την Βόνιτσα την οποία εγκατέληψαν οι Γάλλοι , που έφυγαν για την Λευκάδα αφού δεν είχαν προφθάσει να επισκευάσουν το κάστρο.....

Κατά την διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης και του πολέμου της ανεξαρτησίας το κάστρο της υπήρξε βάση και καταφύγιο του τουρκικού στρατού , με αποτέλεσμα να υποστεί όλα τα δεινά του πολέμου και να λεηλατηθεί άγρια από άτακτους Αλβανούς. Ο δε Ισούφ πασάς της Ναυπάκτου , ο οποίος βρισκόταν στην Βόνιτσα αναγκάστηκε να κλειστεί στο φρούριο , το 1823 , για να γλιτώσει από 7.000 Αλβανούς στρατιώτες , οι οποίοι είχαν στασιάσει παραπονούμενοι ότι δεν είχαν εισπράξει τους μισθούς τους.....

Τον Δεκέμβριο του 1828 μοίρα του Ελληνικού στόλου απέκλεισε την Βόνιτσα και ο Ελληνικός στρατός άρχισε να πολιορκεί το κάστρο της , στο οποίο είχαν βρει καταφύγιο πολυάριθμοι Τούρκοι. Μετά τρεις περίπου μήνες πολιορκίας και κακουχιών , οι Τούρκοι παραδόθηκαν με συνθήκη.

Ο κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας όταν έμαθε την χαρμόσυνη είδηση έστειλε συγχαρητήριο μήνυμα στον στρατηγό Τσούρτζ , το οποίο άρχισε ως εξής : " Η παράδοση του φρουρίου της Βόνιτσας είναι πρώτον τι ευτύχημα αξιολογώτατον.....".....

Οι τελευταίες ιστορικές σελίδες του είναι δεμένες με την εσωτερική αναταραχή που ακολούθησε την δολοφονία του κυβερνήτη της χώρας Καποδίστρια.

Το ρουμελιώτικο κόμμα μετά την δολοφονία του κυβερνήτη επιδίωκε να καταλάβει το κάστρο της Βόνιτσας , το οποίο υπερασπιζόταν ο φιλέλληνας Ναπολιτάνος στρατηγός PISA. Όλες οι επιθέσεις των Ρουμελιωτών είχαν αποκρουσθεί. Για τον λόγο αυτό αποφάσισαν οι Ρουμελιώτες να καταλάβουν νύκτα το κάστρο δωροδοκώντας

πλουσιοπάροχα ένα φρουρό και αιφνιδιάζοντας την φρουρά. Μάλιστα μετά την κατάληψή του σχεδίαζαν να βράσουν τον στρατηγό μέσα σε καυτό λάδι, εκδικούμενοι διότι δεν είχε δεχθεί να τους παραδώσει το κάστρο. [Ανώνυμου SKETCHES IN GREECE AND TURKEY, σελ.42, 43].

Ανώνυμος Άγγλος περιηγητής, ο οποίος επισκέφθηκε την Βόνιτσα το 1830, περιέγραψε με απλότητα και ακρίβια την κακή κατάσταση του κάστρου. Το άλλοτε λαμπρό και υπερήφανο κάστρο των δεσποτών της Ηπείρου, των Ανδεγαυών και των Τόκκων δεν είχε πλέον οροφές και παράθυρα, ενώ σε πολλά σημεία του η λιθοδομή είχε αποσαθρωθεί από το χρόνο και τις πολυάριθμες πολιορκίες.

Ο άγνωστος Άγγλος περιηγητής, αφού περπάτησε στις επάλξεις του φρουρίου, κιλλίβαντα ενός μεγάλου πυροβόλου, παρατήρησε την θέα που ανοίγονταν μπροστά του μέχρι τα βουνά της Πίνδου πέρα από τον Αμβρακικό και σημείωσε με ενθουσιασμό: "...δεν υπάρχει πένα ή γραφίδα, ικανή περιγράψει την εικόνα".

N. ΒΑΣΙΛΑΤΟΥ "ΚΑΣΤΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΗΣ", σελ.107 – 114

6

Ο Ν. Μοσχονάς έκανε στη [συνάντηση Προυσού] ανακοίνωση ένα βενετικό χειρόγραφο χάρτη της Λευκάδας και του Αμβρακικού που φιλοτέχνησε ο Girolamo Delampes το 1757. Στο υπόμνημα του χάρτη αναφέρονται δύο παλιές ορθόδοξες εκκλησίες μέσα στο κάστρο της Βόνιτσας από τις οποίες η μία είχε διασκευαστεί σε πυριτιδαποθήκη και η άλλη σε στέρνα. Η εκκλησία που είχε μετατραπεί σε πυριτιδαποθήκη είναι προφανώς η Αγία Σοφία.

7

Το φρούριο της Βονίτσας είναι εκτισμένο επί βραχώδους προεξοχής η οποία προχωρεί εις τον κόλπον της Άρτης δημιουργούσα μian αιχμήν με κατεύθυνσιν βορειοδυτικήν. Αυτό το φρούριον είναι παλαιόν και σχεδόν ερειπωμένον. Έχει ωσειδή μορφήν και ως γενικόν [] έν απλούν τείχος μετρίου ύψους το οποίον είναι οδοντωτόν εις την κορυφήν και ενισχύεται από πύργους των οποίων οι μεν είναι ημικυκλικοί, οι δε τετράγωνοι. Αυτή η [] έχει δύο μικράς πύλας και δύο μικράς επάλξεις. Εις το μέσον, σχεδόν επί της κορυφής του μεγάλου βράχου ευρίσκεται έν μικρόν κατασκεύασμα το οποίον σχηματίζει και

ταυτοχρόνως συστέλλεται και περιβάλλεται από έν τείχος μικρού ύψους εφωδιασμένον με [] και με πολεμίστρας. Αυτό το μικρόν κατασκεύασμα περικλείει τα ερείπια μιάς εκκλησίας και μερικών στρατιωτικών κτισμάτων.

Το φρούριον της Βονίτσης περιβάλλεται από δύο άλλα τείχη οδοντωτά και εφοδιασμένα με πολεμίστρας εις την κορυφήν των. Εις αυτό το τμήμα του ανευρίσκει τις μίαν αρχαίαν τεράστιαν στέρναν τριών διαμερισμάτων. Δύο τείχη επικοινωνίας, κείμενα επί της κατωφερείας του βράχου καθέτως προς τους τοίχους του περιτειχίσματος, αποκόπτουν τας προσβάσεις αυτού του φρουρίου. Μεταξύ αυτών των τοιχών και τις θαλάσσης, επί του βράχου, βλέπει τις κολοσσιαίον αριθμόν μεγίστης ωραιότητος φραγκοσυκιών. Εις τας υπωρείας του φρουρίου, εις την είσοδο της κοιλάδος, ευρίσκεται έν αρχαίον μικρόν κτίσμα σχήματος ομματουϊάλων, το οποίον ονομάζεται Οχυρόν των Ισπανών.

Εξετάζοντας με προσοχήν τα διάφορα τμήματα του φρουρίου της Βονίτσης παρατηρεί τις ότι οι οικοδομήσαντες αυτό είχαν την ευφυϊαν να υποτάξουν το σχέδιόν των εις τας ανωμαλίας και τα πλεονεκτήματα τα οποία παρουσιάζει ο βράχος, ώστε δύναται να αμφισβητούν το έδαφος βήμα προς βήμα. Δύναται τις να κρίνη εκ των ερειπίων αυτού, εκ της εκτάσεως των κτισμάτων του και εκ της απορθητού θέσεως αυτού, ότι τούτο ήτο άλλοτε ιδιαίτερος σημαντικόν. Θα ήτο δυνατόν να επανδρωθεί εκ νέου μετά από αρκετά εκτεταμένας επισκευάς. Αλλά ο πληθυσμός της περιοχής και τα εμπορικά προϊόντα τα οποία θα ηδύνατό τις να εισαγάγη εις την Βόνιτσαν, η οποία δεν διαθέτει τίποτε πέραν κτηνών και ξυλείας, κατάλληλου δια κατασκευάς πιθανώτατα δεν θα επήρκουν δια να ισοσκελίσουν τα έξοδα της επισκευής και εξοπλισμού του φρουρίου και αυτά της συντηρήσεως της φρουράς αυτού.

Η επαρχία της Βονίτσης περιλαμβάνει πληθυσμόν δύο χιλιάδων ψυχών περίπου, διανεμόμενον εις δύο χωρία κείμενα εις τα χθαμαλά του φρουρίου, εις την είσοδον της κοιλάδος και εις αρκετούς συνοικισμούς. Το μεγαλύτερον αυτών των χωρίων ονομάζεται Βόνιτσα. Το έτερον ονομάζεται η κλειστή πόλις, επειδή περιτριγυρίζεται από έν αρχαίον περιτείχισμα.

” Περίληψις των γενικών επιχειρήσεων της Γαλλικής Μοίρας της Ανατολικής ”, υπό του J. P. BELLAIRE, λοχαγού του πεζικού, τοποθετημένου εις το Γενικόν Επιτελείον του Στρατού. ΠΑΡΙΣΙΟΙ ΤΥΠΟΙΣ MAGIMEL, βιβλιοπώλου επί της στρατιωτικής τέχνης, οδός Αυγουστίνων 1805.

Πολιορκία και κατάληψη της Βόνιτσας

Με τη σύμπραξη του ενισχυμένου στολίσκου, οι Αιτωλοακαρνανικές επαναστατικές δυνάμεις, στις 15 Δεκεμβρίου 1828, επιτεθήκανε εναντίον της Βόνιτσας και της Τουρκικής φρουράς στο κοντινό μ' αυτή χωριό «Μπουκάλι».

Οι Ελληνικές δυνάμεις χωριστήκανε σε δύο φάλαγγες:

Η μία φάλαγγα τοποθετήθηκε στην αριστερή πλευρά της πόλεως και την αποτελέσανε τα σώματα των οπλαρχηγών Διαμαντή Ζέρβα και Γαρδικιώτη Γρίβα.

Η άλλη φάλαγγα τοποθετήθηκε στην δεξιά πλευρά της πόλεως και την αποτελέσανε τα σώματα των οπλαρχηγών – στρατηγών Δήμου – Τσέλιου, Βλαχόπουλου και Τσόγκα.

Όταν δόθηκε το σύνθημα, οι φάλαγγες ξεκινήσανε ταυτόχρονα και πλησιάζανε στην πόλη. Ο πολιορκητικός κλοιός περισφιγγότανε όλο και περισσότερο.

Η Τουρκική φρουρά αναγκάστηκε να δώσει μάχη κι αντιστάθηκε με μεγάλο πείσμα. Τελικά, κι αφού είχε υποστή τεράστια φθορά σ' έμπυχο υλικό και μετά το σκοτωμό των δύο αρχηγών της, Ρεέμ – Αγά του < Μουκαλιού > και Τσαούς – Αγά – Κεσεράτη της Βόνιτσας, αναγκάστηκε, κάτω απ' την τεράστια πίεση, την ορμητικότητα και αποφασιστικότητα των επιτιθεμένων Ελλήνων, να εγκαταλείψει την πόλη και να κλεισθή στο φρούριο.

Τα Αιτωλοακαρνανικά επαναστατικά τμήματα μπήκανε θριαμβευτικά στη Βόνιτσα, απελευθέρωσαν τους αιχμαλώτους που σέρνανε οι Τούρκοι σαν ομήρους και τα 2.000 γυναικόπαιδα που τα είχανε συγκεντρώσει στο κέντρο της πόλεως.

Η πολιορκία της Βόνιτσας είχε αίσια έκβαση για τους Έλληνες.

Η πόλη καταλήφθηκε.

Το γεγονός είχε μεγάλη σημασία, γιατί ήταν η πρώτη μεγάλη και εντυπωσιακή επιτυχία των Αιτωλοακαρνανικών δυνάμεων στο νέο επαναστατικό ξεσκήωμα, μετά την πτώση του Μεσολογγίου.

Μετά από την μεγάλη αυτή επιτυχία, οι Αιτωλοακαρνανικές δυνάμεις συνεχίσανε τον αποκλεισμό και την πολιορκία των υπόλοιπων Τούρκων, που είχανε μαζευτή στο φρούριο.

Οι κανονιοφόρες μεγάλες βάρκες, το < έχουνε αποκλείσει στενά κι απ' τη θάλασσα, αλλά δεν μπορούνε να το βομβαρδίσουνε, γιατί δεν έχουνε βλήματα >.

Η έλλειψη βλημάτων για τα κανόνια, προβλημάτισε τους κυβερνήτες του στολίσκου κι αποφασίσανε να ενεργήσουνε μια επιχείρηση < κομμάντος > στο λιμάνι της Πρέβεζας.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΕΜΟΥ ΠΟΛΙΤΗ < Η Συμβολή της Αιτωλ/νίας στην επανάσταση του 1821 >.

Κατάληψη του φρουρίου της Βόνιτσας

Στο παραπάνω χρονικό διάστημα, ο αρχιστράτηγος των Αιτωλοακαρνανικών δυνάμεων Τσώρτς εξακολουθούσε να παίρνει προστατευτικά μέτρα για την αντιμετώπιση μιας απόπειρας ανεφοδιασμού του φρουρίου της Βόνιτσας απ' την Πρέβεζα, «μέσω Πούντας», χωρίς να αποσπάται η προσοχή του απ' το κύριο σχέδιό του, που απέβλεπε στην κατάληψη των στενών του Μακρυνόρους, που θα εξασφαλίζανε μόνιμη κατοχή του Καραβασαρά και του φρουρίου της Βόνιτσας.

Το σχέδιο του αρχιστρατήγου προέβλεπε σαν πρώτη ενέργεια την κατάληψη του φρουρίου της Βόνιτσας από τις Αιτωλοακαρνανικές δυνάμεις.

Για το σκοπό αυτό διέταξε την πιο εντατικά και ενεργητική πολιορκία του φρουρίου, απ' τη στεριά κι απ' τη θάλασσα. Οι Αιτωλοακαρνανικές δυνάμεις δεν αφήνανε ούτε λεπτό σ' ησυχία τους Τούρκους που ήτανε κλεισμένοι στο φρούριο.

Μέρα - νύχτα η επαγρύπνηση συνεχίζεται.

Ο κλοιός γίνεται κάθε μέρα, κάθε ώρα και κάθε στιγμή πιο αποπνικτικός.

Οι Τούρκοι βρίσκονται σε απόγνωση.

Δεν έχουν πια καμιά ελπίδα.

Έτσι στις 5 Μαρτίου 1829 αναγκάζονται, κάτω απ' την ανένδοτη επιθετική στάση των πολιορκητών, να ζητήσουνε συνθηκολόγηση.

Με τη συμφωνία που ακολούθησε, παραδώσανε στους Έλληνες το φρούριο και οι ίδιοι μεταφερθήκανε με τις αποσκευές τους απ' τους νικητές στην Πρέβεζα.

Η πρώτη αυτή, μετά την πτώση του Μεσολογγίου στα 1826 συνθηκολόγηση των Τούρκων και η ακριβής τήρηση απ' τους Έλληνες των συμφωνηθέντων είχε ευνοϊκή επίδραση στην εξέλιξη των υπόλοιπων γεγονότων στην Αιτωλοακαρνανία.

Την άλλη μέρα, 6 Μαρτίου 1829, έγινε στην Βόνιτσα ειδική θρησκευτική τελετή, που σ' αυτή χοροστάτησανε ο ηγούμενος της Μονής Πλαγιάς και ο παπα-Γιώργης του Γεν. Στρατηγείου.

Ακολούθησε αυθόρμητη εκδήλωση συναδελφώσεως στρατιωτών και Λαού.

Ο Καποδίστριας εξέφρασε στον Τσώρτς και στον Κριεζή την ικανοποίησή του για την κατάληψη του φρουρίου της Βόνιτσας απ' τις Αιτωλοακαρνανικές δυνάμεις.

Ανέθεσε δε στον Κριεζή να τοποθέτηση 150 Υδραίους και τρεις [3] πεντηκοτάρχους σα φρουρά της Βόνιτσας.

Η πτώση του φρουρίου της Βόνιτσας είχε άμεσα ευνοϊκά αποτελέσματα για την Επανάσταση στην Αιτωλοακαρνανία.

10

Γενικά Αρχεία του Κράτους, Γενικόν Φροντιστήριον.

Φάκελος 37, 7-13 Μαρτίου 1829

Προς τον επί του Ναυτικού Μέλος του Γενικού Φροντιστηρίου κ. Α. Μαυροκορδάτον

Με άκραν ευχαρίστησιν σπεύδω να αναγγείλω προς την Υπηρεσίαν σας ταύτην την ευτυχή έκβασιν του αποκλεισμού του Φρουρίου Βονίσης το οποίον παρεδόθη δια συνθηκών εις την 5 του ενεστώτος εις τα στρατεύματά μας. Εις το Φρούριον τούτο ως πληροφορούμαι ευρέθησαν 180 Οθωμανοί, εξ ών οι μεν επέρασαν δια ξηράς εις το Φρούριον του Ακτίου Ακρωτηρίου, φρουρούμενοι από 300 Έλληνας στρατιώτας, από τους οποίους οι 20 ήσαν από τους ναύτας των εν τω Αμβρακικώ κόλπω πλοίων του στολίσκου τούτου δια να περάσωσιν αφόβως από τας Ελληνικάς φυλακάς κατά την οποίαν είχαν προηγουμένως υπόσχεσιν των νικητών, οι δε μετακομίσθησαν δια θαλάσσης με τα ελληνικά πλοία εις την άντικρυς ξηράν του Σκαφιδακίου.

Ο ημέτερος στολίσκος είναι αξιέπαινος δια την μετά προσπάθειας συνέργειάν του εις την αποπεράτωσιν του λαμπρού τούτου κατορθώματος, ως εν ταυτώ επειδή διετήρησεν ακριβώς την οποίαν έδωσεν υπόσχεσιν, του να μη αφαιρεθή το παραμικρόν από τα όπλα και υπάρχοντα των παραδοθέντων.

Αγιος Σώστης επί του βρικίου ο Επαμεινώνδας
Τη 8 Μαρτίου 1829

ο Αρχηγός του Στολίσκου της Δυτικής Ελλάδος

Αντώνιος Κριεζής

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος
19 Ιανουαρίου 1829 , σελ. 20

Περί της αλώσεως της πόλεως Βονίσης

Αναφορά του Αρχιστρατήγου Κυρίου Ρ. Τσούρτζ , εκ του παρά την Βόνιτσαν στρατοπέδου , 15 – 27 Δεκεμβρίου 1829 , προς τον Εξοχώτατον Κυβερνήτην.

Εξοχώτατε ,

Τα στρατεύματα του στρατοπέδου τούτου έπραξαν κατόρθωμα στρατιωτικόν , το οποίον , χάρις τω Θεώ , τιμά και την γενναιότητα και την φιλανθρωπίαν των , και ελπίζω ότι εις την παρούσαν αναφοράν περιεχομένη λεπτομερής έκθεσις δεν θέλει φανή ολίγησ σπουδής αξία εις τε την Υμετέραν Εξοχότητα , και εις την Ελλάδα εν γενεί.

Η πόλις της Βόνιτσας συμπεριελάμβανε 2.000 κατοίκους , τους οποίους οι Τούρκοι εκράτουν εις δουλείαν , και τους οποίους απεφάσισα να αποσπάσω από τας χείρας των τυρράνων των.

Τα στρατεύματα ανεχώρησαν χθές πρωί προ των εξημερωμάτων , και ετοποθετήθησαν , ώστε ευθύς την αυγήν να κάμωσιν έφοδον , ενώ ο στολίσκος διοικούμενος παρά του Καπετάν Τενεκέ ευρίσκετο κατά την αυτήν ώραν έμπροσθεν της Βόνιτσας.

Η πόλις έχει υπερδέξιον εις ημισείας βολής πιστόλας απόστασιν το Φρούριόν της , και η πράξις ήτο κινδυνώδης. Προσεβάλαμεν την πόλιν με δύο σώματα εκ δεξιών και αριστερών. Εγώ δε είχον έν σώμα έτοιμον να ενεργήση κατά τας περιστάσεις , εγένετο δε εκ συμφώνου , ώστε ο στολίσκος να αρχίση να κανονιβολή το φρούριον και να φοβερίζει την πόλιν δι' απόβασιν , δια να εφελκύση των Τούρκων την προσοχήν εις το μέρος της θαλάσσης.

Είχον εισβιβάσει εκ Κορωνησίου εις τον στολίσκον εκατόν στρατιώτας εκ του σώματος Κατσικογιάννη δια να αποβώσιν εις την πόλιν , εάν επαρουσιάζετο η περίστασις. Παρεκτός της πόλεως Βονίσης εχρειάζετο να διωχθή ο εχθρός και από το χωρίον Μπουκάλι το εγγύς της πόλεως κείμενον. Ο εχθρός έμαθεν εντελώς τα σχέδιά μας , πράγμα δύσκολον να εμποδισθή εξ αιτίας της προς αυτόν εγγύτητός μας. Προητοιμάσθη δε εις γενναίαν υπεράσπισιν , έδιωξεν όλους τους κατοίκους από το χωριόν Μπουκάλι και από τας οικίας της πόλεως , και τους έβαλεν εις το κέντρον της Βόνιτσας , όπου ήσαν περικυκλωμένοι από οικίας χωρνωμένας και υπό των Τούρκων κατεχομένας. Εις εκάστην των δύο μεγάλων εκκλησιών ευρίσκοντο περί τους 800 κατοίκους. Από μιας ώρας προ του εξημερώματος ήρχισεν ο κανονιβολισμός παρά του στολίσκου και το Φρούριον αντεκανονιβόλισε. Υπεφέραμεν δι' ενόχλησιν ήτις ήτο φόβος μη κάνη ν' αποτύχη η επιχείρισίς μας , λέγω δε την ραγδαίαν βροχήν , ήτις έπιπτεν ακαταπαύστως , αφ' ότου εξήλθομεν του

στρατοπέδου. Ευθύς ως υπέφαιναν η ημέρα , επροχώρησαν τα στρατεύματά μας. Τα δε της δεξιάς στήλης συγκειμένης από τα σώματα του Τσόγκα , Βλαχόπουλου και Δημοτσέλιου , εκυρίευσαν πάραυτα το Μπουκάλι , ενώ η άλλη στήλη συγκειμένη εκ των σωμάτων του Ζέρβα , Γαρδικιώτου Γρίβα και Ι. Βαρνακιώτου ετοποθετήθησαν εις το άλλο μέρος της πόλεως κατά της πόλεως κατά τον δρόμον τον προς την Πρέβεζαν εις το λεγόμενον Λόνζα. Εγώ δε ετοποθετήθην εις την θέσιν της εκκλησίας του Αγίου Ιωάννου , εν τω μέσω των δύο στρατευμάτων μας.

Την ώραν εκείνην η βροχή έπαυσε , και σφοδρότατος τουφεκισμός ήρχισεν. Οι Τούρκοι θαρρούντες και καλώς τοποθετημένοι εις τους πύργους , οικίας και χώματά των , και βοηθούμενοι από τον πυροβολισμόν του Φρουρίου , του οποίου ο τουφεκισμός εξεπερνούσεν την στήλην μας την πλέον μεμακρυσμένην , υπερασπίσθησαν καλώς και ηλάλαζον. Ο πυροβολισμός του ημετέρου στολίσκου διευθύνετο μόνον και μόνον κατά του Φρουρίου , δια να μην θανατώνονται οι κάτοικοι της πόλεως τους οποίους ήλθομεν να σώσωμεν από τους Τούρκους , ο δε εχθρός βλέπων τούτο εγνώρισεν πόσον τον είναι λυσιτελής και ενθαρρύνθη. Παρατηρήσας δε ότι οι Τούρκοι υπερασπίζοντο γενναίως εις την δυνατήν θέσιν του Τελωνείου της πόλεως , την οποίαν προσέβαλλε το δεξιόν του στολίσκου , υπήγα πάραυτα μετά των περί εμέ αξιωματικών εις εκείνην την στήλην. Μόλις δ' έφθασα εκεί και ελάλησα προς τους στρατιώτας και τους ναύτας , και εμπυχωθέντες και ούτοι και εκείνοι , ηλάλαξαν και ώρμισαν κατά των Τούρκων μ' όλα τα εμπόδια. Οι αξιωματικοί και ναύται των μυστικών ερρίφθησαν εις την γήν μετά των στρατευμάτων ξιφήρεις , και εις δέκα λεπτά αποκατέστημεν κύριοι ταύτης της θέσεως. Οι σημαιοφόροι του Δημοτσέλιου και του Κατσικογιάννη έστησαν εκεί τας σημαίας των. Εδώ εχάθησαν ο διοικητής Τούρκος του Μπουκαλιού Ρεέμ Αγάς και οι στρατιώται του. Εδώ εχάθη ενδόξως και ο Τσαού Αγάς Κεσεράνης διοικητής της πόλεως Βονισης , όστις ξιφήρης εφώρμησε κατά των στρατευμάτων μας εις βοήθειαν του Ρεέμ Αγά. Ο αρχηγός ούτος Τούρκος μαχόμενος μανιωδώς εφονεύθη από τον γενναίον Υδραίον Καπετάν Ιωάννην Μαρίνην. Εις την έφοδον ταύτην ο πεντακεσιάρχης Βελιμάρης του σώματος του Δημητσέλιου απέκτησε πολύν δόξαν επιπεσών πρώτος κατά του εχθρού. Ο σημαιοφόρος του Κατσικογιάννη έγεινεν ευτυχέστατος κυριεύσας την Τουρκικήν σημαίαν. Κατά την θαυμαστήν ταύτην μάχην η αριστερά στήλη προσέβαλε και επάτησε το της πόλεως περιτείχισμα λεγόμενον Ρεστέλλα , αν , και υπέφερεν και το πυρ του Φρουρίου , παρεκτός του της πόλεως. Εις το μέρος εκείνο ευδοκίμησαν ο χίλιάρχος Δ. Ζέρβας , Γ. Γρίβας και Γ. Βαρνακιώτης και ο πεντακοσιάρχος Γιάννης Κώστα. Αι σημαίαι τούτων των σωμάτων εστήθησαν επί των οικίων των εγγύτερων εις το Φρούριον. Είναι αξιέπαινος η διαγωγή του Καπ. Ν. Ζέρβα και των αξιωματικών και στρατιωτών του σώματος των λογάδων των παρ' εμοί ευρισκομένων. Θρηνώ δε για τον θάνατον του γενναίου σημαιοφόρου μου Αθανασίου Μαγγούλα Σουλιώτου , όστις θέλων να φέρει προσωτάτω την σημαίαν τούτου του σώματος , εφονεύθη από τον τουφεκισμόν του φρουρίου ολίγα βήματα εγγύς της πύλης αυτού.

Κατά την μεσημβριάν αποκατέστημεν κύριοι όλης της πόλεως , οι δε Τούρκοι αποδρώντες εκ της μάχης περιεκλείσθησαν εις το

φρούριον. Παρήγγειλα δε να καταπαύση ο πυροβολισμός. Μας ελείπετο δε να κάμωμεν πράξιν τινά εκ των δεινότερων τουτέστι να ελευθερώσωμεν τους κατοίκους της πόλεως , να τους σώσωμεν μετά των κτημάτων αυτών και να εμποδίσωμεν την ελάχιστην διαρπαγήν. Εις το ιερόν τούτο μετεχειρίσθην τους αξιωματικούς και τους στρατιώτας τους μάλλον ευδοκιμήσαντας εις την μάχην και η Υ. Ε. θέλει μάθει ασμένως , ως δεν αμφιβάλλω ότι εσώσαμεν 2.000 άνδρας , γυναίκας και παιδιά μετά της κινητής περιουσίας των , φερομένων όλων των στρατιωτών προς τους κατοίκους ωσάν είχε έκαστος εις αυτούς την ίδιαν του οικογένειαν , και σπανίως πόλις κυριευθείσα δι' εφόδου εχορήγησε τοιούτον παράδειγμα και φιλανθρωπίας εκ μέρους των νικητών.

Η των ημετέρων ζημία εις θανατωμένους και πληγωμένους υπήρξεν ελαχίστη ως προς τα εμπόδια , τα οποία είχαν να υποβάλωσι τα στρατεύματα.

12

Αρκετά πέρα όμως προς τη δύση , ως 25 χλμ. είναι η πολίχνη Βόνιτσα και το φρούριό της , που είναι Ενετικό , χτισμένο επάνω σε αρχαιότερο , βυζαντινό κάστρο , όπως μπορεί εύκολα κανείς να διακρίνει από τα μεγάλα κόκκινα βυζαντινά τούβλα που υπάρχουν στις βάσεις. Άλλοτε η πόλη λεγόταν **Βαγενετία** , ίσως από τους Βαιουνίτες ή Βοϊνίτσες , Σλαύους της Ηπείρου , μετά τον Ζ' αιώνα. Όταν οι Νορμανδοί επέδραμαν κατά της Ελλάδας , εδώ στη Βόνιτσα , πέθανε (το 1084 μ.Χ.) ο ξακουστός Ροβέρτος Γυσκάρδος από επιδημία , μαζί με 10.000 Νορμανδούς του... Μετά την άλλη ληστρική επιδρομή , που ονομάζεται Δ' Σταυροφορία , ένας Βυζαντινός άρχοντας ο Μιχαήλ Άγγελος , ήρθε σε αυτά τα μέρη και ίδρυσε δικό του κράτος (δεσποτάτο) , προτού προφθάσουν να πάρουν το μέρος οι Βενετοί , που , κατά την μοιρασιά θα 'πρεπε να πάρουν την Ήπειρο και τη Δυτική Κεντρική Ελλάδα. Είχε περιπέτειες κατόπιν το μέρος από τους Αλβανούς και τους Σέρβους. Και έδιωξε μεν τους Αλβανούς ο Κ. Τόκκος , αλλά ακολούθησαν οι Τούρκοι. Αυτοί το 1479 , πάνω από 25 χρόνια μετά την άλωση της Πόλης , κυριεύσαν το κάστρο. Το όνομα **Βόνιτσα** οπωσδήποτε υπήρχε από τα Βυζαντινά χρόνια , γιατί έτσι το σημειώνει από το έτος 1339 ο Κατακουζινός στο χρονικό του.

Το φρούριο , γραφικότατο , αν και αρχίζει να γκρεμίζεται , βρίσκεται ψηλά , πάνω σε λόφο , που δεσπόζει όχι μόνο στη πόλη , αλλά και σ' όλο τον κολπίσκο. Δύο βραχίωνες βενετσιάνικων τειχών , που κατέβαιναν από το φρούριο προς τα νοτιοδυτικά του κάστρου , έφθαναν και τριγύριζαν εκεί κάτω μια μεγάλη συνοικία , που οι Βενετοί την αποκαλούσαν **Ρετσίντο**. Έτσι η κεντρική συνοικία **Μπόργκο** και μία άλλη συνοικία πιο ανατολικά , που την αποκαλούσαν **Μποκάλε** , και που

μόνο καταπράσινοι κήποι την χώριζαν από την Μπόργκο , βρίσκονταν έξω από τα τείχη. Οι Τούρκοι επισκεύασαν και ανακαίνισαν το κάστρο.

Αλλά οι οχυρώσεις δεν εμπόδισαν το Μοροζίνη το 1684 να κυριεύσει το κάστρο και να κρατήσει ως το τέλος του ενετικού κράτους. Τότε έγινε η Βόνιτσα γαλλική κτήση , όπως όλα τα προηγουμένως ενετικά μέρη. Μάλιστα οι Γάλλοι πρόσθεσαν εκεί , όπου άρχιζαν τα σπίτια , κι άλλο οχύρωμα προμαχώνα που λείψανό του φαινόταν ως πριν μερικά χρόνια. Αλλά το έτος 1800 ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων με αιφνιδιασμό έδιωξε Γάλλους , κατέλαβε την Βόνιτσα , και , για να εξασφαλίσει το μέρος , έχτισε κι άλλα τρία φρούρια γύρω , ανατολικά της Βόνιτσας προς την Λευκάδα. Αυτό όμως δεν εμπόδισε , όταν σηκώθηκε η Επανάσταση του 1821 να καταλάβει ο Γ. Τσόγκας τη Βόνιτσα την ίδια μέρα που καταλήφθηκε και το Αγρίνιο (Βραχώρι). Το φρούριο όμως έγινε Ελληνικό μόνο μετά 10 χρόνια , το 1832.

Αλέξ. Παραδείσης "ΦΡΟΥΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΣΤΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ" , ΤΟΜΟΣ Β΄ , ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ – ΗΠΕΙΡΟΣ – ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ , σελ. 106 – 107

13

Προχωρώντας βόρεια κατά μήκος της ακτής μπαίνουμε στην περιοχή της Βόνιτσας. Η πύλη άρχισε να αναπτύσσεται από τα πρώιμα βυζαντινά χρόνια ελέγχοντας την πρόσβαση προς την διάβαση του Ακτίου και αποτελώντας σημαντικό λιμάνι εξαγωγικού εμπορίου. Ο αυτοκράτορας Αλέξιος Α΄ ο Κομνηνός την προίκισε με προνόμια. Ιδιαίτερη σημασία απέκτησε με την ίδρυση του Δεσποτάτου της Ηπείρου για την ασφάλεια της παραλιακής ζώνης του. Το 1280 καταλήφθηκε από μισθοφόρους του βασιλείου της Νεάπολης. Ο Δεσπότης Νικηφόρος Α΄ την έδωσε ως προίκα στον Φίλιππο του Τάραντα, γιο του Βασιλιά της Νεάπολης επισημοποιώντας έτσι την κατοχή της. Το 1314 βρέθηκε σε ελληνικά χέρια. Οι Τούρκοι την κατέλαβαν το 1479.

Τα τρία κάστρα της Αγίας Μαύρας (Λευκάδας), Πρέβεζας και Βόνιτσας λόγω της στρατηγικής τους σημασίας για τα ενετικά συμφέροντα , διοικούνταν από έκτακτο Προβλεπτή. Παρέμεινε Βενετική κτήση ως την κατάλυση της Βενετικής Δημοκρατίας από τον Μ. Ναπολέοντα 1797 , που την κατέλαβε και την κράτησε για ένα χρόνο βάσει της συνθήκης του Campoformio (1797). Το 1798 την κατέλαβε ο Αλή Πασάς των Ιωαννίνων με αιφνιδιασμό. Απελευθερώθηκε προσωρινά το 1821 για να έλθει τελικά σε ελληνικά χέρια το 1829. Αποτελούσε την ώρα του επισκόπου Βονδίτσης που υπαγόταν στη Ναύπακτο.

Στο δρόμο που οδηγεί για το κάστρο σώζεται και ο Ναός της Κοίμησης σε σχήμα ελευθέρου σταυρού με τρούλο. Ο ναός ήταν κατάγραφος , αλλά σήμερα σώζονται μόνο σπαράγματα της ιστορίας. Χρονολογείται το πρώτο τέταρτο του 18^{ου} αιώνα. Στον ίδιο αρχιτέκτονα

καταγράφονται επίσης και ο ναός της Κοίμησης , πέντε χιλιόμετρα ανατολικά της πόλης , που είναι καταγράφος με τοιχογραφίες του 1726. Μέσα στο κάστρο σώζεται η μεσοβυζαντινή εκκλησία της Αγίας Σοφίας , σε σχήμα ελευθέρου σταυρού και πρότυπο ίσως για τις προαναφερόμενες μεταβυζαντινές εκκλησίες.

ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ ΤΟΠΟΙ – ΜΝΗΜΕΙΑ - ΙΣΤΟΡΙΑ
ΕΚΔΟΣΗ Ιστορικής – Αρχαιολογικής Εταιρίας Δυτικής Στερεάς
Ελλάδας , ΑΓΡΙΝΙΟ 1995 , σελ. 78 – 79

14

Πάνω σ' ύψωμα του βρέχεται από τα ήρεμα νερά του Αμβρακικού κόλπου , βρίσκεται το κάστρο της Βόνιτσας.

Έχει σχήμα ωοειδές και το μεγαλύτερο μέρος των οχυρωματικών του έργων και κτισμάτων ανήκουν στην περίοδο της Βενετοκρατίας.

Ανηφορίζοντας κάτω από τον ήλιο , μπαίνετε απ' την πύλη που σας δέχεται για να περιπλανηθείτε σε λίγο , γοητευμένοι , στα στενά του κάστρου.

Η βαθιά σιγή τaráσεται που και που από ξαφνικά πετάγματα πουλιών. Όλα παραδομένα στη φθορά , στο διαβρωτικό έργο του χρόνου.

Θα δείτε μοναχικούς και άσκετους τοίχους , τοξωτές πύλες , προμαχώνες , πύργους , κατοικίες αξιωματικών , στρατώνες , δεξαμενές , αποθήκες. Θα δείτε την ακρόπολη , στην κορυφή του υψώματος κι ένα κτίριο σχεδόν κυκλικού σχήματος , το οποίο σήμερα είναι εκκλησιά αφιερωμένη στην Αγία Σοφία.

Μεταξύ φρουρίου και θάλασσας , πάνω στο βράχο , διακρίνει κανείς φραγκοσυκιές , αυτά τα θαμνώδη ακανθωτά φυτά – επινόηση βενετσιάνικη – για να εμποδίζουν την εύκολη προσέγγιση του εχθρού στο κάστρο.

Απ' τις επάλξεις του κάστρου φαίνεται κάτω στον κάμπο ένα μικρό αλλά επιβλητικό οχυρό , το οποίο στέκεται ακόμα όρθιο , σχεδόν άθικτο απ' τους αιώνες.

Απ' το κάστρο μπορείτε να θαυμάσετε μια θέα συναρπαστική κι ένα φαντασμαγορικό ηλιοβασίλεμα στο Ιόνιο , στη γλώσσα του Ακτίου.

Ένας Άγγλος περιηγητής είχε σημειώσει : « δεν υπάρχει πένα ή γραφίδα ικανή να περιγράψει την εικόνα.»

ΒΟΝΙΤΣΑ – ΑΚΤΙΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1996
ΕΚΔΟΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΚΕΙΜΕΝΟ : Π. ΚΟΥΒΕΛΑΚΗΣ

Ούτε ιππότες υπάρχουν για να τα υπερασπιστούν ούτε βάρβαροι σουλτάνοι ή πειρατες για να τα πολιορκήσουν. Κάποια έχουν γίνει μπάρ και κάποια άλλα βλέπουν τις πολεμίστρες τους να χορταριάζουν.

Τα κάστρα της χώρας μας, τα περισσότερα ανυπεράσπιστα απέναντι στην ανθρώπινη αδιαφορία και τις ορέξεις του χρόνου, μπορούν πλέον να ελπίζουν στον «Μάρκο Πόλο». Πρόκειται για ένα πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για συντήρηση και ανάπλαση των βενετσιάνικων κάστρων της Μεσογείου.

Οι αρχιτέκτονες

Για τον ιστορικό ρόλο των κάστρων διαβάζουμε στα βιβλία που κατά καιρούς εκδίδονται η αρχιτεκτονική τους σοφία, όμως, που μπορεί να αποτελέσει πηγή μάθησης αλλά και έμπνευσης, είναι ακόμα ζωντανή και ωφέλιμη για πολλούς. Η αρχή μπορεί να γίνεται με τις εργασίες αναστήλωσης των βενετσιάνικων, αποτελεί όμως ένα προμήνυμα για το μέλλον και των υπολοίπων.

Η αλήθεια είναι ότι η Βενετία δεν είχε ούτε τείχη, ούτε οχυρά για να την προστατεύσουν, αυτό όμως δεν την εμπόδισε να δώσει μαθήματα μεσαιωνικής και αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής.

Δύο από τους διασημότερους αρχιτέκτονες της εποχής, ο Μικέλι και ο Σαμιτσέλι, κυριολεκτικά πάσχισαν να σχεδιάσουν όχι μόνο τις οχυρώσεις της Κρήτης αλλά και της Κέρκυρας, με σκοπό να προστατεύσουν τους κατοίκους από τους Τούρκους.

Επιπλέον, ένα από τα πρώτα μελήματά τους μετά την ολοκλήρωση του σχεδιασμού και του χτισίματος ήταν να φυτέψουν γύρω από το φρούριο αγκαθωτά φυτά για να εμποδίσουν μ' αυτόν τον τρόπο τις ανεπιθύμητες επισκέψεις. Έτσι πήραν και την ονομασία τους τα φραγκόσυκα.

Πικρό παράδειγμα εγκατάλειψης μπορεί να θεωρηθεί το κάστρο της Βόνιτσας, το οποίο ενώ διαθέτει μία από τις πλουσιότερες πολεμικές ιστορίες της Ευρώπης, σήμερα φημίζεται για άλλα πράγματα. Οι κρυψώνες του αποτελούν πλέον άσυλο για χρήστες ναρκωτικών.

ΡΕΠΟΡΤΑΖ

ΚΑΣΤΡΑ. Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα ζωντανέψει τέσσερα μνημεία της Ενετοκρατίας.

Το Ιόνιο του «Μάρκο Πόλο»

της ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΛΙΝΑΡΔΟΥ Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 20 - 9 - 1998

Η επιστολή της OBERHUMMER GESELLSCHAFT Προς το Δήμαρχο Βόνιτσας , (Μόναχο 8 - 11 - 1991)

Αξιότιμε κύριε δήμαρχε ,

.....Το μουσείο του Θουρρείου που χρησιμεύει μέχρι σήμερα σαν πολιτιστικός φορέας της βόρειας Ακαρνανίας για την αρχαιολογική παρουσίαση γενικά , είναι προφανώς ακατάλληλο , τόσο σαν σύλληψη , όσο και λόγω της απόμερης τοποθεσίας , προπάντων αν συγκριθεί με την Βόνιτσα , μια πόλη που βρίσκεται σε οικονομική και πολιτιστική εξέλιξη. Η αξιόλογη πρωτοβουλία του δήμου Βόνιτσας να διαμορφώσει το Φρούριο και τον περίβολό του με διάφορα έργα (δρόμοι , τόποι , από τους οποίους μπορεί κανείς να θαυμάσει το γύρω τοπίο , καφενείο , καθάρισμα του εδάφους από τα αγριόχορτα και τους θάμνους) , έτσι που να είναι ελκυστικά για τον επισκέπτη , μπορεί κάλλιστα να συνδυαστεί με την πρόθεση της ίδρυσης ενός αρχαιολογικού μουσείου , για το οποίο μας προσφέρονται τα ερειπωμένα μεν , αλλά καταλληλότατα κτίρια που βρίσκονται μέσα στον χώρο του Κάστρου.

Οι μελέτες που έκαμε ο αρχιτέκτονας μας διπλωματούχος μηχανικός Niki Gotz Faisst , (σύμφωνα με την εντολή σας της 2.10.1991, αρ. πρωτ. 1523) στο κεντρικό κτίριο του Κάστρου έδειξαν ότι η βασική δομή του , προσφέρει όλες τις προϋποθέσεις για μια ανοικοδόμηση και αξιοποίηση. Τα μέρη του κτιρίου που αποτελούν τον στατικοδυναμικό φορέα είναι μεγαλύτερων διαστάσεων , δηλ. είναι πιο μεγάλα , πιο χοντρά , πιο γερά από ότι απαιτούν οι απλοί στατικοδυναμικοί υπολογισμοί. Δεν υπάρχουν σεισμικές βλάβες , ούτε υγρασία στην βάση των τοιχωμάτων , οι δυνατότητες του φωτισμού και του εξαερισμού είναι επαρκείς και τα έξοδα ανασυγκρότησης χαμηλά. Βάσει των μετρήσεων που έκανε ο αρχιτέκτονας τον Σεπτέμβριο του 1991 , ετοίμασε ένα σχέδιο , στο οποίο λαμβάνεται υπόψη το γεγονός , ότι το κτίριο είναι προστατεύσιμο σαν μνημείο και ως εκ τούτου αποφεύγει όσο το δυνατό τις επεμβάσεις στην ουσιαστική δομή και αποβλέπει σε μια πιστή στο πρωτότυπο ανοικοδόμηση του κτίσματος. Η μελέτη έδειξε επίσης , ότι το τεκτονικό σώμα του κτιρίου πρέπει να έχει δημιουργηθεί σε δύο φάσεις. Το βορειοδυτικό τμήμα το οποίο είναι αυτό που ανήκει στη παλαιότερη φάση παρουσιάζει διακοσμητικά στοιχεία του ιταλικού μπαρόκ , πράγμα που σημαίνει , ότι έγινε λίγο μετά την κατάκτησή του από τους Ενετούς το 1717.

Η νοτιοανατολική προσθήκη με τους λεπτότερους τοίχους και προτυποποιημένα ανοίγματα των παραθύρων πρέπει να κτιστεί αργότερα , στην εποχή του Αλή - Πασά , στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Παρόλο δε , που επρόκειτο να χρησιμεύσει για στρατιωτικούς σκοπούς , η διαδοχή των εσωτερικών χώρων είναι τέτοια , ώστε το κτίριο να μπορεί να χρησιμεύσει για μουσειακούς σκοπούς , ιδιαίτερα δε σαν

αρχαιολογικό μουσείο ακόμη και σύμφωνα με τις νεότερες παιδαγωγικές απόψεις.

Η συνολική καθαρά εκμεταλλεύσιμη επιφάνεια που μπορούμε να επιτύχουμε, φθάνει σχεδόν τα 250 τ.μ., τα οποία αποτελούνται ως εξής: 30,97 τ.μ. για διοικητικούς σκοπούς (αρχείο, φύλαξη, πουλση, αποθήκη υλικών, υγειονομικές εγκαταστάσεις για το προσωπικό), 216,64 τ.μ. για τα εκθέματα σε έξι χώρους. Ο επισκέπτης θα περάσει μετά από την είσοδο μπροστά από το ταμείο, όπου θα πάρει το εισιτήριό του. Έπειτα, θα περάσει την κουζίνα που θα επανασυσταθεί, όπου θα πληροφορηθεί για την ιστορία του κάστρου από την βυζαντινή εποχή ως σήμερα. Ακολουθώντας θα περάσει στην κεντρική αίθουσα που θα έχει σχεδόν 80 τ.μ., η οποία οπτικά βάζει τον επισκέπτη σε επικοινωνία στον επάνω όροφο χάρη σε μία γαλαρία που θα περιτριγυρίζει τον χώρο γύρω - γύρω. Ο χώρος αυτός δηλαδή η κεντρική αίθουσα είναι κατάλληλη για την έκθεση μεγάλων σε βάρος και αντιπροσωπευτικών εκθεμάτων (αγάλματα, ανάγλυφα κλπ.): Από μια εξωτερική σκάλα ο επισκέπτης θα ανεβαίνει στη γαλαρία, από την οποία θα μπορεί να απολαύσει το θέαμα του Αμβρακικού, αλλά και θα έχει μια ενδιαφέρουσα άποψη των εκθεμάτων από επάνω. Οι υπόλοιποι τέσσερις χώροι θα διατεθούν για την παρουσίαση ιδιαίτερων εκθεμάτων (νομίσματα, κεραμικά, τερακότες, μικροαντικείμενα). Ο συνολικός γύρος πιάνει το λιγότερο 150 μ. ξεπερνώντας έτσι κατά πολύ τα μουσεία Λευκάδας, του Αγρινίου, του Θυρρείου ή της Πόρτας. Εκτός από αυτά, έχουμε στον περίβολο του κάστρου έναν υπαίθριο χώρο περίπου 1.000 τ.μ. στην διάθεσή μας για εκθέματα που δεν επηρεάζονται από τον καιρό.

Όσον αφορά τον εξοπλισμό του μουσείου, η εταιρεία Oberhummer σας ευχαριστεί για την εμπιστοσύνη που της δείχνετε και χαιρετίζει το γεγονός, ότι ειδικοί από όλους τους κλάδους διατίθενται να προσφέρουν για να συσταθεί η συλλογή. Σε μια συνομιλία που είχε ο κύριος Faisst με τον Λάζαρο Κολόνα στις 7.10.1991 στην Πάτρα, ο τελευταίος του διαβεβαίωσε από τώρα ότι θα παραδώσει στο μουσείο της Βόνιτσας όλα τα ευρήματα που έχουν γίνει στην βόρεια Ακαρνανία, εκτός από εκείνα που βρέθηκαν απ' ευθείας στο Θύρρειο, τα οποία θα πρέπει να μείνουν στο εκεί μουσείο.

Εκτός από αυτό η εταιρεία Oberhummer θα επικοινωνήσει με εθνικά, αλλά και με διεθνή μουσεία (Αθήνα, Λονδίνο, Παρίσι, Κοπεγχάγη, Βερολίνο) για να δώσουν είτε εκθέματα δικά τους από ευρήματα της Ακαρνανίας ή αντίγραφα. Σαν τρίτη δυνατότητα για την εύρεση των εκθεμάτων για το μουσείο η εταιρεία Oberhummer προτείνει την ίδρυση μιας θυγατρικής - Φίλοι του Μουσείου της Βόνιτσας - με έδρα την Βόνιτσα (σαν μέλη του διοικητικού της εν λόγω θυγατρικής, το διοικητικό της Oberhummer θα επιθυμούσε τα εξής πρόσωπα: Πρόεδρος Παντελής Σουρτζής, μέλη Άγγελος Αποστολάκης, Στέφανος Κουκουβίνος, Δημήτριος Προδρομίτης, Δημήτριος Καλύβας, Απόστολος Κούτσικος). Συνεννοημένη με τον κύριο Κολόνα η εταιρεία αυτή θα έχει για καθήκον να αγοράζει ανώνυμα από τους κατοίκους με εντολή του δήμου, αρχαία ευρήματα για το μουσείο.

Εκτός από το γράμμα αυτό σας στέλνουμε χωριστά τα σχέδια του μουσείου και μετά, τον υπολογισμό των εξόδων του κτίσματος και τους στατικούς υπολογισμούς. Όταν ο δήμος πάρει την άδεια για το

κτίσιμο , συσκευθούμε αμέσως για την χρηματοδότηση και για την πιθανότητα να αρχίσει το κτίσιμο την άνοιξη του 1992. Αν ο δήμος εγκρίνει τα σχέδια που σας υποβάλουμε , τότε θα μπορούσε το μουσείο να ανοίξει το καλοκαίρι ή το φθινόπωρο του 1993. Ως εκ τούτου σας παρακαλούμε να μας απαντήσετε όσο το γρηγορότερο.

Για το διοικητικό
υπογραφή
Christian Wacker

17

Ο επισκέπτης , επίσης , ανεβαίνοντας στο κάστρο της Βόνιτσας , θέλγεται από την ομορφιά και τα φιόρδ του Αμβρακικού κόλπου , το δασύλλιο των ευκαλύπτων και πεύκων της Χώρας και του φρουρίου και από την απέραντη καταπράσινη πεδιάδα η οποία εκτείνεται μέχρι τα βουνά Αμαδαρός και Περγαντί.

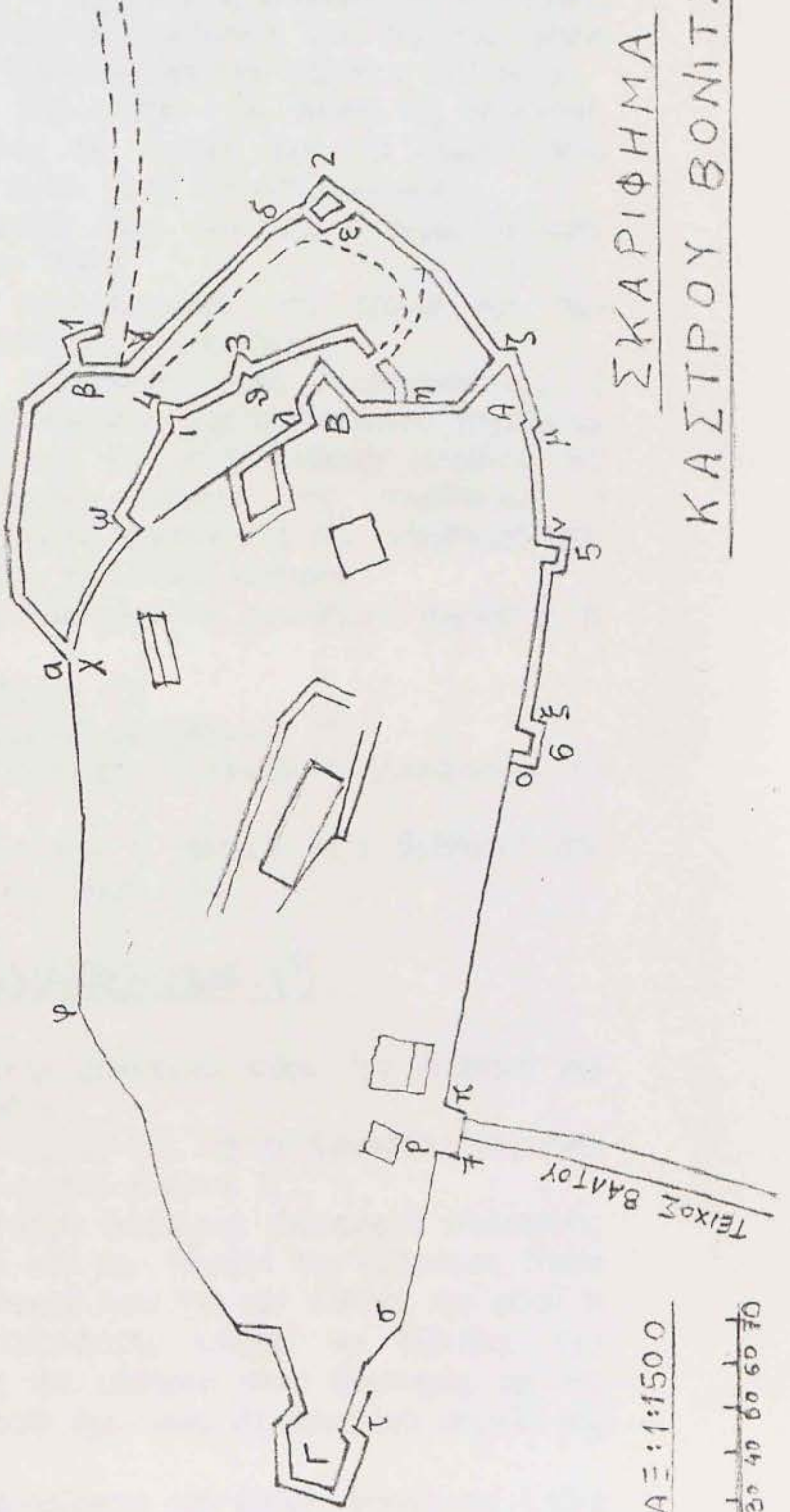
Όταν , πριν από λίγα χρόνια , η πρώην πρώτη κυρία των Ην. Πολ. Αμερικής Τζάκυ Κέννεντυ και μετέπειτα σύζυγος του έλληνα μεγαλοεφοπλιστή Αριστοτέλη Ωνάση , ανέβηκε για πρώτη φορά στο κάστρο της Βόνιτσας (τότε παραθέριζε με τον έλληνα σύζυγό της στο ιδιόκτητο νησί τους Σκορπιό , κοντά στη Βόνιτσα) , έμεινε εκεί , περισσότερο από δύο ώρες θαυμάζοντας το τοπίο. Της έκαναν μεγάλη εντύπωση η λιμνοθάλασσα (το ιχθυοτροφείο) , οι πολλοί κολπίσκοι , η καταπράσινη πεδιάδα και τα πολλά όμορφα νησάκια του Αμβρακικού κόλπου (Κορακονήσια) και ιδίως η τοποθεσία και το σχήμα της μικρής και καταπράσινης από τα πεύκα νησίδας (Κουκουμίτσα) που βρίσκεται πολύ κοντά στη παραλία της Βόνιτσας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

Ανέκδοτη εργασία ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΠ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ , Αθήνα 5 - 9 - 1977

ΠΑΡΑΛΙΑ

ΣΚΑΡΙΦΗΜΑ
ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΚΛΙΜΑΞ: 1:1500

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟ ΚΑΣΤΡΟ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το κάστρο της Βόνιτσας έχει το σχήμα μιας έλλειψης με διαστάσεις σε μήκος από Νοτιοανατολικά προς Βορειοδυτικά 300 περίπου μέτρα και πλάτος από Βορειοανατολικά προς Νοτιοδυτικά περίπου 140 μέτρα.

Βρίσκεται πάνω στον λόφο που στέφει την πόλη της Βόνιτσας, πνιγμένο από τους ευκαλύπτους, τις λεύκες και τα πεύκα που φυτεύτηκαν πάνω και γύρω από αυτόν μετά την απελευθέρωση.

Οι Τούρκοι το ονόμαζαν 'Καρλέλι', διότι αυτό και η γύρω περιοχή, αποτελούσαν κτήσεις του Καρόλου Τόκκο.

Το μεγαλύτερο μέρος των οχυρωματικών του έργων και των κτισμάτων του ανήκουν στην περίοδο της ενετοκρατίας.

Η γενική τοιχοδομία του αποτελείται από ακατέργαστους ή μισοκατεργασμένους λίθους, συγκολλημένους στα περισσότερα σημεία με ασβεστοκονίαμα και εμπλουτισμένους με σπτόπλινθους (τούβλα) για μεγαλύτερη στερεότητα. Σε ορισμένα σημεία της τοιχοδομίας ο επισκέπτης μπορεί να διακρίνει τέσσερα διαφορετικά είδη λιθοδομής που ανήκουν σε διαφορετικές εποχές του αιωνόβιου κάστρου.

Το κάστρο σύμφωνα με το σκαρίφημα που συντάξαμε χωρίζεται σε 4 διαμερίσματα:

Α) τον εξωτερικό Περίβολο (Διαμέρισμα 1^ο),

Β) τον μεγάλο Προμαχώνα ή Barbacane (Διαμέρισμα 2^ο),

Γ) τον κυρίως Περίβολο που ονομάζουμε 2^ο Περίβολο (Διαμέρισμα 3^ο) και

Δ) το Αποσκοπείο - Ακρόπολη (Donzon ή Rebut) που βρίσκεται στο ψηλότερο σημείο του κάστρου (Διαμέρισμα 4^ο).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ (ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ 1^ο)

Η εξωτερική Πύλη του κάστρου βρίσκεται προς την Ανατολή και διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση.

Είναι θολωτή στην εσωτερική πλευρά της και οι διαστάσεις της είναι πλάτος 2,40 μέτρα και ύψος 3,00 μέτρα. (εικόνα 1)

Ακριβώς δίπλα από την πύλη υπάρχει διώροφος ιδιόμορφος οξύμορφος πύργος για την πλαγιοφύλαξή της από την πλευρά της θάλασσας, δίπλα στον οποίο υπάρχει μία θυρίδα πυροβόλου για τον έλεγχο της οδού η οποία οδηγεί στο κάστρο. Ο επισκέπτης μπορεί να διακρίνει ένα δωμάτιο φρουράς για τις ανάγκες του κάστρου αλλά δυστυχώς και την άτεχνη σύγχρονη επέμβαση, η οποία έχει γίνει σε ορισμένα σημεία της Πύλης.

Οι δύο εισοδοί του πύργου διασώζονται και έχουν διαστάσεις 1,10 x 2,50 μέτρα. Συγκεκριμένα η είσοδος του επάνω ορόφου σήμερα είναι χτισμένη. (εικόνα 2)

Εικόνα 1 : Η εξωτερική πύλη του κάστρου όπως φαίνεται κατά την είσοδο σε αυτό.

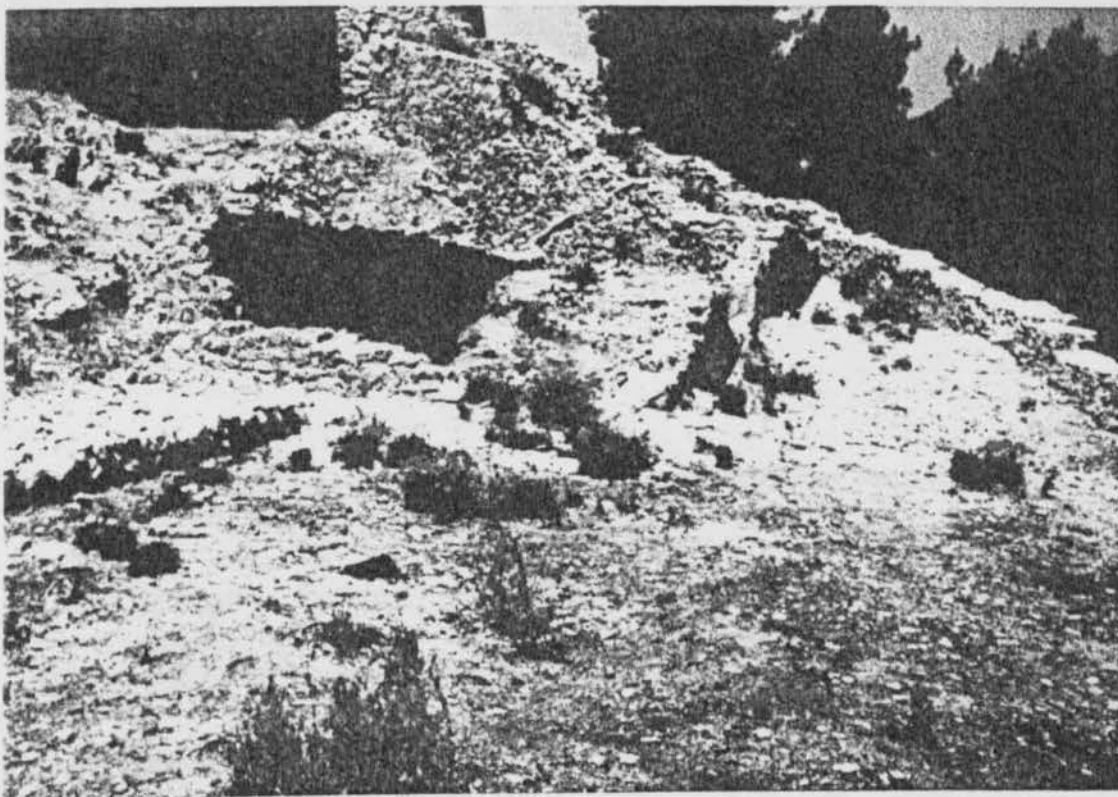

Εικόνα 2 : Ο πύργος και η εξωτερική πύλη όπως διακρίνονται από το εσωτερικό του κάστρου.

Οχτώ (8) σκαλοπάτια οδηγούν στην κάτω είσοδο και είκοσι ένα (21) στο επάνω πάτωμα. Στο μέσο περίπου αυτής της σκάλας υπάρχει διπλή πολεμίστρα με διαστάσεις (εσωτερικά αυτής) 1,00 x 0,50 μέτρα. Το ύψος του αμυντικού αυτού συγκροτήματος της Πύλης (εσωτερικά) περνάει τα οχτώ (8) μέτρα.

Οι εσωτερικές πόρτες του Πύργου διατηρούνε ένα διπλό ημικυκλικό υπέρθυρο που είναι φτιαγμένο από δύο σειρές τούβλων, κατά την Βυζαντινή τεχνοτροπία. Σε μήκος 71,50 μέτρα από την γωνιά του Πύργου προς τον Βορρά, τα τείχη δεν υψώνονται πάνω από το εσωτερικό έδαφος του κάστρου (βλέπε σχεδιάγραμμα τμήμα α-β).

Το τείχος αυτό καταλήγει και ενώνεται με το τείχος του δεύτερου διαμερίσματος όπου βρίσκονται και τα ερείπια κτιρίου 7,00 x 5,00 μέτρα με τοίχους ύψους σήμερα περίπου 2,00 μέτρα. Το κτίριο αυτό πρέπει να ήταν εκκλησία ή οίκημα της φρουράς της Πύλης. (εικόνα 3)

Εικόνα 3 : Ερείπια κτιρίου που πιθανολογείται ότι ήταν εκκλησία ή οίκημα της φρουράς της πύλης.

Από το πρώτο Πύργο της Πύλης μέχρι τον δεύτερο (τμήμα γ-δ) υψώνεται τείχος σε μήκος 63,50 μέτρα. Το τείχος αυτό διασώζεται σε πολύ καλή κατάσταση όπως και ο περίδρομός του (Chemin de Ronde). (εικόνα 4)

Κοντά στο τέλος του περίδρομου σκάλα λίθινη με οκτώ σκαλοπάτια ανεβάζει πάνω σ' αυτόν. Το πάχος του τείχους αυτού είναι 2,00 μέτρα (0,90 μέτρα πλάτος περίδρομου + 1,10 μέτρα πάχος παραπέτου). Σε όλο

αυτό το μήκος του τείχους υπάρχουν 15 πολεμίστρες σε εσωτερική διάμετρο 0,35 x 0,50 μέτρα και εξωτερική 0,10 μέτρα.

Εικόνα 4 : Το τμήμα γ-δ του περιτειχίσματος όπως φαίνεται από το εξωτερικό του κάστρου μπροστά από την πρώτη πύλη.

Ο δεύτερος Πύργος έχει διαστάσεις 5,60 x 6,50 x 5,60 μέτρα (εσωτερικά). Το πάχος των τοίχων του είναι 1,25 μέτρα. Η πόρτα του έχει διαστάσεις 1,00 μέτρο πλάτος και 2,00 μέτρα ύψος. (εικόνες 5 και 6)

Ένα άλλο κομμάτι τείχους (τμήμα ε-ζ) συνδέει τον δεύτερο Πύργο με τον πρώτο μεγάλο Προμαχώνα (Torioni), τον Α του σχεδιαγράμματος, που ανήκει στον δεύτερο περίβολο (Διαμέρισμα 3^ο). (εικόνα 7)

ΠΡΟΜΑΧΩΝΑΣ Ή BARBACANE (ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ 2^ο)

Για να προχωρήσει στο εσωτερικό του κάστρου ο επισκέπτης είναι υποχρεωμένος να στραφεί προς τα δυτικά, περνώντας κάτω από το δεύτερο εσωτερικό τείχος και προχωρώντας μέχρι το τέλος των τειχών, όπου βρίσκεται ο Προμαχώνας Α. Εκεί είναι υποχρεωμένος, αν θέλει να προχωρήσει μέσα στο κάστρο, να στραφεί βόρεια.

Σε απόσταση λοιπόν 14,00 περίπου μέτρων από τον Torioni Α του δεύτερου περιβάλλου αρχίζει ο επιβλητικός όγκος των εσωτερικών τειχών του 2^{ου} διαμερίσματος (προμαχώνας ή Barbacane). Το μήκος τους είναι 88,50 μέτρα περίπου. Μετά από τα πρώτα 8,00 μέτρα υπάρχει ρήγμα

Εικόνα 5 : Ο δεύτερος πύργος όπως διακρίνεται από το εσωτερικό του κάστρου.

σε ολόκληρο το μήκος και το πλάτος του τείχους που φτάνει τα 3,00 μέτρα.

Κατά την γνώμη μας, και σύμφωνα με πηγές που την επαληθεύουν, εδώ είναι το σημείο όπου παλαιότερα υπήρχε εσωτερική Πύλη που οδηγούσε στο 2^ο διαμέρισμα. (εικόνα 8)

Τα τείχη συνεχίζουν και στα 41,00 μέτρα περίπου συναντάμε τον πρώτο κυλινδρικό πύργο απ' αυτούς που ενισχύανε το τείχος αυτό και κατ' ουσίαν αποτελούσαν προστατευτικά θωράκια της εσωτερικής Πύλης του κάστρου (πύργος 3 σχεδιαγράμματος).

Οι διαστάσεις του έχουν μήκος 5,70 μέτρα, πλάτος 6,20 μέτρα (εσωτερικά), έχει δε έξι (6) πολεμίστρες διαστάσεων 0,35 x 0,50 μέτρα. (εικόνα 9)

Στα 63,00 μέτρα υπάρχει ο 2^{ος} κυλινδρικός πύργος ο οποίος έχει τις ίδιες περίπου διαστάσεις με τον 1^ο (πύργος 4 σχεδιαγράμματος).

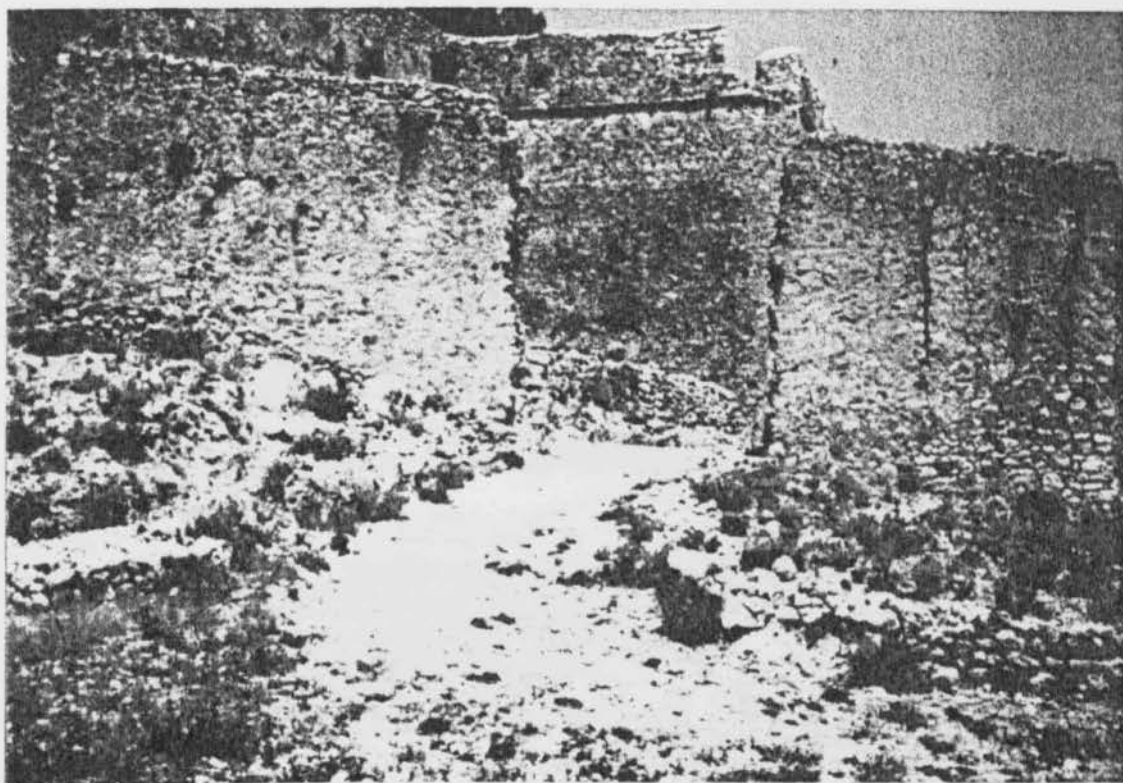
Διασώζονται οι τρεις (3) πολεμίστρες του γιατί οι υπόλοιπες έχουν εξαφανιστεί μαζί με ένα μέρος από το παραπέτο. (εικόνες 10 και 11)

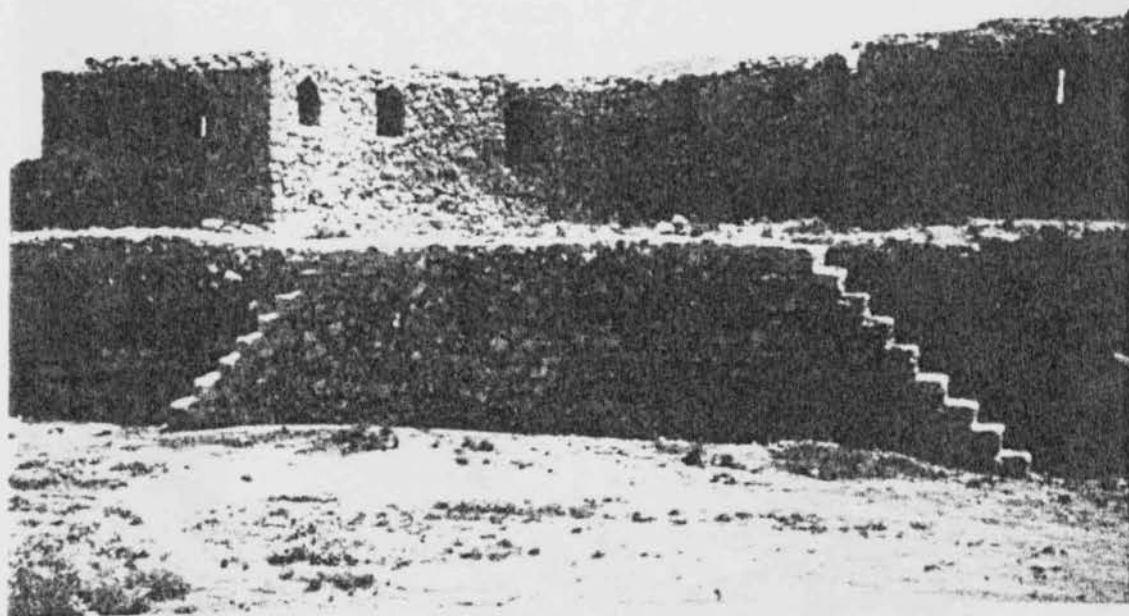
Εικόνα 6 : Ο δεύτερος πύργος όπως διακρίνεται από το εξωτερικό του κάστρου.

Εικόνα 7 : Το τμήμα ε-ζ του τείχους όπως αυτό φαίνεται από το εσωτερικό του κάστρου.

Εικόνα 8 : Το σημείο στο οποίο παλαιότερα υπήρχε η 1^η εσωτερική πύλη του κάστρου.

Εικόνα 9 : Ο 1^{ος} κυλινδρικός πύργος όπως αυτός διακρίνεται από το εσωτερικό του κάστρου.

Εικόνα 10 : Ο 2^{ος} κυλινδρικός πύργος όπως αυτός διακρίνεται από το εσωτερικό του κάστρου. Βλέπουμε ότι έχει διασωθεί μόνο ένα μικρό μέρος από τις πολεμίστρες του.

Εικόνα 11 : Οι δίδυμοι κυλινδρικοί πύργοι του 2^{ου} διαμερίσματος όπως διακρίνονται μετά την είσοδο μας στο κάστρο.

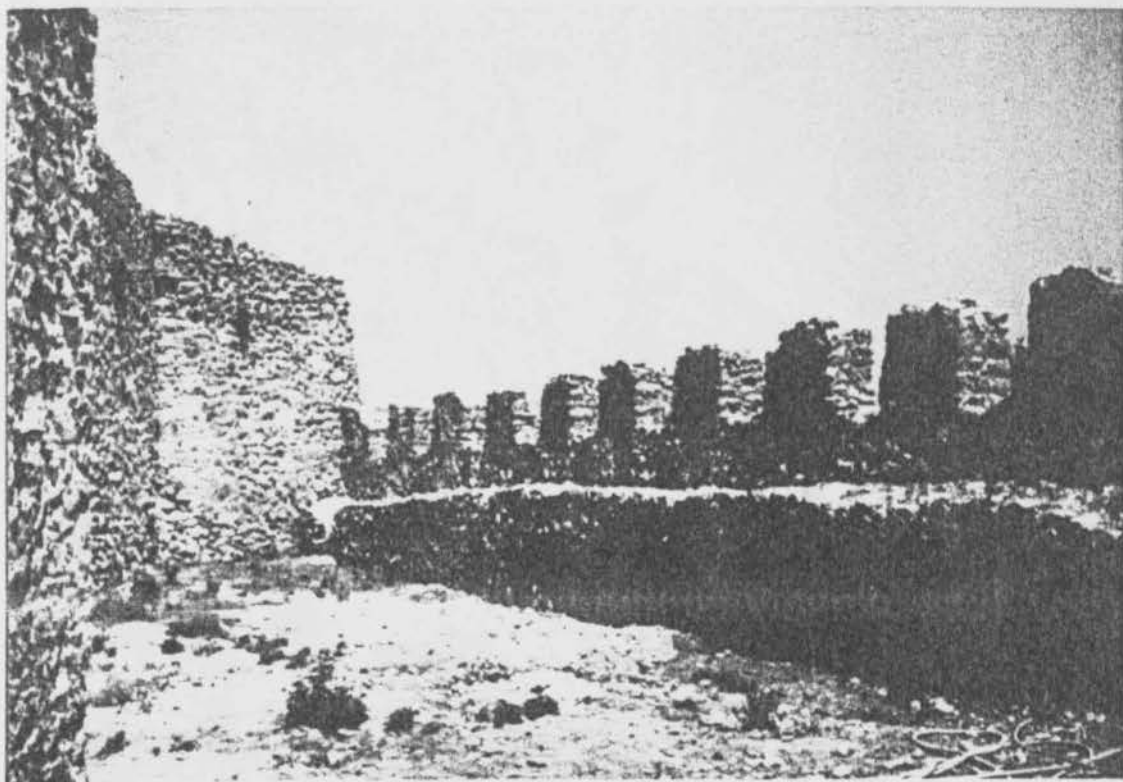
Το σύνολο του τείχους (τμήμα ζ-η-θ-ι-ω) διατηρεί τριάντα μία πολεμίστρες και τριάντα επάλξεις. Σε όλο το μήκος του διατηρείται ο περίδρομος (Ch. De Ronde) και οι σκάλες που τον ενώνουν με το έδαφος. (εικόνες 12, 13, 14 και 15)

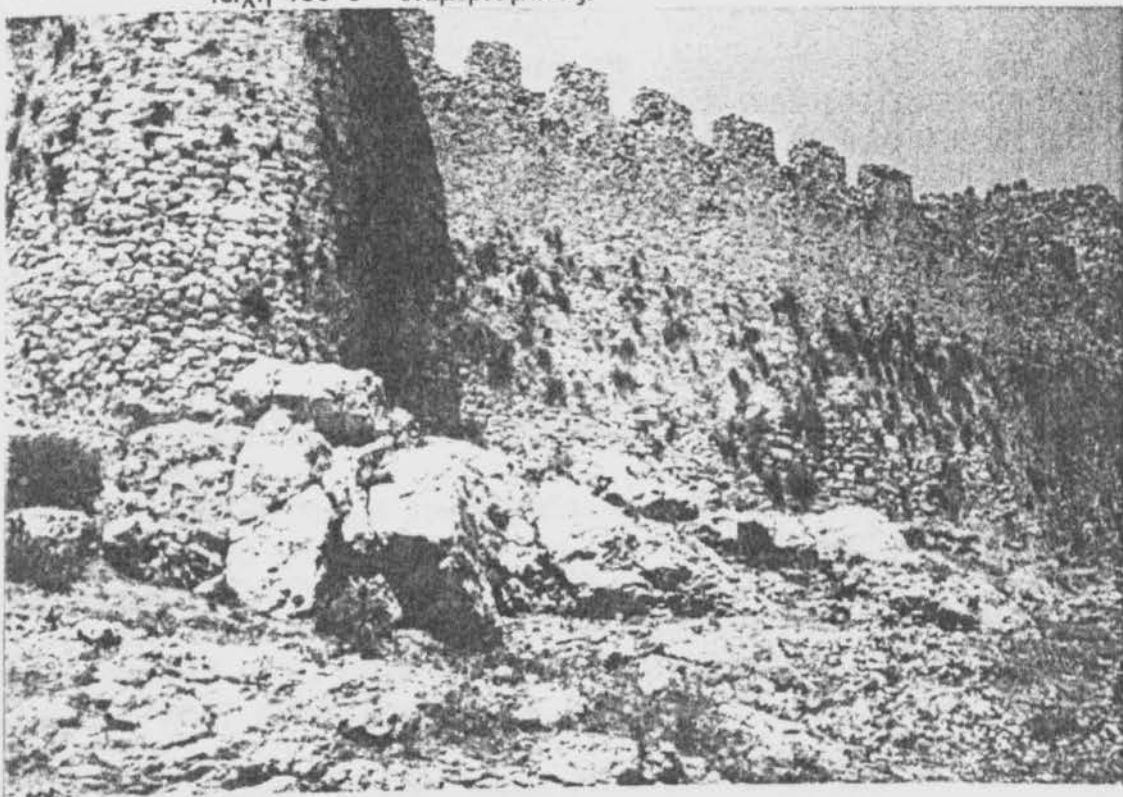
Εικόνα 12 : Τμήμα του τείχους όπως αυτό διακρίνεται από την 2^η εσωτερική πύλη. Στο κέντρο είναι τα σκαλοπάτια που οδηγούν στον 1^ο κυλινδρικό πύργο ενώ δεξιά διακρίνεται ο προμαχώνας Β. Ο παραπάνω προμαχώνας ονομάζεται (SPERONE).

Πριν περάσει ο επισκέπτης από το άνοιγμα όπου παλαιότερα υπήρχε η εσωτερική πύλη, παρατηρεί έναν οξύμορφο, όπως παρουσιάζεται, προμαχώνα (SPERONE), ο οποίος ορθώνεται μπροστά του και προβάλλει από τα τρίτα και τελευταία τείχη του κάστρου σαν ένας λίθινος γίγαντας. Στην κορυφή του υπάρχει θυρίδα πυροβόλου για τον έλεγχο της περαιτέρω ανόδου προς το εσωτερικό του φρουρίου. (εικόνα 16)

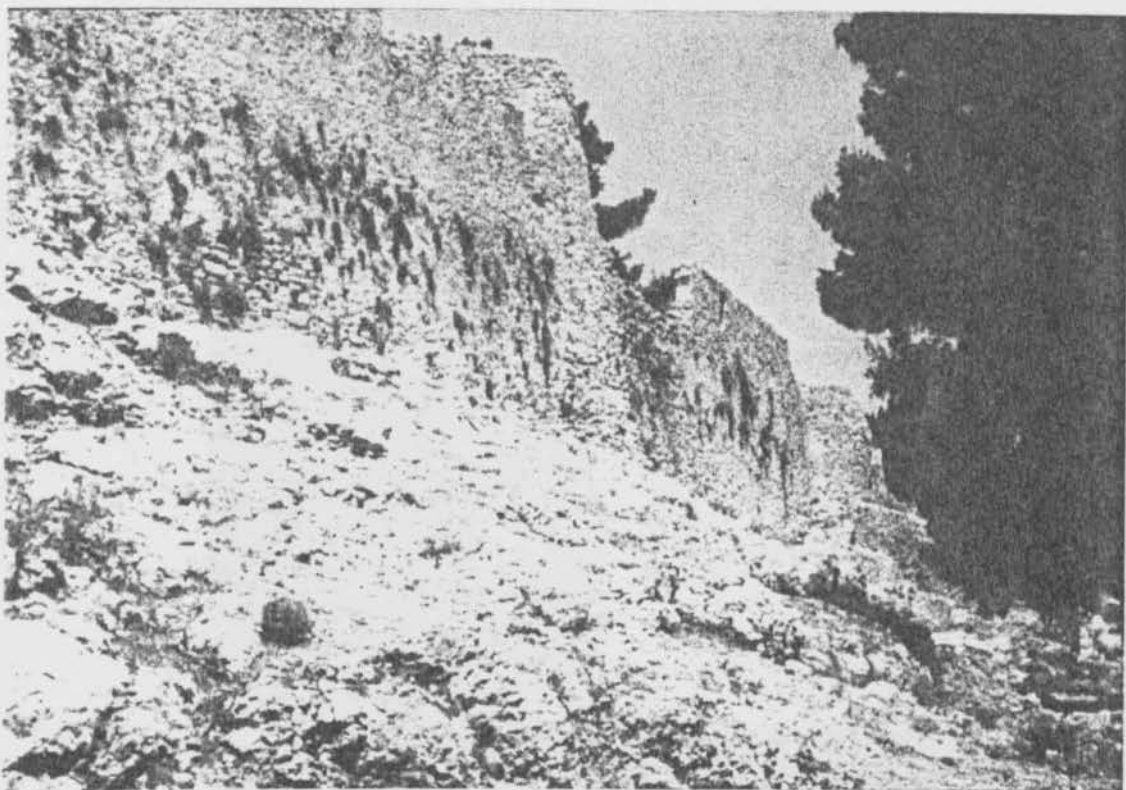
Περνώντας από το σημείο, όπου άλλοτε υπήρχε η εσωτερική Πύλη, ο επισκέπτης βρίσκεται μέσα στον περίβολο που σχηματίζουν το δεύτερο και το τρίτο εσωτερικό τείχος. Ολόκληρος ο περίβολος ελέγχεται απόλυτα από τον ογκώδη πολυγωνικό προμαχώνα (που αναφέραμε στην προηγούμενη παράγραφο) ο οποίος βρίσκεται αριστερά του εισερχομένου και απ' όπου, όταν το κάστρο αντιμετώπιζε πολιορκία, η φρουρά μπορούσε να ελέγχει ολόκληρο τον υποκείμενο χώρο, που βρισκόμαστε, ενώ ταυτόχρονα ο προμαχώνας αυτός κάλυπτε και προστάτευε την δεύτερη εσωτερική Πύλη του κάστρου.

Εικόνα 13 : Το τμήμα των τειχών του 2^{ου} διαμερίσματος που ενώνεται με τα τείχη του 3^{ου} διαμερίσματος.

Εικόνα 14 : Τμήμα των τειχών του 2^{ου} διαμερίσματος που διακρίνονται μετά την είσοδο στο κάστρο.

Εικόνα 15 : Η ένωση των τειχών του 2^{ου} και του 3^{ου} διαμερίσματος όπως διακρίνονται μετά την είσοδο στο κάστρο.

Προχωρώντας βόρεια έχουμε την δυνατότητα να μπούμε στο εσωτερικό του κάστρου. Αριστερά και δεξιά από την τελευταία Πύλη υψώνονται δύο τοιχία κάθετα σχεδόν προς το κυρίως τείχος, και τα οποία εισχωρούν προς το εσωτερικό του 2^{ου} διαμερίσματος του κάστρου. Τα τοιχία αυτά σκοπό είχαν, αν ποτέ ο εχθρός έφτανε μέχρι αυτή την Πύλη, να την προστατεύσουν από πλάγια πυρά πυροβόλων δυσχεραίνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την παραβίασή της. (εικόνες 17 και 18)

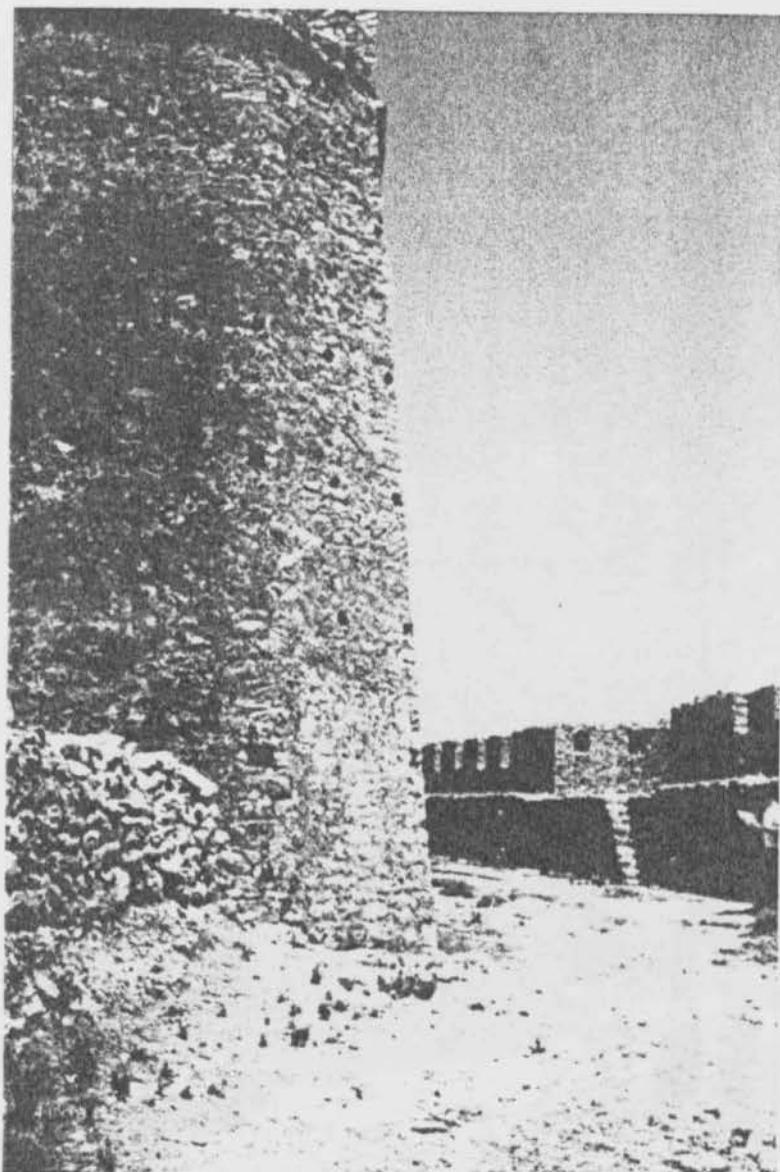
2^{ΟΣ} ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ (3^Ο ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ)

Το Ανατολικό τμήμα του Περιβόλου αυτού έχει τείχη σε μήκος 116 μέτρα. Τα κύρια χαρακτηριστικά του τείχους αυτού είναι οι δύο μεγάλοι Προμαχώνες (Torrini) A-B. (εικόνες 19, 20 και 21)

Η εσωτερική περίμετρος του Προμαχώνα A, που χωρίζεται σε δύο μέρη είναι 12 μέτρα. Κάτω από τον Προμαχώνα αυτό υπάρχει δεξαμενή. Διασώζονται 4 κανονιοθυρίδες και το πάχος του τείχους του είναι 3,00 μέτρα. (εικόνα 22)

Ο Προμαχώνας B έχει περίμετρο 27,80 μέτρα και το ίδιο πάχος τείχους. Το ύψος του εξωτερικά περνάει τα δέκα μέτρα και είναι το ισχυρότερο αμυντικό στήριγμα της Ανατολικής πλευράς. Σ' αυτόν υπάρχει σήμερα και ο κοντός (το κοντάρι) της Σημαίας του κάστρου. Δεν διασώζεται παραπέτο αλλά σημειώνονται οι 4 κανονιοθυρίδες του. (εικόνα 23)

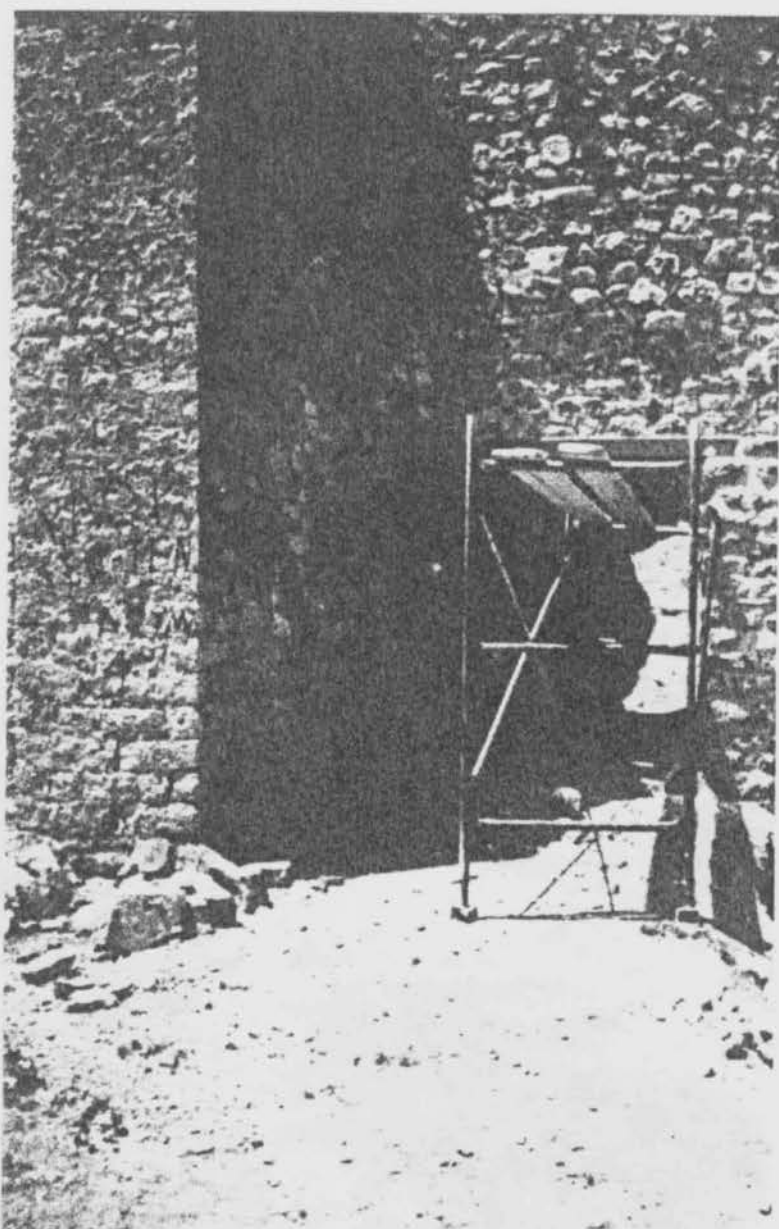
Ανάμεσα στους δύο αυτούς Προμαχώνες διασώζεται σε πολύ καλή κατάσταση ο περιδρόμος.

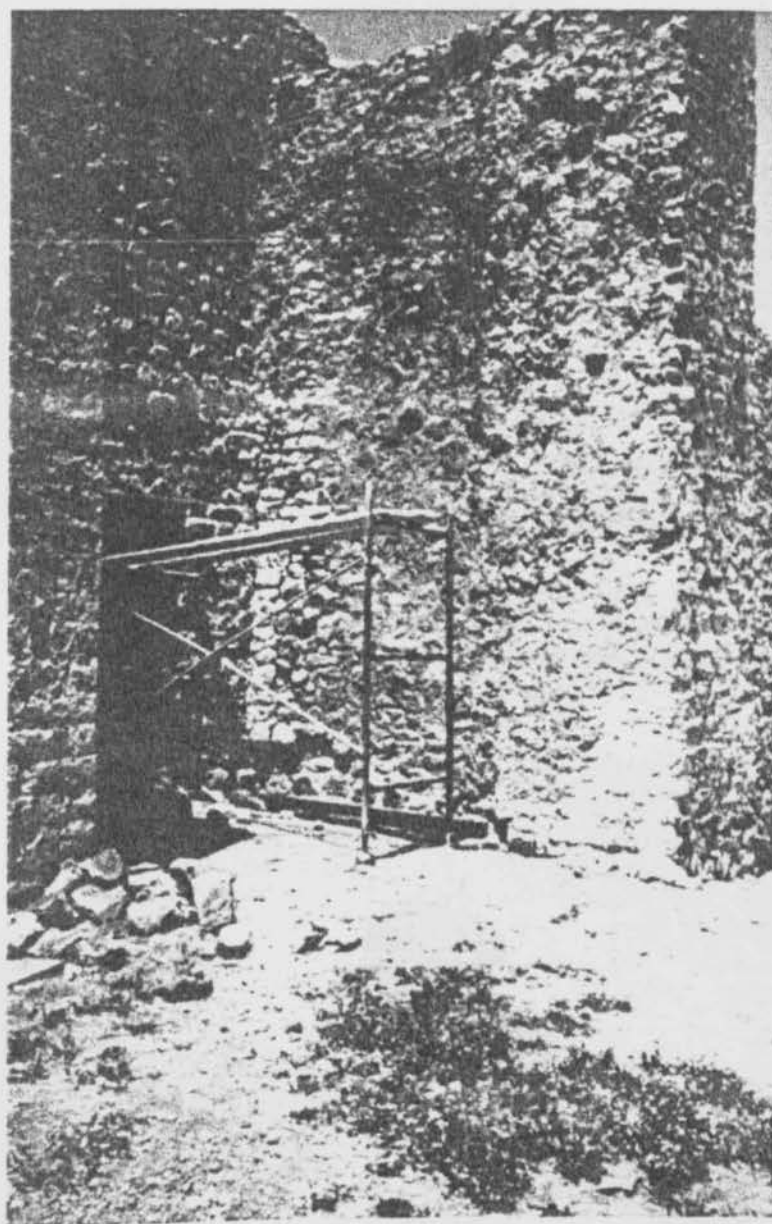
Εικόνα 16 : Όψη του προμαχώνα Β. Πρόκειται για έναν τεράστιο σε μέγεθος προμαχώνα στην κορυφή του οποίου υπάρχει θυρίδα όπλου.

Η Πύλη (Π4) του σημείου αυτού βρίσκεται κοντά στο σημείο (ω) όπου το τείχος του διαμερίσματος αυτού ενώνεται με το τείχος του 2^{ου}. Το συνολικό άνοιγμά της είναι 4,50 μέτρα. Η Πύλη αυτή καθ' εαυτή έχει διαστάσεις 2,70 x 1,60 x 2,80 μέτρα ύψος. Μόλις μπαίνουμε στα αριστερά υπάρχει μια κόγχη υποδοχής του θυρεού άδεια, σε διαστάσεις 0,60 x 1,20 μέτρα. Στο πάνω μέρος έχει μια καμπύλη διακόσμηση από όρθια τούβλα. (εικόνα 24)

Ακριβώς πάνω από την Πύλη και αριστερά υπάρχει ένα μεγάλο κτιριακό συγκρότημα με διαστάσεις 17,50 μέτρα μήκος και 14,70 μέτρα πλάτος. Η τοιχοδομία του, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, παλαιού αυτού οχυρού, διατηρεί μια βυζαντινή χροιά. Από τα αρχιτεκτονικά διακοσμητικά στοιχεία του, το μόνο που διασώζεται είναι ένα τοξοειδές παράθυρο απ' όπου οι βιγλάτορες άγρυπνα παρακολουθούσαν την είσοδο του κάστρου. Πρέπει στο συγκρότημα αυτό εκτός της δεξαμενής που διακρίνεται καθαρά να υπήρχαν οι αποθήκες οπλισμού και ίσως τα κρατητήρια του κάστρου. (εικόνες 25, 26, 27 και 28)

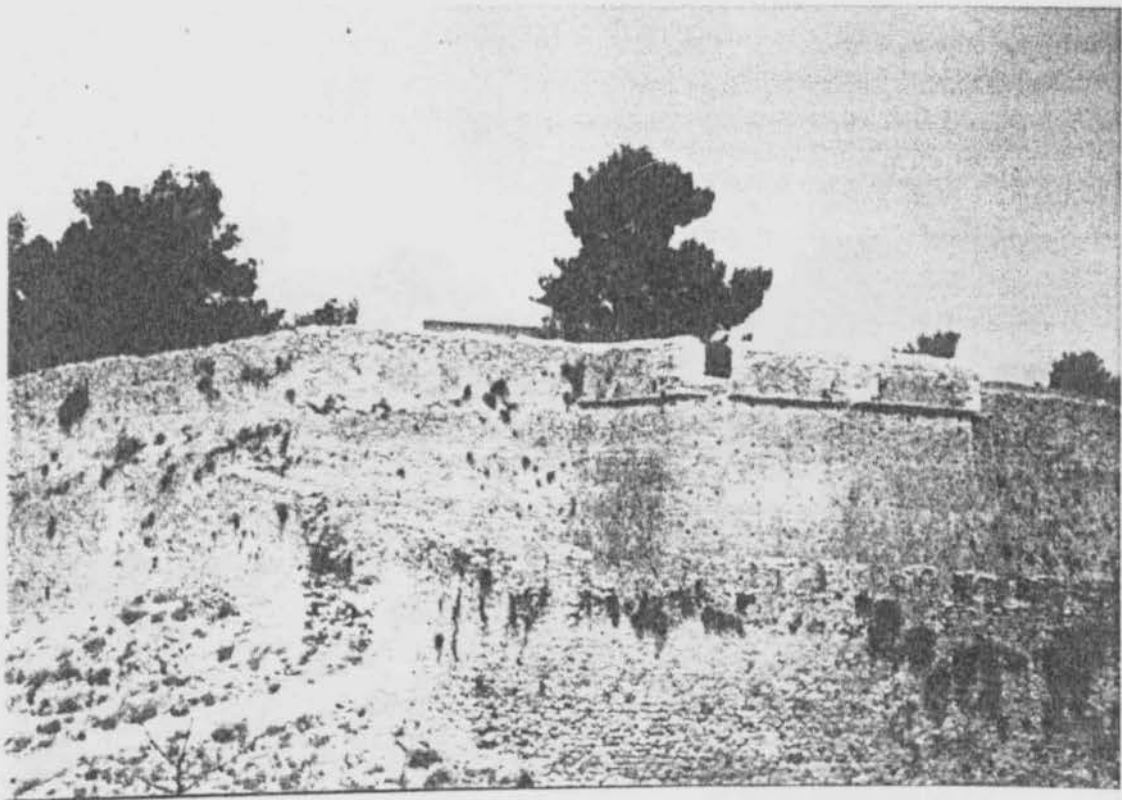
Εικόνα 17 : Η δεύτερη εσωτερική πύλη του κάστρου όπως φαίνεται κατά την είσοδο με το αριστερό τοιχίο προστασίας. Διακρίνονται ικριώματα εργασιών συντήρησης καθώς και η μεταγενέστερη αύξηση του πλάτους του τοιχίου.

Εικόνα 18 : Η δεύτερη εσωτερική πύλη του κάστρου όπως φαίνεται κατά την είσοδο με το δεξί τοιχίο προστασίας. Και σε αυτό διακρίνεται η μεταγενέστερη αύξηση του, γεγονός που δηλώνει ότι το κάστρο έχει δεχθεί πολλές παρεμβάσεις στην μακραίωνη ιστορία του.

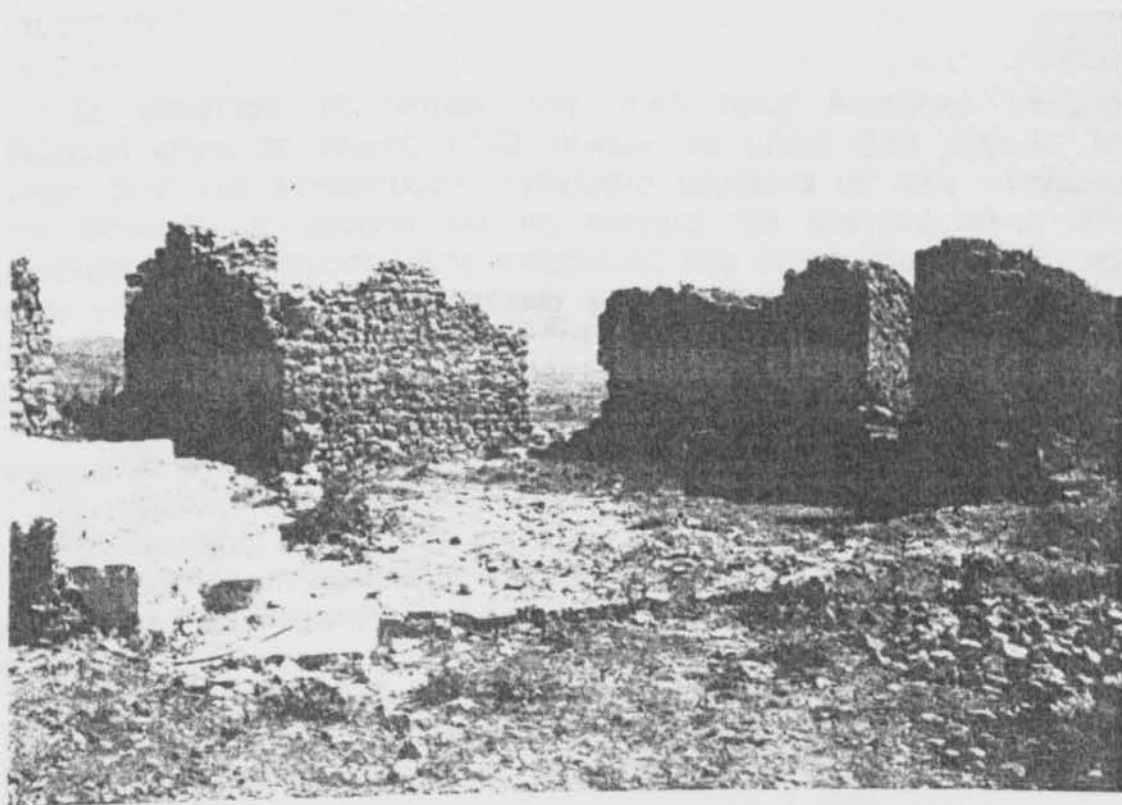
Εικόνα 19 : Ο προμαχώνας Α, η ένωση των τειχών του 1^{ου}, 2^{ου} και 3^{ου} διαμερίσματος όπως φαίνονται από την κορυφή του 2^{ου} πύργου του 1^{ου} διαμερίσματος. Κάτω από τον προμαχώνα Α διακρίνεται το άνοιγμα της δεξαμενής.

Εικόνα 20 : Το σημείο όπου κάστρο και ο προμαχώνας Β, όπως μπορεί κάποιος να δει ευρισκόμενος στην κορυφή του 2^{ου} πύργου του 1^{ου} διαμερίσματος.

Εικόνα 21 : Τα τείχη του κάστρου όπως διακρίνονται από την κορυφή του 2^{ου} πύργου του 1^{ου} διαμερίσματος στρέφοντας το βλέμμα προς τον Βορρά.

Εικόνα 22 : Η όψη του προμαχώνα Α όπως αυτή φαίνεται από το εσωτερικό του 3^{ου} διαμερίσματος.

Εικόνα 23 : Αποψη του 2^{ου} διαμερίσματος του κάστρου αλλά και του Αμβρακικού από τον προμαχώνα Β.

Σε απόσταση 10 μέτρων από αυτό προς Ανατολικά υπάρχει διώροφο κτίριο σε πλάτος 10,20 μέτρων και μήκος 8,30 μέτρων. Το κτίριο αυτό έχει κατασκευαστεί πρόσφατα σύμφωνα με τους κατοίκους της Βόνιτσας, ως μουσείο για τις ανάγκες του κάστρου, πάνω στα κατάλοιπα κτιρίου προσεγγμένης κατασκευής που δείχνει πως πρέπει να ήταν για Διοικητήριο ή για κατοικία μεγάλου βαθμούχου του κάστρου. Δίπλα του και αριστερά υπάρχουν τα κατάλοιπα δεξαμενής διαστάσεων 5,00 x 3,00 μέτρα. (εικόνα 29)

Από τον Προμαχώνα Α μέχρι τον Προμαχώνα Γ το τείχος είναι ενισχυμένο με τρεις Πύργους.

Ο πρώτος έχει διαστάσεις 6,00 x 4,00 μέτρα (είναι ο 5 του σχεδιαγράμματος). (εικόνες 30 και 31)

Ο επόμενος, υπ. αριθμόν 6 του σχεδιαγράμματος, έχει διαστάσεις 4,30 x 3,20 μέτρα. Το παραπέτο του έχει ύψος 1,80 μέτρα και 5 πολεμίστρες. (εικόνα 32)

Στο μήκος αυτό του τείχους που είναι 85,00 περίπου μέτρα το ύψος του παραπέτου κυμαίνεται από 0,80 – 1,00 μέτρα. Το πάχος του τείχους είναι 1,50 μέτρα το δε εξωτερικό ύψος κυμαίνεται μέχρι τα 10,00 μέτρα.

Προχωρώντας από τον 2^ο στον 3^ο πύργο παρατηρούμε προς το ύψωμα που ορθώνεται το Αποσκοπείο την ύπαρξη κάποιου ανοίγματος. Ο τρόπος με τον οποίο είναι φτιαγμένο οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι κατασκευαστές του προσπάθησαν να αποκρύψουν την παρουσία του. Πολύ πιθανόν κατά το παρελθόν να είχε χρησιμοποιηθεί ως δεξαμενή.

Ο τρίτος Πύργος (ο υπ. αριθμόν 7 του σχεδιαγράμματος) βρίσκεται σε απόσταση 70,00 μέτρων περίπου και έχει διαστάσεις 3,65 x 4,30 μέτρα. Δίπλα του υπάρχει μικρό φυλάκιο διαστάσεων 4,30 x 2,35 μέτρων. (εικόνα 33)

Από τον Πύργο αυτό κατέρχεται κάθετα τείχος, το οποίο προχωρεί από τις οχυρώσεις του κάστρου προς τον κάμπο, με επάλξεις το οποίο κατέληγε στην τάφρο ενισχυμένο, με ισχυρό μεγάλο Πύργο και προμαχώνες βυζαντινής φυσιογνωμίας που είχαν σαν αποστολή την προφύλαξη του κάστρου από επιθέσεις από την μεριά του τότε μεγάλου βάλτου. Το τείχος αυτό είχε πάχος 2 μέτρων και σε όλο το μήκος του περιδρομο. Μια Πύλη θολωτή ερειπωμένη επέτρεπε την είσοδο από την Ανατολική μεριά. Το πάχος του τείχους είναι 2,00 μέτρα. (εικόνες 34, 35, 36, 37, 38, 39 και 40)

Η ύπαρξη αυτού του τείχους μαρτυρά ότι το κάστρο παλαιότερα ήταν πολύ μεγαλύτερο και περισσότερο σύνθετο και ότι οι οχυρώσεις του προχωρούσαν μέχρι τον κάμπο. Είναι πιθανόν στην πλευρά αυτή να υπήρχε ένας περιτειχισμένος οικισμός προστατευμένος από την πλευρά της θάλασσας, τα ίχνη του οποίου έχουν εξαφανιστεί κάτω από το δάσος το οποίο αναπτύχθηκε εν τω μεταξύ. (εικόνα 41)

Το τείχος μέχρι τον Προμαχώνα Γ σώζεται σε άριστη κατάσταση. Σε όλο το μήκος του τείχους αυτού (μ-ν-ξ-ο-π-ρ-σ-τ) διασώζονται αρκετές επάλξεις, πολεμίστρες και κανονιοθυρίδες. Τα δυτικά αυτά τείχη του κάστρου καταλήγουν νότια, τον μεγάλο βενετικό Προμαχώνα Α ο οποίος ελέγχει την εσωτερική άνοδο προς το κάστρο. Τα περισσότερα κτίρια του κάστρου απλώνονται σε αυτή την δυτική πλευρά του.

Βορειοδυτικά ορθώνονται οι τοίχοι και το προαύλιο ενός κτιρίου το οποίο κάποτε θα έπρεπε να ήταν διοικητήριο. Μια εξαιρετικά στενή σκάλα μέσα στο κτίριο οδηγεί σε μία τεράστια υπόγεια αίθουσα της οποίας η οροφή στηρίζεται σε τόξα. Σε πολλά σημεία της αίθουσας αυτής σώζονται επιχρίσματα υδραυλικού κονιάματος, γεγονός το οποίο μαρτυρά ότι η αίθουσα είχε χρησιμοποιηθεί ως δεξαμενή νερού ή αποθήκη για τις ανάγκες του κάστρου. (εικόνα 42)

Πίσω από τον Πύργο με τον αριθμό 7 του σχεδιαγράμματος υπάρχει η μικρή εκκλησία της Αγίας Σοφίας και απέναντι ένα κτιριακό συγκρότημα διαστάσεων 17,50 x 11,50 μέτρων. Εδώ αξίζει να ασχοληθούμε περισσότερο με τον σταυρόσχημο ναό της Αγίας Σοφίας. (εικόνα 43)

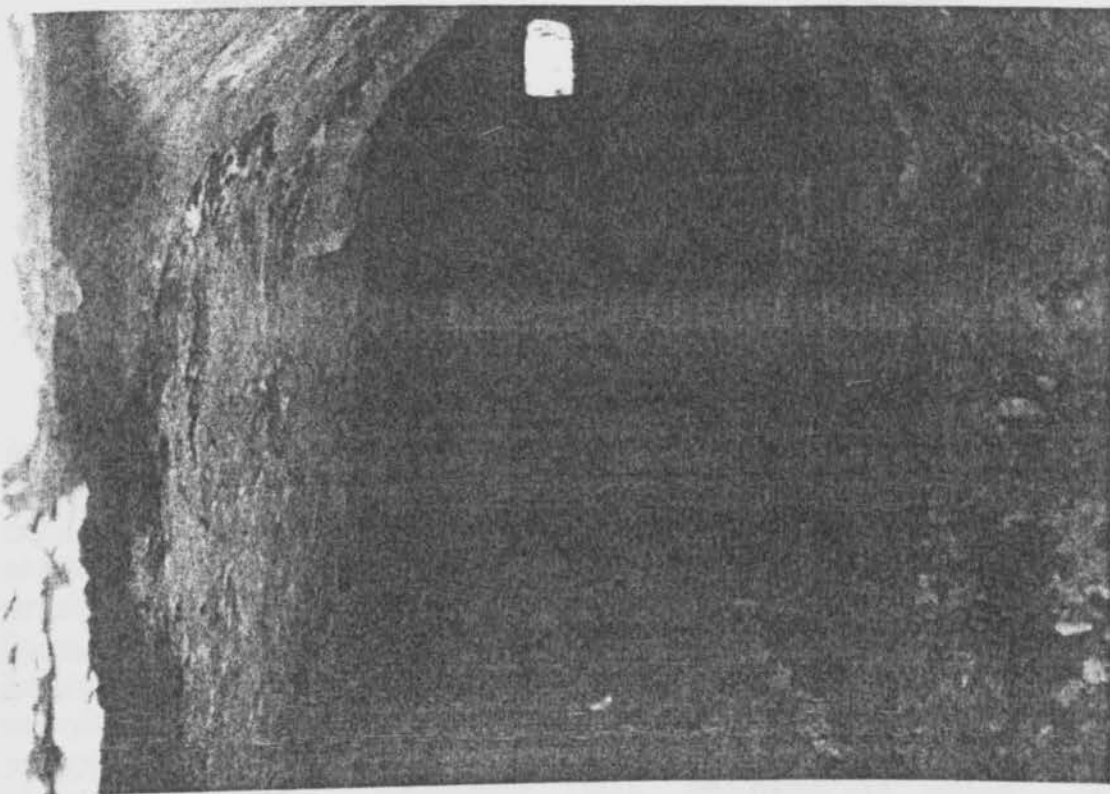
Εξωτερικά το κτίριο, που έχει σχήμα ακανόνιστου επταπλεύρου και στεγάζεται με πυραμιδοειδή κεραμοσκεπή στέγη, δεν δίνει διόλου την εντύπωση εκκλησίας. Εσωτερικά έχει σχήμα ελεύθερου σταυρού, με τρούλο που υψώνεται στην διασταύρωση των κεραιών, αψίδα στο ανατολικό σκέλος και δύο μικρές κόγχες που εγγράφονται στην ανατολική πλευρά της εγκάρσιας κεραίας. Η εγκάρσια κεραία είναι πλατύτερη από την κατά μήκος (περίπου 2,5 έναντι 3 μέτρων). Το τύμπανο του τρούλου έχει εσωτερικά σε τομή σχήμα ορθογωνίου με καμπύλες γωνίες. Ο θόλος του δεν σώζεται, ενώ στην θέση του κατασκευάστηκε οριζόντια οροφή. Τα τόξα μετώπου των εισέχουν κατά 0,10 μέτρα περίπου. Λοξότμητοι κοσμητές τονίζουν την γένεση του τεταρτοσφαιρίου της αψίδας στα δύο άκρα του, τα οποία επίσης εισέχουν. (εικόνα 44)

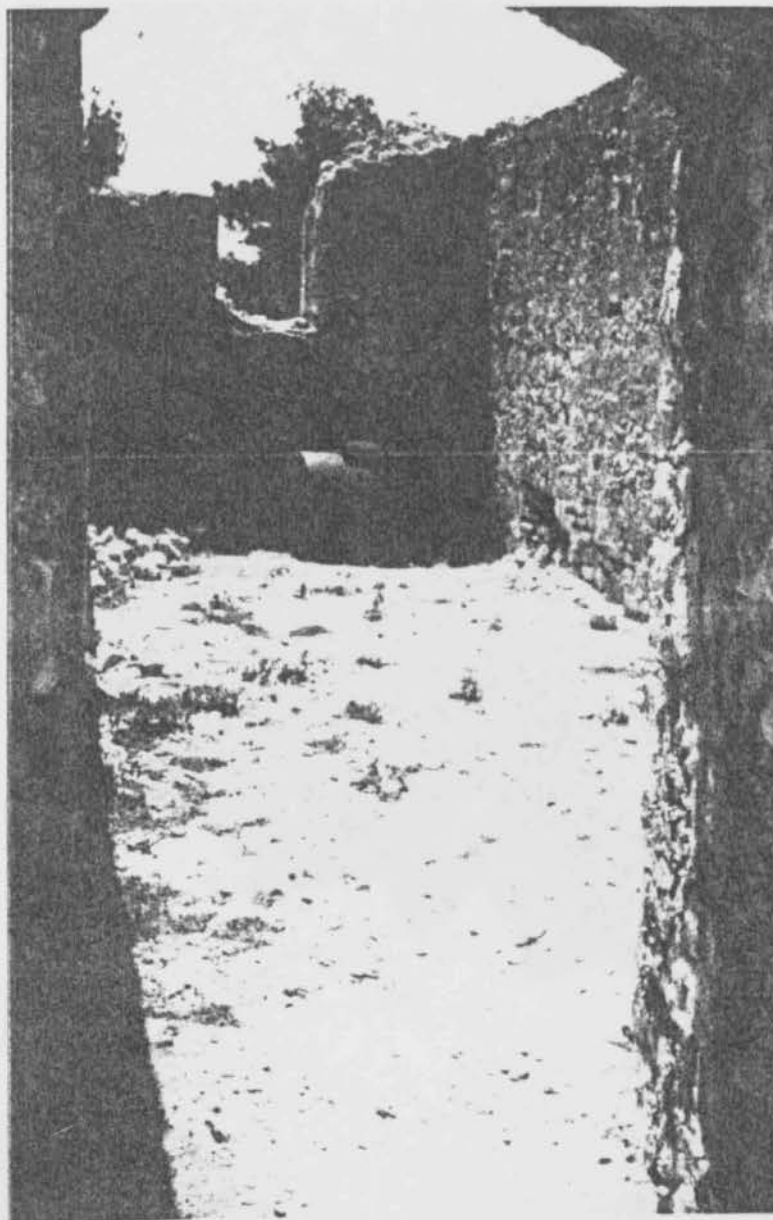
Εικόνα 24 : Η κόγχη του θυρεού αριστερά από την πύλη του 3^{ου} διαμερίσματος. Ακόμα διακρίνεται η υποδοχή με την οποία μπορεί να ασφαλιστεί η μπάρα της πύλης.

Εικόνα 25 : Πρόκειται για κτιριακό συγκρότημα. Αυτό βρίσκεται πάνω και από την δεύτερη εσωτερική πύλη.

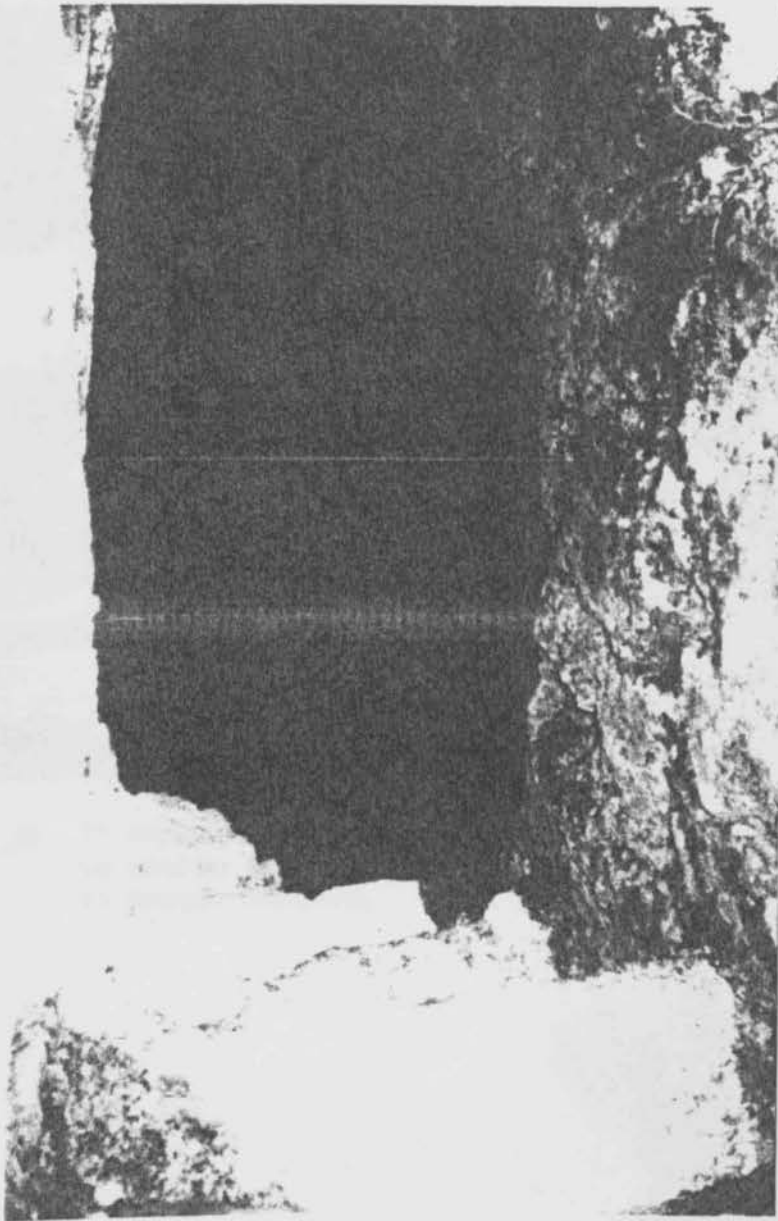

Εικόνα 26 : Η δεξαμενή του κτιριακού συγκροτήματος.

Εικόνα 27 : Η αποθήκη οπλισμού του κτιριακού συγκροτήματος

Το δυτικό σκέλος είναι επιμηκυσμένο και κάμπτεται προς το νότο, όπου ανοίγεται η μοναδική θύρα. Όπως δηλώνει και το υπερβολικό πάχος των τοίχων, που κυμαίνεται μεταξύ 1,40 και 3,30 μέτρων, η σημερινή μορφή του κτιρίου οφείλεται σε μεταγενέστερες μετασκευές που αλλοίωσαν τελείως την εξωτερική του εμφάνιση και έγιναν για να μετατραπεί σε πυριτιδαποθήκη. Το δυτικό σκέλος ήταν αρχικά πολύ βραχύτερο, η προσθήκη είναι χαμηλότερη και ο άξονάς της έχει διαφορετική κατεύθυνση. Στην αρχική φάση ανήκει πιθανότατα το δίλοβο παράθυρο, που ανοίγεται στο τύμπανο του βόρειου σκέλους του σταυρού. Οι λοβοί χωρίζονται με αρράβδωτο κιονίσκο, του οποίου το κολουροπυραμιδοειδές κιονόκρανο είναι ακόσμητο. Το μήκος του κιονόκρανου (0,60 αντιστοιχεί στο αρχικό πάχος των τοίχων. Ο αρχικός ναός θα είχε μήκος περίπου 8,00 και πλάτος 6,20 μέτρα. (εικόνα 45)

Εικόνα 28 : Τα κρατητήρια του κτιριακού συγκροτήματος

Η Αγία Σοφία ανήκει στον τύπο του ελεύθερου σταυρού ή στην παραλλαγή των σταυροειδών εγγεγραμμένων, όπου τα γωνιαία διαμερίσματα είναι γεμισμένα με τοιχοποιία. Θεωρείται η πρώτη λύση πιο πιθανότερη, διότι ναοί της δεύτερης κατηγορίας δεν έχουν, όσο γνωρίζουμε, επισημανθεί στην δυτική Ελλάδα και διότι κόγχες που διαρθρώνουν την εγκάρσια κεραία είναι γνωστές σε ναούς σχήματος ελεύθερου σταυρού, και όχι στην παραλλαγή των σταυροειδών εγγεγραμμένων που αναφέραμε. (εικόνα 46)

Η τοιχοποιία του αρχικού ναού δεν είναι ορατή. Εσωτερικά το κτίριο είναι ασβεστόχριστο. Η έλλειψη μορφολογικών στοιχείων, γραπτού και γλυπτού διακόσμου δυσχεραίνει την χρονολόγηση του μνημείου. Οι κόγχες της εγκάρσιας κεραίας και η υποχώρηση των τόξων μετώπου των καμάρων του σταυρού απαντούν σχεδόν αποκλειστικά σε ναούς

Εικόνα 29 : Το κτίριο του μουσείου που πρόσφατα κατασκευάστηκε ώστε να καλύψει τις ανάγκες του κάστρου. Κάτω αριστερά διακρίνεται το άνοιγμα δεξαμενής.

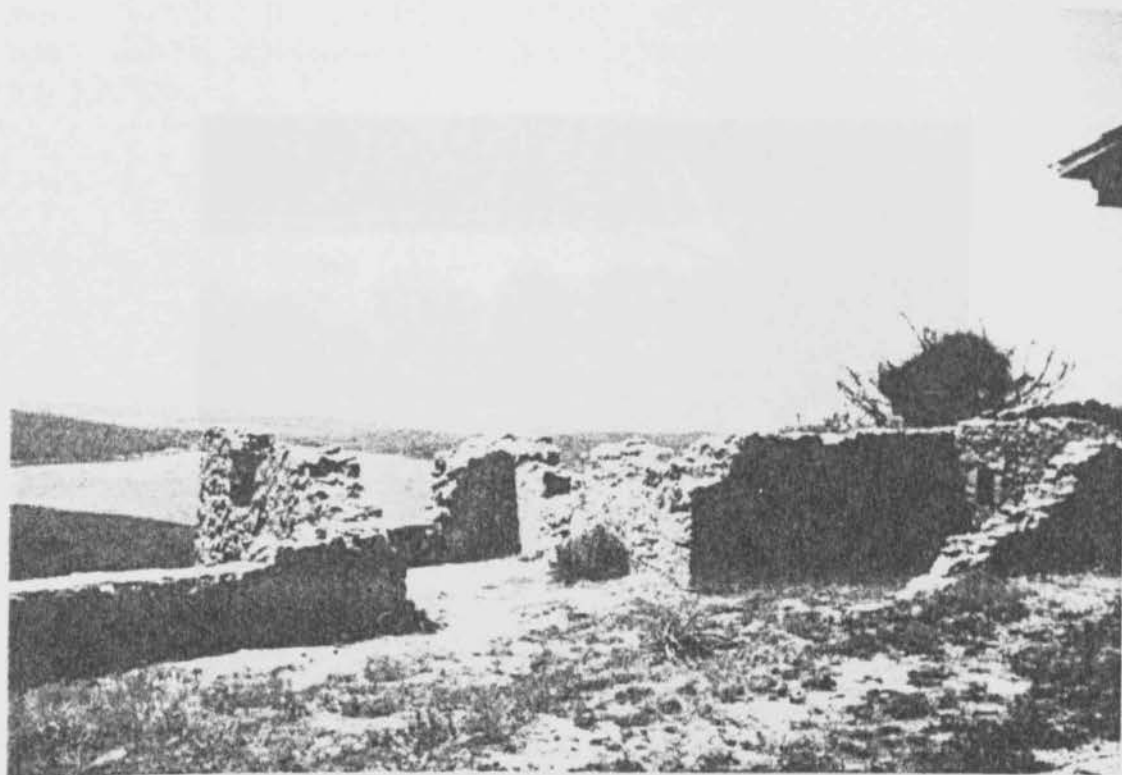
Εικόνα 30 : Το παραπέτο των τειχών από τον Α προμαχώνα μέχρι τον 1^ο πύργο των δυτικών τειχών.

Εικόνα 31 : Ο 1^{ος} πύργος των δυτικών τειχών του κάστρου.

Εικόνα 32 : Ο 2^{ος} πύργος των δυτικών τειχών του κάστρου.

Εικόνα 33 : Ο 3^{ος} πύργος των δυτικών τειχών του κάστρου.

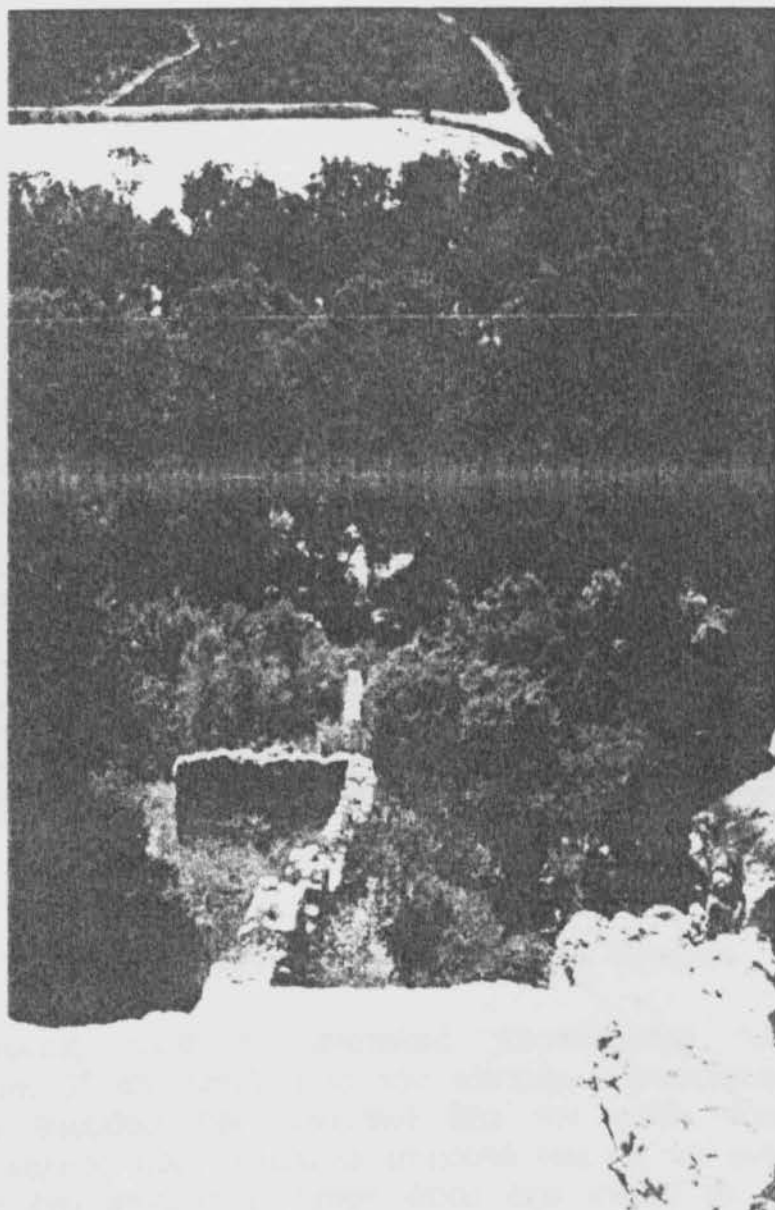
που χρονολογούνται πριν την Άλωση, ενώ το ακανόνιστο σχήμα του τύμπανου του τρούλου προσιδιάζει σε μνημεία της μέσης βυζαντινής περιόδου. Με βάση αυτές τις πενιχρές ενδείξεις θα μπορούσε να χρονολογηθεί η Αγία Σοφία, μέχρι αποδείξεως του εναντίου, στην μέση βυζαντινή περίοδο. (εικόνα 47)

Προχωρώντας νοτιότερα ο επισκέπτης εντυπωσιάζεται από μία στοά διαμέτρου 1,60 μέτρων η οποία έχει λαξευτεί μέσα σ' ένα μονοκόμματο βράχο και αποτελούσε και αυτή αποθήκη για τις ανάγκες του κάστρου. (εικόνα 48)

Δίπλα από την εκκλησία της Αγίας Σοφίας η ασκεπής τοιχοποιία ενός μονώροφου κτιρίου με προαύλιο χώρο υψώνει ακόμα πεισματικά προς τον ουρανό τους γυμνούς του τοίχους. Το κτίριο αυτό πρέπει να αποτελούσε κάποτε διοικητήριο των αξιωματικών του φρουρίου. (εικόνα 49)

Ακόμα μια είσοδος, σχεδόν αθέατη, καλυπτόμενη από πυκνή βλάστηση, οδηγεί μέσω μιας στενής σκάλας σε μία ευρύχωρη υπόγεια δεξαμενή νερού, παρόμοια με εκείνη η οποία βρίσκεται λίγο βορειότερα κάτω από το ερειπωμένο διοικητήριο. (εικόνα 50)

Αν και οι περισσότεροι ηλικιωμένοι από τους κατοίκους της Βόνιτσας έχουν την πεποίθηση ότι στο κάστρο υπάρχει υπόγεια στοά, η οποία οδηγεί στο λιμάνι και μέσω αυτής γινόταν αθέατα σε περίπτωση πολιορκίας, η τροφοδοσία του κάστρου, τέτοια στοά δεν βρέθηκε πουθενά. Ίσως παλαιότερα να υπήρχε, σήμερα όμως μόνο στις διηγήσεις των ηλικιωμένων κατοίκων της Βόνιτσας παραμένει υπαρκτή η υπόγεια μυστική στοά, που ένωνε το κάστρο με το λιμάνι.

Εικόνα 34 : Το τείχος που κατέρχεται από τον 3^ο πύργο των δυτικών τειχών του κάστρου.

Αυτά λοιπόν τα κτίσματα μπορεί να διακρίνει ο επισκέπτης ακολουθώντας τα δυτικά τοίχοι στον δεύτερο περίβολο (3^ο διαμέρισμα) του κάστρου.

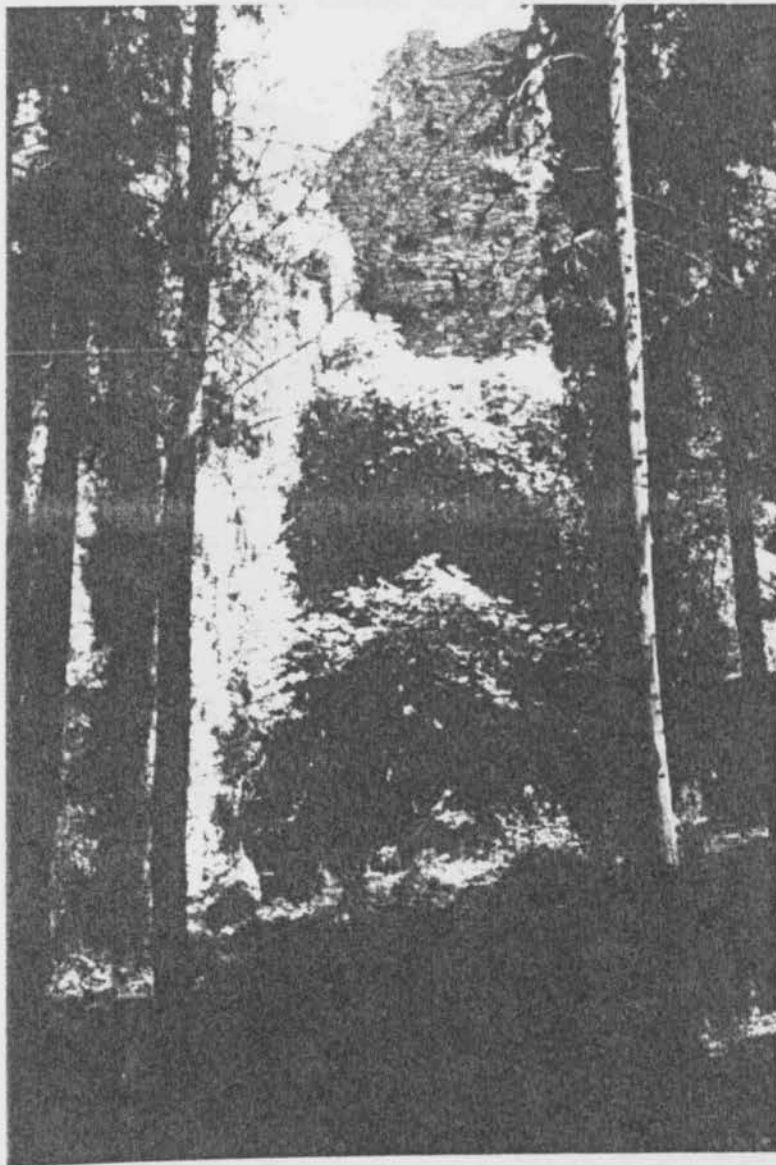
Εικόνα 35 : Η άποψη του βάλτου από τον 3^ο πύργο.

Ακολουθώντας τώρα το ανατολικό παραπέτασμα των τειχών, περνώντας την 2^η εσωτερική Πύλη του κάστρου, ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να θαυμάσει την μαγευτική θέα την οποία προσφέρει ο Αμβρακικός κόλπος, που απλώνεται μπροστά του, και να αντιληφθεί με πόση σοφία έχει επιλεγεί ο τόπος όπου έχει κτιστεί το κάστρο και πόσο συμφιλιωμένο είναι αυτό με το περιβάλλον. (εικόνες 51 και 52)

Στην πλευρά αυτή δεν σώζεται τίποτα από τα κτίρια του κάστρου, εκτός από τους όρθιους, γυμνούς τοίχους κτιρίου μονώροφου που ασφαλώς χρησιμοποιούνταν ως στρατώνας και με διαστάσεις 7,50 x 28,50 μέτρα. Χωρίζεται σε 4 διαμερίσματα. Σε όλο το μήκος των ανατολικών τειχών διατηρούνται σε καλή κατάσταση οι επάλξεις, οι πολεμίστρες και οι κανονιοθυρίδες. Στην βορειοανατολική πλευρά του κάστρου, όπως άλλωστε και στην νοτιοανατολική, διασώζεται το στόμιο παλαιάς δεξαμενής η οποία σήμερα έχει φραχθεί. (εικόνες 53 και 54)

Στο βόρειο τμήμα των τειχών, στον μυχό μιας εσοχής του, βρίσκεται μία ακόμα τοξωτή Πύλη η οποία οδηγεί έξω από το κάστρο προς την θάλασσα. Η Πύλη αυτή που βλέπει προς τον βορρά είναι θολωτή και έχει διαστάσεις 3,00 x 2,80 x 2,40 μέτρα. Ότι απομένει από το αμυντικό σύστημα της Πύλης είναι η βάση μιας κρεμαστής, κυλινδρικής σκοπιάς επί των τειχών και μία θυρίδα πυροβόλου, η οποία είναι απειλητικά στραμμένη προς τον εξωτερικό χώρο τον προκείμενο της Πύλης. Λίγο

πιο κάτω φαίνονται τα ίχνη τείχους που κατέβαινε μέχρι την θάλασσα προστατεύοντας το κάστρο από την μεριά αυτή. (εικόνα 55)

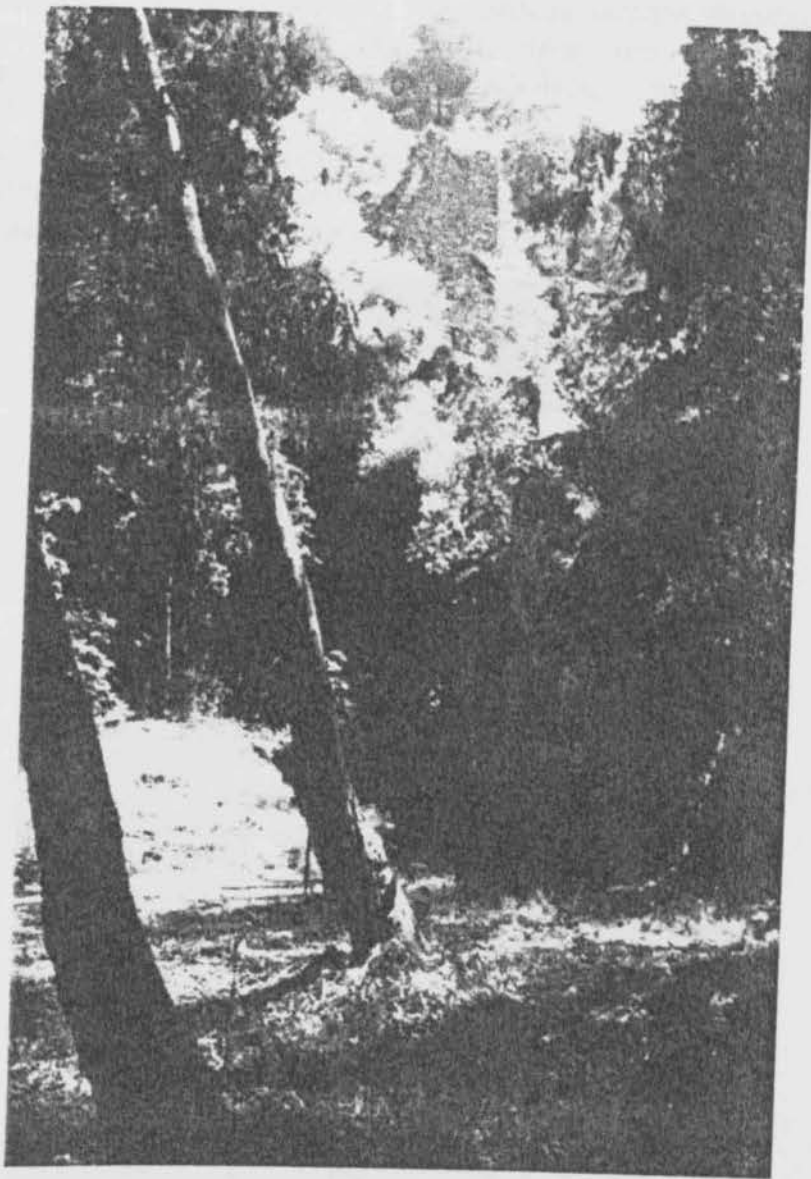

Εικόνα 36 : Ο 3^{ος} πύργος των δυτικών τειχών του κάστρου και το κάθετο τείχος όπως φαίνεται από τον δρόμο που υπάρχει περιμετρικά του κάστρου.

Τα δυτικά και τα ανατολικά τείχη του κάστρου συγκλίνουν στα βόρεια και καταλήγουν αμφότερα στον μεγαλύτερο και οχυρότερο προμαχώνα του κάστρου (Προμαχώνας Γ) αποτελώντας την βορειότερη κατάληξη του παραπετάσματος των τειχών και το ακροτελεύτιο οχυρό του κάστρου. (εικόνα 56)

Οι εσωτερικές του διαστάσεις είναι 8,00 x 8,00 μέτρα και οι εξωτερικές 12,00 x 12,00 μέτρα. Από τις επάλξεις του ο επισκέπτης μπορεί να διακρίνει κάτω στον κάμπο ένα μικρό αλλά επιβλητικό οχυρό, με όψη αυστηρή και απειλητική, το οποίο την εποχή της ακμής της Βόνιτσας αποτελούσε τον ακοίμητο φρουρό του λιμανιού της, αφού τα πλοία τα οποία από την είσοδο του Αμβρακικού κατευθύνονταν προς

το λιμάνι της, έπρεπε να περάσουν από μπροστά του. Πρόκειται για το οχυρό των Ισπανών' το οποίο περιγράφει ο BELLAIRE και το οποίο στέκεται ακόμη όρθιο σχεδόν άθικτο από τους αιώνες. (εικόνα 57)

Εικόνα 37 : Άποψη του ίδιου τείχους από την άλλη πλευρά του. Διακρίνεται η θολωτή πύλη του και ο πύργος που βρίσκεται πάνω από αυτήν για την φύλαξη της.

ΑΠΟΣΚΟΠΕΙΟ Ή ΑΚΡΟΠΟΛΗ (ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ 4^ο)

Στην κορυφή του υψώματος, όπου είναι κτισμένο το κάστρο, υπάρχει ένα μικρό οχυρό με χαμηλά τείχη, το οποίο αποτελούσε την Ακρόπολη του, χώρο τελευταίας και απεγνωσμένης άμυνας, σε περίπτωση που οι εχθροί κατάφερναν να πατήσουν το φρούριο.

Μια λιθόστρωτη κλιμακωτή οδός, ίχνη της οποίας σώζονται ακόμη, οδηγούσε σε μια από τις Πύλες της Ακρόπολης ή Αποσκοπείου, προς εκείνη η οποία κείται στο βόρειο τείχος της. (εικόνα 58)

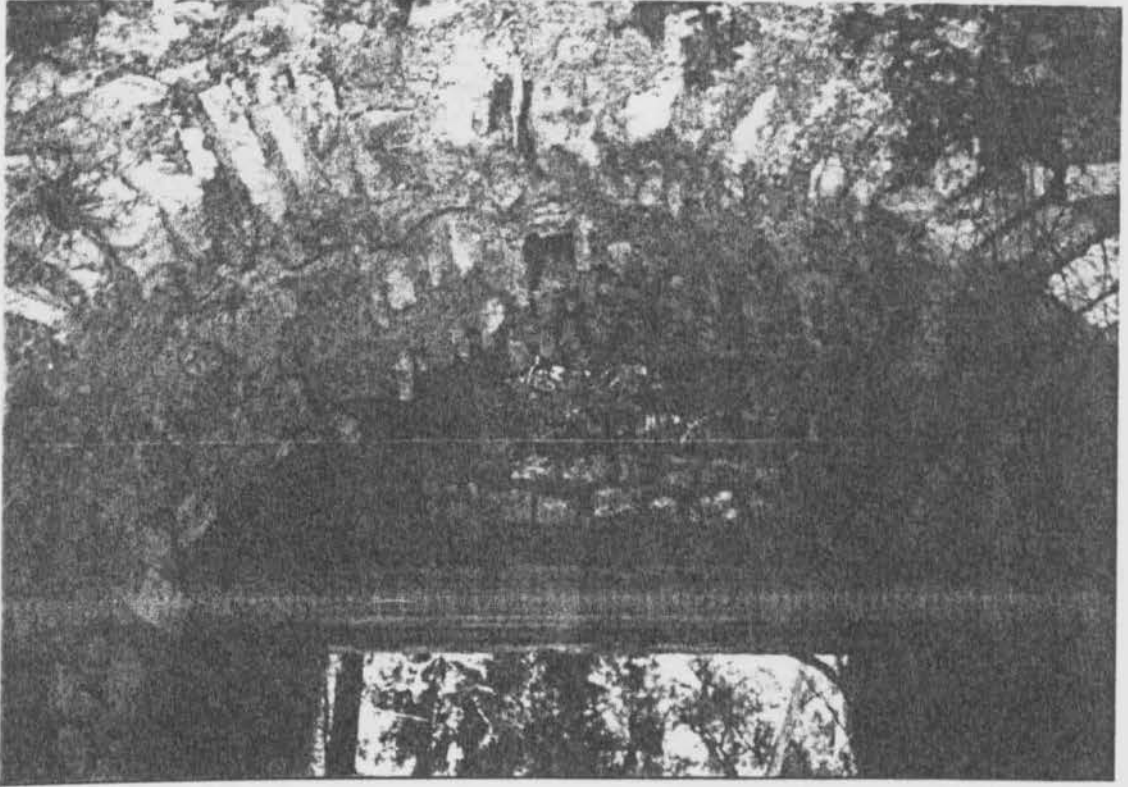
Το Αποσκοπείο αποτελείται από ένα τετράπλευρο περιτείχισμα διαστάσεων 72,50 x 13,50 μέτρων. Το τείχος έχει πάχος 2,00 μέτρα. Απλή η αμυντική φιλοσοφία της Ακρόπολης εκφράζεται με τις πολλές θυρίδες ελαφρών όπλων, οι οποίες διαπερνούν τα τείχη (διασώζονται 20 πολεμίστρες), και τις επτά θυρίδες πυροβόλων (κανονιοθυρίδες) τέσσερις στραμμένες προς την Ανατολή και τρεις προς την Δύση, απ' όπου τα πυροβόλα της κρατούσαν τους πολυτοίκλους πολιορκητές μακριά. (εικόνες 59, 60 και 61)

Σύμφωνα με τους κατοίκους της Βόνιτσας μέχρι πριν από κάποια χρόνια υπήρχαν αρκετά κανόνια στο κάστρο. Σήμερα δυστυχώς δεν υπάρχει κανένα αφού μεταφέρθηκαν στο κάστρο της Λευκάδας.

Εικόνα 38: Η πύλη του κάθετου τείχους. Δυστυχώς υπέστη την επέμβαση των βανδαλιστών, όπως έγινε σε πολλά σημεία του κάστρου.

Εισερχόμενος ο επισκέπτης στον περίβολο της Ακρόπολης και αγκαλιάζοντας με το βλέμμα του ολόκληρο το εσωτερικό, σιωπηλό χώρο του κάστρου με τα ερείπια των διαφόρων κτιρίων του, έχει την αίσθηση

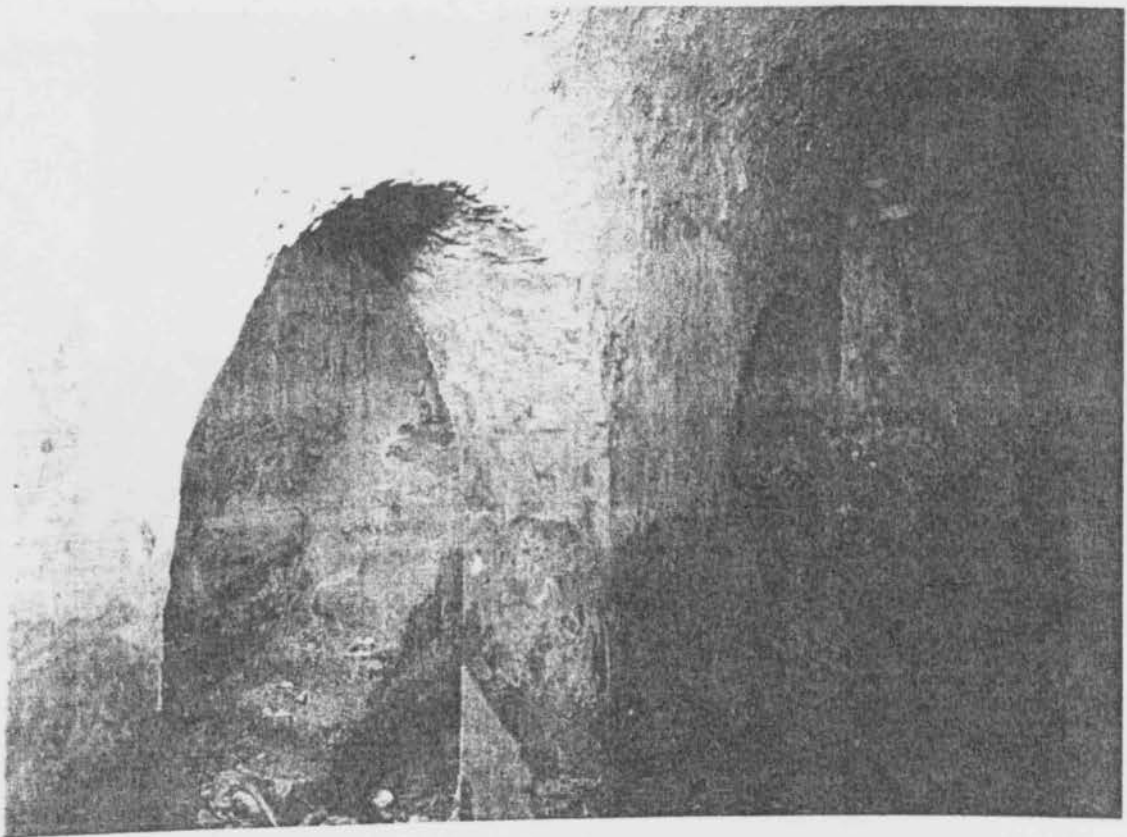
Εικόνα 39 : Η πύλη του κάστρου από τη μια μεριά θολωτή και από την άλλη, με μεταγενέστερη επέμβαση, είναι ορθογωνική με ξύλινο πρέκι. Στο θολωτό τμήμα της διακρίνεται υποδοχή για την ασφάλιση της πύλης.

Εικόνα 40 : Άποψη του τείχους. Διακρίνεται η πύλη με τον πύργο προστασίας.

Εικόνα 41 : Η συνέχεια του προηγούμενου τείχους. Βλέπουμε με ποιο τρόπο χαμηλώνει αυτό.

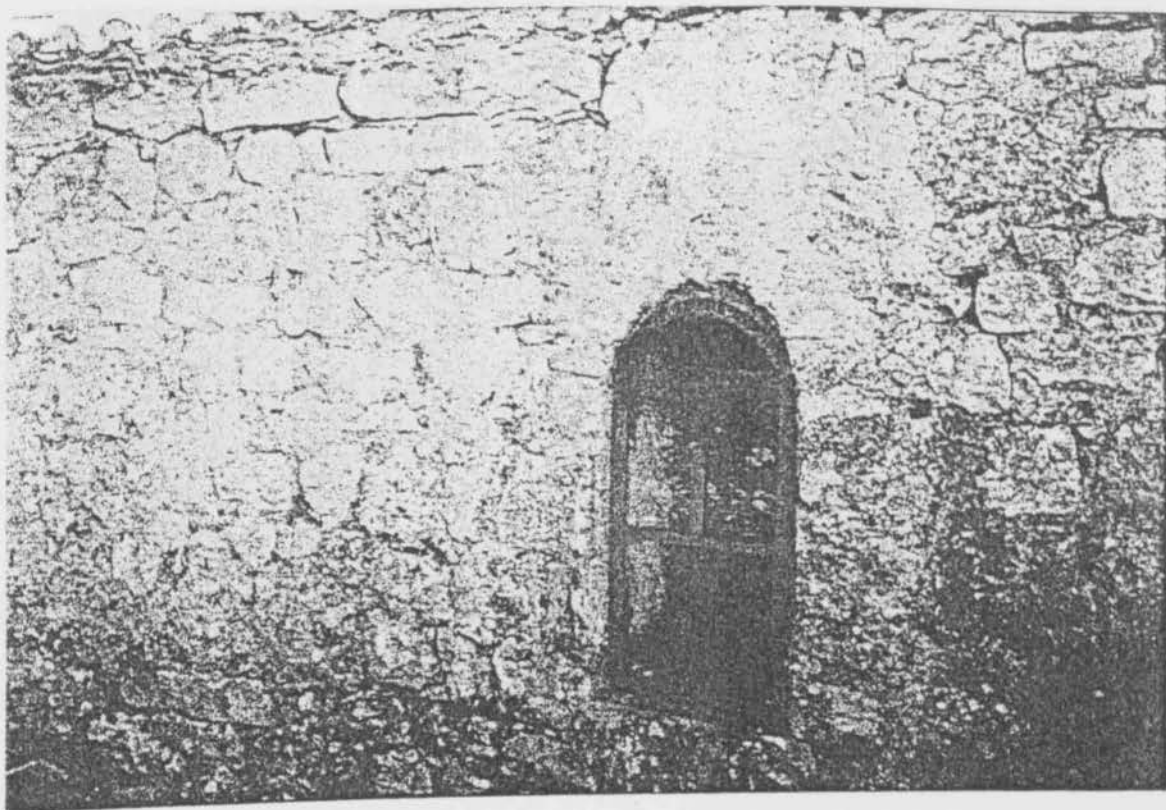
Εικόνα 42 : Το εσωτερικό μίας από τις υπόγειες δεξαμενές νερού του κάστρου. Διακρίνεται η σκάλα, η οποία από την επιφάνεια του εδάφους οδηγεί στο εσωτερικό της.

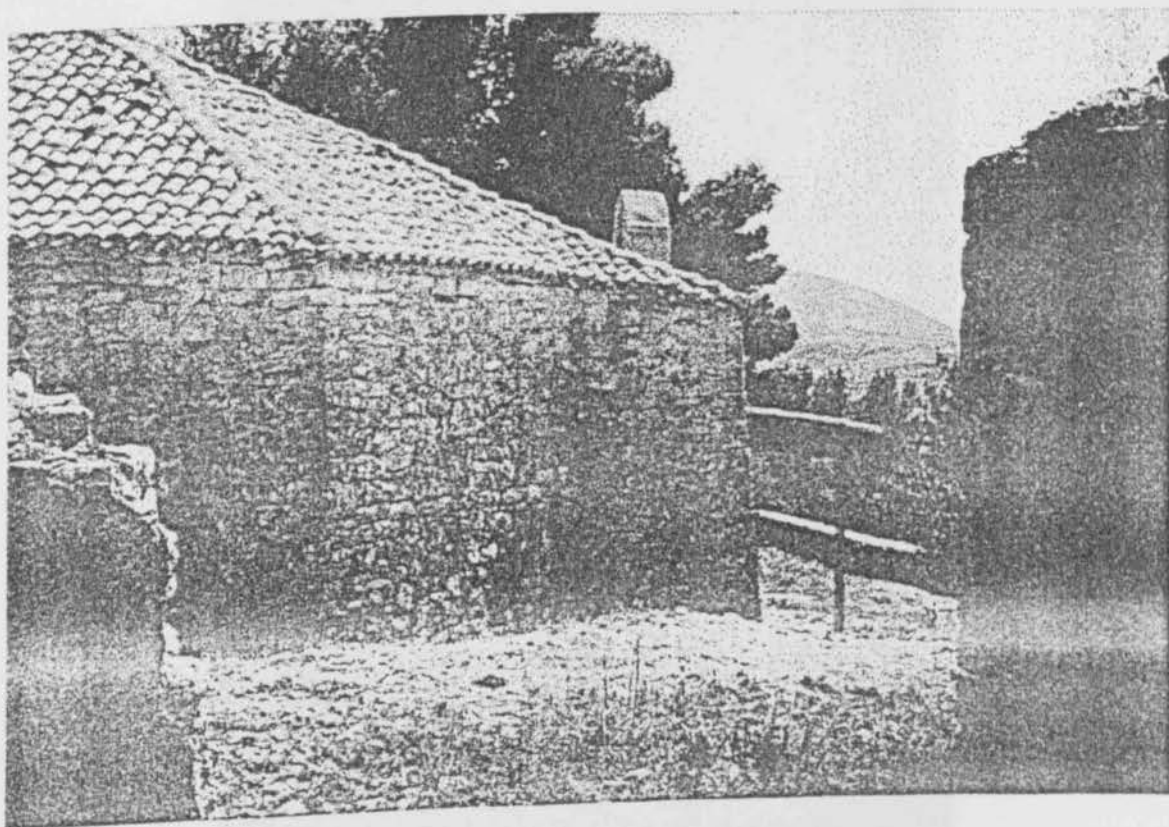
Εικόνα 43 : Άποψη της Αγίας Σοφίας από τον τρίτο πύργο. Η οροφή της έχει πάρει την μορφή αυτή μεταγενέστερα. Δεξιά μόλις που διακρίνεται η είσοδος κτιρίου δεξαμενής νερού.

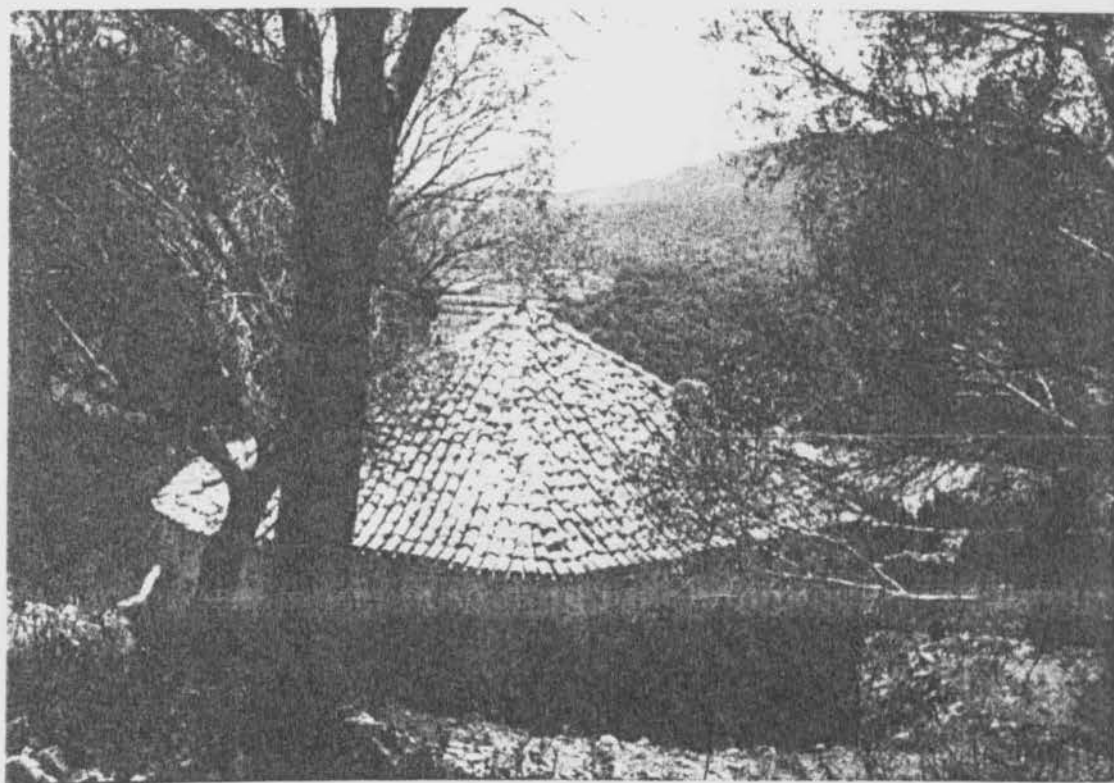
Εικόνα 44 : Άλλη άποψη της Αγίας Σοφίας. Η εξώθυρα του ναού έχει ασυνήθιστα χαμηλό ύψος που οφείλεται στην προσπάθεια αποτροπής της εισόδου στον ναό των αλόγων.

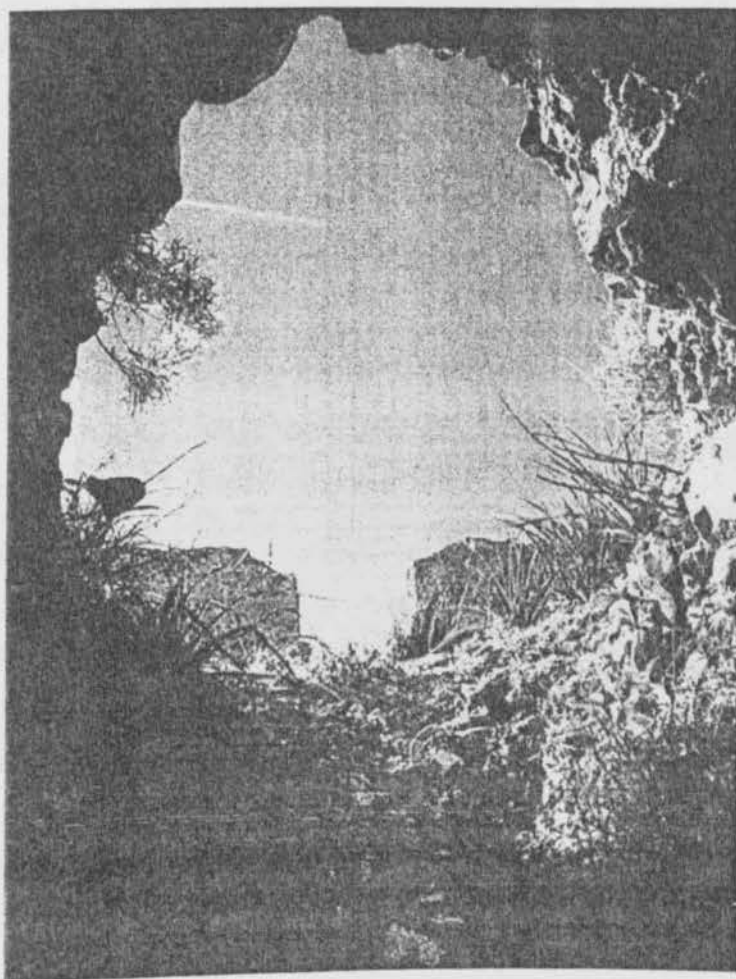
Εικόνα 45 : Παράθυρο στο πίσω μέρος του ναού. Οι μικρές διαστάσεις του κρύβουν το πολύ μεγάλο πάχος αυτών της τοιχοδομής.

Εικόνα 46 : Η Αγία Σοφία όπως φαίνεται από το διπλανό κτίσμα.

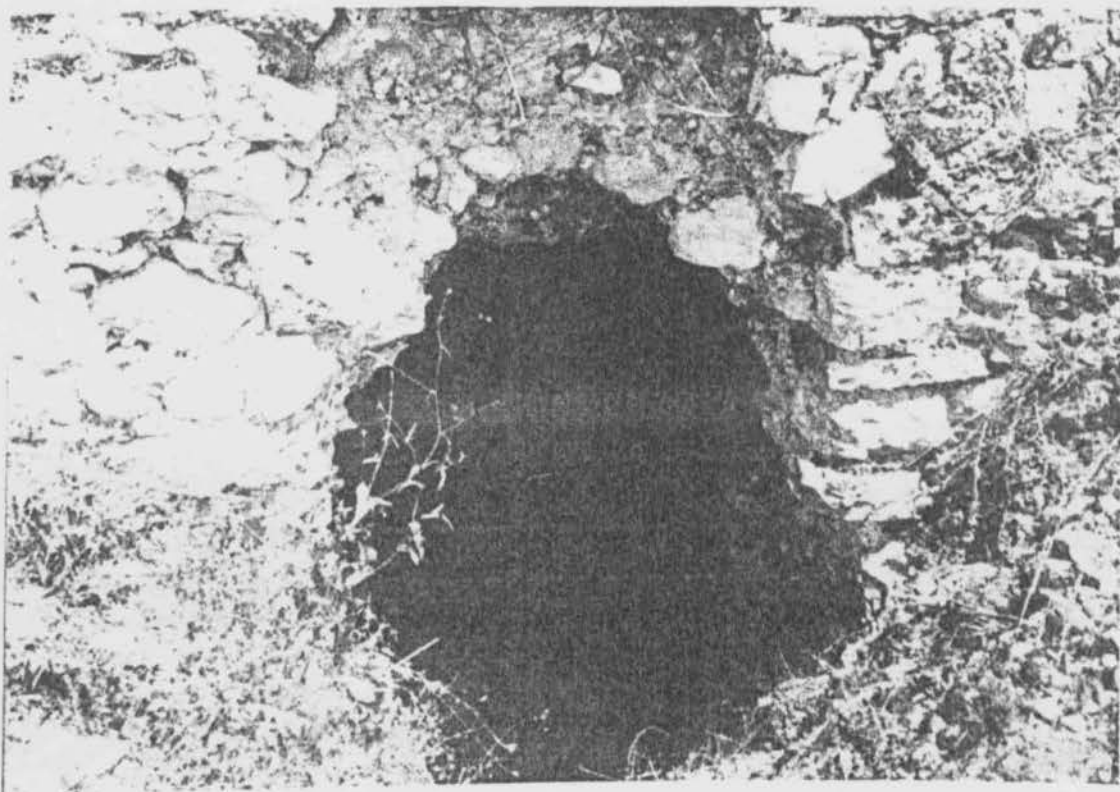
Εικόνα 47 : Άποψη της στέγης της Αγίας Σοφίας.

Εικόνα 48 : Υπόγεια στοά κάτω από το λόφο του Αποσκοπείου φωτογραφημένη από μέσα.

Εικόνα 49 : Το μονόροφο κτίσμα δίπλα (αριστερά) από την Αγία Σοφία.
Ήταν το διοικητήριο των αξιωματικών του κάστρου.

Εικόνα 50 : Υπόγεια στοά. Πιθανώς χρησιμοποιήθηκε ως αποθήκη.

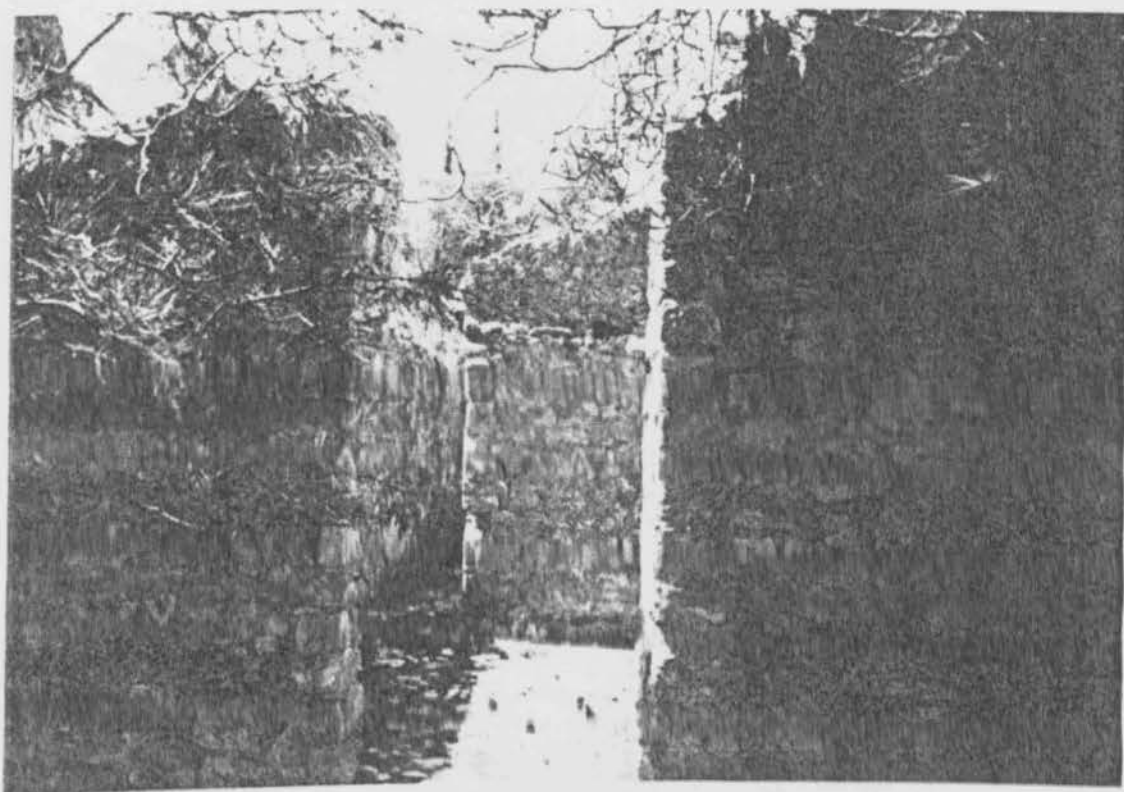
Εικόνα 51 : Άποψη των ανατολικών τειχών και των ερειπίων του στρατώνα.

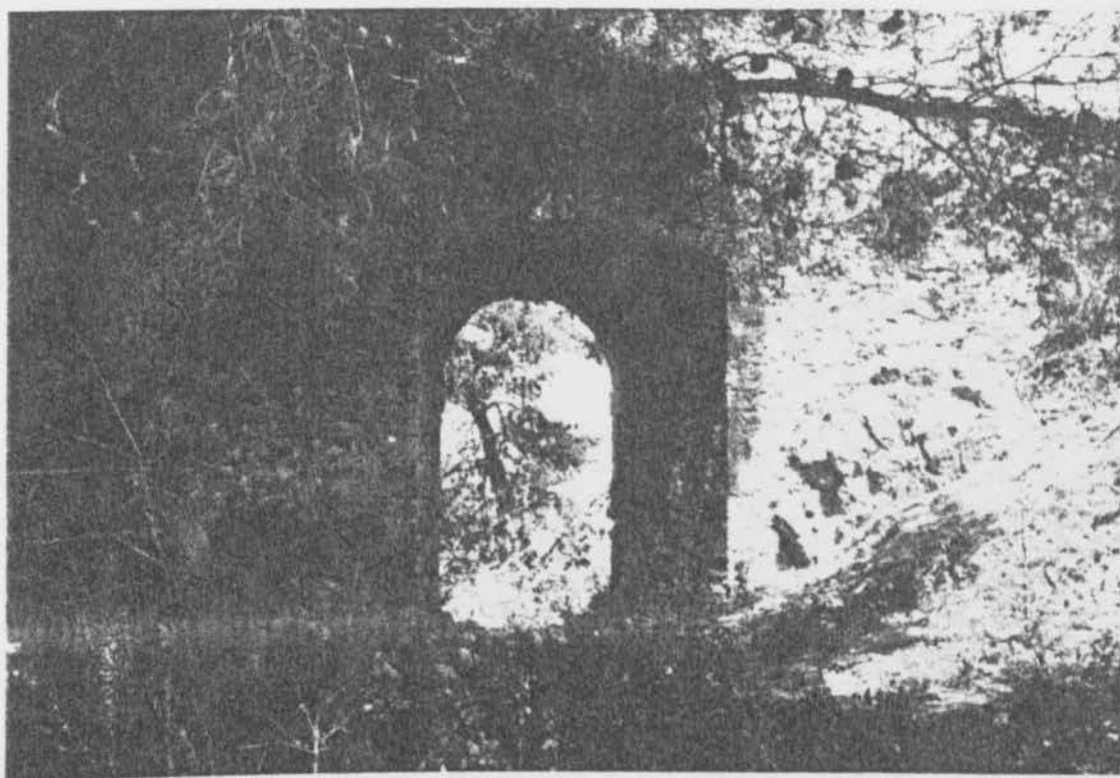
Εικόνα 52 : Η θέα προς τον Αμβρακικό κόλπο από τα ανατολικά τείχη του κάστρου είναι μαγευτική.

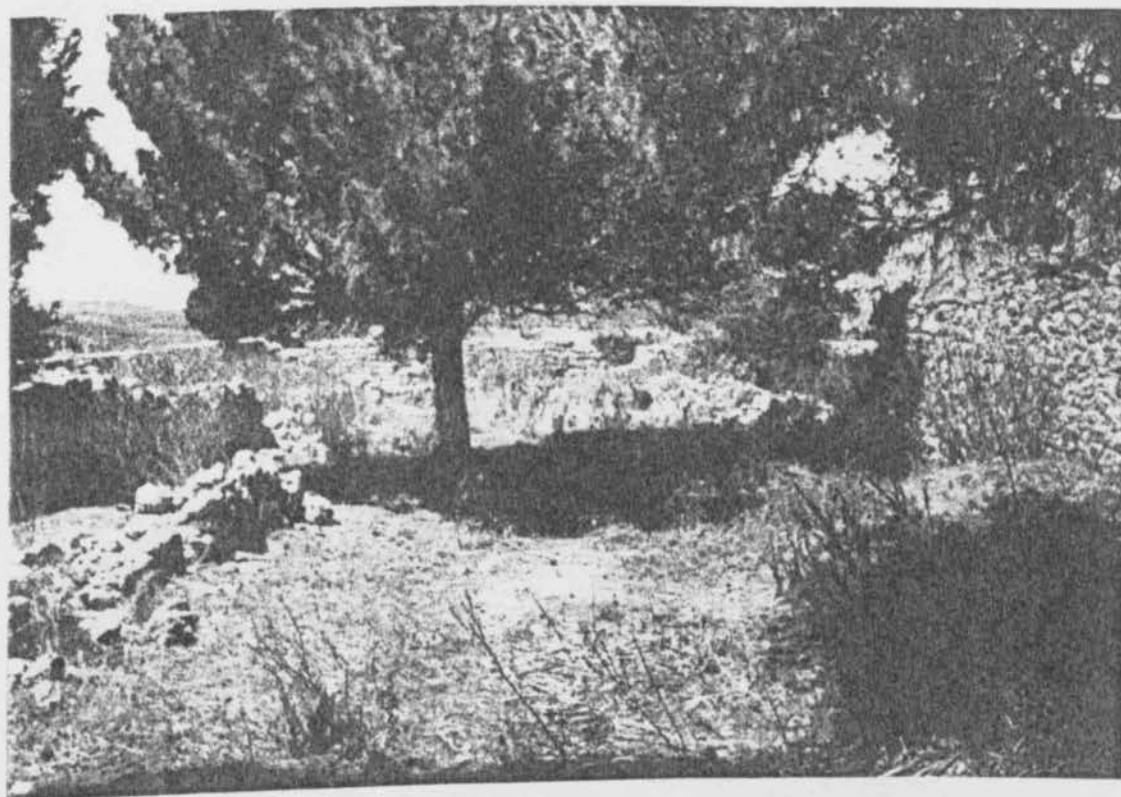
Εικόνα 53 : Διαδοχικά διαμερίσματα στον στρατώννα.

Εικόνα 54 : Η νότια είσοδος του στρατώννα.

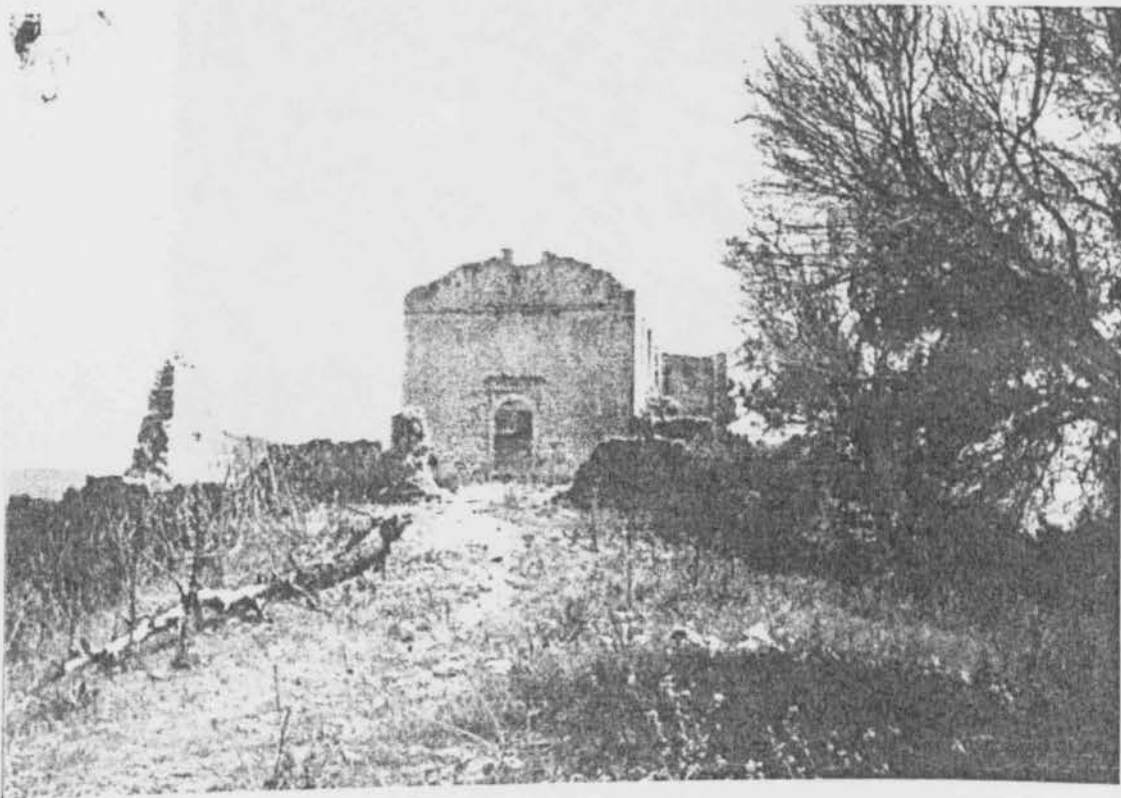
Εικόνα 55 : Η εξωτερική πύλη του κάστρου που οδηγεί με μονοπάτι στην θάλασσα όπως φαίνεται από το εσωτερικό.

Εικόνα 56 : Ο προμαχώνας Γ του κάστρου είναι η βορειότερη κατάληξη του.

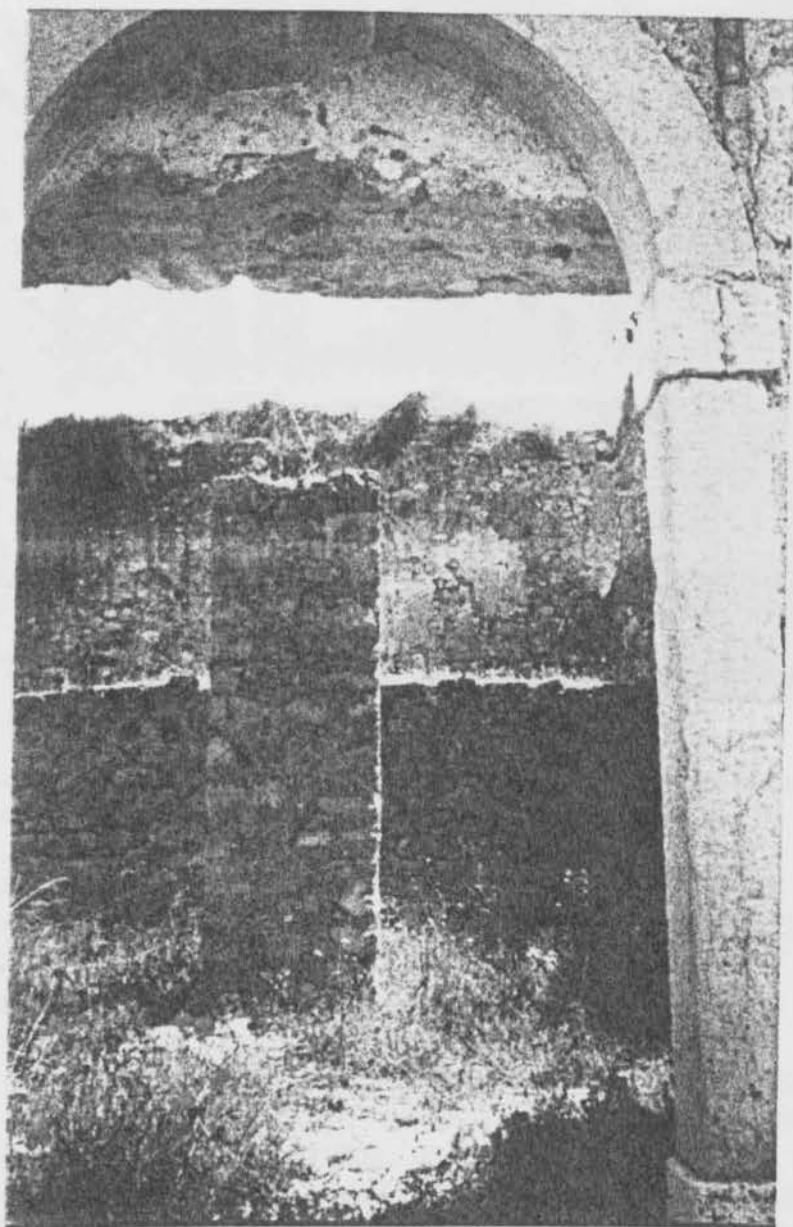
Εικόνα 57 : Μοναδική θέα από τον προμαχώνα Γ. Διακρίνεται στο κέντρο ακριβώς το “οχυρό των Ισπανών” που ήταν ο ακοίμητος φρουρός του λιμανιού της Βόνιτσας.

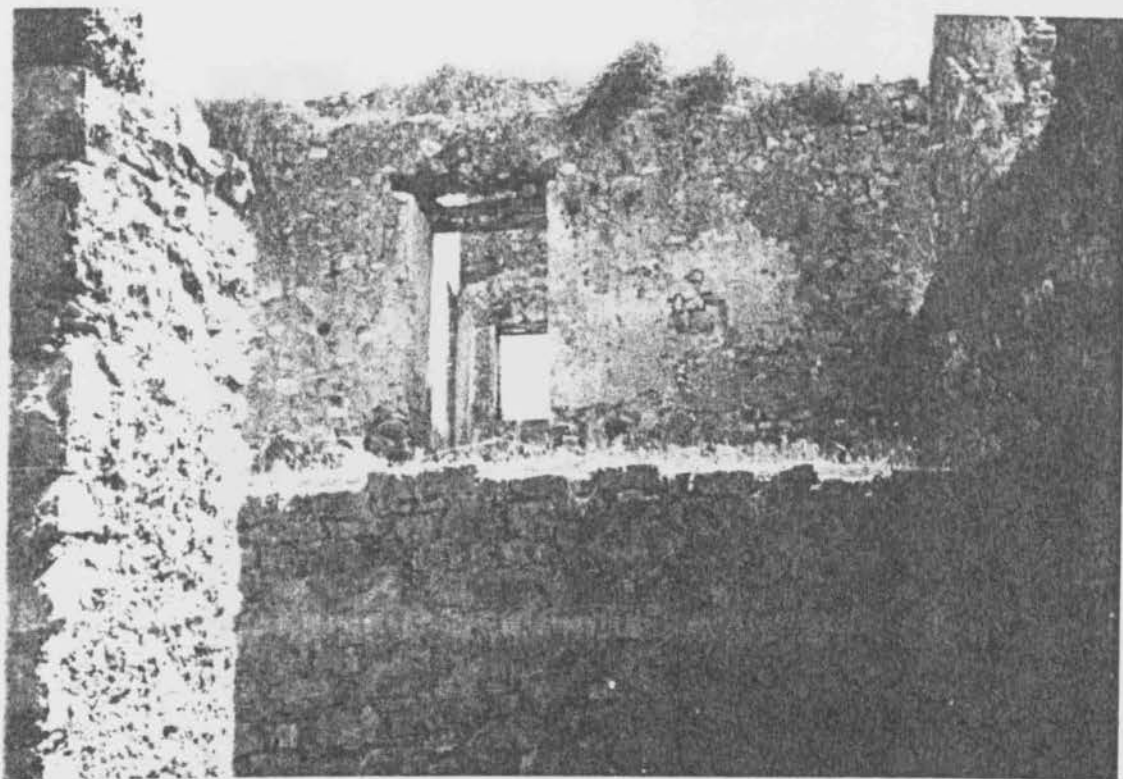
Εικόνα 58 : Το μονοπάτι που οδηγεί από τον προμαχώνα Γ στο αποσκόπιο. Διακρίνεται το κτιριακό συγκρότημα και γύρω από αυτό το περιτείχισμα προστασίας.

Εικόνα 59 : Η Βόρεια είσοδος του Αποσκοπέιου. Διακρίνεται η μάλλον μεταγενέστερη τοξοτή στέγη και το παλαιό υπέρθυρο.

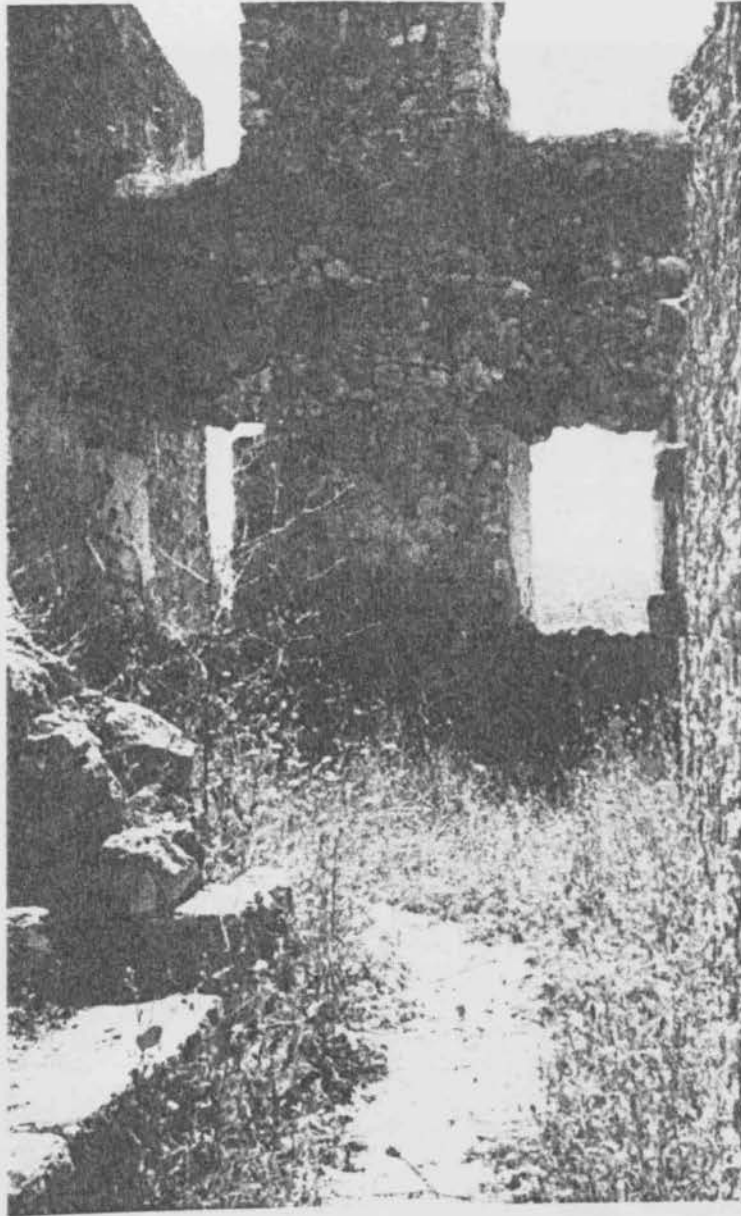
Εικόνα 60 : Στο εσωτερικό μπαίνοντας από την βόρεια είσοδο διακρίνουμε μία κολόνα και στο βάθος ένα τοίχιο στο ύψος του ορόφου. Εκεί πάνω και στους περιμετρικούς τοίχους στηριζόταν το μάλλον ξύλινο πάτωμα.

Εικόνα 61 : Διακρίνονται τα ανοίγματα όπου προφανώς βρίσκονται οι πόρτες του επάνω ορόφου.

της παρουσίας μιας αόρατης στρατιωτικής εξουσίας μιας άλλης εποχής, παρά την πάροδο των αιώνων και των αλλαγών που το πέρασμά τους έφερε στις ανθρώπινες κοινωνίες, αλλά και της φθοράς πάνω σ' αυτό το ίδιο το κάστρο. (εικόνες 62, 63 και 64)

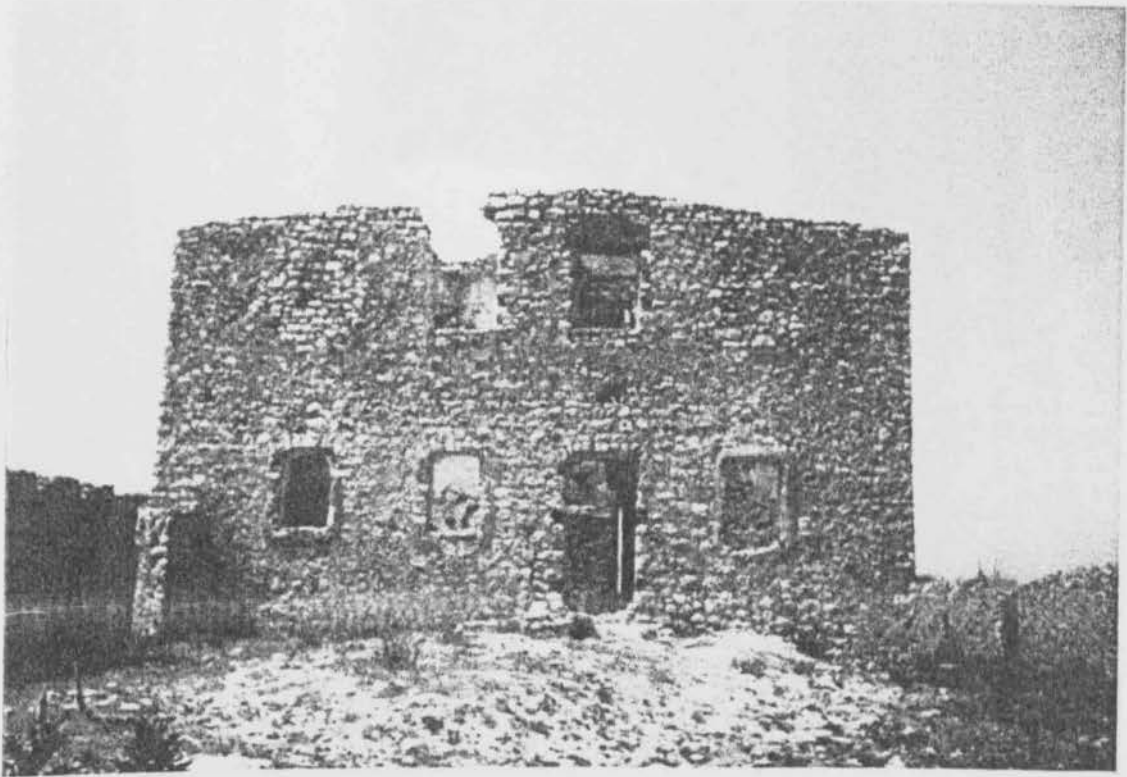
Μέσα στον περίβολο της Ακρόπολης ορθώνονται μοναχικοί άσκεπτοι τοίχοι ενός μεγαλόπρεπου και ευρύχωρου κτιρίου, προερχόμενου και αυτού από την βενετοκρατίας. Το κτίριο αυτό κτισμένο στην πιο περιβλεπτή θέση όλου του κάστρου, με εμφάνιση η οποία προδίδει περισσότερο μεγαλοπρέπεια και διάθεση άνεσης παρά προσαρμογής σε αμυντικές ανάγκες, αποτελούσε την κατοικία των εκάστοτε Διοικητών του κάστρου. (εικόνες 65, 66, 67 και 68)

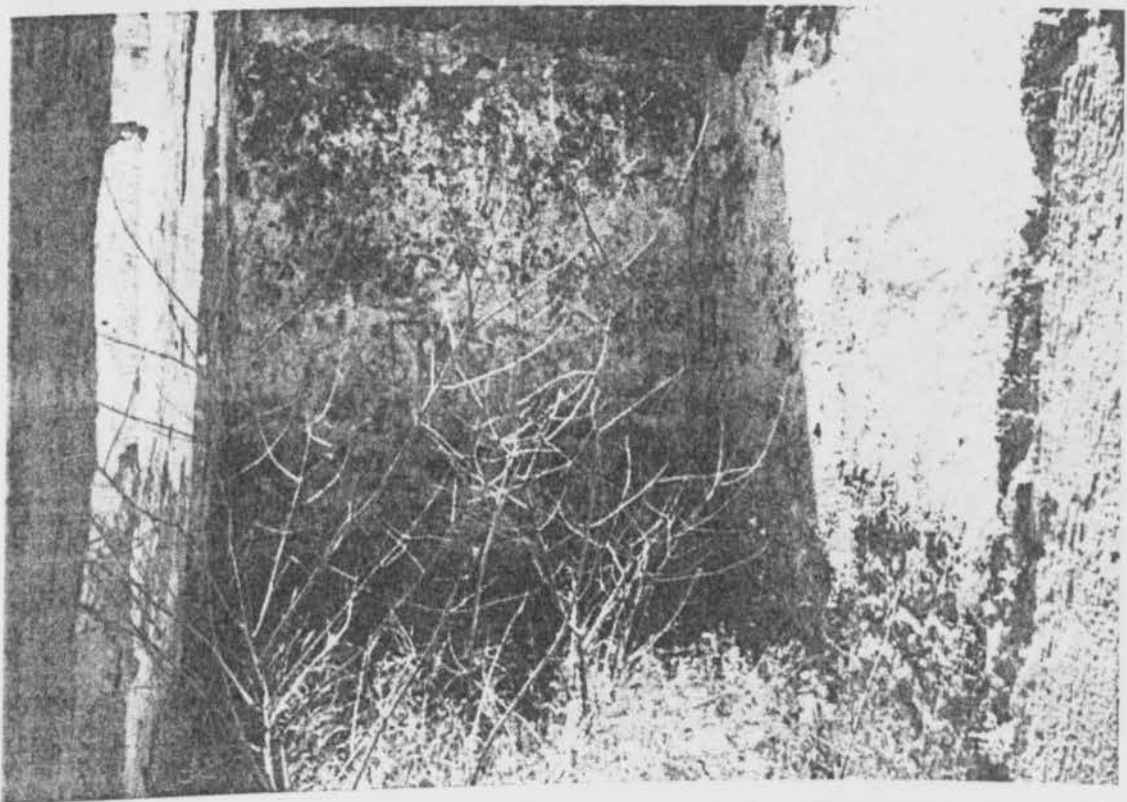
Εικόνα 62 : Δωμάτιο στην ανατολική μεριά του αποσκοπείου. Αριστερά μόλις που διακρίνεται η σκάλα που οδηγούσε στον επάνω όροφο.

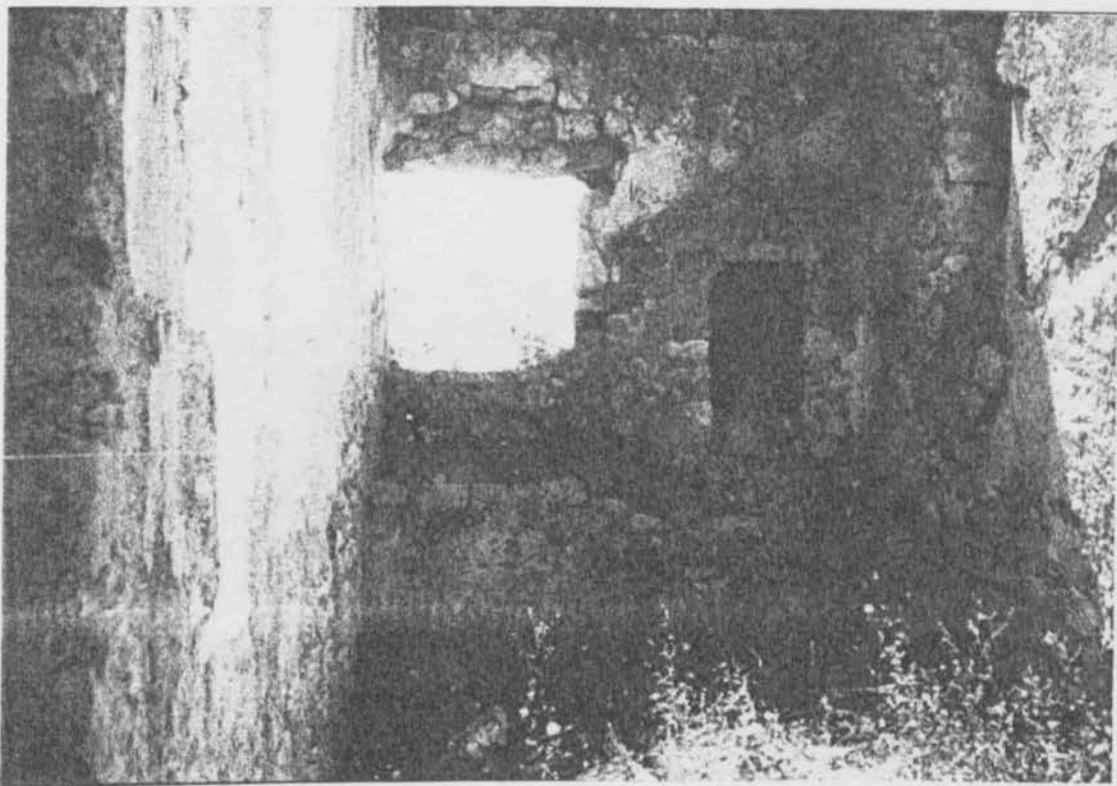
Εικόνα 63 : Άλλο δωμάτιο στην ανατολική μεριά του αποσκοπείου.

Εικόνα 64 : Η νότια όψη του κτιρίου του Αποσκοπείου.

Εικόνα 65 : Δωμάτια στην δυτική μεριά του κτιρίου του αποσκοπείου

Εικόνα 66 : Δωμάτια στην δυτική μεριά του κτιρίου του αποσκοπείου.

Εικόνα 67 : Δωμάτια στην δυτική μεριά του κτιρίου του αποσκοπείου.

Εικόνα 68 : Η εσωτερική όψη του άνω τμήματος της Βορινής τοιχοποιίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Βασιλάτος Ν., "Κάστρα της Ελληνικής Γής", Εκδόσεις Μπάτλερ, 1991
σελίδες 107-132
2. Βοκοτόπουλος Λ. Παναγιώτης, (Ανακοίνωση στην συνάντηση Προυσού
26-28 Ιουνίου 1981)
3. Σφηκόπουλος Ι., σελίδες 174-182

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ ΣΤΟΝ ΦΙΛΟΤΕΛΙΣΜΟ

Στις 7/10/96 τα Ελληνικά Ταχυδρομεία εκτύπωσαν και κυκλοφόρησαν τη σειρά Γραμματοσήμων "ΚΑΣΤΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ". Στη σειρά αυτή υπάρχει και το κάστρο της Βόνιτσας. Το σχετικό κείμενο του φυλλαδίου αναγγελίας των Ελληνικών Ταχυδρομείων έχει ως εξής :

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΦΙΛΟΤΕΛΙΣΜΟΥ
No 5/1996

ΚΟΙΝΗ ΣΕΙΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΩΝ "ΚΑΣΤΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ"

ΚΛΑΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ	ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
ΔΡΧ. 10	10.000.000	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
ΔΡΧ. 20	10.000.000	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΛΙΝΔΟΥ
ΔΡΧ. 30	7.000.000	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ
ΔΡΧ. 70	6.000.000	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΑΣΣΟΥ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ
ΔΡΧ. 80	16.000.000	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΩΝ ΣΕΡΒΙΩΝ
ΔΡΧ. 120	18.000.000	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ
ΔΡΧ. 200	6.000.000	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΟΥ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ
ΔΡΧ. 430	5.000.000	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ
ΔΡΧ. 1000	2.000.000	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΝΙΚΟΠΟΛΗΣ

Σημειώνεται ότι από τις παραπάνω ποσότητες γραμματοσήμων 600.000 πλήρεις σειρές θα εκτυπωθούν σε φύλλα των 50 τεμαχίων με πλήρη διάτρηση.

Τα υπόλοιπα θα κυκλοφορήσουν σε δεσμίδες των 100 γραμματοσήμων (20 πεντάδες), που θα φέρουν διάτρηση στη μία διάσταση και στην άλλη θα είναι κομμένα.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ : 27x35 χιλιοστά

ΣΧΕΔΙΑΣΗ : Κωνσταντίνος Μιχώτας

ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΚΤΥΠΩΣΗΣ : Πολυχρωμία (OFFSET)

ΕΚΤΥΠΩΣΗ : " ΑΛΕΞ. ΜΑΤΣΟΥΚΗΣ " Α.Ε.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ - ΔΙΑΘΕΣΗ :

Θα κυκλοφορήσουν στις 7 Οκτωβρίου 1996 και θα διατίθενται από τα Ταχ. Γραφεία μέχρι να εξαντληθούν.

ΦΑΚΕΛΟΙ ΠΡΩΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ :

Τα γραμματόσημα της σειράς αυτής θα επικολληθούν σε δύο φακέλους Πρώτης Ημέρας Κυκλοφορίας και θα έχουν παράσταση σχετική με το θέμα της σειράς.

ΔΙΑΘΕΣΗ Φ.Π.Η.Κ.

Θα διατίθενται και οι δύο φάκελοι μαζί προς 2.203 δραχ. με προεγγραφές στα κατά τόπους Ταχ. Γραφεία. Θα πωλούνται επίσης από το κεντρικό Φιλοτελικό Γραφείο (Αιόλου 100 , 101 88 ΑΘΗΝΑ) επί 15 ημέρες από τη μέρα κυκλοφορίας της σειράς εκτός αν εξαντληθούν νωρίτερα.

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Η παράδοση λέγει , ότι στη δυτική πύλη του τείχους , που προχωρεί από τις οχυρώσεις του κάστρου προς τον κάμπο , υπήρχε στο ένα μέρος θησαυρός και στο άλλο φίδια. Κανείς όμως δεν ανελάμβανε το τόλμημα για την ανεύρεση του θησαυρού. Μόνο μερικοί τολμηροί νέοι με χίλιες προφυλάξεις και δισταγμούς έβγαζαν και από μία πέτρα μέχρι που στο τέλος η πύλη χρειάστηκε το 1983 την επέμβαση του Υπουργείου Πολιτισμού για να αποκατασταθεί.

Η παράδοση λέγει , για να μας δείξει το πλήθος των εργατών που δούλεψαν να το κτίσουν , ότι μόνο οι πρωτομάστοροι σε μια μέρα έκτισαν τον Άγιο Αθανάσιο που βρίσκεται νοτιοδυτικά κάτω από το κάστρο.

**ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ
ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Δ.Α.Β.Μ.Μ.
Ταχ. Δ/ση Πλ. Καρύτση 10

Ταχ. Κώδικας 105 61 Αθήνα
Πληροφορίες Ν. Χαρκιολάκης
Τηλ. 32.51.688

ΘΕΜΑ: Έγκριση κατ' αρχήν και
όροι αξιοποίησης Κάστρου Βό-
νιτσας Αιτωλοακαρνανίας.

Αθήνα, 2 Οκτωβρίου 1985
Αριθ.Πρωτ.ΥΠΠΟ/ΔΑΒΜΜ/48508/1280
ΠΡΟΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΝΙΤΣΑΣ
30002 ΒΟΝΙΤΣΑ
ΚΟΙΝ1. Νομαρχία Αιτωλ/νίας
Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών
30200 Μεσολόγγι
2. 8^η Εφορεία Βυζ. Αρχαιοτήτων
Βαλαωρίτου 17
45444 Γιάννενα
3. ΚΕ.ΠΑ.ΜΕ. ΕΕ.
Χερσώνος 3
106 72 Αθήνα

ΑΠΟΦΑΣΗ

Έχοντας υπόψη :

Τις διατάξεις α.- του Ν.Δ. 5351/32 "περί Αρχαιοτήτων"
β.- του Ν.Δ. 941/77 "περί Οργανισμού του ΥΠΠΕ" και
γ.- της Υπουργικής απόφασης Ο-Ε/39750/6.8.85 σχετικά με
την μεταβίβαση αρμοδιοτήτων και δικαιώματος υπογραφής "Με εντολή
Υπουργού" στους Γεν. Γραμματέα, Δ/ντές και Τμηματάρχες της Κ.Υ. του
Υπουργείου Πολιτισμού."

Το έγγραφο της Δ/σης Βυζ. και Μεταβυζ. Μνημείων με αριθ. πρωτ.
ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Β1/028/25006/542/18.5.83, με το οποίο μας διαβιβάστηκε η
αναφορά της 8^{ης} Εφορείας Βυζ. Αρχαιοτήτων, με αρ. πρωτ. 1029/25.4.83
με την αρχιτεκτονική προμελέτη για την αξιοποίηση του Κάστρου
Βόνιτσας.

Την από 4.6.85 εισήγηση της Δ/σης Αναστηλώσεως Βυζ. Μεταβυζ.
Μνημείων σχετικά με το θέμα, και την ομόφωνη γνωμοδότηση του
Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, που διατυπώθηκε στην 23/2.7.85
πράξη του, σχετικά με το θέμα

Αποφασίζουμε

Εγκρίνουμε κατ' αρχήν την αξιοποίηση του Κάστρου Βόνιτσας σύμφωνα
με τους παρακάτω όρους και παρατηρήσεις που αφορούν την
αρχιτεκτονική προμελέτη που μας υποβλήθηκε και οι οποίοι θα πρέπει

να ληφθούν υπόψη στα επόμενα στάδια (οριστική μελέτη , μελέτη εφαρμογής) :

Να ολοκληρωθούν οι αρχιτεκτονικές αποτυπώσεις των κτιρίων , σε κατάλληλες κλίμακες , (1/50 , 1/20 , και 1/1) , σε συνδιασμό με ειδική αρχιτεκτονική και αρχαιολογική έρευνα για το καθένα , με την συνεργασία της ΔΑΒΜΜ και της 8^{ης} ΕΒΑ καθώς και με ειδικές στατικές διερευνήσεις, με ανάθεση σε ειδικευμένο ιδιώτη μελετητή , για την επεξεργασία των απαραίτητων μέτρων στερέωσης , συντήρησης και αποκατάστασης , που θα υποβληθούν στο ΚΑΣ για την τελική έγκριση. Επισημαίνεται ότι δεν θα γίνει οποιαδήποτε ενέργεια αν δεν υπάρξει θεωρητική των κτιρίων με ερμηνεία , χρονολόγηση και ιεράρχηση των φάσεων.

Σε καμία περίπτωση δεν συμφωνούμε με τις προτεινόμενες από την προμελέτη επεκτάσεις , οριζόντια ή σε ύψος , των υπαρχόντων κτηρίων και με την εμφανή χρησιμοποίηση υλικών και μόνιμων κατασκευών (π.χ. κυματοειδή φύλλα αμιαντοσιμέντου , φύλλα PLEXI GLASS , κλπ.) που δεν προσαρμόζονται στην ιστορική και μνημειακή φυσιογνωμία του Κάστρου και που δεν αποσκοπούν στην στερέωση και την δυνατή αποκατάσταση των κτηρίων.

Να ολοκληρωθούν οι μελέτες των εξωτερικών δικτύων ύδρευσης , αποχέτευσης , ηλεκτροδότησης , τηλεφωνικής επικοινωνίας κλπ. και μάλιστα υπογείων , με ανάθεση σε ειδικευμένο ιδιώτη μελετητή , σε συνεργασία με την ΔΑΒΜΜ και την 8^η ΕΒΑ , έτσι ώστε οι εσωτερικές εγκαταστάσεις των κτηρίων να ενσωματωθούν στις εργασίες στερέωσης συντήρησης και αποκατάστασης και να είναι αφανείς αλλά επισκέψιμες.

Η μελέτη διαμόρφωσης των υπαιθρίων χώρων του Κάστρου πρέπει οπωσδήποτε να συνδυαστεί με την μελέτη συντήρησης , στερέωσης και αποκατάστασης των δομικών στοιχείων του (τείχη , πολεμίστρες , πύργοι , προμαχώνες κλπ.) πράγμα που προϋποθέτει τοπογραφικές και αρχιτεκτονικές αποτυπώσεις , σε κατάλληλες κλίμακες , μετά από συστηματικό καθαρισμό και μερική αποψίλωση του χώρου.

Ως προς το πρόγραμμα και την σειρά κατασκευής έργων μέσα στο Κάστρο και την τοποθέτηση των λειτουργιών , το ΥΠΠΟ επιφυλάσσεται μέχρι την ολοκλήρωση των σχετικών επιμέρους μελετών. Επισημαίνεται ότι δεν θα γίνει οποιαδήποτε ενέργεια αν δεν υπάρξει ιεράρχηση από πλευράς συντηρήσεως των υπαρχόντων κτιρίων.

Επισημαίνεται ακόμη ότι σχετικά με τα παραπάνω , δεν θα γίνει οποιαδήποτε ενέργεια πριν να διενεργηθούν ανασκαφικές έρευνες στην περιοχή.

Για κάθε παραπέρα συνεργασία ή συνεννόηση , η Δ/ση Αναστηλώσεως Βυζ. και Μεταβυζ. Μνημείων είναι στην διάθεση τόσο της Νομαρχίας Αιτωλοακαρνανίας όσο και των μελετητών.-

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ

1. Δ/ση Βυζ. και Μεταβυζ. Μνημείων
Τμήμα Βυζ. Χώρων
2. Δ/ση Αναστηλ. Βυζ. και Μεταβυζ. Μνημείων
κ. Ν. Χαρκιολάκη , αρχιτ. Μηχαν. ΔΑΒΜΜ
Φ.Δ.

Με εντολή Υπουργού
Η Προϊσταμένη
Αθηνά Χριστοφίδου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΥΠΠΟ/ΔΑΒΜΜ/1683/1345

Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ ΒΥΖ. ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖ. ΜΝΗΜΕΙΩΝ

Ταχ. Δ/ση Πλ. Καρύτση 10 10561 ΑΘΗΝΑ

Πληροφορίες Ν. Χαρκιολάκης

Κοινότητα Βόνιτσας

Τηλέφωνο 32.51.688

Αθήνα, 2 Ιανουαρίου 1986
Αρ. Πρωτ.

ΠΡΟΣ κ. Σπύρο Ρέππα
Πρόεδρο

30002 Βόνιτσα

ΚΟΙΝ 1. Νομαρ. Αιτωλ/νίας

Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών

30200 Μεσολόγγι

2. 8^η Εφορεία Βυζ. Αρχ/των

Βαλαωρίτου 17

45444, Γιάννενα

ΘΕΜΑ : Αναστήλωση Ενετικού Κάστρου Βόνιτσας

Σε απάντηση του εγγράφου σας, με αριθ. 1907/2.10.85, που μας διαβιβάστηκε από το Γραφείο της κ. Υπουργού, σχετικά με την αναστήλωση του ενετικού Κάστρου της Βόνιτσας, σας γνωρίζουμε τα ακόλουθα :

Με την, με αριθ. ΥΠΠΟ/ΔΑΒΜΜ/48508/1280/2.10.85 Απόφαση που σας κοινοποιήσαμε, εγκρίθηκε κατ' αρχήν η αξιοποίηση του Κάστρου Βόνιτσας με ορισμένους όρους και παρατηρήσεις που αφορούν την αρχιτεκτονική προμελέτη που μας υποβλήθηκε, και οι οποίοι θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στα επόμενα στάδια (οριστική μελέτη, μελέτη εφαρμογής).

Στόχος της υπηρεσίας μας είναι, όπως φαίνεται στην παραπάνω απόφαση, η συντήρηση - στερέωση και αποκατάσταση των δομικών στοιχείων του Κάστρου, (τείχη, πολεμίστρες, πύργοι, προμαχώνες κλπ.) πράγμα που προϋποθέτει ειδική μελέτη βασισμένη σε τοπογραφικές και αρχιτεκτονικές αποτυπώσεις, μετά από συστηματικό καθαρισμό και μερική αποψίλωση του χώρου.

Στην διαδικασία που ξεκίνησε, με πρωτοβουλία της Νομαρχίας Αιτωλ/νίας, για την αξιοποίηση του Κάστρου Βόνιτσας, η υπηρεσία μας έχει την πρόθεση να συμμετάσχει τόσο στη σύνταξη των σχετικών προδιαγραφών για την ανάθεση των επόμενων σταδίων αυτής ή άλλης μελέτης αναστήλωσης, σε συνεργασία με την 8^η Εφορεία Αρχαιοτήτων, όσο και στην χρηματοδότηση των έργων που θα προταθούν και θα εγκριθούν από το ΥΠΠΟ.

Με εντολή Υπουργού
Η Προϊσταμένη Α. Χριστοφίδου

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ

Γραφείο κ. Υπουργού

ΔΑΒΜΜ

Ν. Χαρκιολάκην, Αρχιτέκτονα μηχ. ΔΑΒΜΜ

Φ.Δ. 2.3κ

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ένα κάστρο όπως αυτό της Βόνιτσας, με την μακραίωνη ιστορική διαδρομή, είναι λογικό ότι έχει υποστεί κατά καιρούς διάφορες παρεμβάσεις. Το κάστρο ανά διάφορα χρονικά διαστήματα άνηκε σε Ενετούς, Τούρκους, Έλληνες και κάθε φορά που άλλαζε χέρια η κατοχή του, οι εκάστοτε ιδιοκτήτες του έκαναν διάφορες μετατροπές μικρές ή μεγάλες για να το καταστήσουν λειτουργικό, όπως κάνει άλλωστε και κάθε καινούργιος ιδιοκτήτης που αγοράζει ένα παλιό σπίτι.

Όταν η Βόνιτσα απελευθερώθηκε από τους Τούρκους και το φρούριο άρχισε να χάνει την χρησιμότητά του, σιγά σιγά εγκαταλείφθηκε. Ως αποτέλεσμα ήταν να γίνει βορά των κατοίκων της περιοχής όπου το «έγδυναν» για να κατασκευάσουν τα σπίτια τους με τα υλικά του κάστρου.

Αυτή η λεηλασία κάποια στιγμή βέβαια φαίνεται ότι έφθασε σε οριακό σημείο και ανάγκασε τους κατοίκους να ενδιαφερθούν. Έτσι τα τελευταία χρόνια με την μέριμνα διαφόρων αρχαιολόγων και αρχιτεκτόνων, έχουν γίνει προσπάθειες για την συντήρηση του κάστρου, μερικές φορές κάπως άτεχνα βέβαια (π.χ. στις πύλες του κάστρου), αλλά οπωσδήποτε πρέπει να γίνουν πολλά ακόμα.

Η πιο σημαντική, θα λέγαμε, παρέμβαση που έχει πραγματοποιηθεί σε κτίσμα του κάστρου είναι η δημιουργία του Μουσείου η οποία έχει γίνει σχετικά πρόσφατα. Το κτίσμα αυτό έχει δημιουργηθεί στα ερείπια διώροφου κτίσματος στο 3^ο Διαμέρισμα του κάστρου νοτιοδυτικά αυτού.

Παλαιότερα στα ερείπια δεν υπήρχαν το πάτωμα του δεύτερου ορόφου και η στέγη. Οι εξωτερικές τοιχοποιίες (ημιλαξευτή λιθοδομή) βρισκόνταν σε άριστη κατάσταση, ενώ οι εσωτερικές του ισόγειου σε κακή στην δυτική πλευρά, σε καλή στην ανατολική πλευρά και του ορόφου ήταν κατεστραμμένες και επικίνδυνες. Στο ισόγειο υπήρχε μια μοναδική είσοδος στην νοτιοανατολική πλευρά, ενώ στον όροφο έφθανε κανείς από μια εξωτερική λιθοκτιστή σκάλα. Οι παρειές των εξωτερικών ανοιγμάτων διατηρούνταν σε αρκετά καλή κατάσταση. Κοντά στην νότια γωνία διακρινόταν μια κάμαρα, μέσα στην τοιχοποιία και το πάτωμα του αντίστοιχου χώρου μέσα στο κτίριο, παρουσίαζε καθίζηση, η οποία συνηγορούσε στην πιθανή ύπαρξη υπογείου η οποία δεν είχε διερευνηθεί.

Το κτίσμα όπως έχει τώρα δημιουργηθεί διατηρεί τα εξωτερικά και περιμετρικά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του παλιού, αλλά οπωσδήποτε θα πρέπει να έχουν κτιστεί καινούργιες τοιχοποιίες στην θέση εκείνων που είχαν σοβαρά προβλήματα, περιμετρικά, και οι εσωτερικές είναι σίγουρα καινούργιες. Η στέγη είναι τετράρριχτη κεραμοσκεπή και εξωτερικά είναι επενδυμένο με πέτρα. Στο σημείο όπου υπήρχε η κάμαρα ο χώρος έχει ανοιχτεί και έχει δημιουργηθεί υπόγειος χώρος για τις ανάγκες του κτίσματος.

Άλλες σοβαρές επεμβάσεις δεν έχουν γίνει στα κτίσματα του κάστρου.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ο χώρος του κάστρου εσωτερικά και εξωτερικά έχει οπωσδήποτε έναν ιδιόμορφο χαρακτήρα. Αυτός ο μυστηριακός χαρακτήρας είναι που έλκει τον επισκέπτη και του υποβάλλει την αίσθηση του μεσαίωνα και τον κάνει να συνειδητοποιήσει την ιστορικότητα του χώρου.

Η όποια λοιπόν επέμβαση στον χώρο του κάστρου χωρίς τον σεβασμό που αρμόζει στον χαρακτήρα του, μπορεί να αποξενώσει τον επισκέπτη ή τον διχάσει ανάμεσα στο χθες και στο σήμερα. Επομένως επιβάλλεται μια ήπιας μορφής αξιοποίηση του κάστρου που από την μία να μην το εκθέτει σε μεγάλες φθορές, από την άλλη να διατηρεί τον ειδικότερο χαρακτήρα του και να τον προβάλλει στον επισκέπτη.

Σήμερα οι υπεύθυνοι έχουν φροντίσει για τον ηλεκτροφωτισμό του κάστρου, όχι μόνο περιμετρικά αυτού για αισθητικούς λόγους, αλλά και στο εσωτερικό του κάστρου ώστε να γίνεται επισκέψιμο και την νύχτα. Σίγουρα το θέαμα του φωτισμένου κάστρου είναι μοναδικό την νύχτα τόσο από την παραλία, όσο και από οποιαδήποτε οπτική γωνία και να το κοιτάξεις.

Αναγκαία είναι η δημιουργία ενός δικτύου μονοπατιών στο εσωτερικό του κάστρου που να επιτρέπουν στο επισκέπτη να παρατηρεί όλα τα κτίσματα του κάστρου, διάφορες αξιοθέατες λεπτομέρειες, τις πολεμίστρες, τις στοές αλλά και την μοναδική θέα που η θέση του κάστρου προσφέρει, με τρόπο άνετο αλλά ταυτόχρονα που θα κεντρίζει το ενδιαφέρον του.

Σίγουρα τα μονοπάτια που υπάρχουν τώρα είναι εντελώς υποτυπώδη και διακρίνονται από την λιγότερη, σε σχέση με το περιβάλλον, βλάστηση, ενώ σε πολλά σημεία παλιά λιθόστρωτα είναι χαλασμένα και απαιτούν από τον επισκέπτη αυξημένη προσοχή για να τα βαδίσει.

Για την δημιουργία των μονοπατιών δεν είναι επιθυμητή η αλλοίωση του ανάγλυφου του εδάφους με μεγάλα χωματουργικά έργα (τα οποία άλλωστε είναι δύσκολο να εκτελεστούν, δεδομένου του ότι στον χώρο του κάστρου δεν μπορούν να μπουν μεγάλα μηχανήματα). Έτσι, προτείνεται η απλή λιθόστρωση (εν ξηρώ) των ήδη διαμορφωμένων δρομίσκων, ώστε να είναι χρησιμοποιήσιμοι και σε περίπτωση βροχής και να μην καταστρέφονται από την βλάστηση. Στα σημεία όπου η κλίση του εδάφους είναι υπερβολική, προτείνεται η κατασκευή βαθμίδων.

Εξω από το σύστημα των μονοπατιών, η χαμηλή και μέτρια βλάστηση πρέπει να διαφυλαχτεί στην σημερινή της μορφή. Το κάστρο αποτελεί έναν θαυμάσιο βιότοπο του οποίου η καταστροφή θα ήταν αδικαιολόγητη.

Κατά μήκος των μονοπατιών αυτών, και ειδικά όσων είναι περιμετρικά των τειχών και παρουσιάζεται καλή θέα, μπορούν να τοποθετηθούν κατά διαστήματα λίθινα παγκάκια για ξεκούραση και μικροί κάδοι απορριμμάτων που θα συμβάλουν στην καθαριότητα του χώρου. Τα μονοπάτια πρέπει να είναι σχεδιασμένα έτσι ώστε να

παρέχουν την μεγαλύτερη άνεση και να καλύπτουν αντιπροσωπευτικό τμήμα του κάστρου ώστε να διέρχονται μπροστά από όλα τα κτίσματα που αξίζει να εστιάσει την προσοχή του ο επισκέπτης. Εκεί σε κάθε κτίσμα ή χαρακτηριστικό σημείο μπορούν να τοποθετηθούν ταμπέλες, όπως υπάρχει σήμερα μία έξω από την Αγία Σοφία, ώστε να είναι άμεσα αναγνωρίσιμο και να καταφαίνεται η χρήση που είχε.

Εκτός από το εσωτερικό του κάστρου, θα πρέπει να ανοιχθεί το μονοπάτι εξωτερικά που οδηγεί από την βορειοανατολική πύλη του κάστρου στην παραλία, γιατί τώρα είναι φραγμένο από την πυκνή βλάστηση που υπάρχει σε αυτό το σημείο. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη μέριμνα κατά την διάνοιξη του μονοπατιού αυτού ώστε να αποτραπεί, αν είναι δυνατόν, το κόψιμο των πανύψηλων δένδρων που κρύβουν το κάστρο από την παραλία και δένουν και αυτά απόλυτα με τον χαρακτήρα του κάστρου, αλλά και να ληφθεί υπ' όψιν η μεγάλη κλίση του εδάφους στο σημείο αυτό.

Στην νοτιοανατολική εξωτερική πύλη του κάστρου μπορεί να τοποθετηθεί εξωτερικά ένα μικρό τουριστικό περίπτερο το οποίο να εφοδιάζει τους επισκέπτες με ενθύμια από την Βόνιτσα και το κάστρο, μικρούς χάρτες του κάστρου για την επιλογή της διαδρομής στο εσωτερικό, καρτ ποστάλς, φωτογραφικό υλικό, έντυπα με την ιστορία του τόπου και του κάστρου κ.α.

Το κτίριο του Μουσείου που πρόσφατα κατασκευάστηκε στο εσωτερικό του κάστρου και τώρα παραμένει εκτός λειτουργίας (παραβιάστηκε δύο φορές, σύμφωνα με τους κατοίκους) θα πρέπει να αρχίσει να λειτουργεί ώστε να δεχτεί τους επισκέπτες του που μπορεί να είναι σχολεία της περιοχής, αρχαιολόγοι, ιστορικοί, τουρίστες ή και απλό κοινό. Επίσης πρέπει η αρχαιολογική υπηρεσία να έρθει σε συνεννόηση με υπευθύνους του μουσείου της Βενετίας για τη συγκομιδή περισσότερων πληροφοριών (όπως των αρχικών σχεδίων του κάστρου). Παράλληλα να γίνουν ενέργειες για την επιστροφή των κανονίων του κάστρου της Βόνιτσας από το κάστρο της Λευκάδας στο οποίο εκτίθονται τώρα, καθώς και η επιστροφή όλων των αντικειμένων σχετικά με το κάστρο. Επιβάλλεται ακόμα η συντήρηση των τειχών και των κτισμάτων του κάστρου προληπτικά σε ρηγματώσεις ή όπου απαιτείται για την διατήρηση της στατικότητας των δομικών στοιχείων, με την βοήθεια αρχαιολόγων, ειδικευμένου προσωπικού στην συντήρηση μνημειακών χώρων. Δεν πρέπει να αγνοούμε το γεγονός ότι η περιοχή έχει δώσει πολλές φορές σεισμικές δονήσεις που ασφαλώς επηρεάζουν την κατάσταση των στοιχείων του κάστρου. Από την άλλη βέβαια το κάστρο έχει δείξει στο παρελθόν μια αξιοθαύμαστη αντοχή στην επίδραση τυχηματικών φορτίων, όπως για παράδειγμα μπορεί να θεωρηθεί η έκρηξη βόμβας κοντά σε κάποιο τείχος του κατά την διάρκεια του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου, όπου το τείχος επηρεάστηκε μάλλον ελάχιστα αν όχι καθόλου. Όμως όλες οι ταλαιπωρίες που έχει υποστεί το κάστρο αθροιστικά κατά την διάρκεια της μακράς ιστορίας του, επιβάλουν την συντήρησή του. Για να γίνει αυτό πρέπει η αρχαιολογική υπηρεσία να διαθέσει ένα σοβαρό ποσό για τις αναγκαίες επισκευές. Το ήδη διαθέσιμο ποσό των 50 εκατομμυρίων (50.000.000) δρχ., με πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει ήδη απορροφηθεί.

Για παράδειγμα στην εκκλησία της Αγίας Σοφίας δεν χρειάζεται να γίνει κάποια επέμβαση, ώστε να διατηρήσει τον χαρακτήρα της. Επισημαίνονται όμως οι ρωγμές που παρουσιάζονται στις τοιχοποιίες (νοτιοδυτική γωνιά κυρίως), που κάνουν επιτακτική την ανάγκη μιας στατικής μελέτης αποκατάστασης και στερέωσης, πριν υπάρξουν πολύ δυσάρεστες συνέπειες για το κτίριο.

Μέσα στην γενικότερη συντήρηση του κάστρου θα πρέπει να είναι και ο καθαρισμός των τμημάτων του κάστρου που έχουν υποστεί ρύπανση με συνθήματα και ακόμα η απομάκρυνση των σκουπιδιών και των ξένων αντικειμένων που αλλοιώνουν το περιβάλλον.

Το κτίριο ακριβώς δίπλα δεξιά από την Αγία Σοφία λόγω της εσωτερικής θολωτής οροφής του και του ελάχιστου φωτισμού του (μόνο μια είσοδος και ένα μικρό παράθυρο στην νοτιοδυτική πλευρά του), δημιουργεί ένα ιδιαίτερο μυστηριακό και υποβλητικό περιβάλλον που το κάνουν ιδιαίτερα αξιοθέατο. Για τον λόγο αυτό προτείνεται η χρησιμοποίησή του ως μικρού εκθετηρίου χώρου, κυρίως σχεδίων ή φωτογραφιών από την ιστορία του κάστρου ή μικρών ιδιωτικών συλλογών. Στους καλοκαιρινούς μήνες μπορεί να χρησιμοποιείται σαν προσωρινό εκθετήριο και η αυλή. Ο χώρος είναι ήδη εξαιρετικός για την λειτουργία που προτείνεται και έτσι δεν προβλέπεται καμιά μετατροπή του. Οι μόνες επεμβάσεις που πρέπει να γίνουν είναι η εξασφάλιση της στεγανότητας του χώρου και τα κουφώματα προστασίας του.

Επίσης στον χώρο ανάμεσα στην Αγία Σοφία και το παραπάνω κτίριο θα μπορούσε να τοποθετηθεί μια κρήνη πόσιμου νερού, κάτι που λείπει σήμερα από το κάστρο, με σχέδιο που θα το έντασσε ομαλά στο περιβάλλον.

Ο υπαίθριος χώρος του Αποσκοπείου και του βορειοδυτικού προμαχώνα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν, λόγω της θέσης τους που τους παρέχει αξιόλογη θέα, ως χώροι ανάπαυσης και υπαίθριας αναψυχής για τους επισκέπτες του κάστρου π.χ. με την τοποθέτηση λίθινων παγκακιών. Για την καλύτερη τουριστική, και όχι μόνο, αξιοποίηση της περίοπτης θέσης του Αποσκοπείου, προτείνεται να εγκατασταθούν μηχανικά κυάλια με κερματοδέκτες (όπως στον Λυκαβηττό). Με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα συγκέντρωσης χρημάτων για την περαιτέρω ανάπτυξη του κάστρου.

Είναι αναγκαίο επίσης να δοθεί ιδιαίτερη μέριμνα και στην προστασία του κάστρου. Για τον λόγο αυτό καλό θα είναι να τοποθετηθούν σιδηρές θύρες στις δύο εξωτερικές πύλες του κάστρου (νοτιοανατολική και βορειοανατολική), ώστε να προστατεύεται το εσωτερικό του κάστρου από ανεπιθύμητες δραστηριότητες (βανδαλισμοί, χρήση ναρκωτικών ή άλλα).

Για να μπορέσει το κάστρο να αποτελέσει ακόμα περισσότερο, πολιτιστικό πόλο έλξης για την ευρύτερη περιοχή του Αμβρακικού και της Ακαρνανίας, θα μπορούσε να κατασκευαστεί στο εσωτερικό του ένα μικρό θέατρο, σε χώρο που να μην εμποδίζει με την παρουσία του, αλλά αντίθετα να είναι λειτουργικό και διακριτικό. Προτείνεται λοιπόν να κατασκευαστεί στο 3^ο Διαμέρισμα του κάστρου, στην μεριά των ανατολικών τειχών ανάμεσα στην 2^η εσωτερική πύλη του κάστρου και στο επίμηκες κτίριο των παλαιών στρατώνων.

Η θέση αυτή στην οποία προτείνεται να κατασκευαστεί το θέατρο διαλέχθηκε με βάση τα παρακάτω πλεονεκτήματα :

- α) Διαθέτει τις καλύτερες ακουστικές δυνατότητες,
- β) δεν επηρεάζει η δύση του ήλιου , που το καλοκαίρι είναι ιδιαίτερα ενοχλητική. Η σκιά του κάστρου θα επιτρέπει να αρχίζουν οι παραστάσεις σχετικά νωρίς,
- γ) οι κερκίδες εντάσσονται στο ανάγλυφο του εδάφους ομαλά,
- δ) οι θεατές μπορούν να απολαμβάνουν την θαυμάσια θέα προς τον Αμβρακικό (σε περιπτώσεις συναυλιών κ.λ.π.),
- ε) υπάρχουν ελάχιστες πιθανότητες ύπαρξης κτισμάτων κάτω από τον χώρο αυτό , που θα έπρεπε να ανασκαφούν.

Για να είναι όμως δυνατή ακόμα και η ολοκληρωτική απομάκρυνση του θεάτρου από την θέση αυτή , σε περίπτωση που έπρεπε να γίνει κάποια ανασκαφή , προτείνεται η κατασκευή του από προκατασκευασμένες λίθινες κερκίδες.

στ) δεν θίγεται η χλωρίδα του κάστρου , αφού για την κατασκευή του θεάτρου στην προτεινόμενη θέση χρειάζεται να κοπούν μόνο τρία μικρού μεγέθους δένδρα.

Το θέατρο θα εξυπηρετείται από παρασκηνακό χώρο. Τα παρασκήνια προτείνεται να γίνουν σε τέτοια θέση ώστε να μην είναι πολύ ορατά από τους θεατές , αλλά παράλληλα να βρίσκονται κοντά στην σκηνή.

Για την εξυπηρέτηση επίσης του θεάτρου , αλλά και όλου του υπαίθριου χώρου , είναι αναγκαία η δημιουργία συγκροτήματος W.C.. Το συγκρότημα αυτό θα χωθεί κατά το δυνατόν μέσα στο έδαφος. Η θέση στην οποία προτείνεται να κατασκευαστεί είναι τέτοια ώστε να μπορεί κανείς να το αντιληφθεί εύκολα αλλά να μην είναι ορατό από μακριά , ούτε από καμιά από τις κύριες λειτουργίες στον χώρο του κάστρου.

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Υπάρχει αυτοκινητόδρομος που ξεκινά από τον εθνικό δρόμο Λευκάδας – Βόνιτσας και φτάνει κοντά στην πύλη του κάστρου. Δυτικά από το τέρμα αυτού του δρόμου το έδαφος είναι αρκετά ομαλό ώστε να μπορεί να δημιουργηθεί χώρος υπαίθριας στάθμευσης οχημάτων για τους επισκέπτες του κάστρου. Για τον σχεδιασμό του είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός ακριβούς τοπογραφικού. Η ασφαλτόστρωση (ή στρώσιμο με BETON ARME) του δρόμου που οδηγεί στο κάστρο και του χώρου στάθμευσης που μπορεί να διαμορφωθεί , είναι απαραίτητα στοιχεία για την σωστή λειτουργία του χώρου. Ακόμα υπάρχει ο αυτοκινητόδρομος Αντιρρίου – Βόνιτσας ο οποίος οδηγεί στην παραλιακή οδό της Βόνιτσας. Από εκεί μπορεί κάποιος να οδηγηθεί στο κάστρο μέσω πάλι του δρόμου που αναφέραμε παραπάνω.

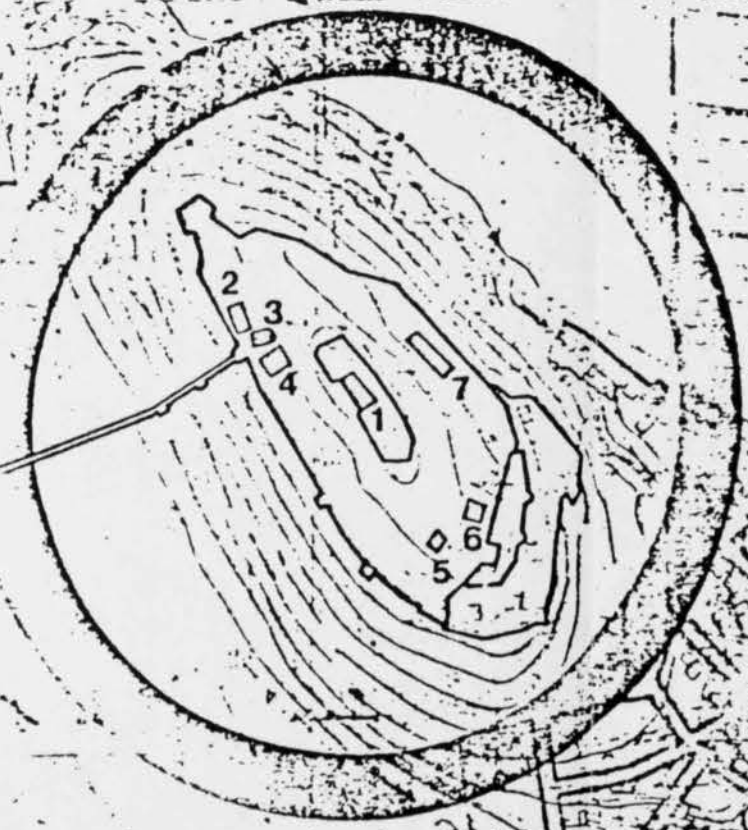
Προτείνεται τέλος να διαμορφωθεί και ένας πεζόδρομος που θα οδηγεί από το τέρμα της παραλίας (σημερινός δρόμος περίπατου της

πόλης) στην βορειοανατολική πύλη του κάστρου. Ο πεζόδρομος αυτός θα διευκόλυνε πολύ τους πεζούς και θα συνέδεε άμεσα το σημερινό κέντρο κοινωνικής ζωής της πόλης (παραλία) με το χώρο του κάστρου. Η χάραξη αυτού του δρόμου λόγω της πολύ πυκνής βλάστησης και της μορφολογίας του εδάφους είναι προτιμότερο να γίνει απευθείας στο έδαφος.

Η πραγματοποίηση των παραπάνω προτάσεων μπορεί να καταστήσει το κάστρο περισσότερο επισκέψιμο, λειτουργικό, ελκυστικό και προσπελάσιμο στους επισκέπτες του. Σίγουρα οι παραπάνω προτάσεις δεν διεκδικούν να είναι οι μοναδικές οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην ανάδειξη του κάστρου της Βόνιτσας με ταυτόχρονη διατήρηση του ιδιαίτερου χαρακτήρα του. Όπως ακόμα δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν και όλες. Είναι όμως μπορούμε να πούμε προς την σωστή κατεύθυνση που ο σεβασμός στον χαρακτήρα του μας επιβάλλει να οδηγηθούμε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΧΕΔΙΩΝ

1. ΚΑΤΟΨΗ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΣΤΡΟΥ
2. ΣΧΕΔΙΑ ΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΣΤΡΟΥ
3. ΣΧΕΔΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗΣ:
 - i. ΚΑΤΟΨΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ
 - ii. ΣΧΕΔΙΑ (ΚΑΤΟΨΗ, ΤΟΜΕΣ) ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Γεωμετρική
 Οριοθέτηση οδών
 Ρυθμιστική οριοθέτηση

ΠΛΗΓΗ ΔΙΑΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
 ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ
 ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡ-
 ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
 ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΑΜΕ)

Ομάδα μελέτης: ΟΡΘΟΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
 ΣΤΥΛΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΑΚΗ
 ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ

Συμμετέχοντες: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ Αρχιτέκτονας

Ειδικός σύμβουλος: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ Αρχιτέκτονας

ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

Αριθμ. σχεδίου: ΘΕΜΑ

1 ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

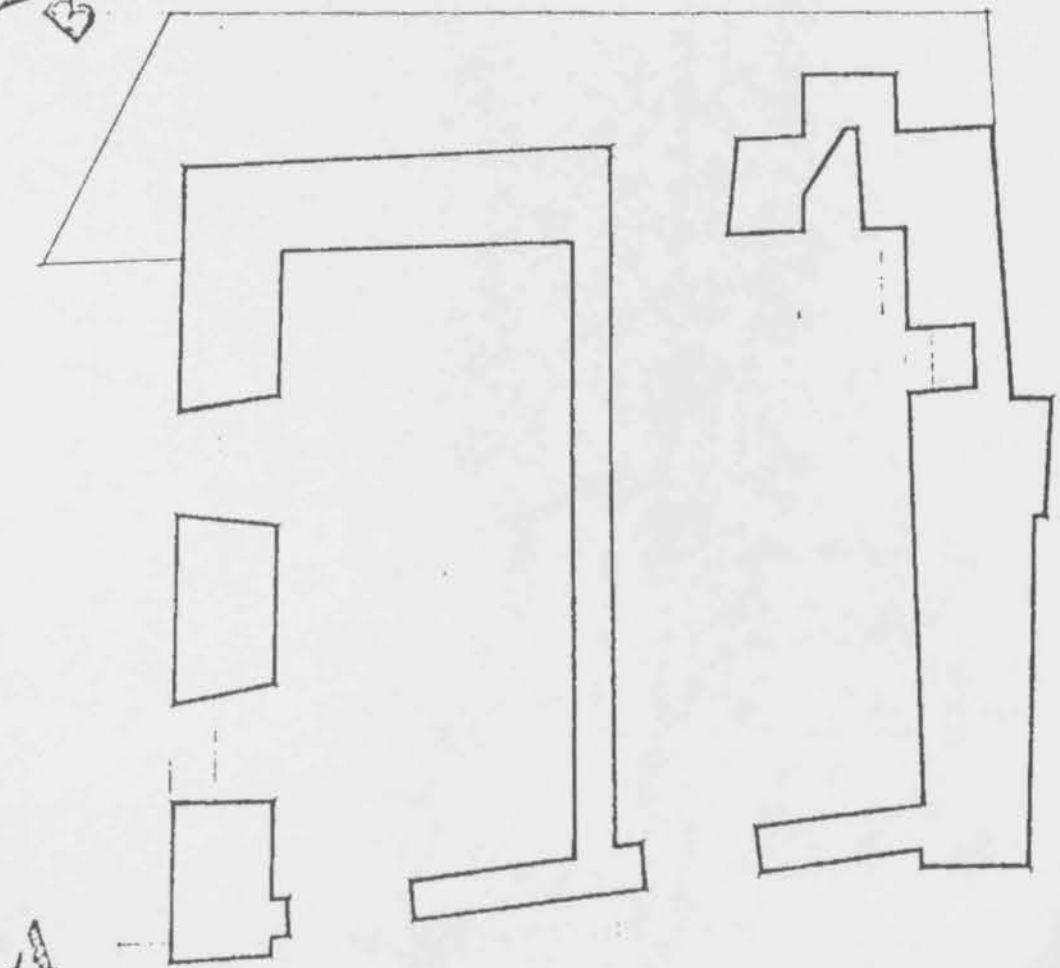
ΑΠ Πικροχρημια Εξέλιξη

ΥΠΟ ΤΟ ΚΕΠΑΜΕ ΣΧΕΔΙΟΣ

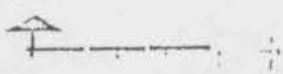
ΕΓΚΡΙΣΗ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

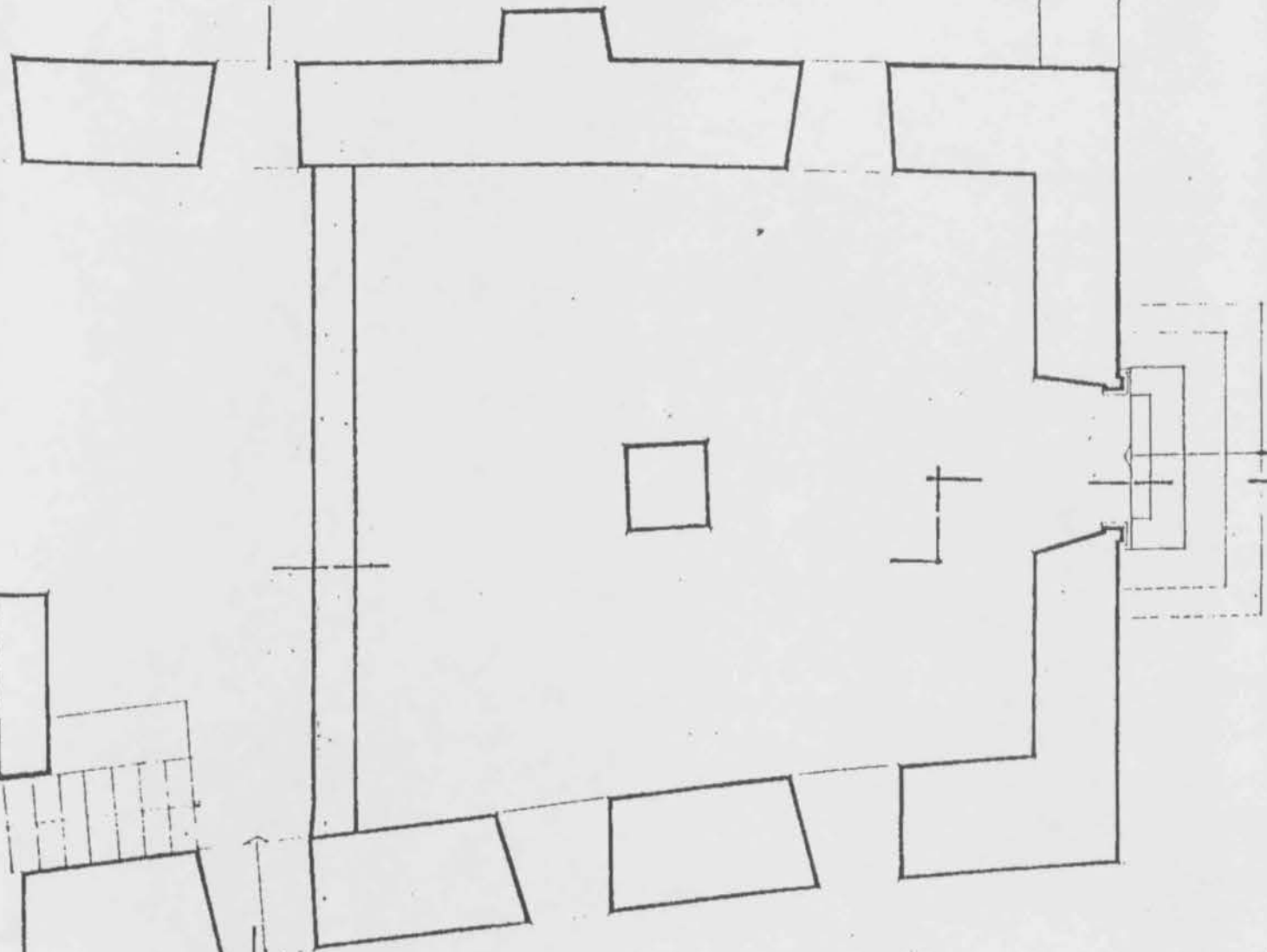
3 3

A

B ←

B ←

B

B ←

A ↑

A ↑

B ←

ΠΗΓΗ 5 ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡ-
ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
ΕΡΕΥΝΩΝ (Κ.Ε.Π.Α.Μ.Ε.)

ομάδα μελέτης: αρχιτέκτονες

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ
ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑΣ

συνεργάτες: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φοιτ. αρχ/κής

ειδικοί συμβουλοι: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑ αρχαιολογος

ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

αριθμ. σχεδίου

5
εδ

ΑΠ

ΘΕΜΑ:

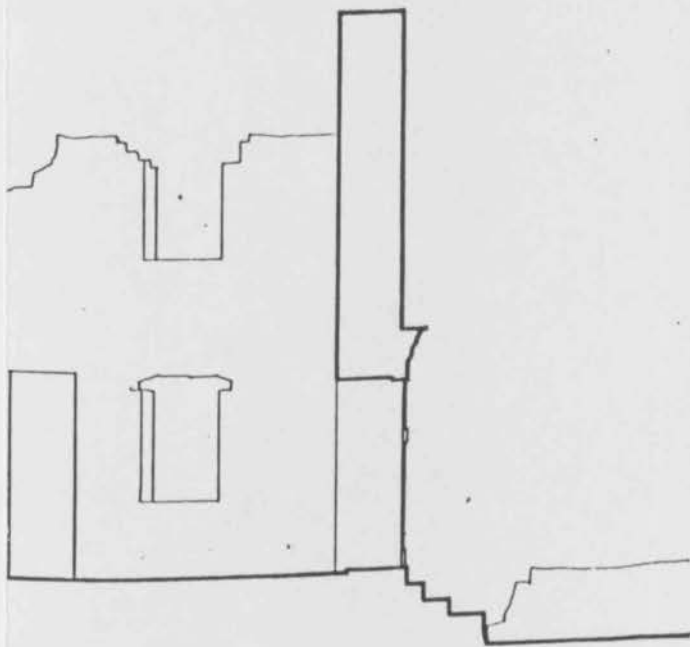
ΚΤΙΣΜΑ 1
ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΤΟΜΗ ΣΤΟ
ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΥ ΟΡΟΦΟΥ

ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμαξ: 1 50

για το Κ.Ε.Π.Α.Μ.Ε.:

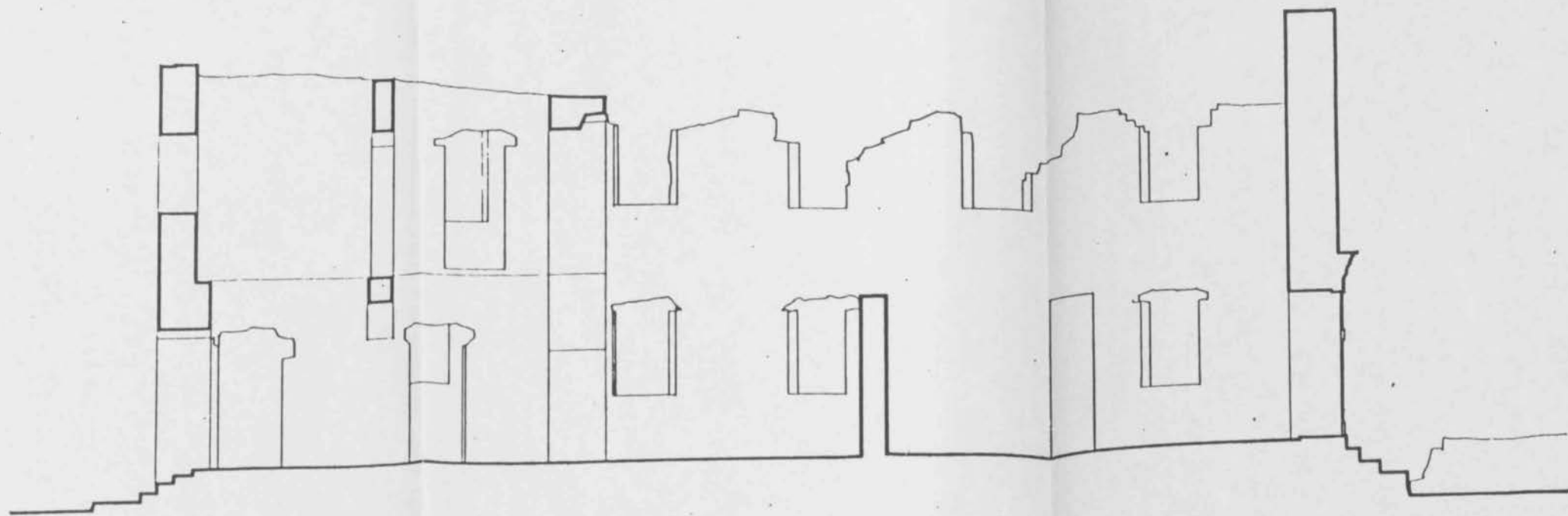
ελεγχος:

θεωρηση:

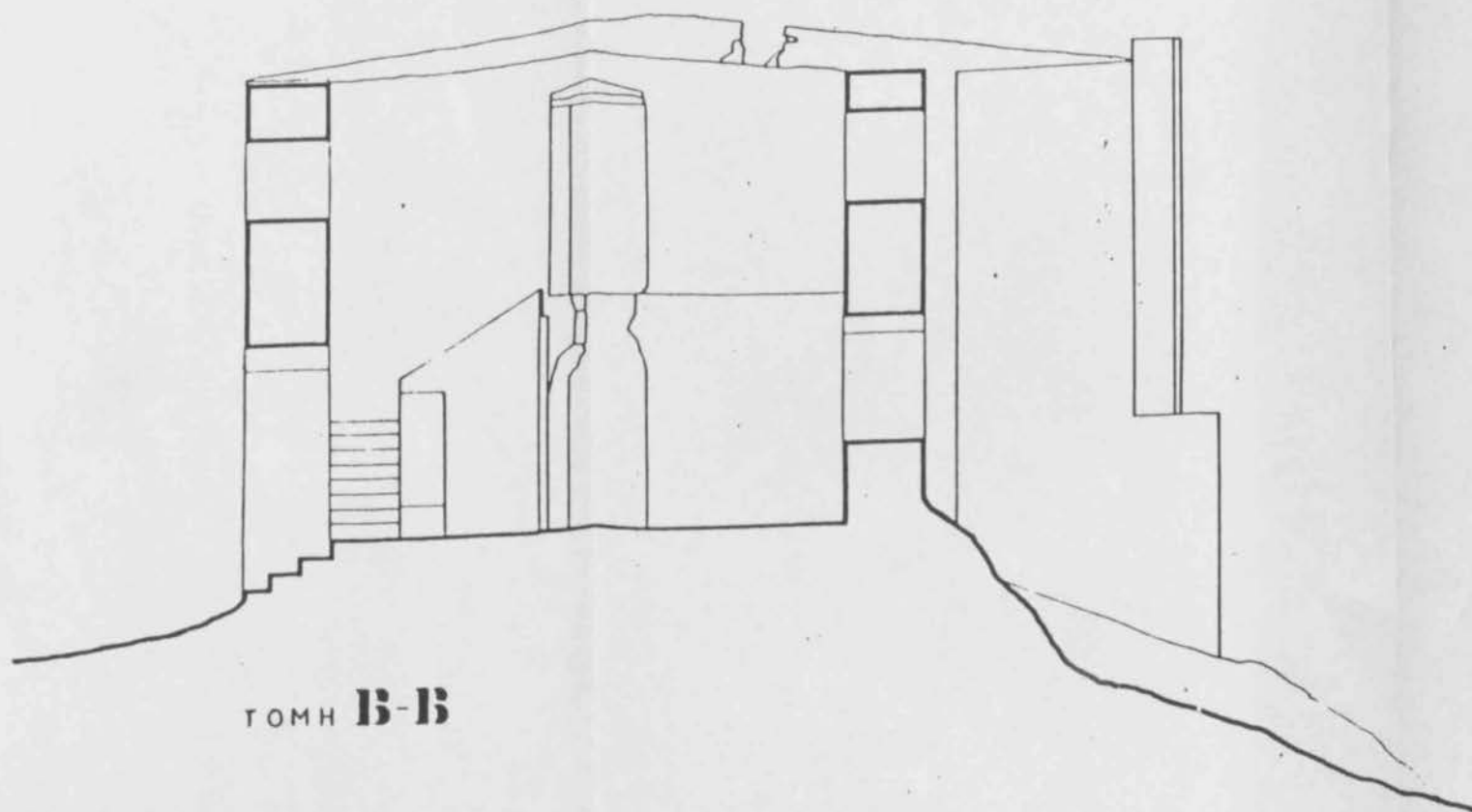

ΠΗΓΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΑΜΕ)	
ομάδα μελέτης:	αρχιτέκτονες
	ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΣΤΡΥΓΟΥΔΑ ΚΥΡΙΚΑΑΚΗ ΜΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ
συνεργάτες:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φωτ. αρχιτης
ειδικά συμβούλα:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αρχιολογος
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ σχεδίου	ΘΕΜΑ:
	ΚΤΙΣΜΑ 1
	ΤΟΜΗ Α-Α ΤΟΜΗ Β-Β
	ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82
για το ΚΕΠΑΜΕ	ελάμξ: 150
	εξέλιξις:
	θεωρησις:

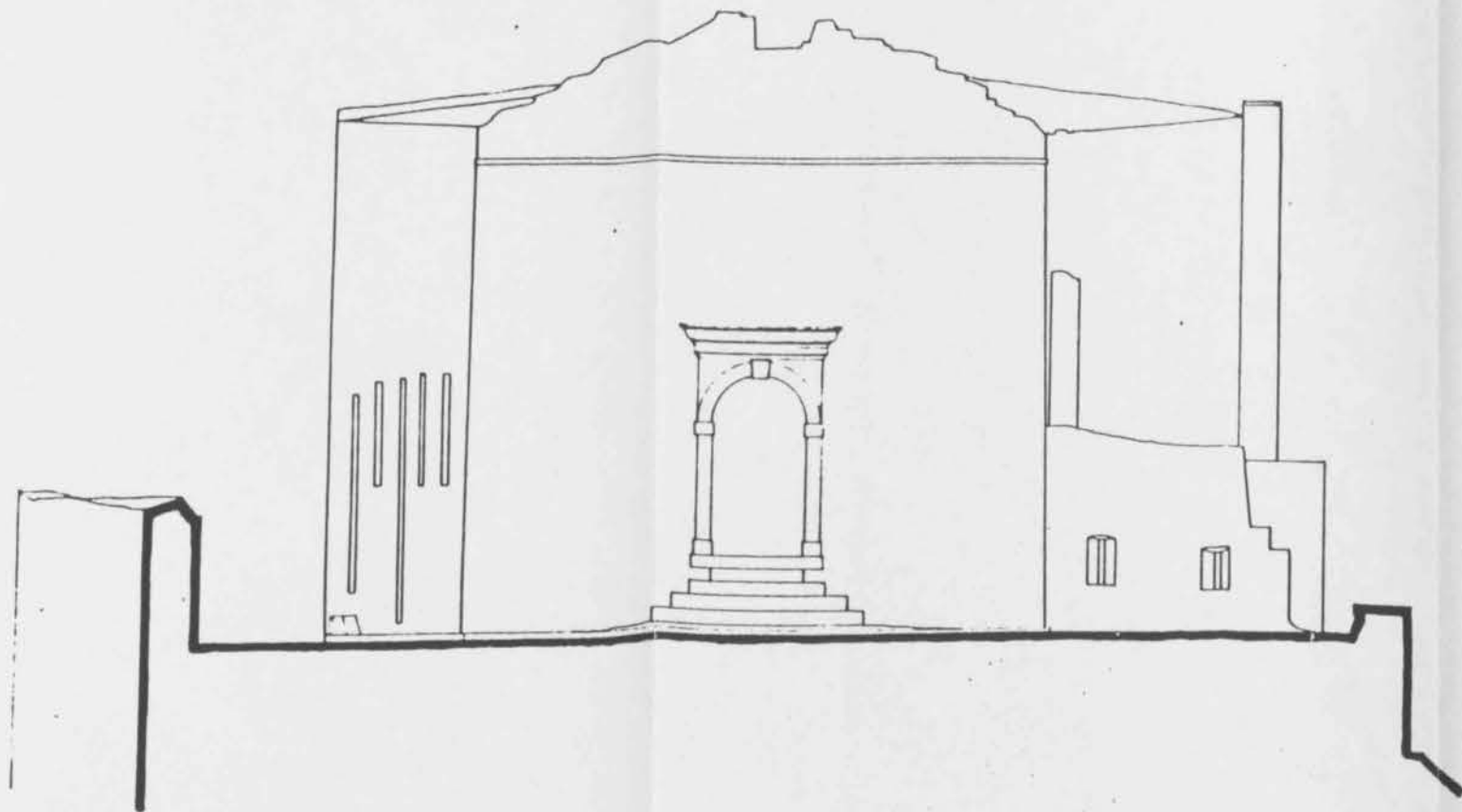

TOMH **A-A**

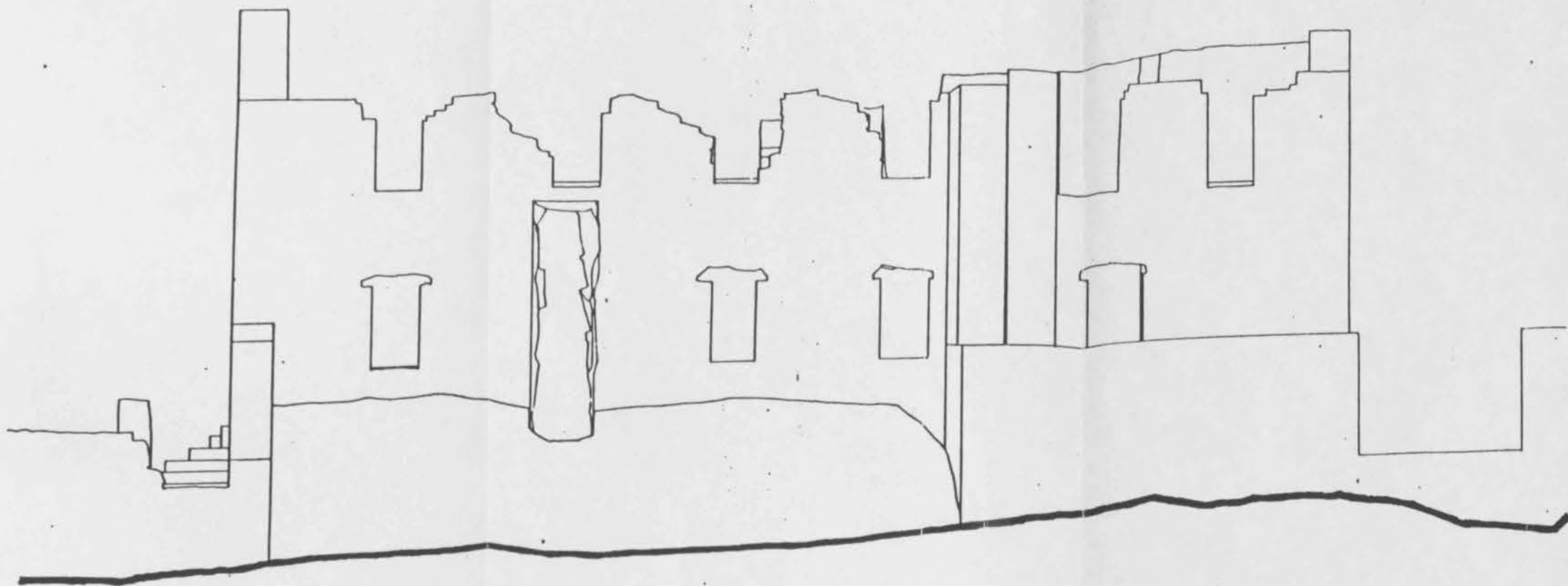

TOMH **B-B**

ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

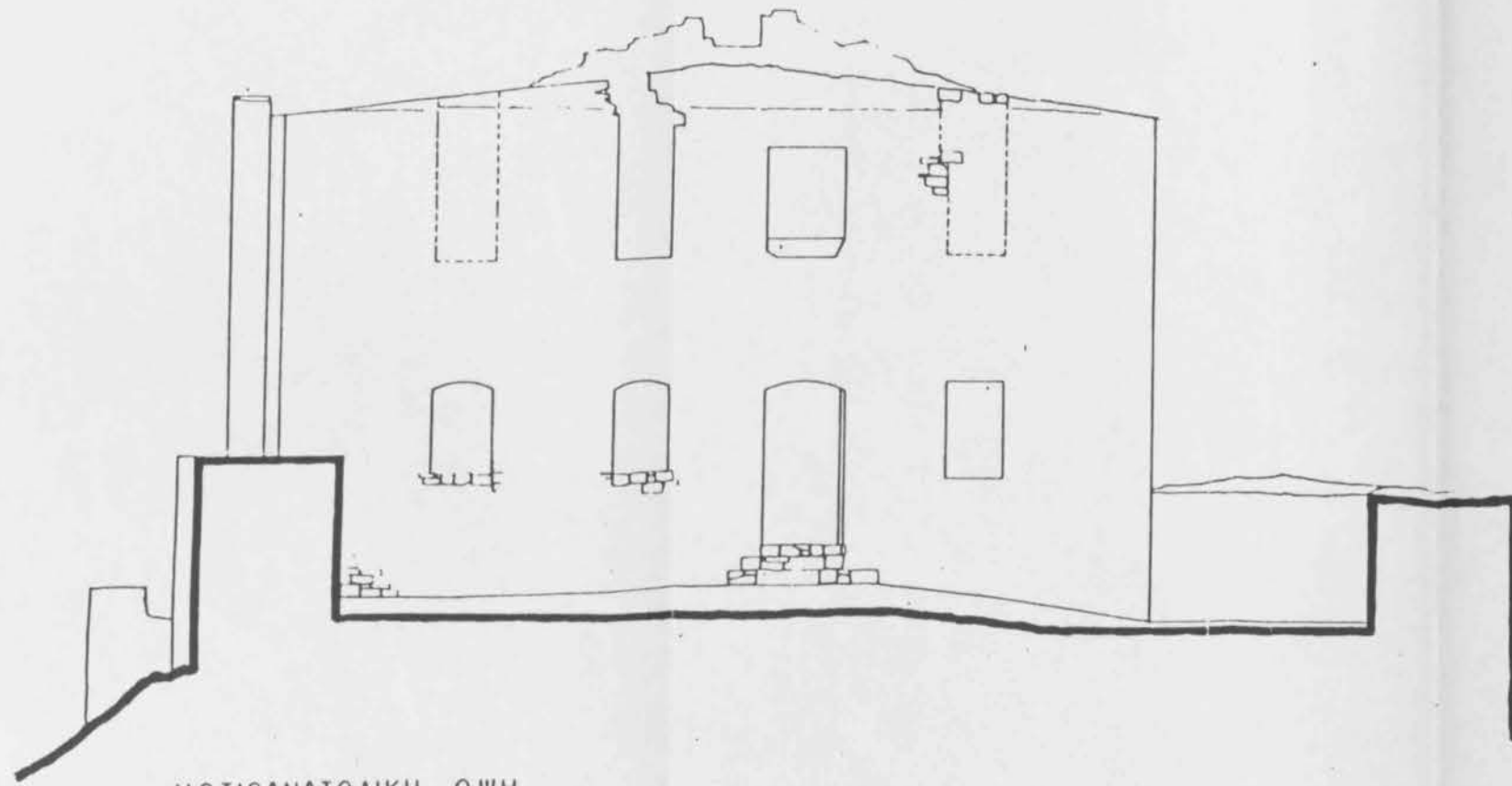

ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

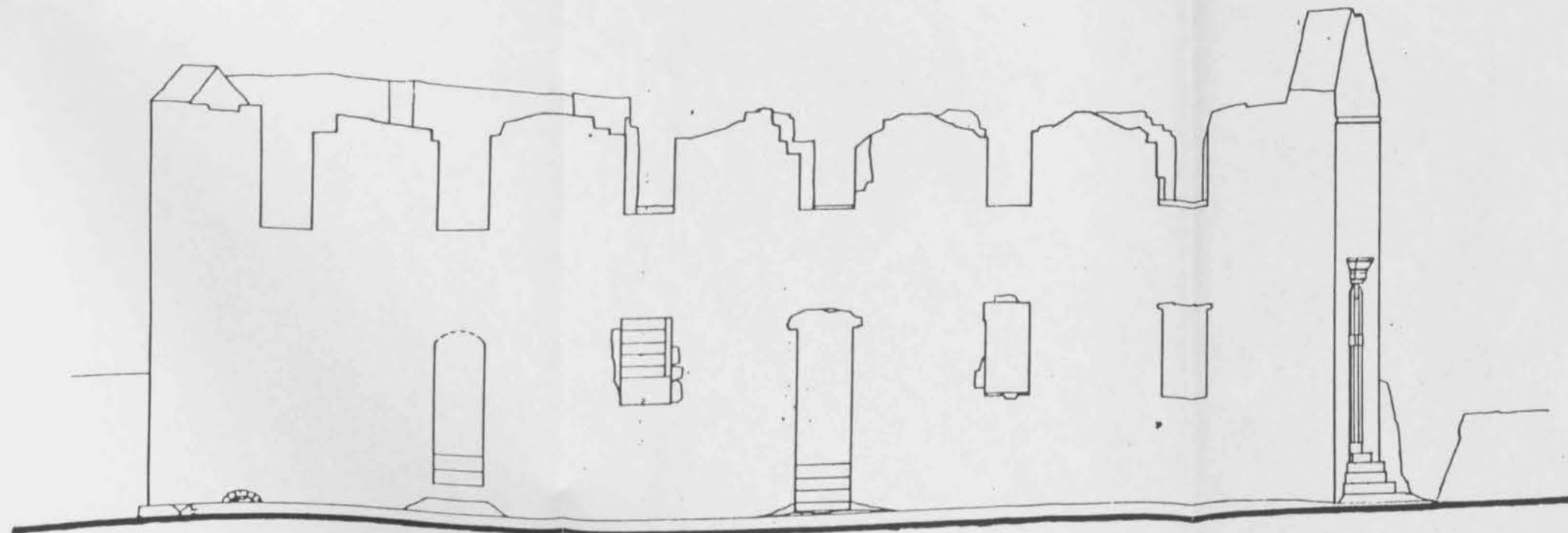

ΠΗΓΗΣΔΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΛΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΑΜΕ)	
ομάδα μελέτης:	«ΡΣΙΤΕΚΤΟΝΕΣ» ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΑΚΗ ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ
συνεργάτες:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ αρχιτέκτονας
ειδικά συμβούλοι:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αρχιτέκτονας
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ. σχεδίου	ΘΕΜΑ: ΚΤΙΣΜΑ 1 ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ
	ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμακας: 1:50
για το ΚΕΠΑΜΕ:	ελεγκτής:
	θεωρητής:

ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

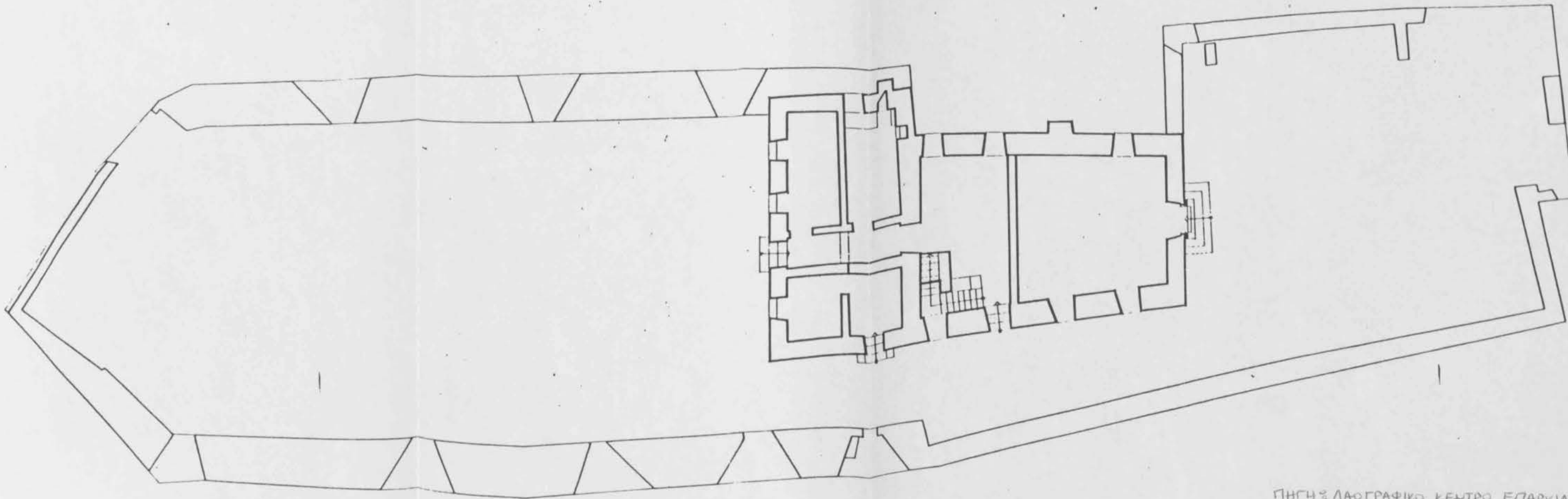
ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

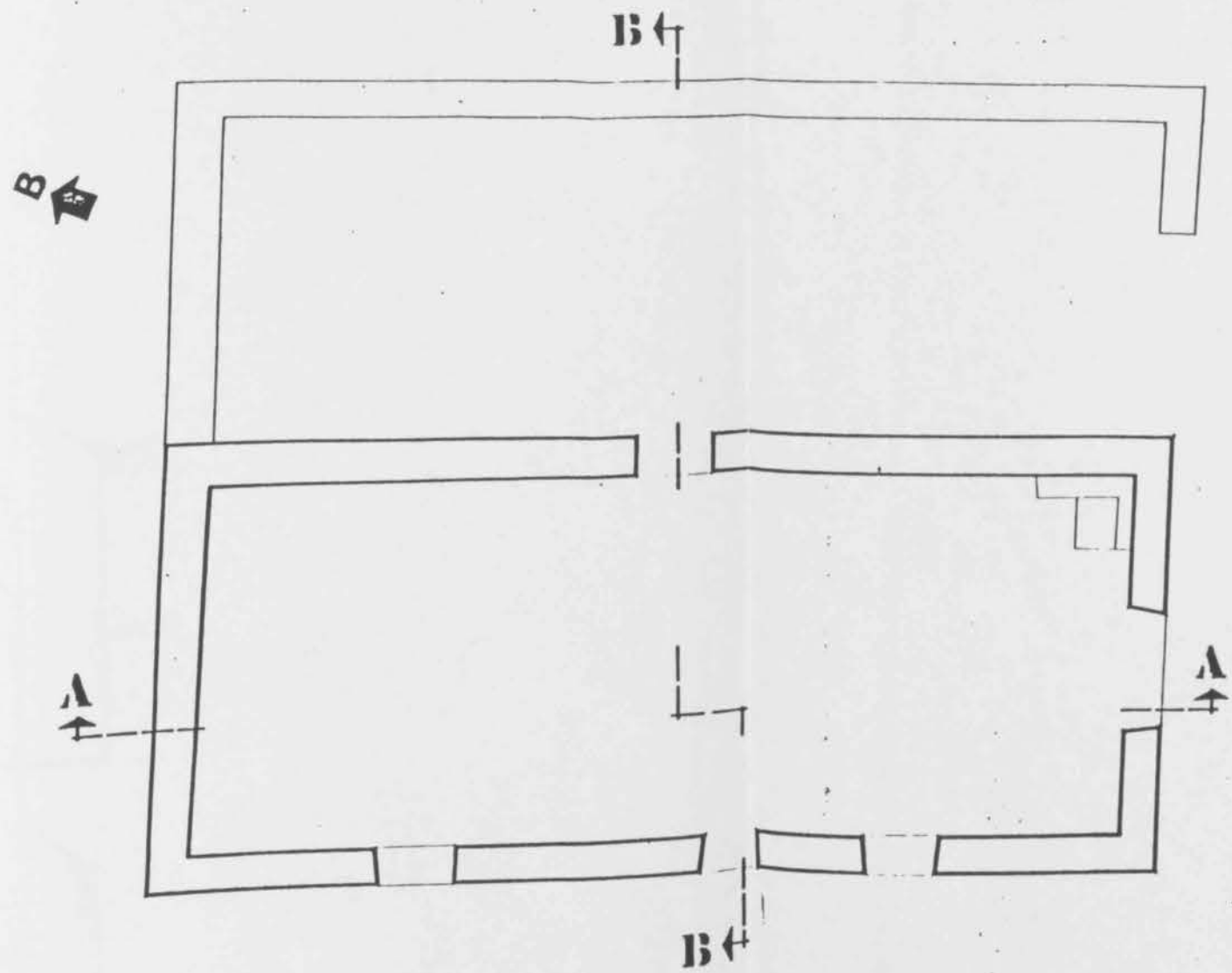
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΑΜΕ)	
ομάδα μελέτης:	αρχιτέκτονες ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΑΚΗ ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ
συνεργάτες:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φοιτ. αρχιτ.
ειικοί σύμβουλοι:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αστολόγος
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ. σχεδίου	ΘΕΜΑ:
6 ΑΠ	ΚΤΙΣΜΑ 1 ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ
	ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμακ: 1:50
για το ΚΕΠΑΜΕ:	έλεγχος:
	θεωρηση:

A
B

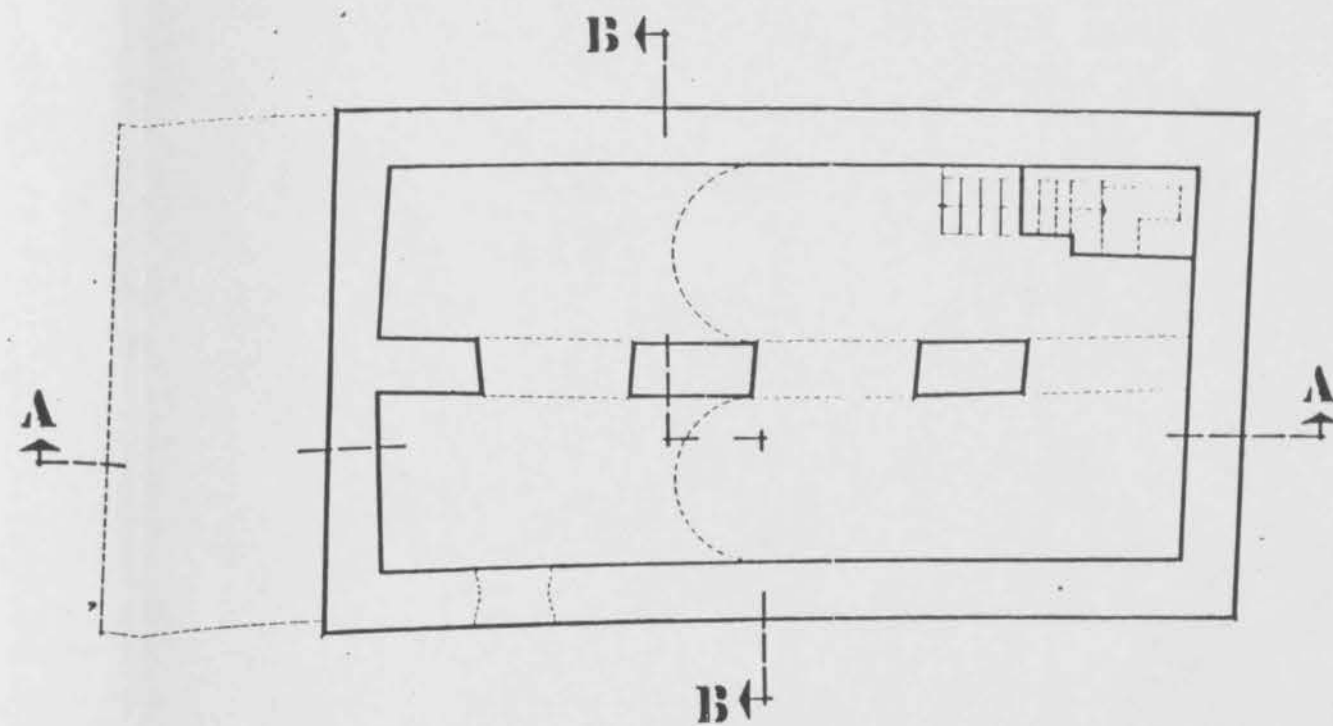

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΑΜΕ)	
ομάδα μελέτης:	αρχιτέκτονες
	ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΑΛΚΗ ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑΣ
συνεργάτες:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φωτ. αρχιτ.
ειδικά συμβούλια:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑ αρχιτομολογία
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ. σχεδίου	ΘΕΜΑ
7	ΚΑΤΩΦΗ ΑΠΟΣΚΟΠΕΙΟΥ
ΔΠ	ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμακ: 1:100
για το ΚΕΠΑΜΕ:	ελέγχος:
	θεωρησ.

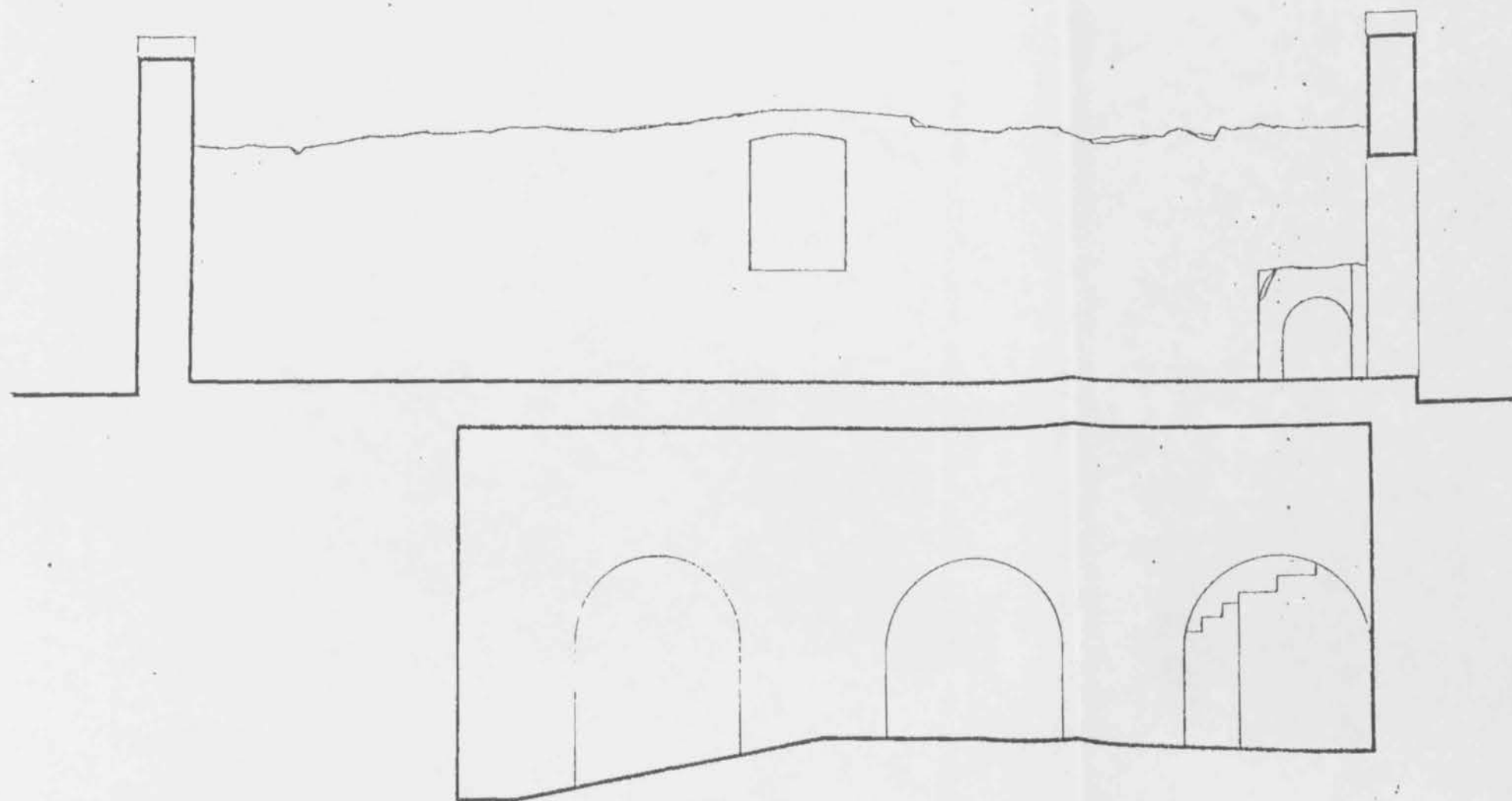
ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

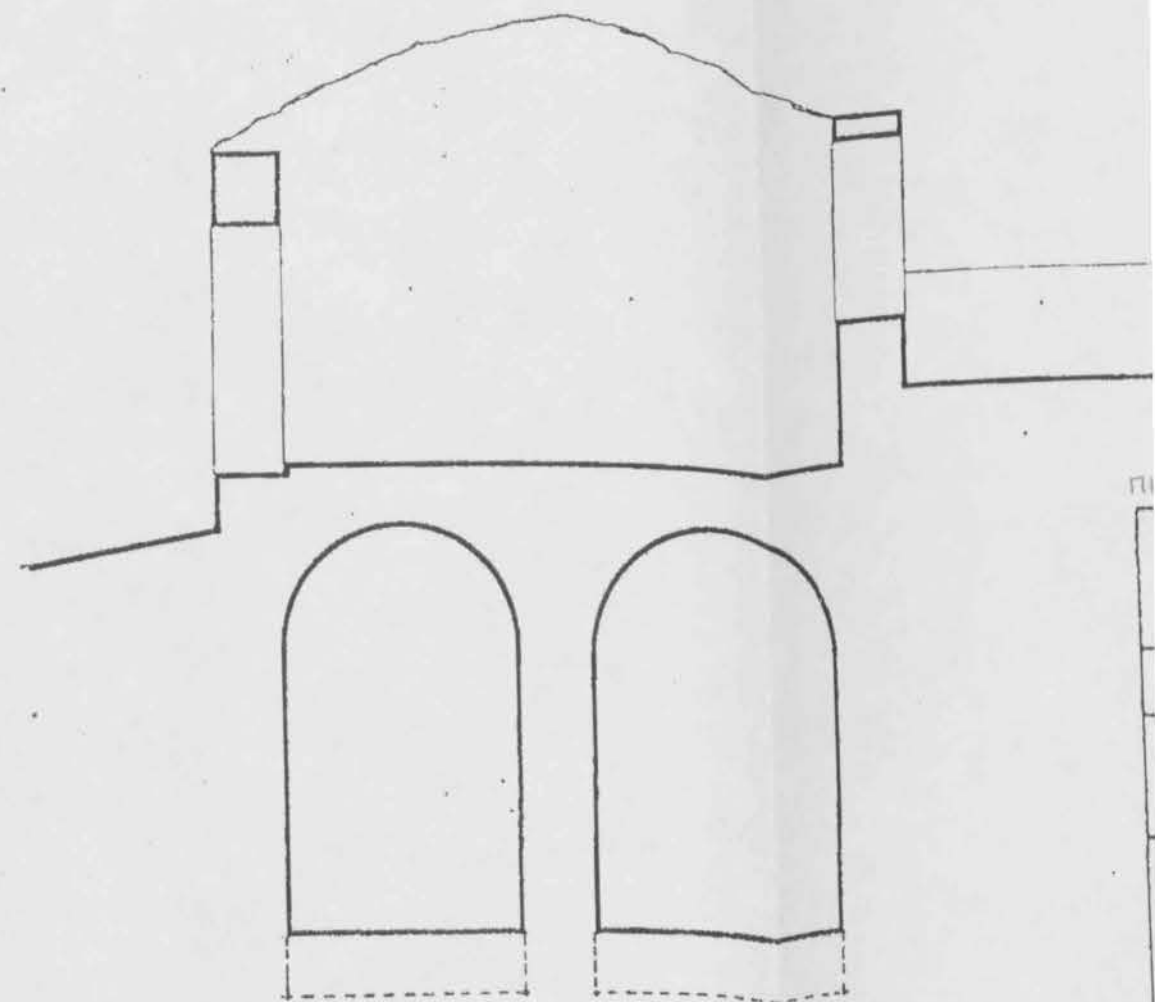
ΚΑΤΩΦΗ ΥΠΟΓΕΙΟΥ

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΑΜΕ)	
ομάδα μελέτης:	ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΧΡΥΣΟΥΔΑ ΚΥΡΙΚΑΛΑΚΗ ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ
συνεργάτες:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φοιτ. αρχιτ.
ειδικός συμβούλος:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αρχαιολόγος
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ. σχεδίου:	ΘΕΜΑ: ΚΤΙΣΜΑ 2 ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ ΚΑΤΩΦΗ ΥΠΟΓΕΙΟΥ
S ΔΠ	ημερομηνία ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμακας 1:50
για το ΚΕΠΑΜΕ:	έλεγχος: θεωρηθεί

TOMH **A-A**

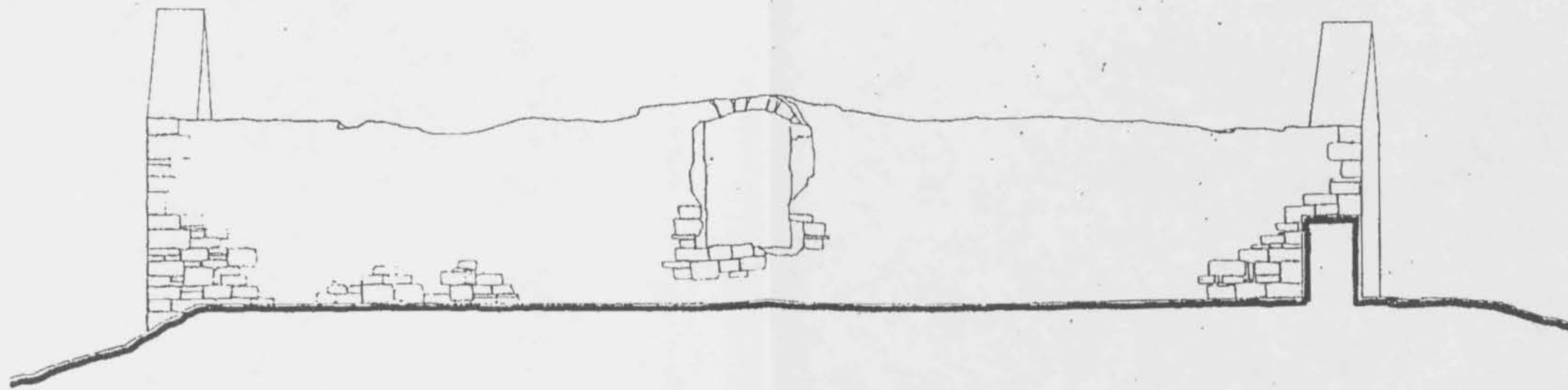

TOMH **B-B**

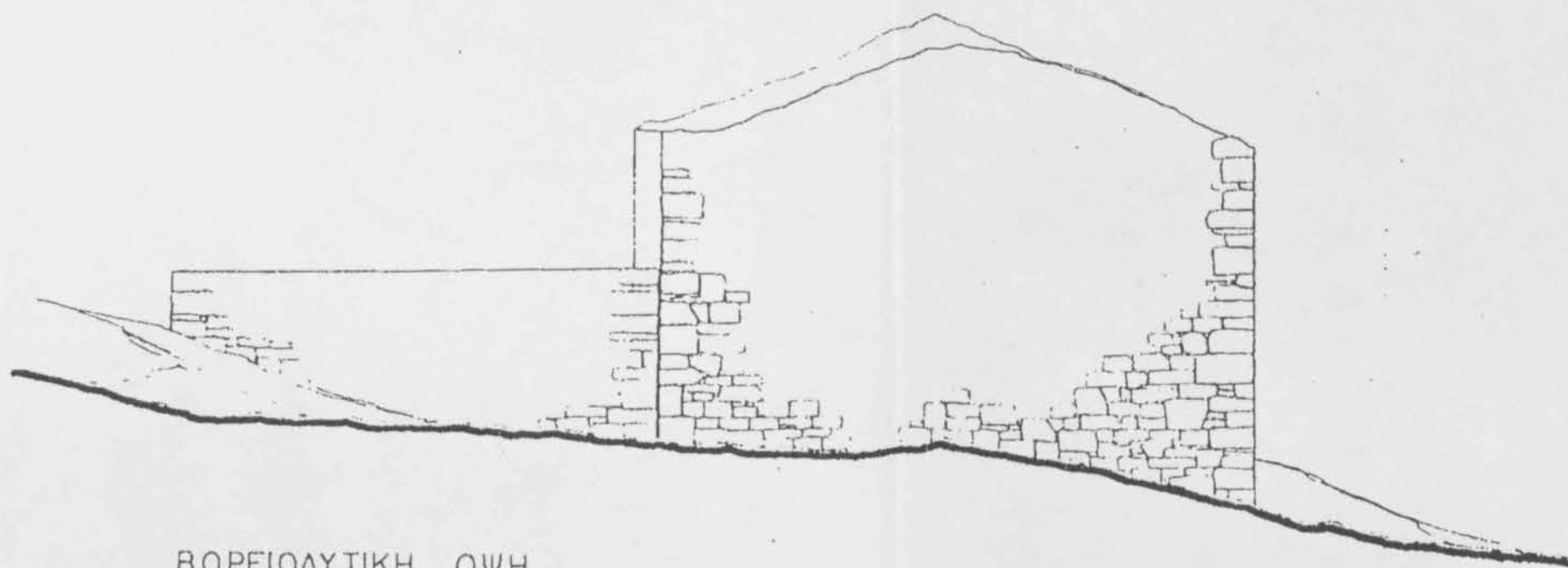

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΙΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΥΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.)	
ομάδα μελέτης:	αρχιτέκτοες ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΝΝΙΔΗΣ ΧΡΥΣΙΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ
συνεργάτες:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φοιτ. αρχ/κής
ειδικοί σύμβουλοι:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αρχαιολόγος
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ. σχεδίου	ΘΕΜΑ:
10 ΑΠ	ΚΤΙΣΜΑ 2 ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ
	ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμαξ: 150
για το ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.:	ελεγχος:
	θεωρηση:

ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

ΠΗΓΗ : ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.)

ομάδα μελέτης: αρχιτέκτονες

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩ. ΚΩΝΙΑΝΗΣ
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΚΛΑΚΗ
ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ

συνεργάτες: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ ψατ. αρχ. κης

ειδικοί σύμβουλοι: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ αρχαιολόγος

ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

αριθμ. σχεδίου

11

ΑΠ

ΘΕΜΑ:

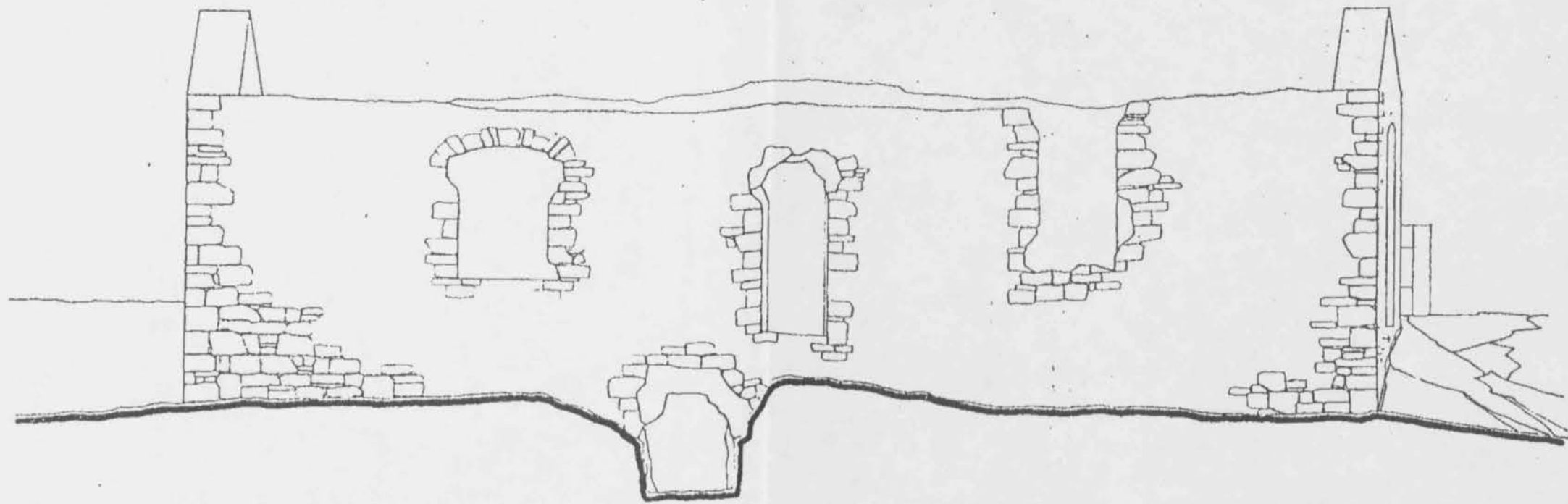
ΚΤΙΣΜΑ 2
ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ κλίμαξ: 1:50

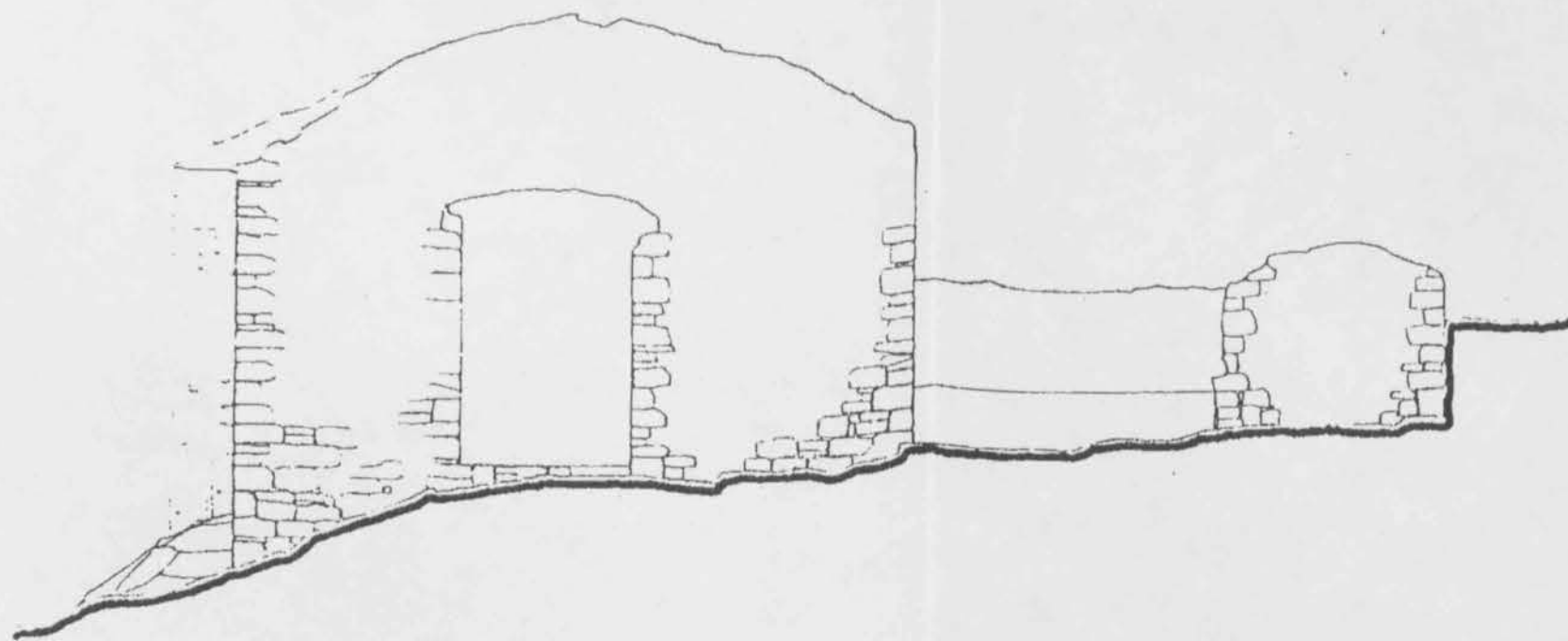
για το ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.:

ελεγχος:

θεωρησ.

ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

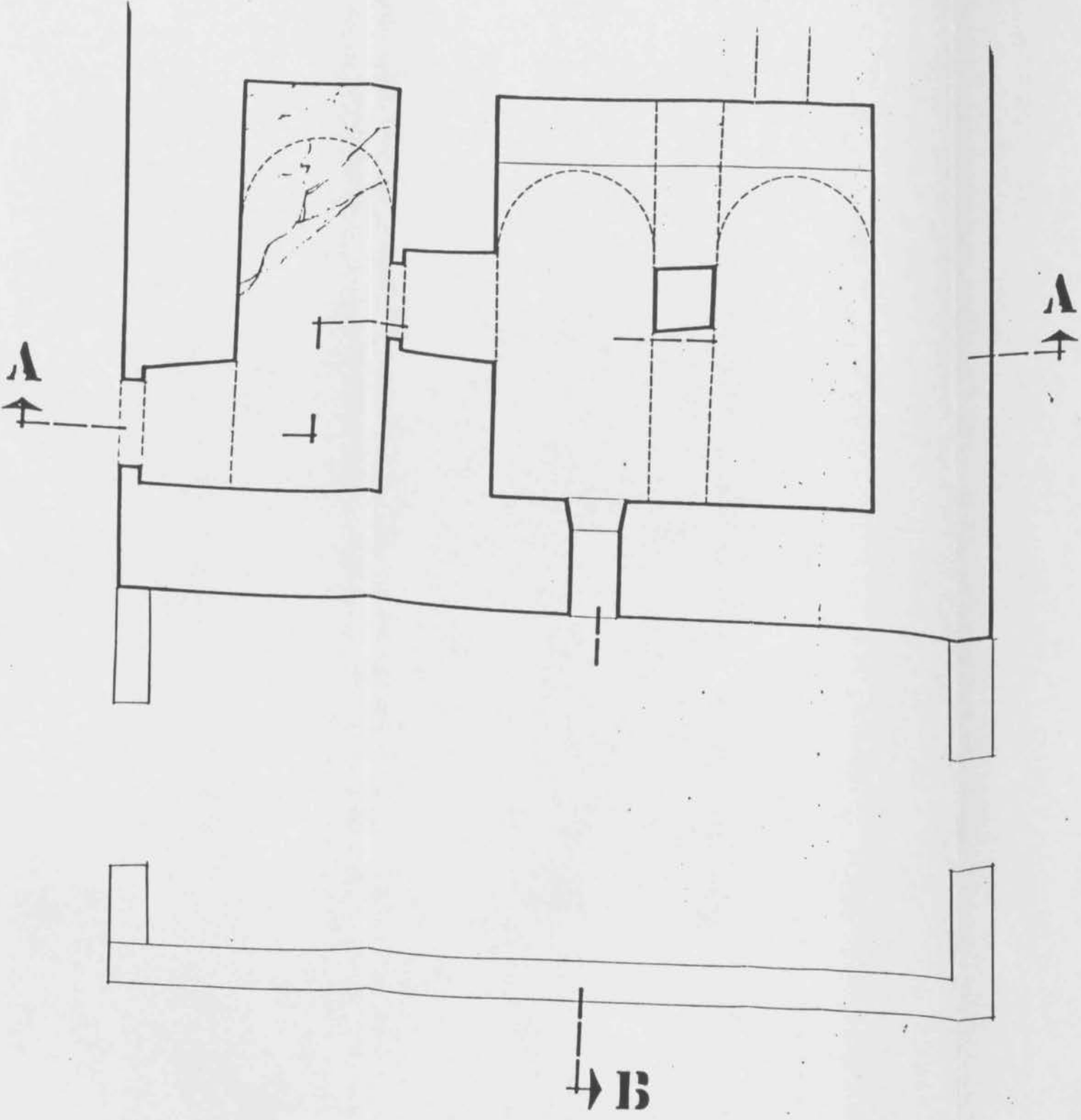

ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

B

→ B

ΠΗΓΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ Α
ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑ
ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕ.Π.Α.Μ.)

ομάδα μελέτης: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ
ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ

συνεργάτες: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φοιτ. αρχ/κη

ειδικοί σύμβουλοι: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αρχαιολογο

ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

αριθμ. σχεδίου

ΑΠ

ΘΕΜΑ:

ΚΤΙΣΜΑ 4
ΚΑΤΟΨΗ

ημέρομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμαξ: 1 50

για το ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.:

ελεγχος:

θεωρηση:

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
 ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡ-
 ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
 ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΑΜΕ)

ομάδα μελέτης: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
 ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ
 ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑΣ

συνεργάτες: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ, φοιτ. αρχ. κηρ

ειδικοί σύμβουλοι: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑ αρχαιολόγος

ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

αριθμ σχεδίου

15

ΑΠ

ΘΕΜΑ

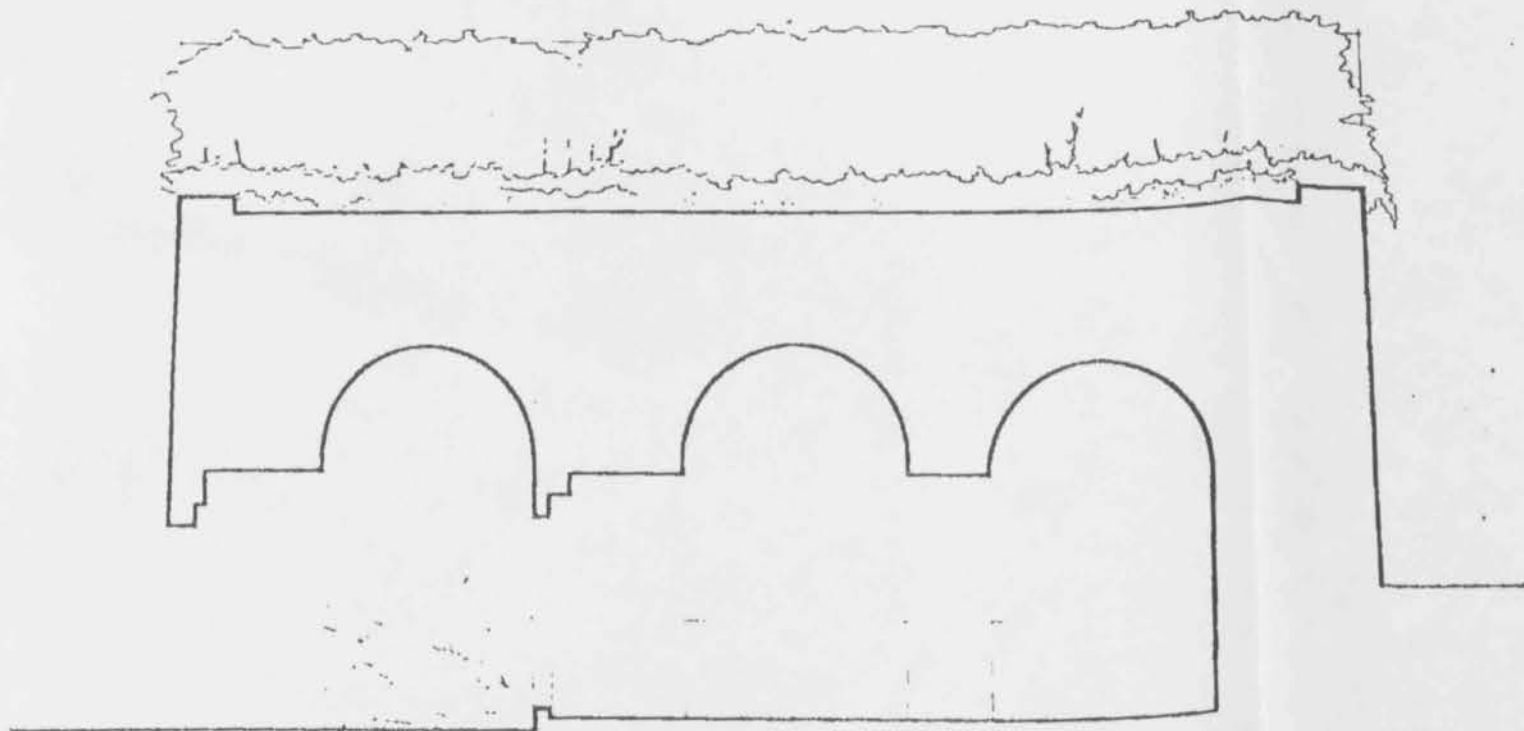
ΚΤΙΣΜΑ 4
 ΤΟΜΗ Α-Α
 ΤΟΜΗ Β-Β

ημερομηνία 15 ΔΕΜΕΡ 80 κλίμακας 1:50

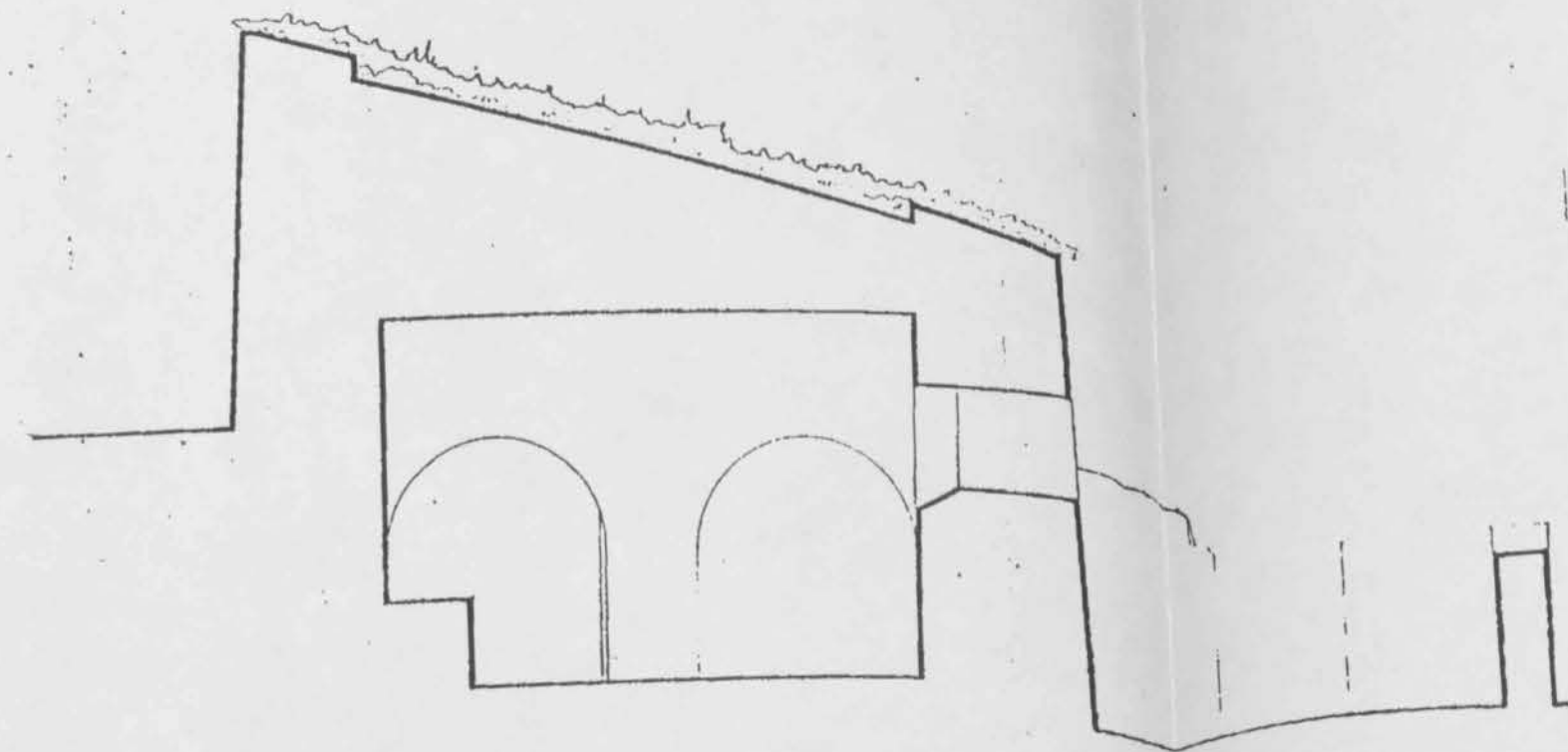
για το ΚΕΠΑΜΕ:

ΕΛΕΓΧΟΣ:

ΕΣΦΕΡΣΗ

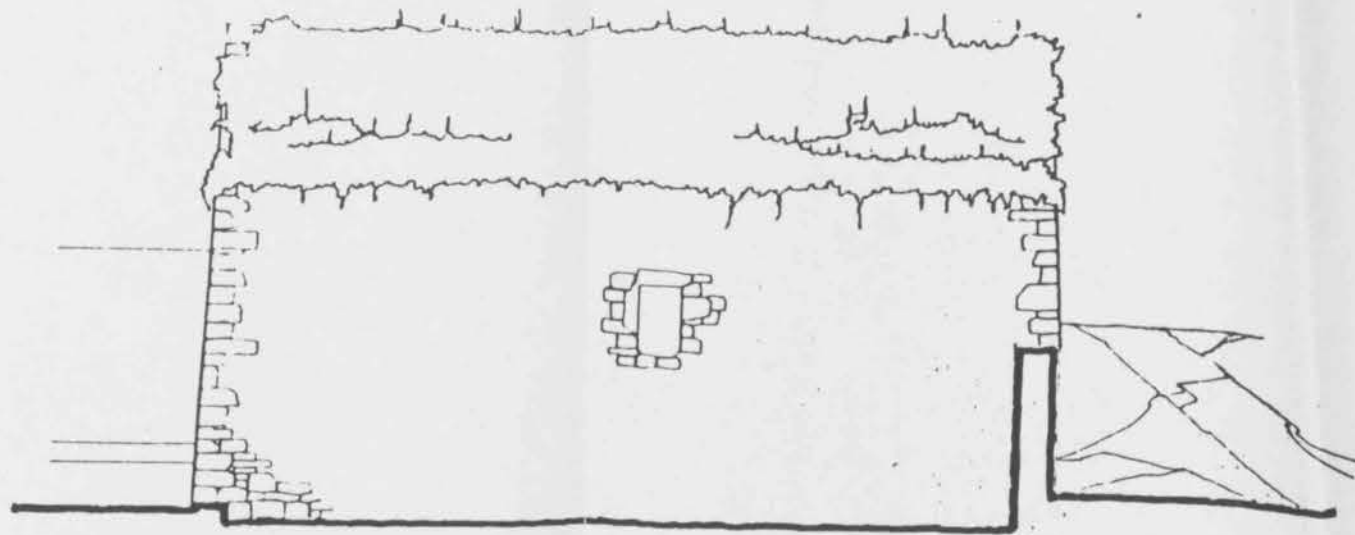

TOMH **A-A**

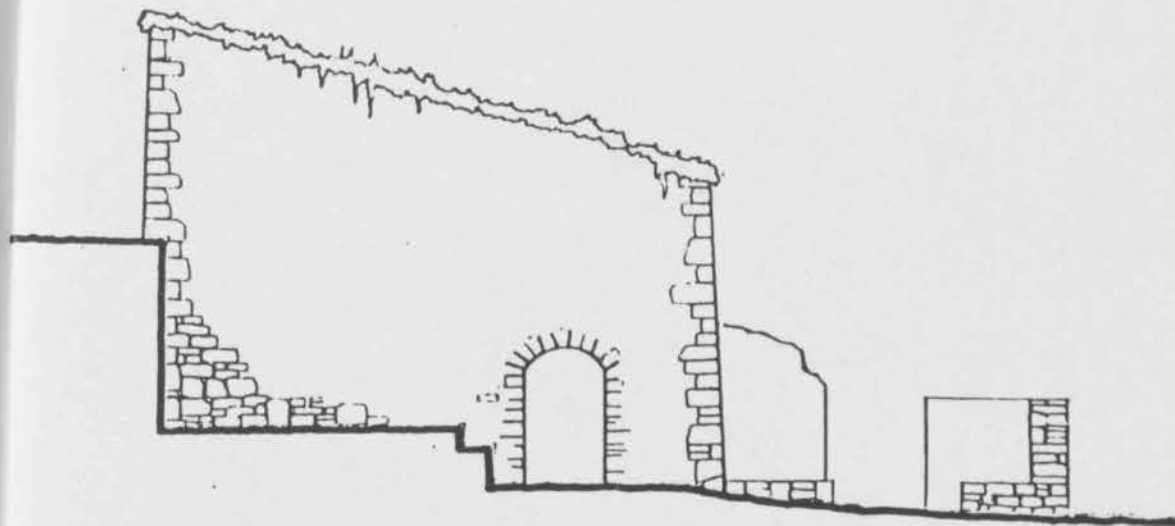

TOMH **B-B**

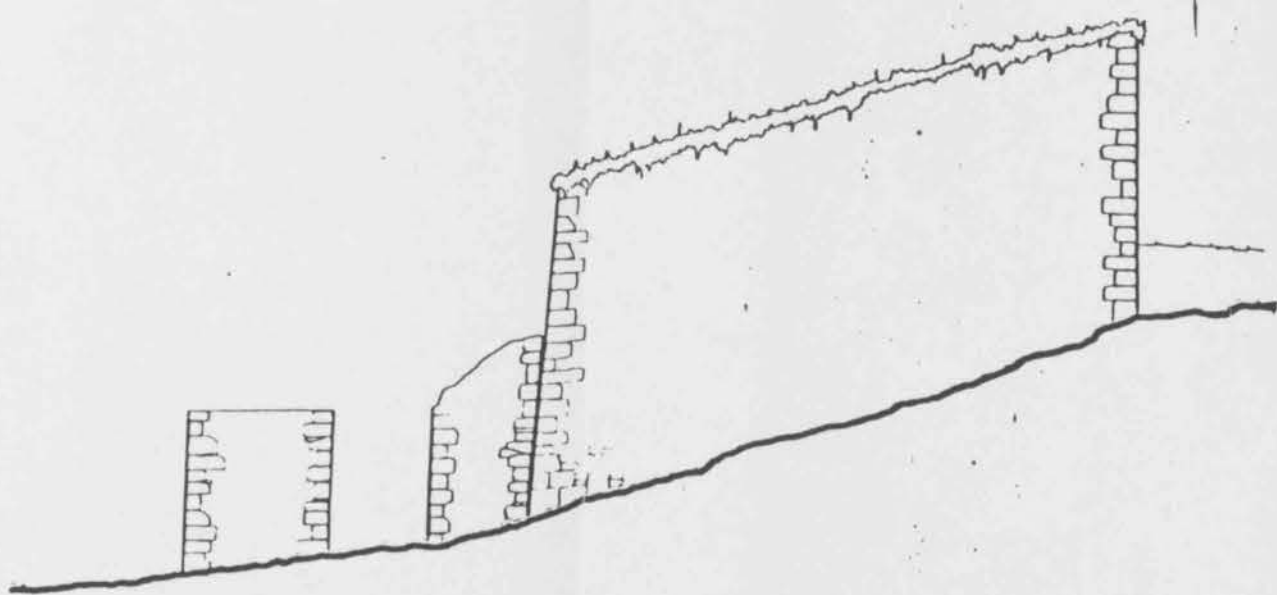

ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

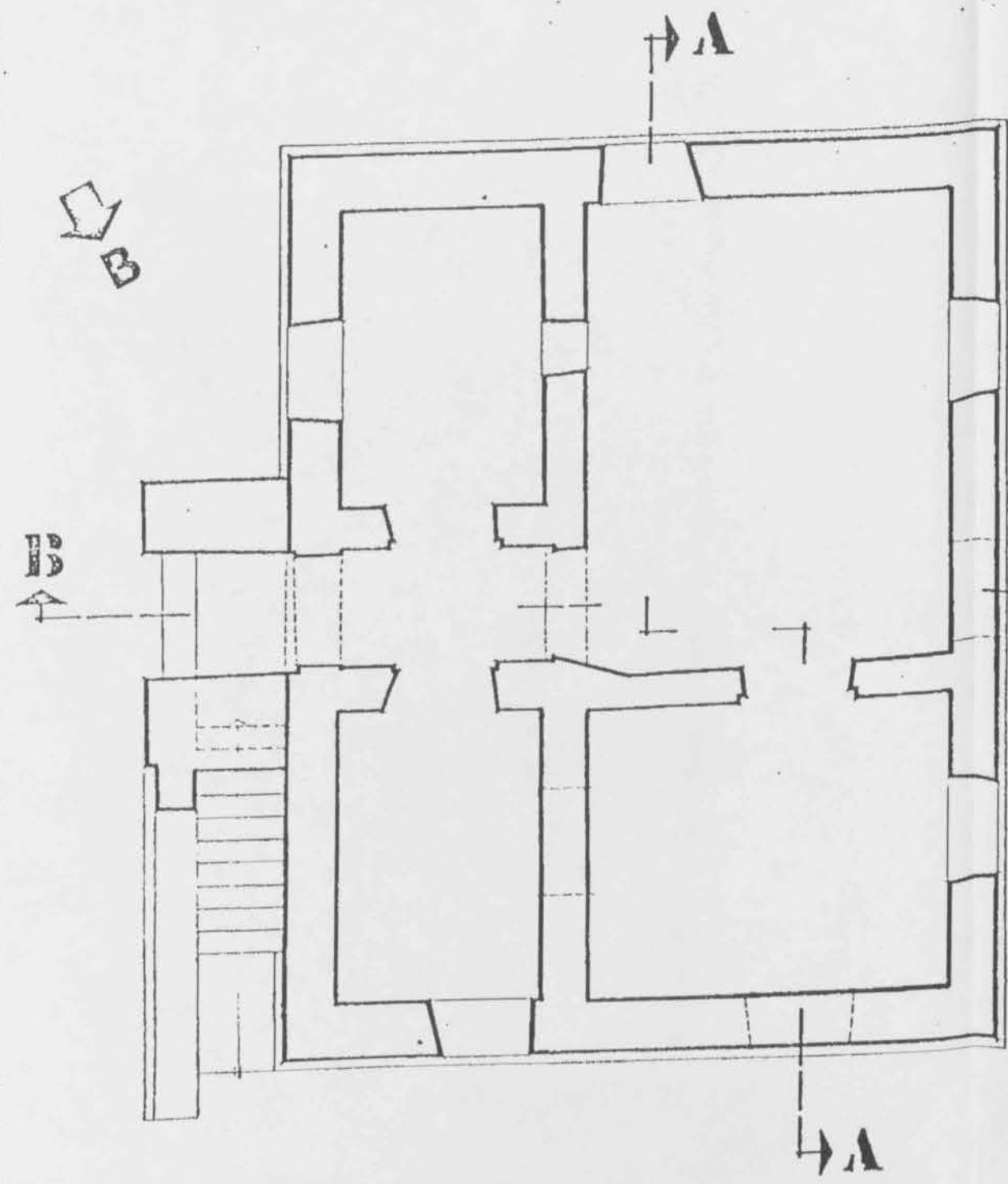

ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

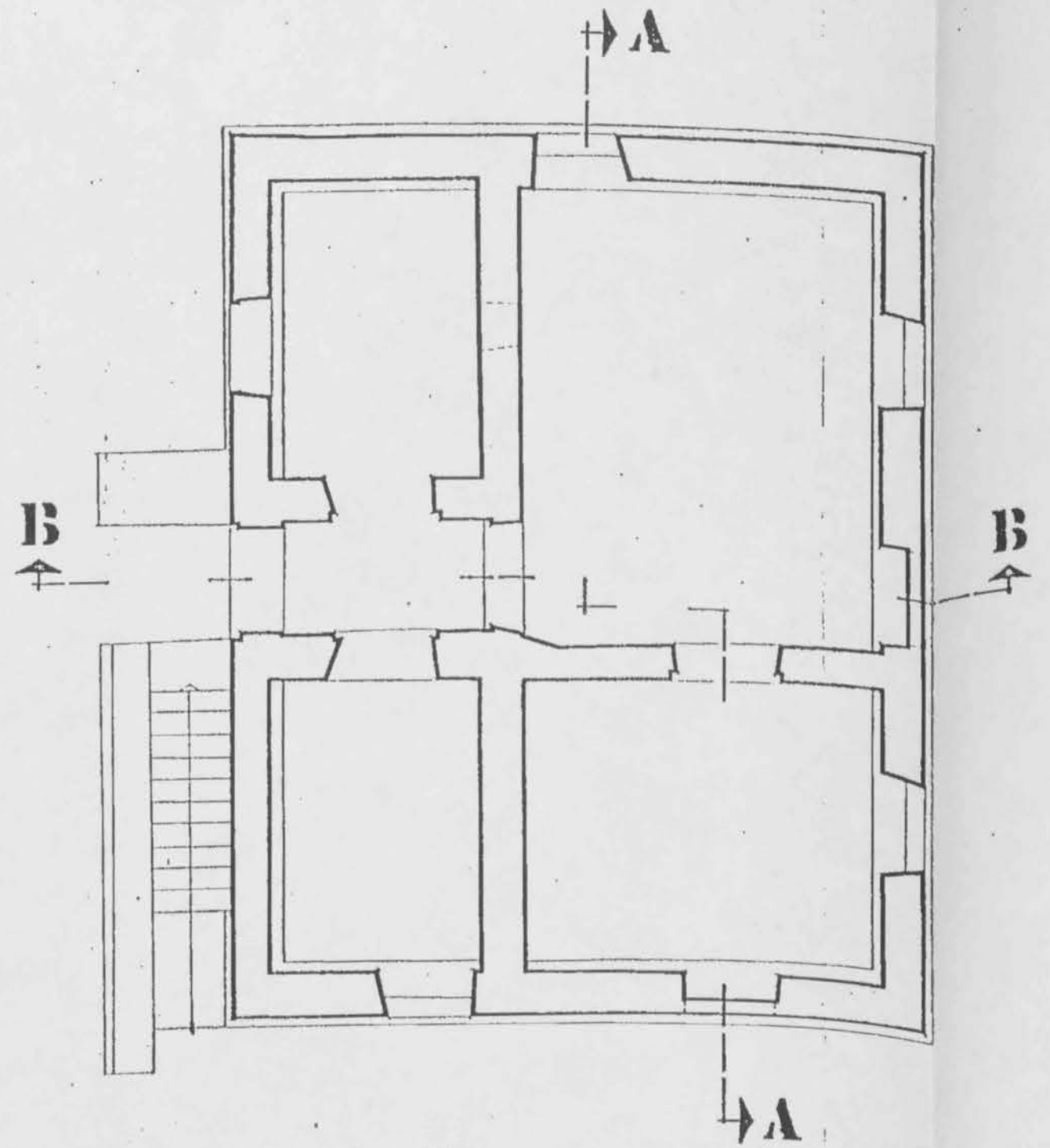

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΑΜΕ)	
ομάδα μελέτης:	αρχιτέκτονες
	ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΑΑΚΗ ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ
συνεργάτες:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φωτ. αρχ/κής
ειδικός συμβούλος:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αρχαιολόγος
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ. σχεδίου	ΘΕΜΑ:
14 ΑΠ	ΚΤΙΣΜΑ 4 ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ
	ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμακας: 1/50
για το ΚΕΠΑΜΕ:	ελεγχος:
	θεωρηθεί:

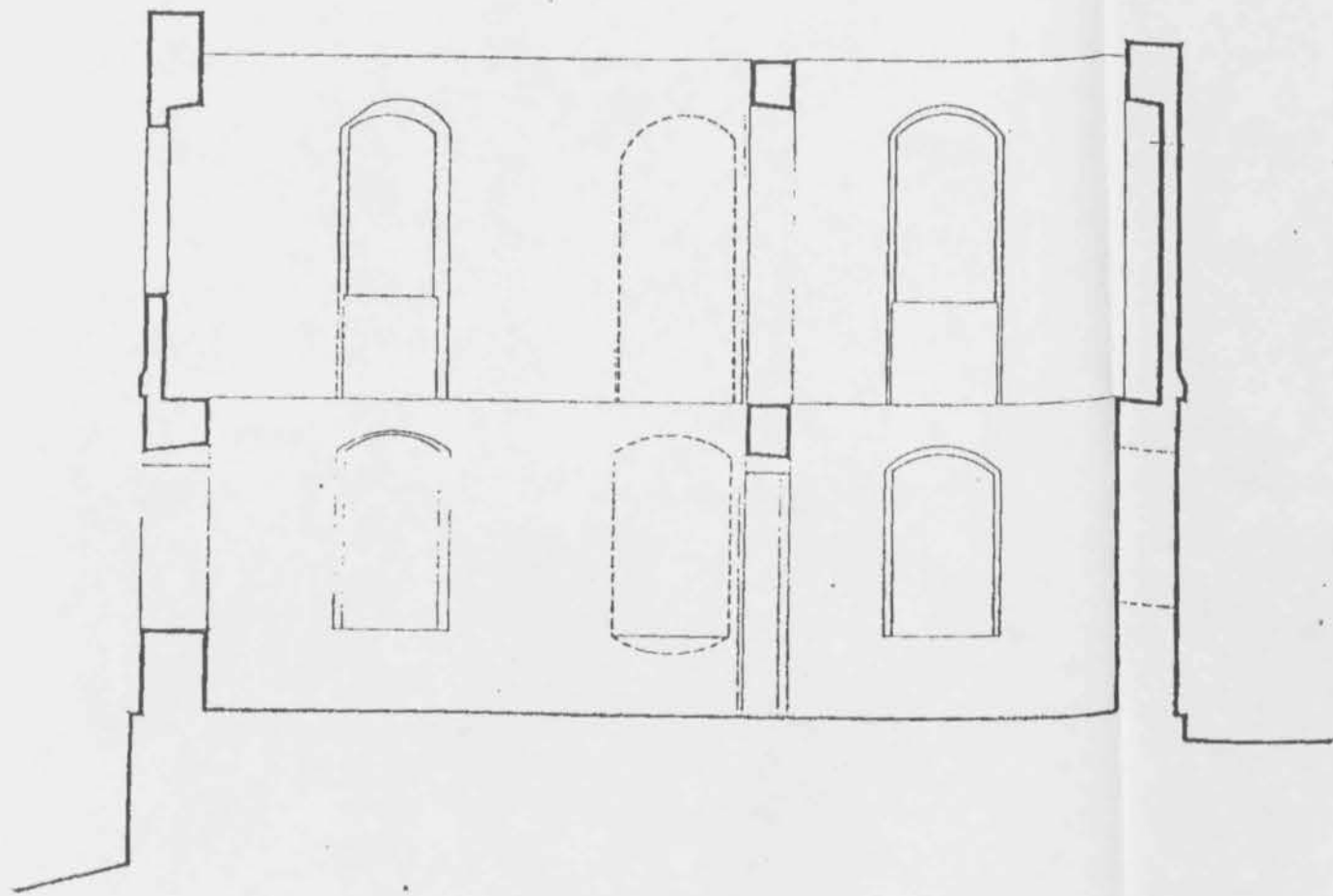
ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

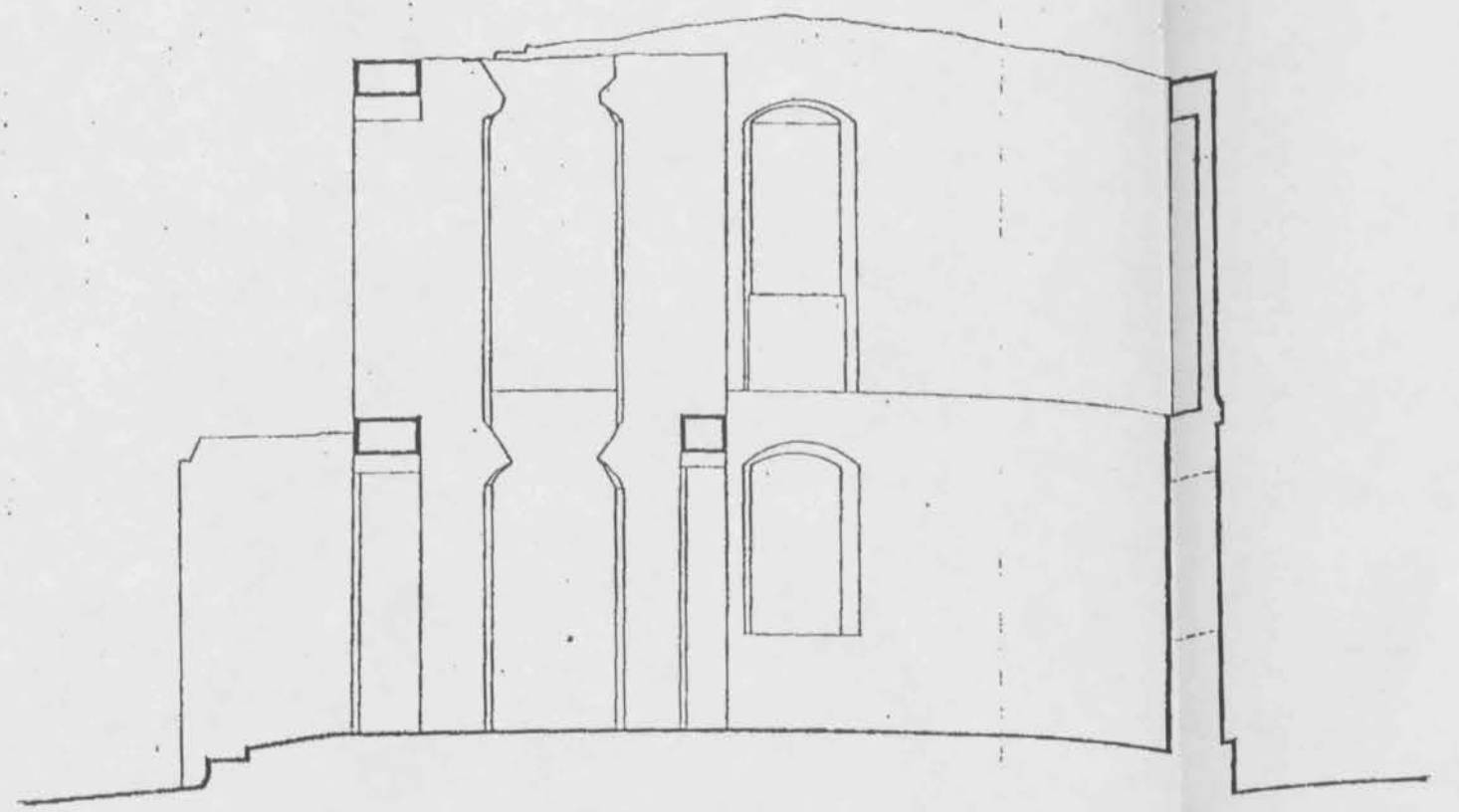
ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΤΟΜΗ ΣΤΟ
ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΥ ΟΡΟΦΟΥ

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

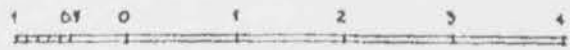
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.)	
ομάδα μελέτης:	αρχιτέκτονες ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑΣ
συνεργάτες:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φοιτ. αρχ/κής
ειδικοί σύμβουλοι:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑ αρχαιολόγος
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ. σχεδίου	ΘΕΜΑ:
17 ΔΠ	ΚΤΙΣΜΑ 5 ΤΟΜΗ Α-Α ΤΟΜΗ Β-Β
	ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμαξ: 1:50
για το ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.:	ελεγχος:
	θεωρηση:

TOMH **A-A**

TOMH **B-B**

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡ-
ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΑΜΕ)

ομάδα μελέτης: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ
ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ

συνεργάτες: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ Γεωτ. αρχιτ.

ειδικοί σύμβουλοι: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αρχιτέκτονας

ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

αριθμ. σχεδίου

100
100

ΑΠ

ΘΕΜΑ:

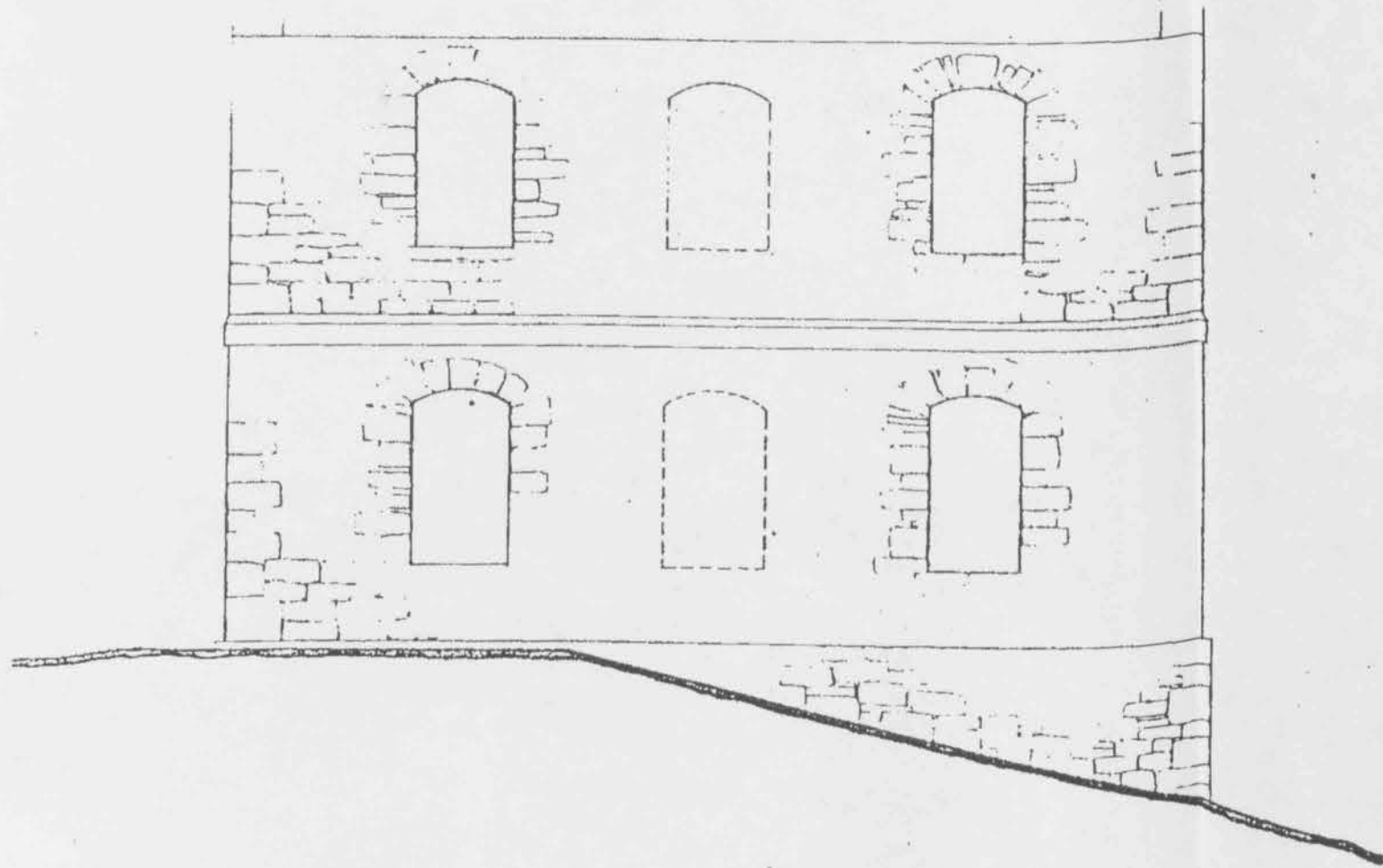
ΚΤΙΣΜΑ 5
ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ
ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

ημερομηνία: 1. ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2002 κλίμακας: 1:50

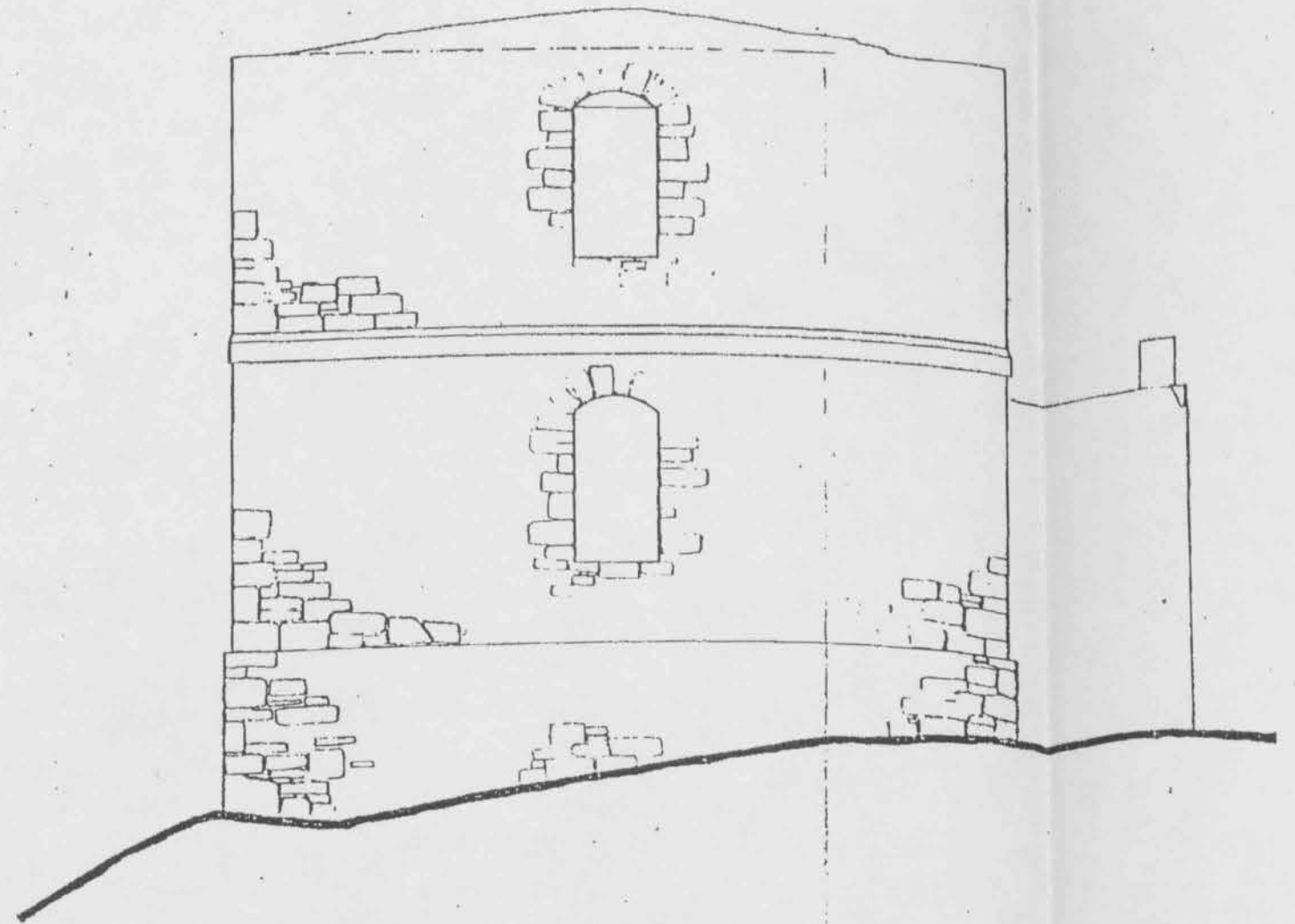
για το ΚΕΠΑΜΕ:

ελεγχος:

Αξιολογ.

ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡ-
ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
ΕΡΕΥΝΩΝ (Κ.Ε.Π.Α.Μ.Ε.)

ομάδα μελέτης: αρχιτέκτονες

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ
ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ

συνεργάτες: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φοιτ. αρχ. κης

ειδικοί συμβουλευτές: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αρχαιολογος

ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

αριθμ. σχεδίου

19
ΑΠ

ΘΕΜΑ:

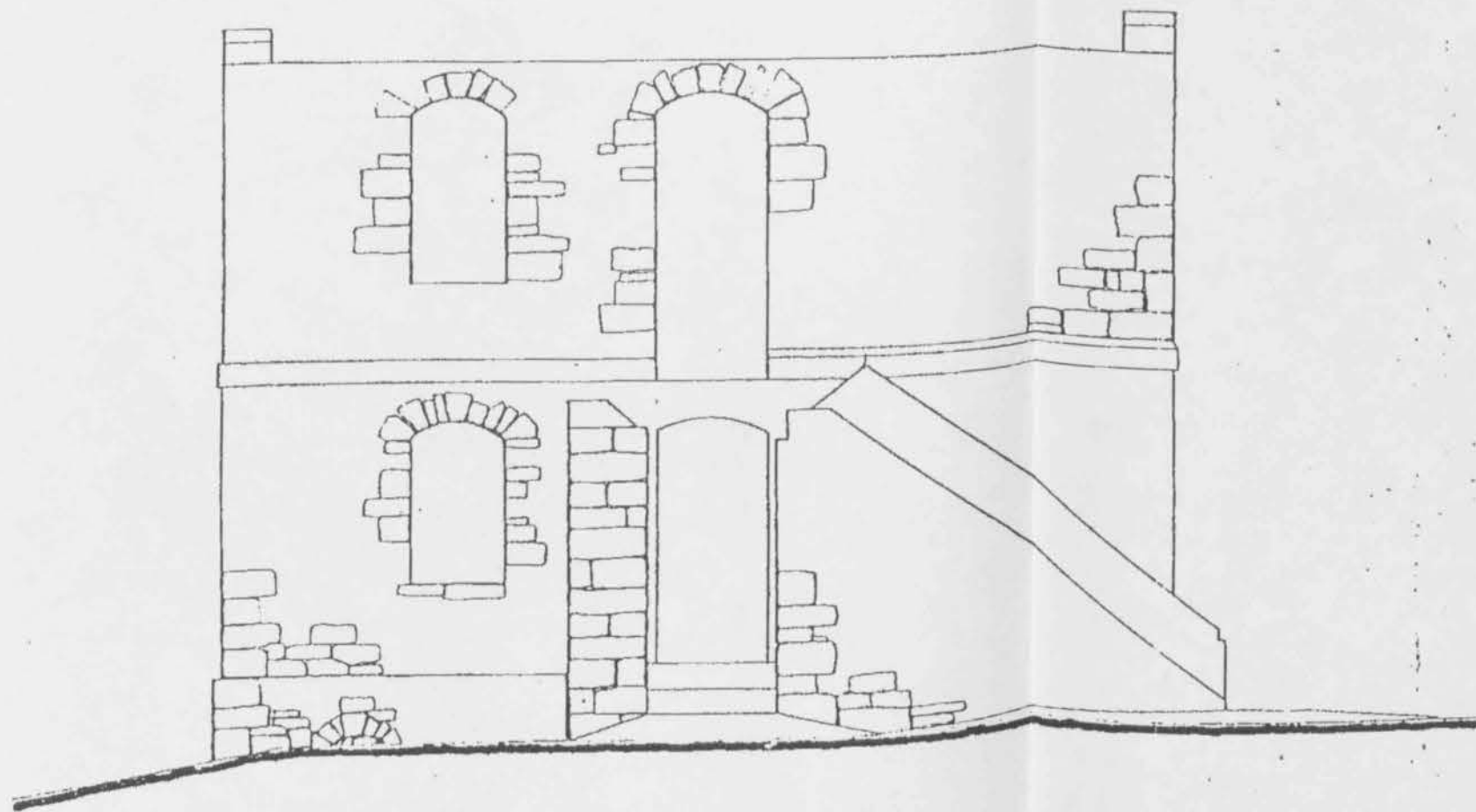
ΚΤΙΣΜΑ 5
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ
ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ. 82 κλίμαξ: 1 50

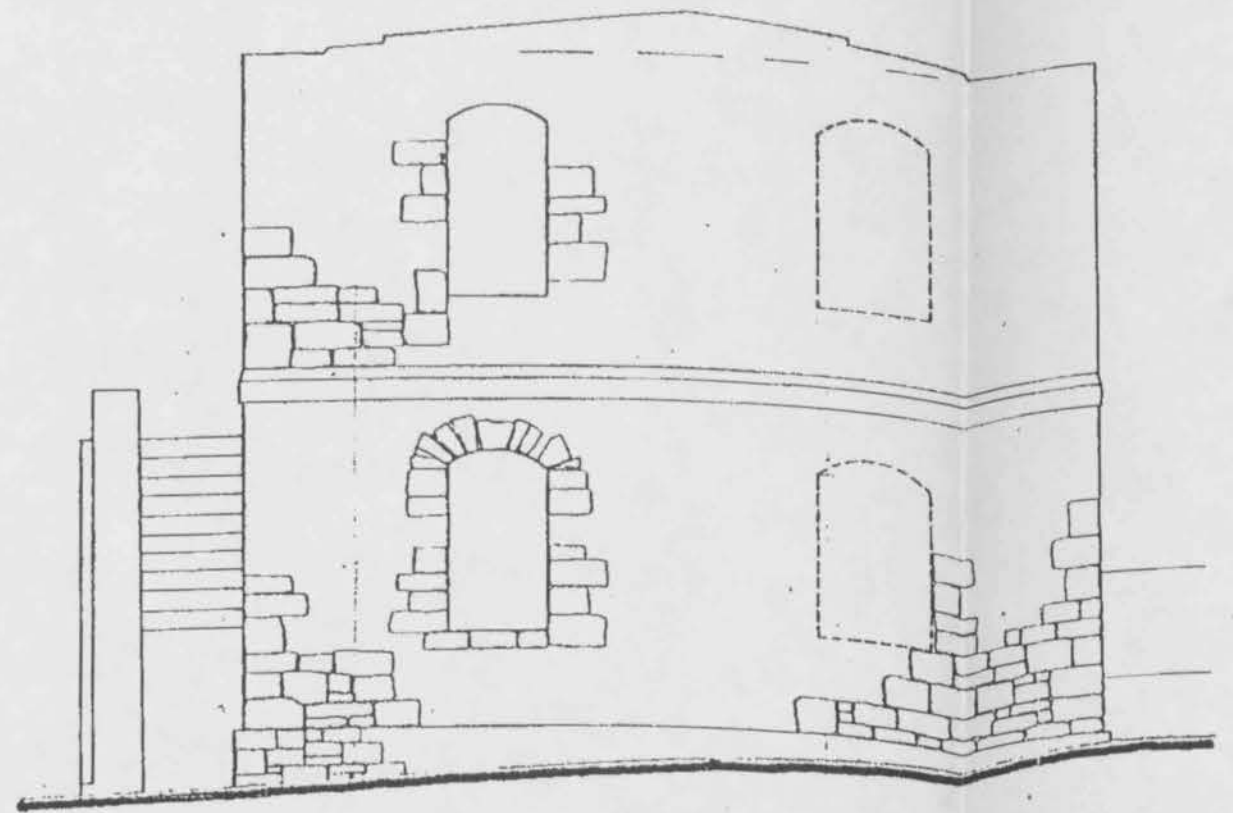
για το Κ.Ε.Π.Α.Μ.Ε.:

ελεγχος:

θεωρηση:

ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

711111 ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡ-
ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.)

ομάδα μελέτης: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ
ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΙΔΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΗΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑΣ

συνεργάτες: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φοιτ. αρχ/κής

ειδικοί σύμβουλοι: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑ αρχιαιολόγος

ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

αριθμ. σχεδίου

ΘΕΜΑ:
ΚΤΙΣΜΑ 7
ΚΑΤΩΣΗ

ΔΠ

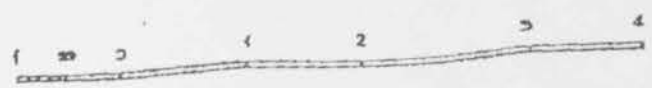
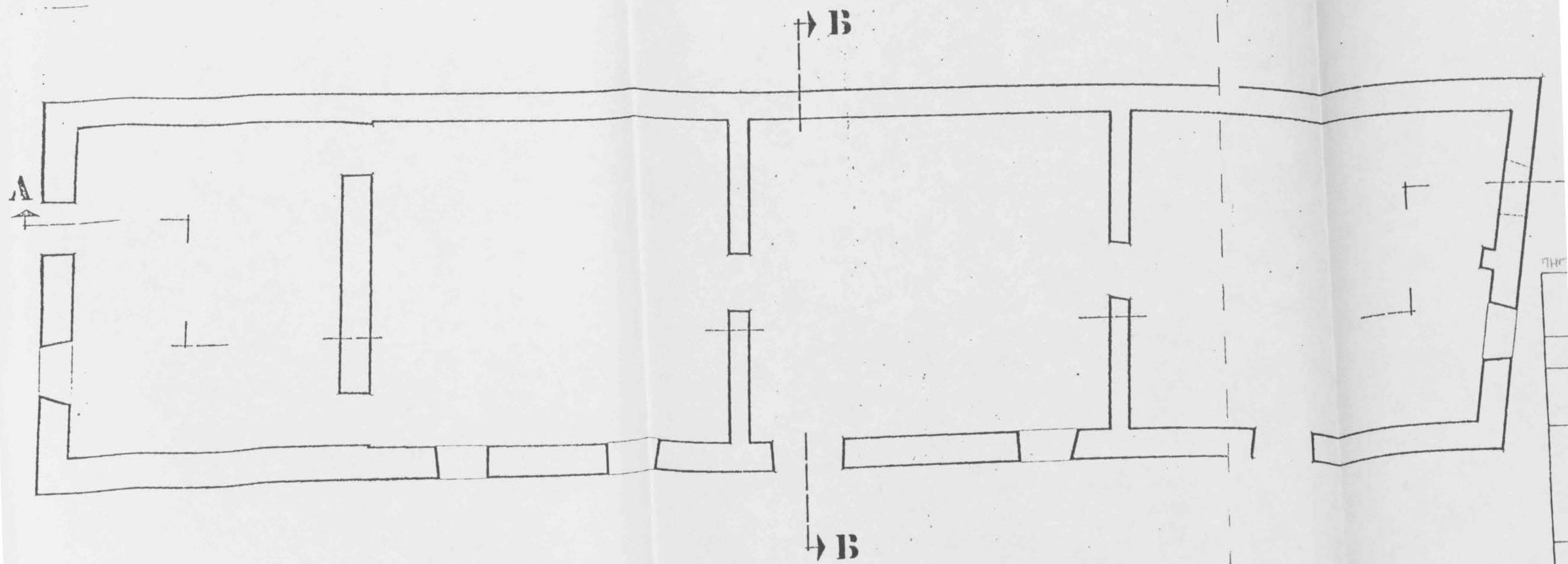
ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82

κλίμαξ: 1:50

για το ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.:

έλεγχος:

θεωρηση:

ΠΗΓΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.)

ομάδα μελέτης: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
ΧΡΥΣΙΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ
ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑΣ

συνεργάτες: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ ΦΩΤ. ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ

ειδικοί σύμβουλοι: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑ ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ

ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

αριθμ. σχεδίου

21

ΑΠ

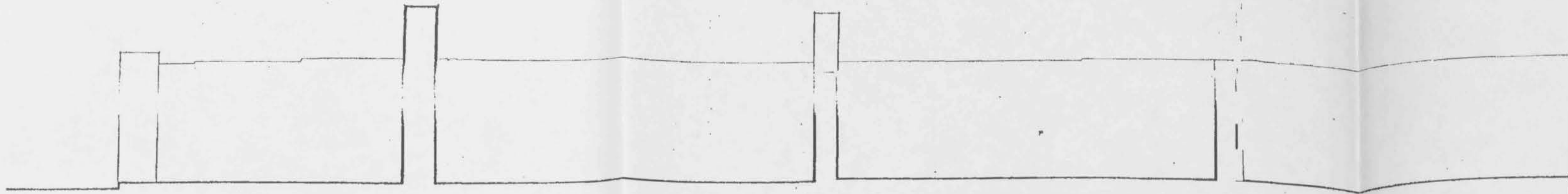
ΘΕΜΑ:
ΚΤΙΣΜΑ 7
ΤΟΜΗ Α-Α
ΤΟΜΗ Β-Β

ημερομηνία: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλίμαξ: 1:50

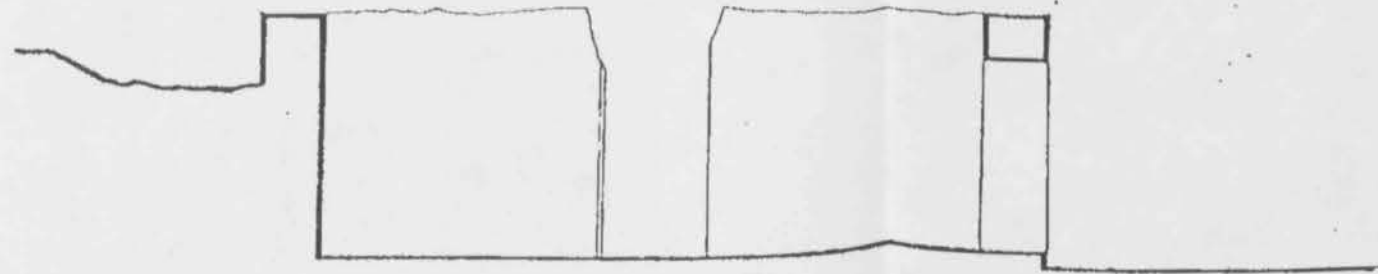
για το ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.:

ελέγχος:

θεώρηση:

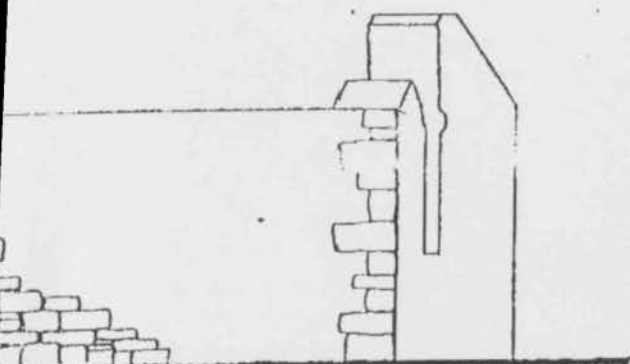

ТОМН **A-A**

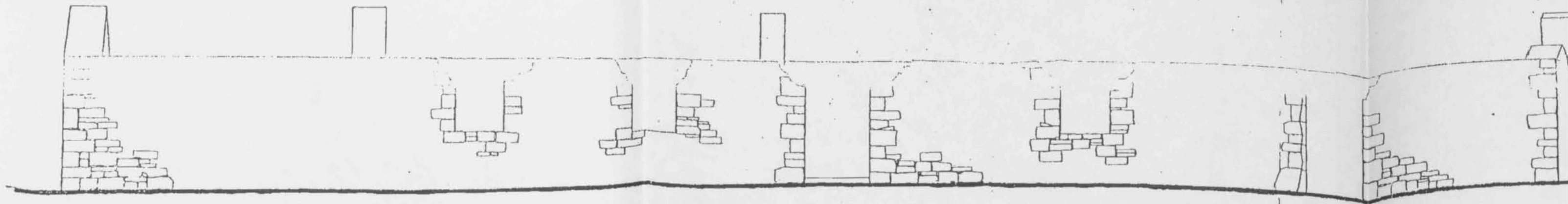
ТОМН **B-B**

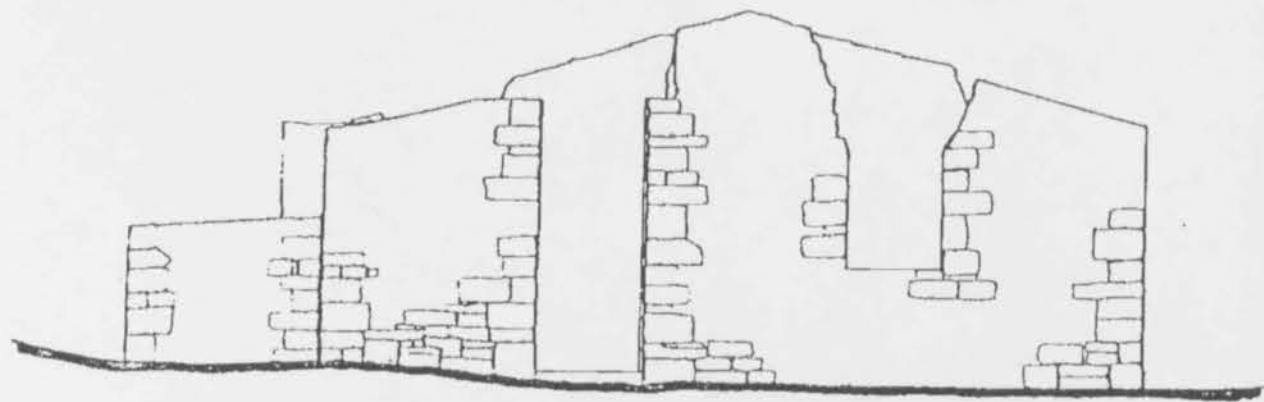

ΠΗΓΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

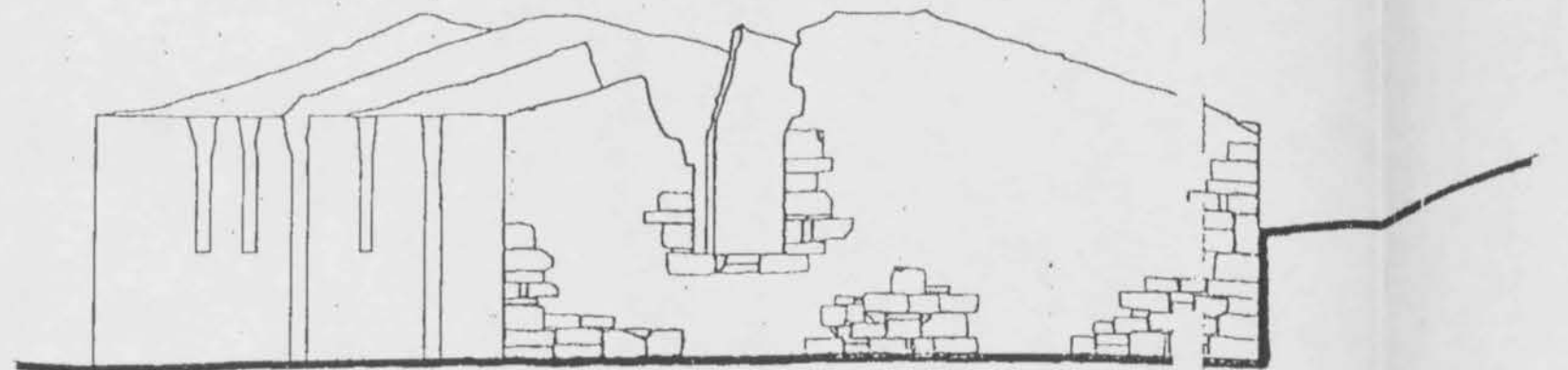
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕ.Π.Α.ΜΕ.)	
ομάδα μελέτης:	αρχιτεκτονες
	ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΙΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑΣ
συνεργατες:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΙΡΟΥΚΗ φοιτ. αρχ/κτ.ς
ειδικοί συμβουλοι:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΙΟΥΜΑ αρχαιολογος
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ. σχεδίου	ΘΕΜΑ:
	ΚΤΙΣΜΑ 7
	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ
	ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ
	ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ
	ημερομηνια: ΝΟΕΜΒΡ 82 κλιμαξ: 1:50
για το ΚΕ.Π.Α.ΜΕ.:	ελεγχος:
	θεωρηση:

ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

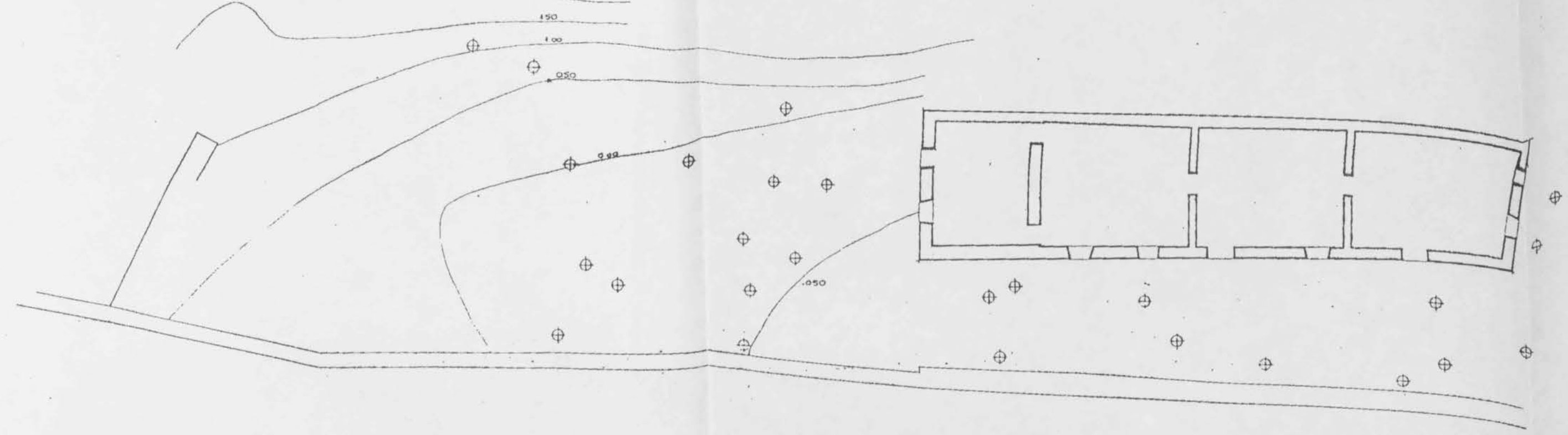

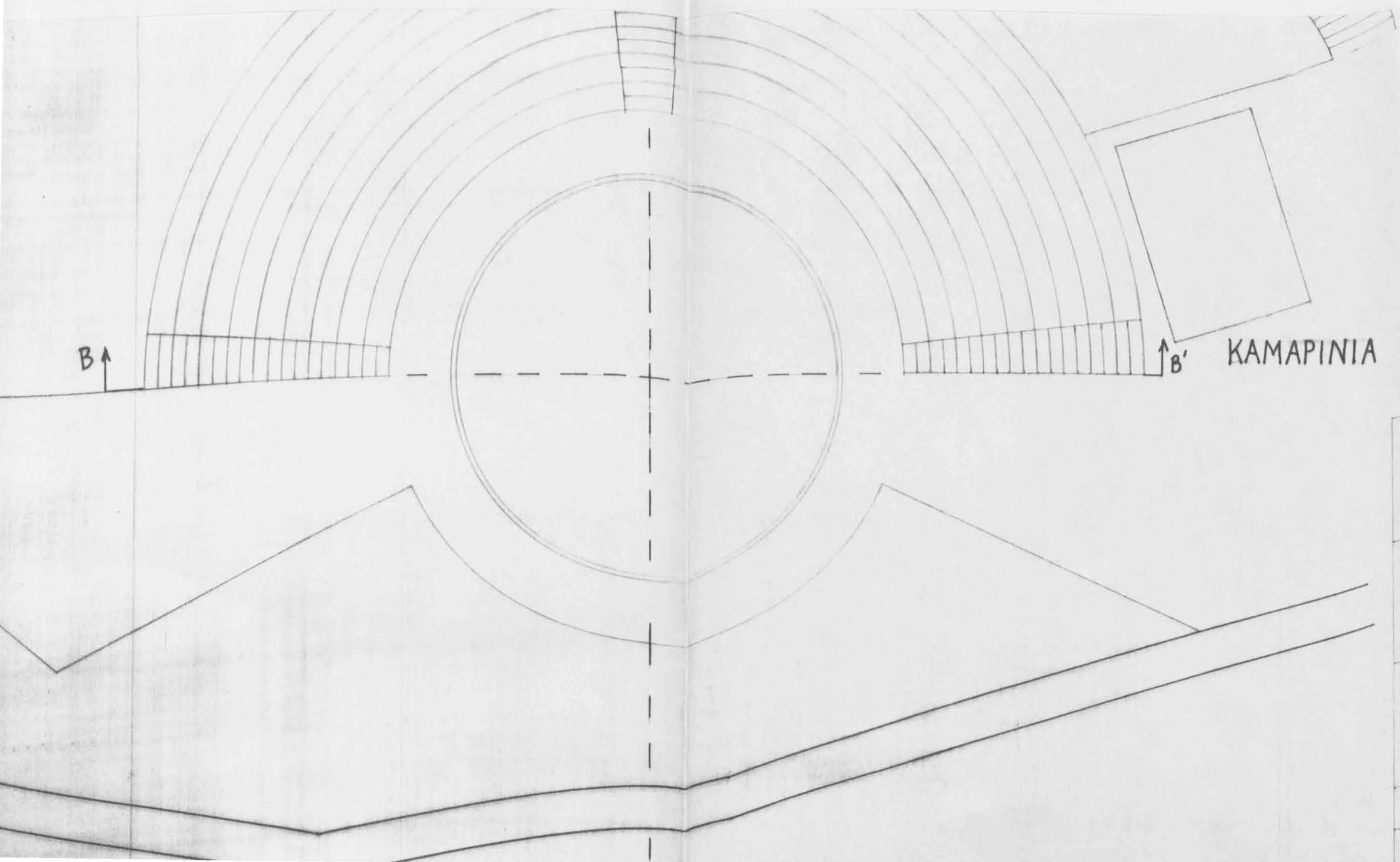
ΠΡΑΓΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΑΣΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡ- ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.)	
ομάδα μελέτης:	αρχιτέκτονες ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΣΤΥΣΟΥΔΑ ΚΥΡΙΚΛΑΚΗ ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΟΥΜΑΣ
συμβούτοι:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΙΣΙΡΟΥΚΗ φακ. αρχιτ/ης
επίμοι συμβούλων:	ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΤΣΟΥΜΑ αρχιτομολογος
ΣΤΑΔΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	
αριθμ. σχεδίου 25 ΑΠ	ΘΕΜΑ: ΧΩΡΟΣ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΥΠΑΙΘΡΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ
για το ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε.:	ημερομηνία: 10/05/89 42 κλίμακ: 1:100
ελέγχος:	θεωρησιν:

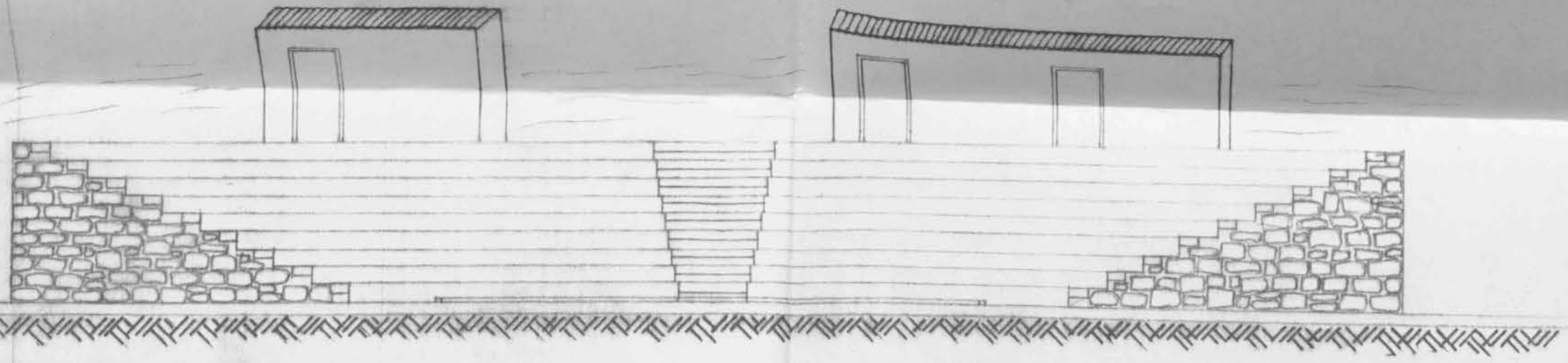

B

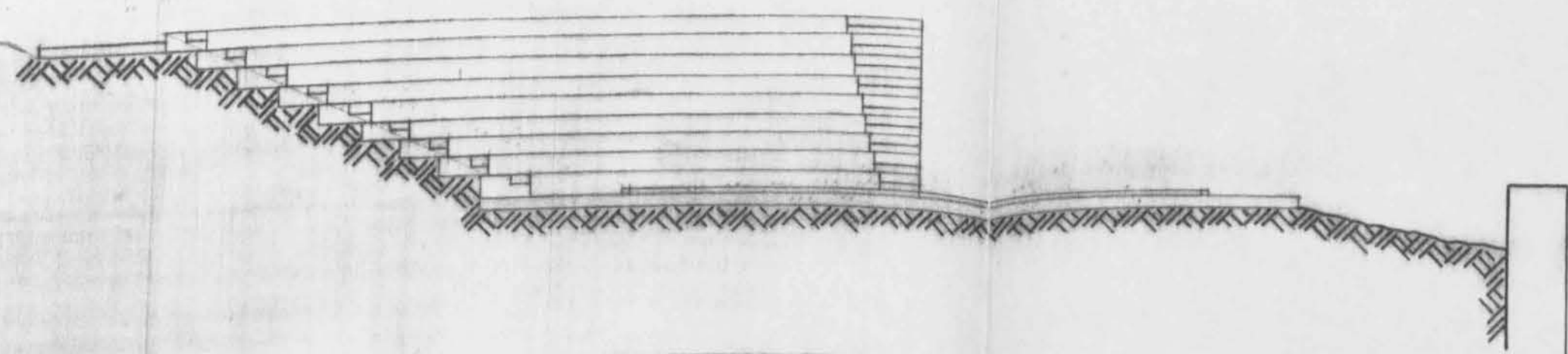

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
"ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ
ΚΑΙ Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ"
ΚΟΥΤΣΟΦΙΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
ΤΣΙΜΠΟΥΚΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ
ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΘΕΜΑ:
ΚΑΤΟΨΗ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ
ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ: 3
ΚΛΙΜΑΚΑ: 1:100

ΤΟΜΗ Β-Β'

ΤΟΜΗ Α-Α'

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
"ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ
ΚΑΙ Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ"
ΚΟΥΤΣΟΦΙΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
ΤΣΙΜΠΟΥΚΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ
ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΘΕΜΑ:
ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΜΗ Α-Α'
ΤΟΜΗ Β-Β'
ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ: 4
ΚΛΙΜΑΚΑ: 1:100

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Βόνιτσα, πλούσια σε φυσική ομορφιά και ιστορία, είναι μια πόλη που στο νομό Αιτωλοακαρνανίας ήταν για πολλά χρόνια προμαχώνας και προστάτης για όσους είχαν κατά καιρούς την κυριαρχία της. Το κάστρο της, που κυριαρχεί στο σκηνικό τοπίο της Βόνιτσας, στέκει στις ημέρες μας επιβλητικό, θυμίζοντας σε εμάς την πολυτάραχη ιστορία του.

Για την αναβάθμιση του ρόλου του κάστρου της Βόνιτσας σαν ιστορικό μνημείο, παραθέτουμε την πρόταση αξιοποίησης που προτάθηκε παραπάνω με την ελπίδα να ληφθεί υπ' όψη από τους κατάλληλους φορείς (αρχαιολογική υπηρεσία, δήμος Ανακτορίου).

Εκτός από τις εργασίες που πρέπει να γίνουν στο πραινές, όπως εξομάλυνση του εδάφους όπου χρειάζεται και αποψίλωση θάμνων και δέντρων που εμποδίζουν την παρατήρηση των τειχών και των εναπομεινάντων κτιρίων, θα πρέπει και τα ίδια τα τείχη να λάβουν την απαραίτητη φροντίδα. Δηλαδή, να καθαριστούν αυτά και οι χώροι των κτιρίων από τυχόν συνθήματα από σπρέυ όπως παρατηρήθηκε από τις επισκέψεις μας κάνοντας το κάστρο αντιαισθητικό. Σκόπιμο θα ήταν για την καλύτερη κατανόηση των χώρων του κάστρου να τοποθετηθούν πινακίδες που να ονομάζουν τα κτίρια και τους χώρους του κάστρου στους οποίους βρίσκονται ανά πάσα στιγμή οι επισκέπτες. Πάντως η πιο σημαντική μέριμνα θα πρέπει να είναι η ανασύλωση και η ενίσχυση των τοιχοποιιών και των τειχών από φθορές που προκλήθηκαν από τον χρόνο, τις μάχες και τους σεισμούς όπου είναι αυτό απαραίτητο χωρίς παρεμβάσεις στο χαρακτήρα του κάστρου. Απαράδεκτο επομένως θα ήταν τα κονιάματα που ενδεχομένως να χρησιμοποιηθούν να έχουν χρώμα και υφή διαφορετική από την ήδη υπάρχουσα (χρήση κεραμόσκονης για κόκκινη απόχρωση).

Το θέατρο δε που προτείνεται να ανεγερθεί στο σημείο που υποδεικνύεται, δεν αλλοιώνει τον χαρακτήρα του κάστρου ενώ η κατασκευή του, σε ύφος αρχαίου ελληνικού θεάτρου δεν το αποξενώνει από το υπόλοιπο περιβάλλον. Στο σημείο αυτό του κάστρου η ηχητική είναι πολύ καλή ενώ πλεονέκτημα του χώρου είναι και η πολύ ωραία θέα. Οι βοηθητικοί χώροι (τουαλέτες και καμαρίνια) εντάσσονται ομαλά, όπως φαίνεται στα σχέδια, στην ενότητα του θεάτρου.

Το δίκτυο του περιπάτου που προτείνεται κάνει το κάστρο πολύ πιο επισκέψιμο χωρίς μεγάλες αλλαγές στο ανάγλυφο του εδάφους, ενώ η δημιουργία σκαλοπατιών σε σημεία που η κλίση είναι μεγάλη, διευκολύνει σημαντικά τους επισκέπτες μεγαλύτερων ηλικιών. Η προσθήκη καθισμάτων (παγκάκια) ανά τακτά διαστήματα και σε σημεία που δεν θα ενοχλούν την παρατήρηση του κάστρου, κάνει την περιήγησή του πιο ξεκούραστη ενώ η εγκατάσταση κυαλιών στο λόφο του Αποσκοπείου τους δίνει την δυνατότητα να απολαύσουν την πολύ ωραία θέα αλλά και να εκτιμήσουν τη στρατηγική θέση του κάστρου κατανοώντας τον σκοπό της κατασκευής του σε αυτό το σημείο.

Τέλος, το περίπτερο στην εξωτερική πύλη του κάστρου της Βόνιτσας θα διευκολύνει την περιήγησή του από τους επισκέπτες με την διάθεση χαρτών του κάστρου ενώ θα το προωθήσει τουριστικά με την πώληση διαφημιστικού υλικού όπως καρτών και φωτογραφιών του κάστρου καθώς και βιβλίων σχετικών με την ιστορία του.

Η προτεινόμενη λύση αξιοποίησης του κάστρου της Βόνιτσας (1983) απορρίφθηκε ως απαράδεκτη εξαιτίας της χρήσης υλικών και κατασκευής κτιρίων μη συμβατών με το χαρακτήρα του κάστρου. Με την πρόταση που παρατίθεται παραπάνω γίνεται μια ήπια παρέμβαση με σκοπό την πολιτιστική αξιοποίηση του κάστρου της Βόνιτσας και την αναβάθμισή του σε «ζωντανό» ιστορικό μουσείο του νομού της Αιτωλοακαρνανίας αλλά και της Ελλάδας.

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ◆ Αραβαντινός Π., "Χρονογραφία Ηπείρου", Εκδόσεις Ε.Μ.Π.
- ◆ Ανώνυμου, "SKETCHES IN GREECE AND TURKEY"
- ◆ Βασιλάτος Ν., "Κάστρα της Ελληνικής Γης", Εκδόσεις Μπάτλερ, 1991
- ◆ Βοκοτόπουλος Λ. Παναγιώτης, *Ανακοίνωση στη Συνάντηση Προυσού*, 1981
- ◆ Γιοβάνης Χ., "Μεγάλη εγκυκλοπαίδεια Γιοβάνη", τόμος 2, εκδόσεις Χ. Γιοβάνη, 1981
- ◆ Εγκυκλοπαίδεια "ΕΛΛΑΣ – GREECE", τόμος 4, εκδόσεις Χ. Γιοβάνη
- ◆ Σάθα Κ., "Τουρκοκρατούμενη Ελλάς"
- ◆ Σταματελάτος Μιχαήλ – Σταματελάτου Φωτεινή, "Ελληνική γεωγραφική εγκυκλοπαίδεια", τόμος Α, εκδόσεις Τεγόπουλου – Μανιατέα
- ◆ BELLAIRE J. P.: "PRECIS GENERALES DE LA DIVISION FRANCAISE DU LEVANT"
- ◆ NICOL D., "THE DESPOTATE OF EPIROS"

Ευχαριστούμε θερμά

Την **Κα ΠΟΠΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΟΥ-ΒΑΡΕΛΙΔΟΥ** για την πολύτιμη καθοδήγηση και βοήθεια που μας προσέφερε για την εκπόνηση της εργασίας αυτής.

Τον **Κο ΓΙΩΡΓΟ Κ. ΒΑΡΕΛΙΔΗ** για την πολύπλευρη και σημαντική συμβολή του στην πραγματοποίηση της εργασίας αυτής.

Τον **Κο ΣΤΕΦΑΝΟ ΚΟΥΚΟΥΒΙΝΟ** και το **ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ** για την παραχώρηση των ιστορικών στοιχείων που αφορούν το κάστρο, καθώς και για το πολύτιμο υλικό που μας προσέφερε σχετικά με την αποτύπωση του κάστρου και των κτισμάτων του, από μια παλαιότερη πρόταση για την αξιοποίησή του.

Την Αρχιτέκτονα Μηχανικό **Κα ΦΑΝΗ ΨΥΧΟΠΙΟΥ-ΦΟΥΝΤΑ** για την βοήθειά της με την ελπίδα το έργο της αξιοποίησης του κάστρου της Βόνιτσας που έχει αναλάβει να έχει αίσιο τέλος.

Τον **Κο ΓΙΩΡΓΟ ΜΑΝΤΑ**, τη **Δ/δα ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΧΑΡΔΑΒΕΛΑ** και τον **Κο ΚΩΣΤΑ ΤΑΤΣΗ** για την σημαντική συμβολή τους στην ολοκλήρωση της εργασίας.

Τους ανώνυμους κατοίκους της Βόνιτσας για τις πληροφορίες που μας προσέφεραν.